[illegible]

# ALEXANDRI SARDI

FERRARIENSIS,

DE MORIBVS AC RITIBVS GENTIVM

LIBRI III.

Nunc primum in lucem editi.

*Quod opus quanta rerum uarietate refertum, quamq́; omnibus ingeniis utile ac neceſſarium ſit, ſequens elenchus, & auctoris proœmium indicabunt.*

Cum Priuilegiis.

VENETIIS,

Ex officina Stellæ Iordani Zilleti.

1557.

Digitized by the Internet Archive
in 2017 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/alexandrisardife00sard

# IVLIO CANANO ADRIAE PONTIFICI.

SCRIPSI quinquennio iam elapſo Optime, ornatiſsimeq́; Pontifex, treis hos libros, quos nunc ad te mitto, de Moribus, ut periculum mei facerem, ſi quid diuturno literarum ſtudio, continuaq́; optimorum auctorum lectione dignum hominum auribus efficere, atque edere poſſem. Cumq́; uidiſſem quod eſſet doctorum aliquot hominum his meis de libris iuditium, experiri etiam uolui, cæteri ne ſententiam eorum ſequerentur, an libros ipſos reſpuerent, atque aſpernarentur: ut hoc doctorum hominum communi penè iuditio, quid in reliquis, quæ uel ſcripſi, uel ſcribere cogito, faciundum mihi foret intelligerem. Eos uero tibi ipſi dicare conſtitui, quòd ſcirem maximam te uoluptatem ex huiuſmodi bonarum literarum ſtudio percipere: intelligerem præterea tuam auctori-

ratem magnum adiumentum mihi allatu ram: ut pote qui bonis omnibus cariſsimus, gratiſsimusq; ſis & tua præclara uir tute, & officiis, quæ multa, magnaq; in hominum genus omne uiuo Iulio Montio Tertio Pont. Max. cui merito quàm acceptiſsimus eras, contuliſti:& quæ hoc tempore in omnibus confers: ut hac ratione ampliſsima hac tua Pōtificia in antiquiſsima urbe dignitate, ampliorem, & tua uirtute, pietateq; digniſsimam te adepturum credamus, & optemus. Tu uero poteris hoc ipſum munus meum ſi exiguum fortaſſe tibi uidebitur, ea obſeruantia augere, qua te Pontificem Optimum proſequor, & colo: eo etiam deſiderio, quo tuas laudes, atque fortunam aliorum laudibus, & fortunæ præſtare uellem: faciam uero ut tute poſtea etiam ſic me uoluiſſe intelligas. Bene, diuq; ualeas.

# INDEX LIBRORVM DE MOBIBVS.

LIBRO PRIMO HAEC CONTINENTVR.

VENERIS *promiſcuus uſus, Vxores communes, pluresq́; plures itē mariti.* cap.1. car.1
*Matres, ſorores, filiæ, conſobrinæ, nouercæ, fratriæ, quæ filijs, fratribus, parentibus, conſobrinis, priuignis, leuiris nubunt.* cap.2. car.2
*Virgines quæ faciunt ante nuptias.* cap.3. car.4
*Virgines uiro ut collocentur.* cap.4. car.5
*Sponſa cum uiro concumbens, & cum pluribus.* cap.5. car.6
*Sponſa uiri domum petens.* cap.6. car.7
*Vxor repudiatur, alteríue datur.* cap.7. car.10
*Romanorum nuptiæ.* cap.8. car.10
*Quæ in natali filiorum ſeruentur, qui exponantur, nomen filijs quando imponitur, natalisq́; celebritas.* cap.9. car.13
*Nominum ratio.* cap.10. car.16
*Qui filiorum pudenda circuncidebant.* cap.11. car.21
*Filios qui non uideant, Perſarum, & Laconum puerorum inſtitutio, quibus locis pueri amentur.* cap.12. car.21
*Græcorum puerorum inſtitutio, comæ, barbæq́;*

depoſitio. cap.13. car.24
Indorum, Arcadum, aliorum, Romanorumq́; puerorum inſtitutio. cap.14. car.25
Virginum, mulierumq́; loca, opera, impudicitia, meretrices, mulieres facie obtecta. cap.15. cap.26
Nobilitatis ſignum, Ephippia equorum. cap.16. car.29
Serui, & quomodo libertate donentur. cap.17. car.30
Seruorum nomina, comam qui alunt, tondentúe. cap.18. car.32
Artifices, quibus aliqui delectentur maximè, per mutatio, pecunia antiquorũ. cap.19. car.34
Nudi qui ſint, aliorum ueſtes, & Romanorum, annulos qui ferrent. cap.20. car.37
Quæ ederẽt antiqui, biberentúe. cap.21. car.43
Conuiuia, pocula, & uaſa, cœnæ ordo apud Græcos, Ioci conuiuales, mulieres in conuiuio, balnearumq́; uſus. cap.22. car.49
Romanorum cœna, uindemia, ebrij, coronæ, fratres Aruales, diſcumbentes, miniſtri, & quæ poſt conuiuium agantur. cap.23. car.54
Aegri, medicina antiquorum, teſtamentum, adoptatio, ordo teſtamenti, hæredes, ſanitati reſtituti: Qui ſe interficiunt, qui ſeniores, Vxores quæ mortuo uiro ſe occidunt, cadauera qui edunt, feris exponunt, proijciunt, ſeruant,

*uant, ſepeliunt.* cap.24. car.59
*Funus Barbarorum.* cap.25. car.64
*Lacedæmoniorum funus, mortui extra patriam reuocantur.* cap.26. car.66
*Græcorum funus.* cap.27. car.67
*Romanorum funus, inferiæ.* cap.28. car.69
*Luctus, Turcarum exequiæ.* cap.29. car.72

## LIBRO SECONDO.

VRBES *ut condantur, deducanturúe Coloniæ, mœnia, domus qui non habent, domus, & lapides.* cap.1. car.75
*Romanorum Tribus, claſſes, & ordines.* cap.2. car.77.
*Senatores, clientes, patroni, ſalutatio.* cap.3. car.78
*Suffragiorum ratio, Magiſtratus maiores, minores, Oſtraciſmus, Petaliſmus.* cap.4. car.80
*Leges ut ferebantur Athenis, Scribæ, qua re ſcriberent antiqui.* cap.5. car.83
*Leges ut ferebantur Romæ, Aerarium.* cap.6 car.85
*Senatus conſultum, Senatus auctoritas, Interceſſio, Senatores Curules, pedarij.* cap.7. car.86.
*Athenienſium Reſp. Tribus, Phylarchi, Ciues.* cap.8. car.89

Tribus Iberum, Sicyoniorum, Perſarum: Conſilium, ſententiæq; de Rep. Artyni, Amnemnones, Aeinautæ. cap.9. car.91.
Senatus Spartæ, Ephori, patronomi Reges. cap.10. car.92
Perſarum Rex, eius inſtitutio: qui Reges tanquã Deos uenerentur, Indorum Reges, & Priſci, quiq; abdicantur, Phylacus. cap.11. car.49
Reges Parthorum, Aegyptiorum, Regum inſigne, Lucumones, Conſulum ornatus, Romanorum Reges, Reginæ, Regum nomina. cap.12. car.99
Cæſares, Auguſti, congiarium, anni principium, menſis, & dierum. cap.13. car.102.
Dictator, Aeſymnetæ, Archi, Harmoſtæ, Magiſter Equitum, Tribuni, Celerum, Præfectus Prætorio, Palatini. cap.14. car.105
Magiſtratus quando deſignantur, ineunt Magiſtratum, Interrex, Conſules, locatio, faſces Conſulum, Dictatorum, Decemuiri, Magiſtratuum ordo. cap.15. car.108
Proconſules, Prætores, eorum Legati, Quæſtores, Fiſci aduocatus, Principis Candidati, Quæſitores, Legati Imperatorum, ad Principes, ad exteras nationes, ciuitatum ad Romanos. cap.16. car.112
Prætores, Duumuiri, & Decuriones. cap.17. car.117
Cenſo-

*Cenſores, Principes Senatus, Equitum, & Iuuentutis, Nomophylaces.* cap.18. car.118
*Tribuni plebis, Tribuni militũ.* cap.19. car.120
*Aediles plebis, Curules, Cereales, Agoranomi, Telearchus. Epimelitæ, Logiſtæ, Aquarum curator, Quatuoruiri, Triumuiri, Præfectus Vigilum.* cap.20. car.121
*Triumuiri monetales, Quinqueuiri, Præfectus Vrbis, & Tabularum.* cap.21. car.123
*Iudiciorũ ordo, Iudices, eorũ numerus, ordines, Centumuiri, Tribuni Aerarij, Recuperatores, ſubſcriptores, Sportulæ, Prytanea Index, Oratores, Obturbatores, Teſtes, Rei exilium, ſententiæ, ampliatio, comperendinatio, damnatio, ſectores, abſolutio.* cap.22. car.125
*Capitalia crimina, Triumuiri capitales, populi iudicium, capitalia iudicia.* cap.23. car.133
*Iudices aliarum gentium, & quæ ijs, & legibus careant.* cap.24. car.134
*Athenienſium Iudices, Tribunalia, Areopagitæ, Archontes, Prytanes, Demarchus, Quinquennalis, Anni quomodo notẽtur, Baſileus, Hegemon, Theſmothetæ, Iudiciorum loca Athenis, Arbitri, Iudicia Athenienſium.* cap. 25. car.135
*Pœnarum genera, multa, talio.* cap.26. car.139
*Debitorum, depoſitumq; abnegantium pœna, bonorum proſcriptio, ceſſio, fœnus, fures, Sycophantæ,*

phantæ, furta permiſſa. cap.27. car.141
Homicidæ, cædis, criminumq́; expiatio, exules, Parricidæ, qui impune interficiuntur, Aues interficientes puniuntur. cap.28. car.144.
Adulterij pœna, ſtuprum, productores, παιδόφιλοι, & molles. cap.29. car.147
Morte damnati, propinqui nocentiũ interficiuntur. cap.30. car.150
Capite quæ luuntur, Iudices corrupti, teſtes falſi, pœnæ aliorum criminum, honoresq́; ut deferantur. cap.31. car.152

## LIBRO TERTIO.

FOECIALES, Bellum indicitur, ſigna militaria. cap.1. car.156
Milites, eorum iuſiurandum, ſtipẽdium, delectus. cap.2. car.157
Exercitus educitur, Duces, cohors prætoria, Legati, Præfecti, Tribuni militares, Imperatoris inſigne. cap.3. car.159
Legiones, auxilia, caſtra, militum cibus. cap.4. car.161
Militum arma, curru certantes. cap.5. car.162
Pugna, eius ſignum, Symphoniaci in exercitu, ordines, cunei, Deuouentes ſeſe, Romanorum acies. cap.6. car.167
Monomachia. cap.7. car.170
Naualis pugna, Ducum, militumq́; pœna. cap.8.

cap.8. car.171
Deditionis, affectuumq́; aliorum militum ſignũ, Hoſtem interficere decus. cap.9. car.173
Quæ militibus præmia dantur, bello cæſi. cap.10. car.174
Quæ poſt uictoriam aguntur, Imperator, Hoſtium arma, cæteraq́; Vrbis expugnatio, Perſarum uictoria, Agri ex hoſtibus accepti, communesq́;. cap.11. car.176
Sacrificia poſt uictoriam, Tropæum, ſtatuæ, columnæ, fines ut notentur. cap.12. car.178
Triumphus, ſpolia opima, ſacrificium, conuiuiumq́; poſt triumphum: ouatio, arma ubi ſeruentur. cap.13. car.180
Pax, & fœdera Romanorum, aliarumq́; gentiũ, iuſiurandum, induciæ. cap.14. car.183
Sacrificium, hoſtiæ, humanæ uictimæ, altaria, aræ, Scrobes, hoſtiæ maiores, minores, aliæq́; ſacrificij ordo, Sacrificia ſtata, interdicta, Hecatombe. cap.15. car.186
Templa, ſimulachra, antra ſacra, uaticinia, & auguria. cap.16. car.195
Augures, Sacerdotes, Pontifices, Aedis conſecratio, Pontifex Maximus, Annales maximi, Veſtalium pœna, Veſtales, ignis ſacer, Flamines, Salij, Flames Dialis, Flaminica, Rex ſacrorum, initiati. cap.17. car.197
Ierophantæ, Galli Cybeles, Aegyptij, alijq́; Sacerdotes,

*cerdotes, Crithologus. cap.18. car.202*
*Domus, hominum, Vrbisq; expiatio, uer ſacrum. cap.19. car.204*
*Romanorum ludi, collegia, Fabulæ quando dantur. cap.20. car.207*
*Poetarum, & Symphoniacorum certamen, Muſica, ſaltatioq; nõ damnãtur. cap.21. car.210*
*Olympia, Pancration, Panegyris, Hellanodicæ, Curſus, Aeſymnetæ, Olympionicæ, Forma certamen, Olympia alia. cap.12. car.212*
*Pythia, Amphictyones, Pylæa, Pylagoræ, Hieromnemones, alia Pythia, Enneateris. cap.23. car.216.*
*Nemeæa, Iſthmia, Hieronicæ, Periodo uictores. cap.24. car.*
*Ludi alij in Græcia, & Aſia, Germanorum ludi, & Lydorum, fames ut tolleretur, & pellatur. cap.25. car.221*
*Pompa, Lectiſternia, Supplicatio, Hoſpites, Xenia, Aſſyriorum, Perſarum, Scytharum, Romanorum ſupplicatio. cap.26. car.225*
*Chriſtiani Priſci quomodo uixere. cap.27. c.227*
*Auctorum nomina unde hæc exceperimus. cap.28. car.*
*Gentium, & Vrbium, quarum nomina in his libris habentur explicatio. cap.29. car.240*

FINIS.

# PROOEMIVM.

COMMODA, *quæ ex gentiũ inſtitutis hominum uitæ, & ingenijs prouenirent, coegerũt me quidẽ hoc tempore de Moribus libros ſcribere. Cũ enim nihil tam libenter, & ſerio homines agere uiderem, quam res omnes imitatione conſequi ſtudere, ſiue ad uirtutem, & modeſtiam ſpectauerint illæ, ſiue ad bellum, & pacem, ſiue literarum, & eloquentiæ ſint, uitia etiam alieno exemplo ſequi, & aliquando probare: fore ſperabam neminem tam corrupta, & difficili natura, qui recuſaret omne uitæ tempus honeſtè traducere, ſi quæ optimè antiqui egiſſent, & quæ male, intellexiſſet. Quare crediderim Ariſtotelem maximum illum ingeniorum, & doctrinæ parentem ducenum quinquaginta Rerumpub. leges collegiſſe, inſtituta, & mores, gentium etiam Leuceam Argiuũ poetam, uel hac, qua utor, inſcriptione. Vnde præterea uel altiſſima augeretur prudentia, cum Vlyſſem, quem prudenti dixerat inter Græcos uigere conſilio, decem annis peregrè mittat Homerus urbes, & mores cognoſcentem: & laudet apud Ennium Seruilius illis carminibus, quibus ſuum credebatur ingenium poeta ab Aelio Stillone explicaſſe, amicum.*

*Et*

Et mores ueteresq́; nouosq́; tenentem.
Ne dicam eruditam uoluptatem, quæ multa, & uaria hac rerum cognitione captatur: & naturæ maieſtatem, quæ dedit ingenium homini, quo quæ deeſſent ad uitam ducendam neceſſaria, pararet, ne iuſtè de illa ullus conqueri poſſet. Scripſi igitur de Moribus, nec ſeparatim ſemper pro gentibus, & nationibus, ne eadem ſæpius, uel ſimilia referrem, cum nihil quandoque aut parum differrent, ſed coniunctim ſingulas actiones comprehenſus à nuptijs, uſque ad funus ipſum, inde ea, quę prætermiſſa uidebantur, de Rep. bello, ſacrificijs, & huiuſcemodi alijs. Nec ſemper ambitioſius unde hæc ſumpſerim, nominaui auctores, celeberrimos illos quidem, & eruditiſſimos, quòd ſatis feliciter mecū agi putarem, ſi rerū uarietate ex tot gentium nominibus, minus quàm delicato lectori non afferrem faſtidium, non modo nō adiectis ijs, quorum auctoritate nixus, hæc ſcripſerim: quos tamē ſimul omnes uno loco explicaui, ut qui multiplici, & uaria doctrina delectantur, ſcirent unde hæc peterent: & qui in huiuſcemodi literato otio diu eſſe nequeunt, crederent nihil à me dictum, quod non prius aliunde exceperim. Poterunt nāque aliqui fortaſſe de me noui nonnihil in eis libris, quos poſt σωνταγματὰ huiuſcemodi ex electis commentarijs ſumpta, ſcribā, expectare, in his nequaquam, quòd antiqua magis, quàm recen-

*recentia, quæ ex hiſtoria requiruntur, ſequar, ut antiquitatis multa cognitione, quantum uel moribus profecerimus, uel de illis deceſſerimus intelligentes, honeſte uitam uiuere poſſemus.*

# ALEXANDRI SARDI FERRARIENSIS, DE MORIBVS,

## Liber primus.

### VENERIS PROMISCVVS VSVS, VXORES COMMVNES, PLVRESQVE, plures item mariti. Cap. 1.

NVLLA FVISSE APVD ANtiquos nuptiarũ ſolennia certum eſt, quòd ferarum more paßim vagarentur, & cum mulieribus concumberent, donec inſtituta ſunt vel ab Ioue, & Iunone, qui iura matrimonij celebrare primum, uel a Cecrope Aegyptio Athenienſium Rege: quem promiſcuum Veneris uſum & Hyrcani ſecuti, Antropophagi, Scoti, Tyrrheni, ponti accolæ, Machlyes, & Auſes, apud quos, cuius puer formam haberet, eius credebatur filius, ut & apud Limyrinos, & Garamantes, Agathyrſos etiam, ut fratres omnes eſſent, & Maſſagetas, qui habebant quidem uxores, ſed communes illas, quibus palam com-

*miſcebantur ſuſpenſa è curru pharetra, ut & Moſynœci faciebant in Ponto, & in Caucaſo, in Ibernia quoq; & Indi: communes etiam Troglodytæ, præter quàm Regum, uel plures ducebant ut Barbari omnes ferè, Numidæ, Mauri, Aegyptij, Indi, Iudæi, Perſæ, Parthi, Taxili, Naſamones, Thraces, Germani, Nomades, qui Tartari ſunt, duas Siculi, & poſt corruptos bello, & lue ciues, Athenienſes, ſiue, quod tradidit Hieronymus Rhodius, uxorem & pellicem: contra Britanni deni, duodeniq; unam, fratres cum fratribus, parentes cum liberis, filij eius ſunt, à quo primum uirgo ducta eſt: & unam Arabes conſanguinitate iuncti, apud quos ex alieno genere adulter eſt; quinq; uiris nubit fœmina apud Medos, qui montes incolunt.*

MATRES, SORORES, FILIAE, CONSOBRINÆ, nouercæ, fratriæ, quæ filiis, fratribus, parentibus conſobrinis, priuignis, leuiris nubunt.
Cap. II.

HABEBANT *Perſæ, Medi, Indi, Aethiopes & Maguſæi, qui ex Perſide in Mediam, Parthiam, Aegyptum, Galatiam, & Phrygiam uenere in matrimonio matres, & ſorores, id quod permiſit etiam Chryſippus, filias quoq; & conſobrinas nouis Zoroaſtri legibus, qui Orimaſdei filius, quem Magi, qui & cum matribus*

concumbunt, oromaſin uocant, Idaſpis temporibus ſcelera docuit, & Magiam Perſas, cum Ninus matrē Semiramim interfeciſſet filij congreſſus appetentem, expuliſſetq́ue Artaxerxes regia ea cauſa Pariſatidem. Docuit poſtea Perſas Alexander à maternis nuptijs abſtinere, cum tamen Macedones inire crederentur matres, quòd inſanum appellaſſent œdipum, ubi illum primū excęcantem ſeſe ob materna connubia in theatro uidiſſent. Parthi & ipſi habebant in matrimonio matres, filias, & ſorores, has Aſſirij, & Ptolemæo permittente Aegyptij, cum Arſinoen ſororem inſano amore amaret: Athenienſes, etiam, quod tamen crimini datum Cimoni ſcribit grauis auctor Plutarchus, & Cares, ut de Artemiſia dicitur, & Mauſeolo: nouercas, & fratris uxores patre, fratreq́; mortuo Nomades, & Sarmatæ Igilliones, qui Samogithiam in Lituània (ſic Sarmatiæ ea pars uocatur) hodie incolunt: qui Nauriam in Aſia filias, Romani ex plebiſcito neptes, Athenienſes Solonis lege genere proximiores uirgines orbas, uel illis dotem dabant, unde & apud nos eſt Terentij fabula, quæ dicitur Phormio: nefas uero iam apud Gręcos uel duas ſorores duobus fratribus nubere.

## VIRGINES, QVAE FACIVNT ante nuptias. Cap. III.

*NEC poterant Atticæ uirgines tradi prius connubio, quàm conſecratæ fuiſſent Dianæ crocota indutæ ἄρκτοι dicebantur, quòd infeſtam Atticæ placarent Deam, propter urſam, quam immiſerat, à fratribus puellæ à fera occiſæ interfectam, unde fames, lueſq; ſecuta, nec ante depreſſa, quàm filiam ſacrificaſſet Embulus. Sacrificio quoque aliæ in Græcia Iunonem placabant, Dianam, & Parcas. In Bœotia ad Cniſoeſſam fontem ſacra Eucliæ faciunt, quam alij Dianam credunt, alij Herculis, Myrthæq; filiam eſſe uirginem mortuam: ſacra item Veneri Limoniæ apud Hermionios ſponſæ. Argiuæ conſacrant comæ primitias Mineruæ, Deliæ Hecargæ, Sicyoniæ, Hygeæ, Megarenſes Iphinoe Alcathoi filiæ, quam uirginem mortuam dicunt ad eiuſq; tumulum inferias mittunt, Troezeniæ Zonam in Sphæriam Inſulam ad Apaturiam Mineruam Aethræ inſtituto Theſei matris, & comam ad Hippolyti templum. Ante nuptias ſolebant Heliopolitæ in Veneris templo proſtare, more ſublato à Conſtantino Principe, Amorrhææ ſeptem diebus in Syria, Armeniæ in templo Tanaidis Deæ in Acileſina: Illyricæ uero puellæ & Thraciæ uirgines paſſim nubebant poſtea, ſed plerique Thraces cœlibes erant. Cypriæ quæſtu*

corporis

*corporis dotem ſibi parant, & Lydiæ, quæ tamen & hominibus munera dant, nuptæ pudicæ ſunt.*

VIRGINES VIRO VT COLlocentur. Cap. IIII.

SIGINNORVM *fœminæ nubunt cum primũ norint arte currus agere, Sarmatæ, & Iaxamathæ ubi hoſtẽ interfeciſſent: contra nõ uxores prius ducunt Carmani, quàm hoſtis attulerint Regi caput, qui linguam fruſtatim conſciſſam dat pane miſtam amicis edendam. Tapyrijs fortioribus uirtutis præmium collocantur fœminæ: Cathei Indi, qui Sophitis Regnum incolunt mutuo ſe deligunt, pulchriores etiam ſimul mares, fœminasq́, iungunt nobilitatis nulla, aut opum habita ratione. Samnites decem præſtantes uirgines ſingulis annis dant totidem optimis iuuenibus, plures non nubunt. Indi alij ſponſas emunt bubus: Taxili inopes in foro pruductas filias uolentibus nudas oſtendunt, dantq; cui placuerint. Apud aſſyrios tribuum magiſtri ſingulis annis ſemel nubiles uirgines congregant uno loco, pulchiores præconis uoce uendunt, & ea pecunia collocant turpiores maritis, quod & in terra Illyrica olim feciſſe Venetos auctor eſt Herodotus, & Thraces Pomponius. Apud Sacas procus cum uirgine decertat, uictor uxorem ha-*

*bet; uictus illi ſeruit. In Boſphoro Proci conuiuæ petunt puellas, quo genere, quaque ipſi uirtute ſint proferentes ſparguntq́; ſimul in menſa uinum: in conuiuio quoque Talchlees Libyci ſe uiciſſim cauilantur, cui arriſerit puella, illi nubit, ut apud Segoregios Ligures cui præbuiſſet àquam. In Theſſalia uxorem ducturi ſacrificio facto habenis tradunt illis ducendum equum armis munitum. Macedones pane gladio diuiſo libant, in chæronea ſponſos iungebat coniugio Ceriris Sacerdos, Greci ante aras Deorum celebrabant nuptias, genero ſocer in conuiuio auream phialam tradebat, ut arctiori coniugerentur uinculo, ſponſus coronabatur thyrſo, ſic dicebant nuptialem coronam, ex folijs, quæ* σισύμϐρια *appellat Ariſtophanes. Athenienſes balanis conſueuerant prope focum caput ſponſi perfundere, numis, leguminibus, caricis, nucibus, id genus alijs, ad ſignificandam fœcunditatem, quomodo & nouitios accipiebant ſeruos, & hæc dicebantur* κα-ταχύσματα.

SPONSA CVM VIRO CONCVMBENS, & cum pluribus. Cap. IIII.

VIR *cum uxore primum concumbit in domo ſoceri, in India unguento perunctus, quod arboribus fluit, quæ in ripa Hypaſidis, Hyphaſidisúe, ut dicunt Græci, ſunt, in Perſide deguſtato malo,*

*to malo,uel camelli medulla uerno æquinoctio , Athenis cotoneo, Spartæ nocte quadam religione,lecto à pronuba collocata ſponſa capillis ad cutim uſque raſis, & uirili amictu tecta,quam nec interdiu uidet maritus antequàm ſit mater,ante thalamum alligato piſtillo,adeſt ſponſi amicus fœminas ſponſæ clamanti opem laturas , reprimens, adſuntque uirgines, quæ ne ſponſæ uox audiretur,canebant epithalamium ad tibias duplices alterũ ueſpere,mane alterũ,quod διεγερτικὸν dicebatur,et ὄρθριον,illud κατακοιμητικὸν.Virgini bus recedentibus claudebatur hoſtium, hinc mittebat uxor dono marito ueſtem, quam ἀπαυλιστηρίαν dicunt. Baleares uero nuptiali cœna amicos ſuſcipiunt,qui ſponſam omnes ineunt,extremo loco uir.Sic apud Naſamones , & Augilas prima nocte noua nupta ſingulos admittit conuiuas, & ab eis accipit donum : in Inſulis Fortunatis mariti Regi uirgines uxores corrũpendas præbent, & Adyrmachidæ Aphri,Tebethei Indi hoſpitibus,Volſinienſes ſeruis.*

SPONSA VIRI DOMVM PETENS. Cap. V.

ἀπαυλιστηρίαν

SED apud Græcos ubi ~~ἀπουλιστηρίαν~~ *ſponſa miſiſſet marito,eius inde domũ capite obtecto rheda petebat iunctis mulis, uel bubus , in medio erat ipſa , hinc maritus , hinc* ~~πάροχος~~ *affinitate* πάστοχος *coniunctus, ſponſæ mater ferebat facem,* λουτρο-

φόρος genere proximior, uel fœmina, quod polluci placet, aquam ex flumine, Athenis uero primũ ex Callirrhoë fonte, mox ex Enneacruno, propter Nymphas, quo nomine Græci uocant ſponſas, quòd intelligerent antiqui Nymphis animos qui ut prolem ſuſciperent, mittebantur in corpora. Sponſa Solonis lege phrygetum ferebat, quo ſiccabant hordeum, aderat ancilla cum cribro induſtriæ ſigno, & puer ſpini folijs, & querneis glandibus opertus coronatusq́; panes afferrens, & repetens ſæpius ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον canebaturq́ue ὑμὴν ὦ ὑμέναιε, ὦ ὑμήν. Is enim Clius, & Magnetis filius cantus inueniſſe dicitur in nuptijs. Dicebatur etiam ἐκ κορὶ κορὶ, quæ perdicum uox eſt, quæ tãta religione matrimonij iura ſeruant, ut altera mortua, ſuperſtes uitam omnem uiduam degat, quod etiam faciunt cornices, quare & ipſæ inuocabantur in nuptijs concordiæ, ut ait Aelianus, omen, hinc Iuuenalis mordax poeta.

Quæque ſalutato, inquit, crepitat concordia nido. Iuuenes ſaltabant tibicine, & citharœdis canentibus atque precibus a Dijs petebant ſponſam ita maritus amaret, ut fecerat phrygius pieriam, cuius cauſa conciliata pax inter Iones, qui Milethum, & Myuntem colebant. Bœotij currus axem pro foribus comburebant, ut permanere intro ſponſam debere ſignificarent. Ad generum

poſtri-

poſtridie mittit ſocer puerum candida ueſte indutum cum caniſtro,in quo aurum erat, alios, qui pelues ferunt,ſagma,lecticas,pectines,alabaſtros ſcrinia unguentaq; quæ omnia ἐπαύλια δῶρα dicebantur.Tertio die agebantur ἀνακαλυπτήρια repotia uocant Romani,quo quidem die retecta ſe uidendam amicis præbet ſponſa,quo etiam nomine & θεογάμια dicebantur Proſerpinæ feſta cũ Plutoni nupſiſſet, in Sicilia uero ἀνθεσφόρια, quibus rapta eſt,& celebrantur prope Syracuſas ad lacum,quem repente eo loco extitiſſe dicebãt,quo Pluto abrepta Proſerpina,penetrauit ſub terra qui feſti dies anniuerſarij ſignificantur a Cicerone in Verrem. In Haliarto Bœotiæ ſponſa cum uiri domum accederet primitias offerebat ad fontem Hederaceum,quo loco Stratonis, & Calliſthenis amantium manibus miſerè diſcerpta fuerat Ariſtoclia inſigni forma puella:ipſæq; Bœotiæ ſponſæ aſparago coronatæ ducebantur ad uirum,quòd aſparagus ſpina quidem ſit,ſed fructu ſuaui,cuiuſcemodi,& matrimonium.Rhodij præconem mittebant,quem ad uiri domum ſequeretur ſponſa. Hanc excipiebant Coi muliebri ueſte induti,quòd in ea inſula Hercules Meropũ uim fugiſſet mulieris ueſte tectus, qua poſtmodum ornatus,Meropibus uictis; Alciopi filiam uxorẽ duxit. In Lepta Libyæ poſtridie nuptias ollam mittebat ſponſa ad ſocerum petitum, quam ſe negaret

*negaret habere, ut ſtatim diſceret æquo animo ſocrus difficultatem perferre.*

## VXOR REPVDIATVR, ALTERIUE datur. Cap. VI.

NON *poterant Germani repudiare uxores, repudiabant Iudæi, repudiabant & Romani dote tribus penſionibus reddita. Tapyri ſuero, qui inter Derbicas, & Hyrcanos ſunt, ubi treis, quatuorue liberos ſuſcepiſſent, prolis gratia permittebatur fœcundas uxores alijs tradere, idem & Romanis Numæ lege, quomodo multum poſtea & M. Cato dedit Martiam Oratori Hortenſio. Senex maritus Spartæ uxorem iubebat admittere iuuenem alium ex quo illa filios ſuſciperet, qui ſenioris eſſent.*

## ROMANORVM NVPTIAE. Cap. VII.

HINC *nobis de Romanis dicendum eſt. Puellæ nubiles, duodecim ſcilicet annorum, ut probam earum indolem præſtare mariti poſſent, cum lacones grandiores collocarent ob ſobolem firmam procreandam, in templis Deorum excubabant, omen futuri mariti accepturæ. Vxorem ducturi iugum ſubibant, unde & in Iugario uico colebatur Iuno Iuga, quæ à Dionyſio dicitur* Ζυγία, *ut recte credidit M. Antonius Antimachus eruditiſſimus homo. Latini ſponſi quorũ genere*

genere fuere Romani, uerſicolori paludamento utebantur, quod fecere Curiatij, qui pro Albano Imperio pugnarunt cum Horatijs. Ipſi etiam, Græci, & Aethruſci nubentes immolabant porcum: Latinæ nanque mulieres naturam uirginũ appellant porcum, & Græci χοῖρον. Romuli inſtituto panis, & aquæ communicatione contrahebantur nuptiæ, quòd ſic raptas Sabinas uiris ipſe collocaſſet, aqua etiam, & igne, quibus uita conſtat, & exules propterea interdicuntur. Nam uitæ cauſa uir eſt, & fœmina, aqua hæc, ille demonſtratur igne. Sedebat ſponſa profeſto die (feſto enim nubebant uiduæ) in pelle lanata, uel ob lanificij curam nobile matronarum opus, uel quòd in pellibus cubarent antiqui, illisq; induerentur. Data dote ſponſa uiri domum petebat, cælibari haſta, cuſpide ſcilicet lignea, & quæ in corpore gladiatoris ſtetiſſet, comebat caput, quòd Sabinæ iunctæ fuerint Romanis ui, bellumq; propterea geſtum: cingulo item cingebatur laneo Herculis nodo ob fæcunditatem, hunc nanque ſeptuaginta dicunt fuiſſe liberorum patrem. cingnlum uir in lecto ſoluebat. Flammeo Flaminicæ, cum qua uir diuortium facere non poterat, induta lutei ſcilicet coloris ueſte, rapiebatur, ut olim Sabinæ, ex matris, uel propinquioris fœminæ gremio, quinque præferebantur faces ex Aedilium facibus accenſæ, quòd id noctu fieret, ex alba ſpina,

quomodo

*quomodo, et apud Sex. Pompeium legendum eſt quibus uſi ſunt paſtores in Sabinarum raptu mox ad faces & carpinus recepta, & corilus. Quinq; erant propter Deos, qui inuocabantur in nuptijs Iouem adultum, Iunonem adultam, Venerem, Suadam, & Dianam inuocabatur etiam Hymenæus, & omnis gratia Thalaſſius, qui fuerat præclariſſimus Dux Romuli tempore, pulchramq́; uirginem recepit. Mercurius quoq; ex diſciplina Aegyptiorum propter caduceum, in quo dracones duo erant, mas, & fœmina iuncti. Sponſam tenebant pueri duo patrimi, matrimiq́; alius facem præferebat, quam raperent amici, ne extincta nubentium mortem portenderet. Habebat ſub amiculo ſponſa coronam ex herbis, uerbenis, & floribus à ſe lectis: ferebatur, & cumera, ſiue, ut uocant, alij cumerum, uimineũ uas opertum cum ſponſæ utenſilibus, colus item compta, & fuſus cum ſtamine, quòd Tanaquilis lanam, colum, & fuſum uideri dicerent in Virilis Fortunæ templo ab Anco Rege condito. Farreum etiã libi genus ex farre factum, quo tantum populus Romanus trecenis annis uixit. Poſtes mariti uittis laneis ornatas ungebat ſponſa oleo, uel adipe ſuillo, aut lupino ad propulſanda mala medicamenta, limen tranſcendebat, dicebatq́; Vbi tu Caius, ego Caia, ut uxoris, & uiri omnia communia eſſe oſtenderet, a pronubis, quæ nupſiſſent ſemel,*

mel, excepta feſcennini uerſus canebantur obſcenitate pleni, & maritus pueris ſpargebat nuces, uel ominis gratia, quòd in Iouis tutella ſint, uel quòd earum fœtus puluinato calice, & ligneo putamine munitus, uel quòd contemneret omnia acta puerilia, nam & concubini pueri ubi a turpi Venere liberabantur, ſpargebant nuces. Treis aſſes Romuli lege ſponſa ferebat, alterum, quē manu tenens dabat marito, atque ſi eum emeret, quæ per coemptionem dicebantur nuptiæ, & uir ipſe pater familias; uxor mater: alterum in pede, quem locabat in foco larium: tertio in ſacciperio maiori ſcilicet crumena, reſonabat in compito, hoc eſt quadriuio uicinali. Sternabatur lectus toga, ſponſa adibat genium uiri, a pronubisq; collocabatur in lecto, papaueris ſucco, lacte, & melle miſto ad prouocandum ſomnium ſumpto, quo uſa dicitur Venus, & in tenebris cum ſponſo iungebatur.

QVAE IN NATALI FILIORVM SERVENtur, qui exponantur, nomē filiis quando imponitur, natalisq; celebritas. Cap. VIII.

NATOS poſtea infantes obſtetrices in terra ponunt Opim implorantes, non enim credunt uocem ante habere puerum, quàm communem omnium parentem terram tetigiſſet, Herculisq; menſura ſternebant lectum, quem quidem Her-

culem

*culem quatuor cubitos, & pedem exceſiſſe ſcripſit heraclides ponticus. Celtæ quo nomine Græci & Germanos, & Gallos intelligebant, ſcutis impoſitos in Rheno collocabant nuper natos filios, qui ſi undarum uim euitaßent, habebantur legitimi, oppreſſi, ex adulterio concepti, facto inde prouerbio κελτικῦ ῥινῦ δικαστικώτεροι Barbari gelido amne abluunt filios, oleo ungunt Romani, mero lauant Lacones afferuntq́; Leſchen, loci nomen, & inſpiciunt Tribules Iudices ſeniores, qui ſi & pulchros, & fortes futuros dixerint infantes, aluntur, ſin deformes, & ſegnes in Apotheis exponuntur ſecus Taygetum præcipiti loco: hoc modo & Indi, qui Cardei dicuntur, ſophitisq́; Regnum incolunt iudicatos filios, uel alunt, uel perdunt: Athenienſes ſpurios exponunt loco, qui Cynos arges dicitur, Herculi ex adulterio genito conſecrato. Exponunt uero nuſquàm Thebani, ſed qui alere aut nolunt, aut nequeunt faſcijs deuinctos deferunt ad magiſtratum, qui pueros paruo uendunt, ut alantur, & ſeruiant. Genas Hunni candenti ferro ſecant, quare imberbes ſunt ferè omnes. Trauſij in Thracia, Cæſiæ, uel Heſiochi, & Barbari aliqui circa Caucaſum mõtem natos filios lugent, calamitates, quæ uitam conſequantur, recenſentes, gaudio uita functos proſequuntur incommoda referentes, quæ cum uita ſimul effugerint. Tibareni poſt uxorum partum,*

*tum, tanquàm puerperæ eſſent, in lecto cubant; quibus uxores miniſtrant quod & Cãtabri faciebat in Hiſpania. Aegyptiæ fœminæ ſtatim a par tu è lecto ſurgunt ad domeſtica munia obeunda. Scritiſini gens in Inſula Thule infantes editos pelle inuolutos arbori ſuſpendunt, & alunt ferarum cerebro. Græci in uannos deponebant frugalitatis omine: quintoq́; die poſt partum abluebant nutrices manus, curſimq́; ferebant ad focũ infantes, qui dies uocabatur ἀμφιδρόμια & munera mittebant propinqui polypos, atq; ſepias piſces. Septimo die imponebant illis nomen, quod ſcripſit Ariſtoteles, Athenis uero decimo facto ſacrificio, & acceptis conuiuio amicis, propinquisq́;. Quare & poſtea natales celebrantes Iunonem colebant; adolebant Dijs thus, ardente in domo igne, conuiuio excipiebant amicos (ut & perſæ) ad tibiam ducebant choreas, & talis ludebant, quæ & fecere Romani, qui tamen fœminis octauo die, qui luſtricus uocatur, nono maribus nomen dabant, & lacte nutriendos deferebant in forum olitorium ad columnam lactariam: in Germania uerò matres filios nutriunt. Athenis nutrices pueros afferebant ad Dianam Corythalliam, cui & infantium ueſtes, quorum Dea habere curam putabatur, ſuſpendebant, & Zonas, quas primum puerperæ ſoluebant, quadrageſimo die τεσσαρακοστὸν celebrant, cum mater pri-*

*ter primum ſacra addit, à quibus quadraginta ante partum diebus, totidemq́; poſt, abſtinet, quòd & illi, & filio pericula immineant quamplurima.*

## NOMINVM RATIO. Cap. IX.

SVPERVACVVM *uerò non crediderim, ſi quæ ex eruditiſſimorum auctorum lectione de nominum ratione obſeruaui, paucis recenſerē. Olim Romani uno tantum nomine uocabantur, duobus deinde latinorum exemplo, nec multo poſt aſſumpſere tertium Græcorum, & Barbarorum more, quod ſcripſit Claudius Aruntius. Apud eos enim, & Romanos liberi tria nomina habebant, ſerui unum. Primum, quod dicitur prænomen, proprinm erat ſingulis hominibus, & patris prænomen ſumebat natu maior filius, mares tamen non antequàm uirilem togam acciperent, fœminæ cum nupſiſſent, ut & Probus tradit, & Valerius Maximus in decimo, quo libro, licet ab Iulio paride in breuiarium redacto, agit de Romanorum nominibus. Alterum erat nomen gentis, & ducebatur à generis auctore, ut ab Iulo gens Iulia, à Dardano Dardania, ab Aeaco Aeacia: quandoq; ab oppidi nomine, quod ſæpius poſtea factum eſt: quomodo ſcripſit Dionyſius*

ſius Lucumonem Romam profectum prænomine uſum Lucij, Tarquinij nomine à Tarquinijs Aethruſcorum oppido, ubi fuerat educatus. Omnes ex eadem gente uocabantur hoc nomine, fœminæ etiam, quæ, ſi due, aut plures fuiſſent, habuiſſe prænomen ex ordine naſcendi credidit Paulus Manutius uir doctiſſimus Venetus, quare apud Tranquillum, & Octauiam maiorem, & Octauiam minorem, apud Ciceronem Tertiam Aemyliam, Quartam, & Quintam Claudiam eſſe dicit. Legimus tamen C. Cæciliam Tarquinij uxorem, & apud Valerium ipſum fœminarum prænomina Rutiliam, Ceſeliam, Radacillam, Murculam, Burram a colore, Luciam, Publiam, Numeriam, quorum aliqua ſunt nomina. Tertium erat cognomen à rebus geſtis Soteri Callinicus. Alexander, opem enim attulit patriæ Achille perempto, Torquatus: à forma Gryphus, Phyſcon, Sylla, Cicero, niſi à ciceribus inuentis ſit: à fortuna Eudæmon, Poliorcetes, Priamus, nam à ſorore emptus fuerat capto Ilio ab Hercule, Vopiſcus, poſthumus: à uirtute Euergetes, Philadelphus, cognomina enim habuiſſe Aegyptios teſtatur Pauſanias, Diogenes, Magnus, Sophus, quo nomine dictus eſt P. Sēpronius: quandoq; etiam mordacitatis cauſa, ut Antigonus dictus eſt Doſon, quòd multa promitteret, præſtaret pauca, Ptolemæus Lamyrus,

quòd is eſſet: Metelus uittatus, fortaſſe is eſt, qui à Latinis L. Metellus Diadema dicitur, quòd ultus in fronte habuiſſet uitta colligatũ: hoc tamen mihi uidetur fuiſſe agnomen. Tertium hoc nomen, ſunt qui credant eſſe ſingulorum proprium. Ego uerò, cum omnes ex eadem familia eodem nomine apellari uideam, putarim additum ut diſcernerentur familiæ, quæ eadem origine ſunt, cum tanquam in colonias deducuntur: qua ratione ſæpius legimus Iulios Tullos, Iulios Cæſares, Tullios Cicerones, Tullios Decolas: Cornelios Syllas, Cornelios Scipiones, Cornelios Cethegas, Papyrios Mugilanos, Papyrios Craſſos, Papyrios Curſores, Papyrios Maſſones, Carbones Turdos, Calpurnios Piſones, Beſtias Bibulos, & ni fallor, Calpurnios etiam Marios: nam C. Marij filiam, quam ipſe in bello Cimbrico Manibus immolauerit, Dorotheus in quarto rerum italicarum appellat Calpurniam. Sic legimus multos alios eodem nomine, diuerſo cognomine, ut & Spartæ, cum Ariſtodemus Herculis genere proclem, & Euryſthenem genuiſſet, Heraclidæ quidem omnes, ſed illius poſteri Eurypontiæ ab Euriponte proclis nepote dicti ſunt, huius Agidæ ab Euryſthenis filio Agide. Agnomen, quod etiam cognomen à Cicerone, Salluſtio, & Liuio dicitur acceſſit homini uni tantum ex rebus geſtis, alioúe caſu, ut Aphricanus, qui pri

mus

*mus Imperator nomine abs ſe uictæ gentis nobilitatus eſt; Creticus, Caligula. Cum apud auctores nomen tantum legimus, putant Grammatici cognomen eſſe: cum duo, prænomen, & cognomen. Ciues enim Romani oſtendebatur tribus illis nominibus, tribu etiam, ſed cognomen poſtponitur tribui: Sic apud Ciceronem eſt Ser. Sulpitius Q. F. Limonia Rufus. Et qui ciuitate Romana donabantur; prænomen, nomenq; alicuius familiæ Romanæ accipiebant, cognominis loco utebantur nomine, quo antea appellabantur: ſic apud Ciceronem legimus C. Clodium Archagathum, C. Clodium Philonem, P. Cornelium Demetrium, P. Cornelium Megam Siculos homines, A. Licinium, Ariſtotelem Melitenſem, A. Licinium Archiam Antiochenum. Horum libiri, ſi Romani ciues eſſe uoluiſſent, lege cogebantur patres ex bonorum parte hæredes facere alios uel principem: quam legem antiquauit Antoninus Pius. Hoc nominũ ordine uſos Græcos, & Barbaros, præter Aruntium, quem diximus, tradunt Plutarchus, Appianus, Ibicus Græci, & alij. Nam Achilles Podarces, Alexander, Vlyſſes prænomen eſt, nomen Pelides, Dardanius, quare, & Maro Aeneam appellauit Dardanum, uel Homerum ſecutus, uel tanquam Dardanium, ut interpretatur Nonius, Arciſiades ab Arciſio patre Laërtis: cogno-*

ὀκήσι men Achillis uidetur apud Homerum ὠκὺν, uel ταχὺς, ſed ſic etiam Aiacem Oileum uocat: cognomen Podarcis eſt Priamus, Alexandri Paris, Vlyſſis διογενὴς, & eius agnomẽ πολιορκητὴς, uel πτολίπορθος, quanquam hæc perperam legantur apud Diomedem, qui ex Ibico ſumpſit, Agameſtor tamẽ Pharſalius in Epitalamio Thetidis Achillis nomen fuiſſe ſignificat Pyriſium, uel Pyriſoon, cognomen Achillem propter labrum, χεῖλος ſcilicet, quod cum filium igne reddere immortalem mater uoluiſſet, cineri inhæſerit. Crederem igitur generis auctores, & nouos homines uno nomine appellari Herculem, peleum, Dardanum, Iulum: poſteros duobus, altero proprio, altero patris, quod nomen familiæ eſſet Heraclidas, Pelides, Dardanios, Iulios, dignoſci tertio familias, quartum hominis unius eſſe. Sed apud Homerum, qui digniores alloquuntur, eos patris nomine, generisq; uocãt. Achillem enim, Aiacem, Neſtorem dicunt pelidem, Telamoniadem, Neleidem. Duobus item, tribusq; nominibus uſos Iudæos ſcribit Origines. Nam & Salomonem dictum ait Didea, & Sedeciam Ioacim, ſic Oziam Azariam etiam, Tatthæum quoque appellari a Marco, Lebbæum à Matthæo, Iudam à Luca, Saulum item Paulum, & Simonem Petrum. Lycij, Xanthios uocat Nymphis in quarto de Heraclea, nomen, & familiam à matribus

*matribus habebant, quòd fœminæ Lycijs placaſſet Bellerophontem infeſtum, Troglodytæ utebantur beſtiarum nominibus, quibus ſoli ex omnibus nationibus Atlantes in Aphrica carent.*

QVI FILIORVM PVDENDA circuncidebant. Cap. x.

PVDENDA *puerorũ circuncidunt Iudæi octauo die, circuncidunt etiam Phœnices, Sarraceni, Aethiopes, Troglodytæ, Macrones, qui hoc didicerunt à Colchis, & qui Thermodoontem incolunt, & parthenium, Creophagi etiam fœminarum, Aegyptij quartodecimo anno, tertiodecimo Arabes Ismahelem gentis auctorẽ imitati.*

FILIOS QVI NON VIDEANT: PERSArum, & Laconum puerorum inſtitutio, quibusq́; locis pueri amentur. Cap. XI.

GALLI *liberos, antequàm adoleuerint, ad ſe uenire non permittunt, Perſæ patres nõ eos ante quadriennium uident, qui nec in conſpectu matris ſedent, niſi illa permittente. Docentur uſque ad* XVII. *ætatis annum mores optimos, iuſtitiam, temperantiam, mittereq́; ſagittas: inde ſeptem, uel octo annis, nam à Strabone diſſert Xenophon, ſeſe in armis, atque uenatione exercent, mox milites ſunt uſque ad quinquageſimum annum, quo redacti inter ſeniores domi*

*manent Remp. adminiſtrantes:palam ſpuere,ungi, meire, aut huiuſcemodi alia facere dedecus eſt. Lacædemonij ſeptennes diuidunt in claſſes, quibus fortior, prudentiorq́; præeſt, qui dicitur* ἔιρης [illegible]. *is pueros in furto deprehēſos (ſparthæ enim pueris licet furto obſonia parare) caſtigat, canere iubet alios laudes eorum, qui fortiter pro Sparta occubuerint, alios eorum uituperationes, qui id recuſaſſent, propoſitas alios quæſtiones ſoluere in gymnaſijsq́, exerceri, ludicra curabant quinq́; Bidiæi. Literas diſcebant pro neceſſitate, ſed eorum diſciplina tolerantia laborum erat & arma: Natu maioribus cedunt deuia, & aſſurgūt, more ſumpto ab Aegyptijs: Omnibus, qui iuſſerint, obtemperant, audiunt omnes, qui reprehenderint, amantes maximè. Poſt duodecimum annum nudis pedibus incedunt, unico tantum pallio ſingulis annis contenti, in thoris harundinaceis cubant, decimo quoq; die oſtendunt ſe Ephoris, qui cædi iubebant, qui molliores pinguioresq́; eſſent. Poſt pubertatem dicuntur Sphærei, & ſuo arbitratu uiuunt: non deſcendunt in forum ante uigeſimum annum, ſed peragebant neceſſaria propinquorum opera, & amantium. Puerorum nanque amores laudabantur Spartę, Athenis, Minois legibus in Creta, ubi amantes pueros rapiebant, triduum antea rapina prædicta: muneribus ſcilicet puerum allectum conuiuio acipiebant*

cipiebant cum ſocijs, & donis cinctum remittebant: is ueſte induebatur accepta ab amante, qui quidem φιλήτωρ dicebatur, & puer ipſe κλεινὸς, ac ſi amantem diceremus nos, & inclitum, præclarumq; Apud Elienſes, & Bœotios, Thebanis maximè permittebantur concubitus cũ pueris, & apud Troianos, & Perſas, qui hoc didicere à Græcis: in Gallia pueri olim uiris publice nubebant. Itali quoque ſectabantur puerorum amores, ſed lege prohibiti, licebat pueros, qui apud mangones erant, ſoluto precio, quod moderatus eſt, Domitianos inire, ſeruos etiam forma inſignes, qua cauſa creditum ingenuos pueros bullas habuiſſe, ut dignoſcærentur à ſeruis. In Aphrica Tunete ſolenni die extra urbẽ quodam loco conuenit omnis ferè multitudo ad Venerem cum pueris exercendam, puerorum amantes Græci poſtes floribus ornabant, & corollis, fidemq; inter ſe dabant ad Iolai ſepulchrum, quod Thebis erat, quoniam Iolaus ab Hercule amatus, ſecum fuerit in certaminibus auriculiſq; apprehenſis eos oſculabantur: quod oſculũ dicitur ab Aenico χύτρα de quo & Tibullus.

Oſcula compreſſis auribus eripiet.

Apud Argiuos uerò honeſti adoleſcentes cum Clypeo pompam ducebant magno caſtitatis honore.

GRAECORVM PVERORVM INSTITVTIO:
Comæ, Barbęq; depoſitio. Cap. XII.

ALII *Græci iuuenes, qui Spartani non eſſent, nobilitate, & dignitate illuſtres liberalibus diſciplinis omnibus inſtruebantur, & Macedones, qui Philippi inſtituto Regis miniſterio tradebantur omnesq; in ſingulis Græciæ urbibus ab uno preceptore, qui & comes erat, quod & in Italia fecere Faliſci. Athenis ubi puberes ſacti eſſent, publicè illis oſtendebantur artium omnium inſtrumenta, quæ quis apprehendiſſet, illam artem, tanquam inuitante natura, exercebat. Mox primam barbam, comamq; deponebant, id faciebant Romani altero & uigeſimo anno conuiuio acceptis amicis, uinū menſura quadam in templum Herculis, illatamq;, propinantes conuenientibus, quæ dicebatur* οἱ νιςήρια. *plures tondebant primam comā prope fluminibus, alij adducebantur in Delum, primitiæ enim iſtæ fluminibus, uel Apollini conſecrabantur, quod corporea conſtent incrementa ex humore, & caliditate: capillus ipſo Deo dicatus appellatur ab Aeſchylo* θρεπτήριος *Catti uerò nō ante barbam, crinem, & ferreum annulum deponebant, quàm hoſtem interfeciſſent.*

IN-

INDORVM, ARCADVM, ALIORVM, ROMAnorumq; puerorum inſtitutio. Cap. XIII.

INDI *pueri cibum ſumpturi adibant Gymnoſophiſtas, & referebant eo die, quæ bene feciſſent: qui nihil haberet, quod diceret, impranſus ad opus mittebatur. Arcades ad trigeſimum uſque annum Muſicæ operam dabant, canebant pueri hymnos Deorum laudes, & Heroum continentes, grandiores Philoxeni, & Timothei diſciplinis inſtituti annuos ludos libero celebrabant cum cantu, & choreis, iuuenes ludos uiriles, omnino apud illos turpe ignorare muſicam. Parthi uero in primis docebantur arcus tēdere, Germani haſtam uibrare, Lucani uenari: uiuebant enim uenatu in ſyluis citra ſeruorum operam: Romani equitare, & pugnare cominus: ij olim probatæ anus curæ demandabantur, quæ eorum uerba, & luſus obſeruaret, ne præter honeſtatem aliquid agerent. Poſtea uero ancillæ Græcę, et Seruo Pędagogo filiorum cura demandata, quare mores corrupti putantur: docebantur in ludis litterarijs, qui quondā in foro erant, & ſimul uirgines: nam Appius Virginiæ amore captus dicitur, cum legentem uidiſſet in ludo. Minerual dabatur præceptori Quinquatrijs, Saturnalibus, & Calendis. Maſſiliamq; mittebantur in Galliam, Græcam urbem Phocenſium ad ſapientiæ præcepta perdiſcenda. Adulti bullis*

*penatibus*

*penatibus conſecratis, repoſita prætexta* XVII *ætatis anno in templo Iouis Capitolini liberalibus, die libero patri ſacro* XVI. *Kal. Aprilis togam ſumebant, & petebant cum amicis Deorũ templa. Qui futuri Oratores erant, a patre, uel propinquis ducebantur ad eum Oratorem, qui princeps in foro eſſet, quem iuuenes obſeruarent, ab eoq; diſcerent eloquentiam. Primum dicturi, in forũ producebantur à conſulari uiro, ut ab Auguſto legimus C. et L. filios eorum Tyrocinio in forum productos. Principum liberi, & alij eiuſdem ætatis nobiles ſedentes ueſcebantur in propinquorum conſpectu propria, & partiore menſa. Ex publico trigemini uſque ad pubertatem alebantur, propter Horatios. qui cum Curicitijs pugnarunt pro Imperio Romano. inde ius trium liberorum inſtitutum.*

VIRGINVM, MVLIERVMQVE LOCA, OPERA, impudicitiæ meretrices, mulieres facie obtecta. Cap. XIIII.

VIRGINES *uerò in ædium ſeceſſu uerſabantur apud Græcos, unde non egrederentur niſi matres, aut cuſtodis iuſſu. Romanæ matronæ operas in atrijs agebant, in* Iberia *Iudicibus quotannis quicquid texuerint, oſtendunt, quæ plus texuiſſet, maximo afficiebatur honore. Perſis mulieribus turpe lanæ manũ admouere, quod*

Romanis

Romanis decus, hæ uero nec coquunt, nec no-
liunt. Apud Iaxamathas easdem artes fœmi-
næ, quas uiri, exercent, adeo ut ne militia qui-
dem uacent, laqueis hoſtes interceptos trahen-
do conficiunt. Gfetulæ, Gfelonias uidetur ap-
pellaſſe Clemens, colunt agros, id & Threſſæ fa-
ciunt, ouesq́; cuſtodiunt, ut Troglodytarum fœ
minæ, ædificant, uagantur, homines, aduenæ
maximè cum illis coeunt, uerſantur in negotijs
Aegyptiæ, domus curam gerunt uiri. Roma-
næ uero, abſente uiro, nec de rebus neceſſarijs lo-
quebantur. Sarmatæ equos tractant, & arma:
in Bactris, atque Suſis equitant, unguentis un-
guntur, & ueniunt in ſeruorum, hoſpitum, alio
rumq́; complexus: Proſtant Rheginæ die Veneri
ſacro ex Leophrenis Tyranni uoto in bello aduer
ſus Locrenſes, ſemel in uita in Veneris fano Ba-
byloniæ, Corintho ultra mille uirgines. Ginda-
norum fœminæ tot fimbrias ex pelle ferunt, cum
quot hominibus habuerint conſuetudinem, decus
eſt plures habere, ut apud Sthymphalos cũ plu-
ribus uiris commiſceri, & apud Indos, elephan-
to accepto, Syracuſis etiam. Non enim uir, aut
mulier in ea urbe precioſius exornantur, qui nõ
faterentur ſe ſtuprum paſſos. Romæ uero turpe
corpore quæſtum facere, licentiam ſtupri apud
Aediles meretrices uulgabant, togatæ erant, ſuc
cinctaq́; ueſte, quod ex Aphranio Togatarum
ſcriptore

*ſcriptore patet, mutatum nomen inſcribebant cellæ in lupanari, ubi proſtabant, ut in Attica in Sciro: concubitus precium quadrans erat, quare, & Quadrantaria fortaſſe à Cicerone dicta eſt Clodia, & a Cæcilio, ut eſt apud Fabium, Clytemneſtra. Olim non dabant fœminis pecuniam, ſed oues, equos, bouesq; quos petijſſent, quoniam antiquorum opes in armentis erant. Athenis meretrices templis arcebantur, nullas in urbem admittebant Cij, nec tibicines, in qua Inſula nunquam adulterium, aut uetitos concubitus commiſſos dicunt, nec apud Seras, ubi non meretrices ſunt, non fures. ſic in Aethiopia, non homicidæ. Contra Indi adulterijs operam dant, & cædibus, abſtinent à mendacio, ut & Perſæ, qui pellices, & uxores, quas peruices adeunt, domi occluſas tenent, in itinere opertis uehiculis ferunt. Byzantiæ noctu tantum domo egrediuntur, equo uectæ, facie obtecta, ut & ſunt Carthaginienſes, & in Arabia uno excepto oculo, facie item uelata nuptæ fœminæ Spartæ, aperta uirgines, quod ipſæ uirum quærant: uelata etiam Chalcedonia, quam tamen denudabant dimidia parte Magiſtratibus, aut externis occurrentes, quod Chalcedonijs à Bithynis uictis externis nupſiſſent. Thraces ſtigmate notant mulieres, quod uatem olim Orphea interfeciſſet; qui eis ſpretis puerorum ſectabatur amores.*

NO-

## NOBILITATIS SIGNVM EPHIPPIA equorum. Cap. XV.

PVNCTIS *etiam notabant ipſi pueros, hoc enim apud eos nobilitatis ſignum eſt, ut apud Romanos imaginum ius, quod non habebant noui homines niſi in Aedilitate, & damnati amittebant: nigros etiam calceos cum luna nobiles ipſi, ſiue ut credidit Caſtor Deiotari Regis nepos, quòd in globo Lunæ eſſent Elyſij campi, beatorum loca, ſiue quòd antiquiſſimo genere ipſi eſſent, quando Euander ex Arcadia uenerit, ubi fuiſſe dicuntur homines ante Lunam, &* προσέληνοι *Athenienſes ea cauſa aureas geſtabant cicadas capite, tanquàm primi hominum fuiſſent terra geniti, quos tamen uocat Theopompus Aegyptiorum colonos: ſic Garamantes, & ipſi capite ferebant pennas, quòd uolaſſet fermè excreta in Aphricā Acacalis Minois filia, Amphithoontis mater, qui dicitur Garamas, Naſamonis pater ex Tritonide Nympha, unde & Garamantes, & Naſamones fuere. Apud Perſas Cyri lege nobiles equo uehebantur, pedibus enim ingredi ſeruorum erat, prohibitumq́; nobilioribus, & turpe apud Halanos: equis ephippia ea apponebant, quibus iam utuntur equorum domitores, absq́; annulis ferreis, quibus ipſi imponimus pedes. Apud Aegyptios, qui nobilis eſt annulo, torque, & purpura à Rege donatus,*

*curru*

curru circunducitur per urbem clamante præcone nobilem illum eſſe, quod ſcriptum eſt apud Ioſephum, ſic enim dicitnr ab Euſebio ἰώσηπος ſcilicet, ἰώσηππος uero à Lycophronis interprete Iſacio. Apud alios aurum auriculis geſtare nobilitatis ſignum erat, ſeruitutis ſtigmate, punctisq́; notari.

### SERVI QVOMODO LIBERTATE donentur. Cap. XVI.

At Scythæ ſeruis exculpunt oculos, ne lac equinum, quod pro uino habent, biberent. immeritis Lacedęmonij certas plagas uel ~~ueneritis~~ quotãnis infigebant Elotis, ne deteriores fierem, quorum opera liberi omnes, ut et equorum utebantur. Nam Spartani, Indiq́; omnes ingenui erant, ſerui externi, & apud Iudæos ex Chananæis, quo nomine uocabantur gẽtes Paleſtinæ omnes. Phryges filios etiam uendunt, ut ſeruiant. Nulla olim erant ſeruitia, agros liberi colebant, & apud Nabatæos conſanguinei inuicem ſibi miniſtrabant, quare & ἀνθιςήρια celebrantur Athenis eo menſe, qui ἀνθιςηριῶν dicitur, quibus cum dominis ab opere liberi ſedebant ad menſam ſerui, qui in Creta Hermeis feſtis liberi erant apud Babylonios in Saceis imperabant quinque diebus liberis. Apud Theſſalos Peloriis miniſtrabant illis domini, more à Pelasgo Rege ſumpto; qui

cum

*cum a Pelore ſeruo accepiſſet terræmotu Peneū ſluuium erupiſſe, parata menſa miniſtrauit ſer uo, Romæ. Id Auguſti liberi erant, & in Satur nalibus, quibus ante, quàm domini, cœnabant pileos ſumebant tanquam liberti. Qui enim do nabantur libertate capite raſo in templo Fero- niæ Libertorum Deæ ſumebant pileum, ſpecta- te uirtutis inſigne, unde & ſerui aliqui propter uirtutē pileati uendebantur, ſiue propter Dioſcu ros, qui primum Soteres a Meneſtheo dicti ſunt, cui, Theſei filijs expulſis, Regnum dederant, & pileati ſunt, quando etiam uocantur a docto Ca- tullo Libertis, feſtucas tenues iniiciebant domi- ni, dextraq́; comprehenſos circumagebant, quo eos ſui eſſe iuris oſtenderent, Athenis ingrati in ſeruitutem reuocabantur, Maſſiliæ etiam, ſed tertio tantum, quod & D. Claudius Romanis li cere uoluit. In Lybia* Δυλωνπόλιν *ſcribit Heca thæus urbem eſſe, in qua ſeruus, qui intuliſſet la pidem, liber erat, aliam* ἱεροδούλων *in qua omnes ſerui erant, ingenuus unus tantum. Qui ſe ali- cuius ſeruum fateretur, terram illi, & aquam præbebat, rerum ſcilicet omnium poteſtatem, illis enim omnia fiunt: propterea miſit in Græ- ciam Xerxes legatos terram, & aquam peti- tum. Romę trans mare adductis ſeruis, eorum pedes creta notabant, ſcriptis etiam monſtrabāt qua arte preſtarent: nam plerunque uendeban-*

*tur*

*tur bello capti, & hi ſub haſta, & coronati. Dominorum indignationem placabant ad monumenta parentum, & ſtatuas fugientes; qua cauſa ſimulachra coli capta ſcripſit Diophantes.*

SERVORVM NOMINA COMAM QVI alunt, tondantúe. Cap. XVII.

ATHENIS *ſerui uocabantur nomine gentis, ex qua eſſent, Syrus, Geta, Dauus à Dais in Margiana populis, uel nominibus, quæ in prouincijs, unde eſſent, magis in uſu fuiſſent, ſic phryges dicebantur Manes, & Midæ Paphlagones Tibici, Harmodij uerò, aut Ariſtogitonis nomine nemo uocabatur, qui Hipparchum Hippiæ fratrem interfecere. Nemo etiam apud Græcos comam alebat, libertatis enim ſignum apud eos hoc eſt, & apud Hiſpanos, Germanos etiam, & Francorum Reges, qui ſunt in Germania, Anſibarij, Angriuarijq; dicebantur, nunquam abſcindebant comam. Perſæ quoque alunt, & Parthi, qui capillos ſpargunt, quod & alij fecere, uel mulierum more componentes: hæ nanque apud Homerum eos ungunt, ut, & corpus, reticuloq; candido tegunt, poſtea alieno crine,* προκόμιον *dicunt Græci, in capitis uertice turrim fecere: uirgines cogebant nodo, Hiſpanæ aliquæ circum ponunt ſtilo pedali, quos atro pileo tegunt.*

gunt. Spargunt, & Scythæ capillos flauo colore tinctos. Thraces in frontem, Euboici homines in terga demittunt, qua coma dicitur à Lycophrone Hectorea: Germani, Sueui maximè, nodo colligunt, nodo etiam a tergo Aegyptii pueri ingenui, quod & in Græcia ſeruos feciſſe legi apud unum Lucianum. Pallene pago in Attica decus, uel ſenioribus nutrire comam, redimereq; reticulo, Mauris cincinnis exornare: olim Argiui capillati erant, tonſi Spartani, qui ubi eos prælio uiciſſent, aluère comam, depoſuère Argiui: aluiſſe tamen primus apud Spartanos dicitur Leonidas Rex, quòd ſic aſpectu terribilis uideretur hoſtibus, amicis uero mitis, ſimulque aluere Thurii, Tarentini, Mileſii, & alii, quibus Laconica inſtituta placebant. Britanni corpus omne radunt, præter caput, & Labrum ſuperius, Indi mentum intonſum, ut Græci, barba tincta, intonſum etiam caput, ſic Aſſyrii, hirtis comis Mardi in Perſide, Machlyes anteriorem capitis partem radunt, & Nomades, qui Tartari ſunt, barbam etiam, præter labrum ſuperius, ut Turcæ: poſteriorem capitis partem radunt Longobardi, Anſes, & Hiſpanæ mulieres quædam, ſiniſtram Maxyes, Macæ uerticem, & utrinque partes inferiores, in medio capillos habent: Abantes pugnaces homines, & ipſi anteriorem, ne ſcilicet capillis in bello ab ho-

ſtibus caperentur, quæ tonſura dicitur Theſeis à Theſeo, hoc modo in Delo detonſo. Poſtea breuibus capillis uſi ſunt uiri, quos, & barbam nutriebant in mœrore, aſperioris enim uitæ ſignum eſt, quare bene capillati erant philoſophi, & uates, barbati etiam: capillati, & Bœotum Magiſtratus, cum corona, & armis inſtructi: in Creta uero deponebant Magiſtratus comam.

## ARTIFICES, QVIBVS ALIQVI DELEctentur maximè, permutatio, pecunia antiquorum. Cap. XVIII.

CAVTVM eſt præterea perpetuo edicto, ~~ut~~ ne ſeruitia picturam docerentur, aut toreuticem. Apud Thebanos uero cogebantur pictores, & plaſta pulchrius effingere imagines, meliusq; quàm exemplaria eſſent, more poetarum. In Aegypto nil noui pingere poterant, apud perſas à Regibus tantum interfectas feras, Scribebantq; in ſuis operibus pictores χεὶρ πολιγνώτε, eius ſcilicet, qui pinxiſſet, ſtatuarii eius, qui feciſſet, hoc modo ποιεῖ ~~πολύκλειτος~~ ἐξομίδας, uel alius. Apud Aegyptios, Perſas, Scithas, Lydos, Græcos, Corinthios maximè artifices habebantur ignobiles, generoſi, qui in nullis artibus uerſarentur militiæ cauſa, quod & Aegiptiorum exemplo credunt Lacedemonij, apud quos militiam tantum colunt liberi Lycurgi legibus, artes

πολύκλειτου

tes alias omnes ſerui, præter quàm unguētariam, quam urbe expulerunt, quòd oleum diſperderet: turpe Romanis popinam, & artem manibus facere, in Ibernia rapto pulchrum uiuere, pulchrū et in Thracia, otiari etiam, deformis agricultura: apud Indos duas artes exercet nemo, nemo apud Vxios agriculturam, paſtores enim ſunt. Arachoſii docti ab Alexandro colunt agros, agros, & Græci, ſed mulis arant. Arabes eaſdem artes ſequuntur; quas parentes: qui artem omittebat; Deo artis præſidi inſtrumenta ſuſpendebant. Germani in otio, uenatione, & bello uerſantur, Cretenſes in uenatione, quæ omittitur, ſi fera in fluuiū ſe deiecerit: quod cepiſſent antiqui omnibus impartiebant, dentes, ferarumq́; cornua, & pelles in templis ſuſpendebant. Sybaritæ in luxu uiuunt, & Lydi ſtupra etiam inferentes, patientesq́; ac ſi omnibus ſeparatim ineſſent, non permixtæ, parentum ~~ſeurinis~~ uires, qua cauſa ſeminis credidit Parmenides fieri μαλθακὲς. Iones choreis gaudent, Partiq́; ad tibiam, fiſtulam, tympanum tripudia ducentes Antiocheni Syri ſpectaculis, Babylonii, & Leontini Siculi ebrietateq́ Byzantij, qui ea cauſa hoſpitibus domos relinquunt, & uxores, ut in popinis, ipſi uerſentur: his omnibus Vandili, bibacitate Perſæ, gloriæq́; ducunt non inebriari, Tibareni iocis, Phæſtii etiam, & ſcommatibus, ad quæ proferenda

*ſe a pueritia exercent; Cilices ieiunijs, Neruij Belgæ frugalitate, nullus ad eos aditus, nihil patiuntur uini, reliquarumq; rerum ad luxum pertinentium inferiri: frugaliſſimi etiam ~~ſenes~~ in Aſia, alios fugiunt homines rerum prætia oculis æſtimant: fila enim, quæ ex arboribus, uermiculisq; colligunt, uendunt alijs rebus permutantes, ut ſolebant antiqui ante pecuniarum uſum, nam & Homerus Græcos accepiſſe uinum tradit ære, ferro, & hominibus datis, qua rerum permutatione Pauſaniæ, qui Græciam deſcripſit temporibus, Indi utebantur, numos enim non habebant, & ſi auro, & ære abundet maximè regio: Numorum inde loco fuere obeliſci ferrei, æneiq; quare, & oboli nomen eſt: primumq; pecuniam ſignarunt in Græcia Aeginete, Saturnus in Italia: Britanni numo æreo, & annulo ferreo utuntur, Syracuſani ſtanneo numo, Lacedemonij coriaceo, inde ferreo à Licurgo inſtituto pondere minæ Aeginææ: Indi aliqui trans Gangem iam mori cortice, alii glebis aureis, coralio quidam, nonnulli ſale, antea aurichalco, & ære, ære Aethiopes, quod apud eos precioſiſſimum eſt, cum auro propterea ſontes uinciant: aurum uero Soli defodiunt homines Babytaces oppidi ad Tigrim.*

Seres

NVDI

## NVDI QVI SINT, ALIORVM VESTES, & Romanorum annulos qui ferrent. Cap. XIX.

ILLIS *uero, quæ Seres legunt, filis, Sericæ ueſtes fiunt delicatorum olim hominum, quibus, & Vandili utebantur, & Seres ipſi: has ex floribus propterea appellauit Dionyſius Apher qui ſcripſit* περιήγησιν, *non enim habent oues Merõitæ ad Nilum nudi ferè ſunt, & Iſmabelitæ, qui Arabes ſunt, pallium tantum ferunt, & caligas, caput uittis circundant, cætera nudi, nudi et Gamphaſantes in Aphrica, & Æthiopes ali qui, et Britãni qui ferro uentrẽ; ceruicẽq; cingũt & corpus inficiunt glaſto cæruleo colore aĩaliũ formis, cæruleo etiã Agathyrſi, ~~nimio~~ Maxyes,* minio *et Zigantes Aphri, Seſamo Aſsyrii, anthemidis flore pectora, & terga Moſynæci, Libycæ gentes decocto nardi celtici. Apud Lydos uero, & barbaros omnes ferè alios nudum conſpici probrum erat. Britanni interiores pellibus ueſtiuntur, & Aphri pauperes, ditiores enim ſagis utuntur: pellibus Fenni, Sarmatæ, Sueui, Germani alij, & Sibæſi Indi, magna corporis parte nuda: Getuli, & Sardi caprarum pellibus ueterum Græcorum more, unde Hercules cum pelle eſt, & Poetæ ſenes uocant ab hac ueſte* διφθερίας, *iuuenes etiam Cæcilius, & Græci Grammaticos hac ueſte indutos, quæ* ἰσάλη *dicebatur alio nomine. Scythę tergis uulpium, &*

*murium, quę tactu mollia ſænt, Sabellorum, & madriorum pelles putarim. Scythę ipſi, & Thraces ueſtes mero perfundunt, quod generoſum ad modum putant, & beatum. Pelles induunt pręterea Locri ozolę, qui in Phocide ſunt, Sobij Indi, & Indi, qui ad Oceanum, Gotthi, & Hunni, hedinisq́; pellibus circundant crura: Mauri leonum, Pardorum, urſurumq́; pelles, quas Gręci geſtaſſe uidentur apud Homerum uſque ad pedes ſupra alias ueſtes, hęcq́; erat χλαῖνα, quomodo caprinas pelles Aphrę mulieres fimbriatas, ut poſtea fecere Gręci ægida Pallados. Ali qui ex Pharusijs ſerpentum, & piſcium coria ueſtium loco habent, piſcium Arbi in Carmania, Ichthiophagi, qui Stoberam urbem incolunt, & Indi in Oceani Inſulis: uituli piſcis ij, qui ſunt ad paludes Araxis in Armenia: Maſſagetę indumenta ex phocarum pellibus faciunt, & arborum corticibus, corticibus Indi aliqui, Geloni artibus hoſtium interfectorum, Indi paluſtres, & nautæ antiqui è tegete, olim pleriq́; auctore Theophraſto, ex lana, quę in bulbis eſt intra ſummum corticem, & eam partem, qua ueſcimur. Maurusij tritam, & uilem ueſtem gerunt, ut Philoſophi, qui prolixa barba, dextra baculum, librum habebant ſiniſtra: Parthi tenuiſſimam, perlucidamq́; uſque ad pedes, & Sarmatarum more; fluitãtem, perlucidam Tarentini, Iapiges,*

*Iapiges, qui etiam fucata facie erant, floribus pictam, ut meretrices, & ditiores fœmine: pictam Niſæi Indi, purpuream Lacones, ne pugnantes ex uulneribus ſanguinem uiderent, purpuream uero non ferebant ſerui. Pullam habent Melanchlæni, & qui circa Padum ſunt propter Phaetontem fulmine ictum, pullam etiam Daunij in Apulia, quòd incenſis a captiuis Troianis nauibus, uel inuitus illic permanere coactns ſit Diomedes: albam Rhetores, unde λδικοφόρον Ammianus Rhetorem appellat. Getulæ fœmine ueſtem habent nullo colore infectam, nec calceos, nec unguenta. Contra uiri ornantur auro, & unguentis, cum pugnaces tamen ſint: cæruleis non utuntur Agrigentini, quòd eo colore ueſtes fuiſſeut ſatellitum Phalaridis. Galli ueſte exornantur tincta, auroque picta, torque, & armillis: auro & Agathyrſi, Perſæ optimates à Rege donati torque, acinace, monilibus, armilliſque aureis, cum gemmis, anaxyrim (ueſtis nomen) triplam babent, duplam tunicam manicatam ad genua uſque uerſicolorem, tiaram, ut Medi, & Armenij, amplumq; calceamentnm duplum, plebs olim è corio ueſtes, mox duplas tunicas ad medium crus, et Tyriam ſindonem circa caput, ut Indi linteos, qui auro brachia, & lacertos, lapillis aures ornant, & ebore, corpus tegunt uſq; ad pedes car-*

baſis, ſoleaſq; induunt, & calceos altiores: Aſſyrij lineam tunicam geſtant talarem, exteriorem laneam albam, mitras, non magnos calceos, & Scipionem: Armenij demiſſas tunicas, ad pectus cinctas, demiſſas ſed ſolutas Sarmatæ, Turcæ etiam, & olim pœni, hinc poeta diſcinctos Aphros uocat: auribus perforatis annulos ferunt, ut Romani, plantino ioco digitos non eos habere in manibus: Aegyptij lineas ueſtes recens ablutas, lineas Brachmanes, qui circa indum ſunt, calceos ex arborum corticibus, ut & Pythagoræi: lineas longobardi, laxas, fimbrijs ornatas, & uario colore, calceamina uſq; ad ſummum pollicem aperta loris commiſtis reuincta: lineas Athenienſes fœminæ cum fibulis, quas detraxere, ubi furore percitæ redeuntem ex Aegina quendam ueſtiũ fibulis interfeciſſent. Mulieres apud Homerum palla indutæ ſunt fibula alligata ſuper pectus, balteum habent, crepidas, & inaures: fibulas fecere poſtea aureas, & argenteas, quibus aptabant manicas, & coronam auream capite geſtabant. Lacedæmoniæ uirgines tunicas inferius apertas ferebant, quare in inceſſu uel Sophocle teſte nudabant femur: Romanæ uirgines zonas, & uittas caſtitatis ſignum, Hiſpanæ aliquæ in capite ferreos coruos, ad quos contrahebant uelum tanquam umbraculum. Adyrmachidarum uxores crura cingunt armillis æneis, Aegyptij ali-

qui in

*qui in honorem Saturni ſeſe uinciebant ferro; perforato naſo, ut Aphri aliqui ad oceanum naſum, auriculas, & labra perforata aureis annulis exornant: fœminæ in Pæonia cubitos armillis ferreis, æneis, cryſtallinis, & oſſeis, nates balteis latis ex panno fimbriatis. Amazones ueſtem nodo colligunt, leua ad pectus nuda, integram enim hanc papillam ſeruant, aduſta dextera, ut tela uibreat facilius. Germanæ etiam fœminæ nudæ brachijs, lacertis, proximaq; pectoris parte erũt, reliquo corpore lineo amictu tecto. Germani ipſi qui pellibus non utuntur, ſagulo argento uariegato cooperti fibula conſerto, cætera nudi: locupletiſſimi ueſtem ſtrictam ferunt artus exprimẽtem, arctam & Anſibarij, qui tamen Germani ſunt: frontem Mardi Perſæ funda cingunt, ueſte ſupra genua. palliati Græci erant, purpureas ueſtes ferebãt. Atheniẽſes, tunicas uariegatas, capillis appẽdebãt corymbos, & aureas cicadas. ponè ſequebãtur ſerui cũ ſellis cõpactilibus ut heri ſedere poſſent cũ libuiſſet: Aetoli ſiniſtro pede, ut ait Ariſt. uel dextro, quòd eſt apud Euripidẽ, calceati erãt, nudi ſiniſtro, ut Hernici in Italia pelaſgorũ coloni Getulæ fœminæ nudæ pedibus. Ro. abſq; tunicis fuere olim ſola toga rotũda, quã ad calceos uſq; demittebãt, ut Græci palliũ. Credidit tũ Plin. togã ad pedis demiſiſſe primũ Curio. ut uarices uelaret, poſt Cice. tẽpora medijs cruribus termi-*

*terminauit. ἐξωμίδας, etiã habuere breues, ſtrictasq; tunicas citra humerum deſinentes, mox paululum infra genua, breuiores militum erant, latiores præconum, prolixæ, & manicatæ fœminarum, ut uirginum apud Iudæos, apud Græcos liberorum: ueſtes enim ſeruorum unam tantum manicã habebant faſcijs cingebant Romani crura, quas habuiſſe dicitur Pompeius cretatas, pur pureas Clodius, prætexta utebantur mulieres illuſtres, & nobiles adoleſcentes, & purpuream togam eorum filij, qui curulem Magiſtratũ geſſiſſent, collo uero ſuſpenſas habebant bullas inge nui aureas, ſcorteas libertini, cum bello punico ſe cundo libertinorum filij carmen ceciniſſent. puberes, & puellæ nubentes prætextã deponebant, quam induebantur Magiſtratus, uiri etiam prætorij feſtis diebus, nobilium tancum erat, eam enim nec externi, nec libertini geſtabãt, tunica, & latus clauus Senatorum, equitum annulus ut à plebe diſcernerentur, ſic patrum uxores ſtolatæ erant, equitum pedibus aurum induebant, ſed auratos etiam calceos cum margaritis habuit Cæſar, & Domitianus. Annulos uero non habebant Equites, niſi donati à Prætoribus, tauquam uiri fortes, uel Romæ, uel in prouincijs, et ab Imperatoribus, qui ut Prætores etiam, ſcribas, & alios, qui fortiter aliquid geſſiſſent aureo annu lo donabant: dabantur quoq; legatis ad exteras*

*gentes,*

*gentes,quibus tantũ uti apud Romanos,uel poſt
legationem mos fuit in publico aureis , domi fer
reis , unde & ferreus mittitur ſponſæ abſq; gem
ma,nec annulos habent , niſi quæ nupſiſſent : eos
imponebant ſiniſtræ digitis minimo proximis ,
quòd neruum ex corde progredi ad hunc digitũ
crederẽt,uel quòd hic digitus minus ageret. Scri
bit enim Ateius capito liberos homines , quibus
fides adhiberetur, annulũ habuiſſe ſignandi cau
ſa,& quocunq; digito ferri ſolitum,ſed ubi addi
tæ ſunt gemmæ eo digito impoſitum, poſtea indi
ce,mox minimo Græcorum more,Galli uero, &
Britanni medio.*

### QVAE EDERENT ANTIQVI, biberentue. CAP. XX.

SED *poſt indumenta enumeranda uidentur
quæ ederent antiquiores . Vixere primum fru
ctibus,quos ultro terra tuliſſet . mox paſtores la
cte,et carne,frugibus deinde colentes agros.Græ
cos quidem paſtores primum fuiſſe teſtatur Di
cæarchus,& poetæ, qui homines alios dicunt ab
agnis* πολύαρνας,*alios à bubus* πολυβοῦτας *ab oui-
bus alios* πολυμήλους *ouesq; ipſas aureas habuiſſe
pelles,quòd priſcorũ opes gregibus cõſtarẽt,Sic
Argis aries aureo uellere dicitur fuiſſe Atrei ,
quem conqueritur ipſe uxoris fraude ſubductum
à Thyeſte: nam conuenerant poſt Pelopem illũ*

*regna-*

*regnaturum, qui quod magis admirandum eſſet, oſtendiſſet, propterea arietem ſeruabat illum, et Regni ſtabilimen appellat apud Tragicum, cuius carmina refert Cicero, declaratis iam et eius uerbis, & Senecæ in Thyeſte, quæ adhuc fuerant obſcura. Romanorum etiã nomina ab animantibus hac cauſa eſſe multa uidentur Porcilius, Ouilius, Caprilius, Equitius, ĩmo Romulus, et Remus fuere paſtores, unde antiquiſſimum æs pecore notatum, & populus Ro. luſtratus in Solitaurilibus uerre, Ariete, & Tauro. Eſitarunt uero Scythæ Tauri rapum, Aethiopes Orindij ſemen ſeſamo perſimile, Sarmatæ, & Mæotici homines miliũ, hoc, & hordeum, glandes etiam Meroitę: hordeum, & frumentum toſtum Mauruſij, quorum creditur Rex fuiſſe Antæus, Germani auenam; pannicum Aquitani, Perſæ naſturtium, & terebinthum; Arcades herbarum radices (ut Rhizophagi, & Maſſæsyli) arborum folia recentia, & ,ut ſcribit Archæus, glandes, ut alii, ſub cinere coctas, et bacculas ex ramis agreſtibus, ut Arimphæi: glandibus conficiebant panes Luſitani, qui montes incolunt Aegyptij farre, uel loto, non enim hordeum, nec triticum, nec fabas edebant, & cibos extra ſua tecta palam capiunt, ut Moſynæci: Lotophagi loto tantum, ut eſt apud Homerum: Argiui comederunt pyra ſilueſtria, unde eorum pueri quodam feſto per iocum βαχ-*

*ἀχράδας repetunt, quòd ἀχρὰς ſit pyraſter, pyra etiam Syluestria Tirynthij, Athenienſes ficus, Carmani palmulas, Spermophagi in Arabia poma, Atlantes agreſtium uitium fructus, nihil enim ferunt; baccas Arimphæi, Moſynæci aliqui nuces elixas; herbas Macrobij hominum iuſtiſſimi: Olera, et farinam Magi: harundinem Hunni, & Indi, qui & folijs arborum ueſcebantur, quas Tala uocant, & carnibus ferarum crudis, Padæi maxime Indi, etiam Aetoli Eurytanes: Hunni ipſi carnes ſole, uel ſub alis, aut equorum tergore caleſactas deuorabant: Parthi, Mardi, Perſæ, Scritiſini in Thule, Thyſſagetæ, Turcæ, & Muſicani iuuenes Indi carnes uenatione paratas, itē qui Enderum incolunt in Illyrico, qui ubi nil ceperint corijs aßatis ueſcuntur: carne, lacte, & caſeo Nomades Scythæ, Maßæsyli, ſanguine addito Meroitæ: lacte, & carne Sueui, et Britanni interiores: lacte, caſeo, & melle Myſi; his, & pomis Germani, qui ſuccum etiam potant ex hordeo, et frumento, cynamolgi canum lac, equorum Agaui, quam innocentiſsimam gentem uocat Homerus, camelorum Arabes, carnibus etiam eorum ueſcuntur, ut Sarraceni, & barbari omnes, qui in Aphricæ loca deſerta ſunt, Barceiq; à poeta uocantur: camelorum lac bibunt Debæ, Elephantum, & Cynocephalorum Nomades in Aethiopia, ubi etiam Macrobij, qui centum & uiginti*

*annis*

annis uiuere dicuntur,lac bibunt,& rorem, lac Maſſagetæ,& equorum ſanguinem. Butyrũ certe barbararum gentium uel nunc laudatiſſimus cibus eſt,qui diuites à plebe diſcernat. Sarmatæ pulte aluntur,& cruda farina equino lacte, uel ſanguine è cruribus mixto:ipſi,Vandili, Quadi, aliæq; gentes equis,& uulpibus,equis etiam ſylueſtribus Perſæ,Scythæ pecoribus,ſimijs zigantes,Troglodytæ lacertis,& ſerpentibus, lacertis uiridibus Aphri,ſerpentibus Ophiophagi in Arabia;lacertis;teſtudinibus,idq; genus alijs Amazones,quare & creduntur habuiſſe nomen,rore etiam Syriaco,mannam uocãt. Syri terrenis crocodilis,in Arabia,& Syriæ deſertis locuſtis alij, & ſale uiuunt,ueſpertilionibus Aſſyrij,qui Borſippæ degunt:Phryges, & pontici homines uermiculis albis, & obeſis è carioſa materia natis, θήξες dicuntur à Græcis Indis poſtea cõdidit urbes,dedit leges,fruges,& uinum Dionyſius: at illi uino non utuntur, niſi in ſacris, ut Aegyptij uſq; ad Pſammetichum Regem: nam ſanguine Gigantum dicebant exortas uites,ideoq; uinum inebriare. Vino etiam abſtinent Romanæ fæminæ,iuuenes quoq; uſq; ad trigeſimũ annum, uel trigeſimum quintum,ut eſt apud Aelianum,niſi certis diebus ſacrorum cauſa:Egnatiusq́; abſolutus à Romulo interfecta uxore,quæ uinũ bibiſſet qua cauſa oſculari à propinquis credidit M.Cato

vt ~~ne~~ ſcirent an temetum olerent,alijſ uero, quòd ſic feciſſent Troianæ in latio redeuntibus uiris, cum naues ipſe incendiſſent. Italæ quoq; aliæ abſtinebant à uino,quòd Herculi apud Crotonẽ ſitienti perſuaſus ab uxore uir aquam, ut tradit Alcimus Siculus,porrexiſſet: abſtinent & Carthaginienſes milites in caſtris,Maſſilienſes fœminæ,& Mileſiæ,quod ſcribit Theophraſtus, Samanæi etiam,ceruiſia quoq; & carnibus:polentam enim,orizam,& poma tantum edunt, ut Gymnoſophiſtæ. Nam Brachmanum alios Gymnoſophiſtas,alios Samanæos uocari ſcribit Bardeſanes. Carnibus etiã abſtinẽt Iouis προφῆται in Creta,& rebus omnibus,quæ coquuntur,abſtinuere antiqui quoq; Græci,& omnes ætate, qua Pygmalion in Oriente regnabat,quod ſcripſit Aſclepiades Cyprius:Seres etiam,Eſſæi, Getæ Zamolxidis inſtituto, qui diſcipulus fuit Pythagoræ; perſæ aqua,Aegyptij ouiũ lacte,ipſi, Phœnices, & palæſtini bubus fœminis propter raritatem, maribus Lindij,quod et in Oriente iuſſit Valens Cæſar,Britanni lepore,gallina,et anſere. Galatę peſſinuntij ſuibus, hoc enim animal interfecit Atym Cybele gratiſſimum puerũ. Syri non edũt piſces,quod Derceto dea Semiramis mater cum in ſtagnum ſe proieciſſet,à piſcibus ſeruata ſit: nec piſces edunt homines apud Eleuſinam, nec uolucres,nec poma quædam. Cõtra Ichthyophagi;quos

*gi,quos maritimos Indos uocat Curtius ipſi, pecoraq́;(ut etiam in Carnina Inſula)piſcibus uiuunt.Sole nanq; illis aſſatis panes conficiunt, triticeo pane pro obſonio utuntur:piſcibus etiam libenter Rhodij,qui damnant,qui carnes edunt:piſcibus,& auium ouis homines,qui in Rheni Inſulis ſunt:piſcibus crudis Indi paluſtres,uel Ichthyophagi ipſi.Homines edere Scythicum eſt, ederunt tamẽ Scoti,Iberes,Melanchlæne ambo Scythæ,ut Anthropophagi, ederunt etiam Aethiopes,& paßim omnes ante Iouis tempora, qui id prohibuit, in obſidionum quoq; neceßitatibus Hiſpani,& Galli.Romani trecenis annis uixere farre,& pulte,quam non cognouere Græci; ſed edebant ipſi polentam, ſuccumq́; ex malua, & aſphodelo. Athenienſes caſeum, phiſten(mazæ genus)oliuam,et porrum,cerebrum aſpernabantur,quòd caput ſacrum eſſet:legi tamen eſitaſſe coctum intra fici folia,uinumq́; bibebãt unguento mixtũ aliquando: ruſtici γίγαρτα cõterrentes acinos ſcilicet uuæ, uel mali punici cum caricis deuorabant,Itali quicquid daretur,& bis ſingulis diebus Græci ter,aut quater,Perſæ ſemel,Sarmatæ tertio die,ut & Lydi in fame, ciborumq; penuria, Ichthyophagi uel quinq; diebus ſuſtinent ſitim.*

CON-

CONVIVIA, POCVLA, ET VASA, COENAE ordo apud græcos, ioci conuiuales, mulieres in conuiuio, balnearumq; uſus. Cap. XXI.

*AT Sarmatæ ipſi poſtea uerſabantur in conuiuijs tribus diebus, Germani, Nomades, Alani, & Sarmatæ, qui Aſiam incolunt, quos dicimus Moſcos die, & nocte: Germani ipſi armati, ut & Perſæ, Lacedæmonij uero nec baculum in conuiuio ferebant, quòd eo Alcander oculũ effodiſſet Lycurgo, uel percußiſſet, ut ſcripſit Dioſcorides (quomodo & apud Plutarchum legendum) qui literis mãdauit Lacedæmoniorum Remp. & mores. Lacedæmonij ipſi in publico cœnabant, quindeni ſimul conuenientes, ſinguli medimnum farinæ, uini choas octo, caſei quinq; minas ficuum totidem ferè, & obſonij gratia ~~min-~~ nu mulos aliquot, quaſi Symbolum dantes: obſonium erat ſuilla caro, & ius, in ſecunda menſa dabantur oliuæ, caſeus, ficus, & placentæ farina, et oleo confectæ in lauri folijs: compotores deliguntur,* ἀπομογδαλίᾳ *parte media interiore panis nõ cõpreſſa, & in cadum demiſſa. Tyrtæi carmina canunt. quòd eo Duce ſuperaßent Meſſenios, canebant ẽt in ludis, qui uiciſſet huic carnem dabat,* πολέμαρχος. *Ad conuiuia hæc cõueniebant pueri tanquam ad diſciplinæ, morumq́; Scholam, dicebanturq́;.* φειδίτια *Cretenſes* ἄνδρια *uocant, &* συσιτία *à Minoe inſtituta. Decimã enim dãt ci-*

*D* *ues*

*ues omnes ad conuiuia ſodalitatis: nam urbes ſingulæ pluribus ſodalitatibus diuiduntur:in principio,& fine cœnæ dilutum uinum fundunt, adoleſcentes dimidiatas partes habent,minusq; bibūt, ſtantes uero omnes edunt:à cœna illuſtrium uirorum laudes celebrant:aurea uaſa inania, & argentea exponunt,ut tantum uiderentur , Regibus recepto more. Argiui uero fictilia pocula adbibent publicis conuiuijs,et Lacedæmonij feſtis, epinicijs,& nuptijs:Græci alij uaſa quoq; fictilia habent in conuiuijs.Sed olim,ut & apud Homerum,caniſtris afferebant cœnam,panem quidem mulieres,alij carnem:aurea,et argētea uaſa Perſæ,Rhodij myrrha,ſchenantho,amomo,croco,balſamo,& cinamomo facta,quæ caloris ui arcerēt ebrietatem,antiqui uero cornibus bibebāt,Thraces etiam et Paphlagones,urorum cornibus Germani,quare liber pater uidetur cum cornibus eſſe:pocula mox ære facta,quæ & uibicibus imponebant,ut ea refrigerarent.Garamantibus ſtrutiocamelorum oua pro uaſibus ſunt , Aphris lignum,aut cortex.Chij uero,Thaſij , & Theſſali in conuiuijs calices capaciores ſiccabant,Athenienſes minores,Lacedæmonijs ſingulis ſingulos calices infundebant pueri,Græci alij cōuiuis omnibus menſa ſpongijs prius terſa,partem apponebant,πρωτοθοινίαν, ſcilicet, deinde ἐπιφορήματα uarios cibos una patina plures continente patellas.*

*ſecunda*

*ſecunda menſa, quæ in honorem Deorum erat, habebat* ἐπιδορπίσματα *oua bina ſorbilia, turdos leporinas carnes, et aprugnas, mellitaq́; quæ uel edere, uel ſecum aſportare poterant. Apud Arcades dabatur offa, quam manibus primum illa abſterſis, ſecum ferrent, ob terrores nocturnos in compitis. Apud Homerum primitias ciborum Dijs offerunt in ignem coniectas, libantq́; uinum Veſtæ in conuiuij fine, ut & principio. Meracum in Græcis ipſis conuiuijs miſcetur primo, qui calix dicitur Iouis olympij, uel Iouis, & Iunonis: ſecundus diluti Telluris, & Heroum, diluti, & tertius Iouis Soterij: ſublata menſa lotis manib. ſumebant iterũ meracum in honorem Mercurij, qui ſomnũ mittit, calicem uocãt* ἀγαθοῦ δαίμονος, *cum cyathis ſaltabant, et ut uel Deos, uel amicos nominaſſent, bibebant, iactu etiam talorum, libatam potionem alijs eorum pronuntiato nomine addito ſalutis uerbo* χαῖρε, *tradebãt, canebantq́;.* ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα.

*Quomodo et apud Plautum fortaſſe legendũ. Qui bibere nolet, abire cogebatur, ne ſobrius in uinolentos incideret. Canebant etiam optimum primum eſſe bene ualere, mox forma inſignem, demum diuitias nulla fraude habere quæſitas. Proponebant ſibi ænigmata, & griphos, iocum illa, ſolertiam hi habebant: qui ſoluiſſet, uel oſculum huic, uel ferculum dabatur: qui ſecus, uel meracum,*

*racum, uel muricã, quã biberet: oẽs inde Deũ canebant: mox ἄσαρκας cantus inſtitutus ſinguli enĩ lauri, uel myrti ramo manu accepto, canebãt hoc ordine, primus primi lecti, inde ſecundi primus, ſic deinceps; mox ſecundus primi lecti, ſecundi ſecundus, & alij eo modo. Deinde circunferri cepta lyra, ad quam canebant docti tãtum carmen, σκωλιόν propterea dictum, quòd non eſſet omnibus facile: qua modulatione leuiebant mentem, ut etiam Pythagoræi faciebant ſomnum capturi, & cum euigilaſſent. Iuuenes uero ſinguli ſingulos choas uino repletas ſiccabant, qui ſuam non bibiſſet, eum cauillabantur alij, ~~iouis~~ dicitur à Suetonio in libro de ludis Græcorũ ἑωλοκρασία ut κότταβος, cum ſupra peluim μάζα, æneas ſcilicet ſtatuas ore patenti collocarent, quarum os uino replebant compotores, quod ſi in peluim cum ſonitu ex ore ſtatuæ decidiſſet, qui impoſuerat laudabatur, ſi clam deridebatur. In Græcorum etiam conuiuijs non erant fœminæ, niſi propinqui hæc agerent, ut & apud ſiculos, qui Græci tamen creduntur: nec in Perſarum conuiuijs uxores, pellices uero aderant, aſtante eunucho cum arcu, & ſagitta, qui ſi quem uidiſſet intueri auidius illas, illicò hominem interficiebat. Apud Illyricos ſunt fœminæ, uinumq; largiter potãt uel ab hoſpitibus miſſum: Sybaritarum etiam mulieres, quæ ante annum inuitantur ut ornatiores*

iocus

accede-

*accederent adhibebant equos ad tibiam ſaltantes, quare & cõſilio Imperatorio, ϛρατήγημα dicũt Græci, uicti ſunt à Crotoniatis, cum inter ordines tibicines collocaſſent modulos canentes, ad quos ſaltarunt equi diſcuſsis ſeſſoribus. Ducebantur etiam in conuiuio Babylonicæ fœminæ, quæ in fine corpus denudabant: Romani uxores, hæ ſedent, uiri lectis diſcumbunt puluillo innixi, depoſitis ſoleis, cruribus diſtentis, uel dextro poplite leuum præmentes genu, ſiue cruribus, aut coſsis complicatis, ut nunc faciunt Turcæ. Ante cœnã abluebant ſeſe, & ungebant, olim uero brachia, & crura quotidie, nundinis corpus lauabant. Græci ſudorem aqua abluebant, deinde corpus in labris domeſticis, quas ~~[illegible]~~, uocãt, oleoq; uncti, mox cœnabant: & poſt labores uel militiæ, ut Agamennon à Troia reuerſus, uel itineris, quomodo apud Homerum Telemachus, & in lætitia, gaudioq;, ut ruſticus in fabula Ariſtophanis, quæ πλουτὸς, inſcribitur: delicati calida, fortiores frigida, calida Germani, & in fluminibus, ut etiam Græci, & Nauſicaa Alcinoi filia, in Odyſſea: at perſæ nunquam lauantur in fluminibus. Dardani, qui in Mœſia ſunt, ter tantum, nati, in nuptijs, & mortui. Babylonij, & Arabes poſt coitum, ut poſt menſtrua Iudææ mulieres.*

ἀσάμινθους

ROMANORVM COENA, EBRII CORONæ,fratres Aruales,Diſcumbentes,miniſtri, & quæ poſt conuiuium agantur. Cap. XXII.

*IN tricliniis croco conſperſis, ſternebantur lecti, quas ſpondas uidetur Maro dixiſſe: erant antiquitus ex ceſpite, & ſtramine ſcorpeæ forma, ſtragulis ex tergore boum, ut apud Homerum: cum tori, in quibus dormientes iacerent, pellib. hœdorum, ouiũq; eſſent iniecta chlæna. Deinde apud Romanos fuere in tricliniis lecti Arcadici humiles, & breues mox ærati, ut triclinia, abaci, & monopodia, uel teſtudinũ ſecto putamine tecta: menſas fecere quadratas ex acere, & fraxino, orbiculatas etiam Lacedemoniorũ exemplo, ſed citreas elephantinis pedibus tribus, unde τρίποδα, dixere menſam, quãuis quatuor haberet quandoq; pedes, ut tradit Epicharmus: & credebatur ſacra, quod Deorum apponerentur ſimulachra, & ſalinum. Tres erant menſæ, cylibantum orbiculata, quæ pocula cõtineret, cartibulum lapidea oblonga columella ſuffulta uinum habens, & Vrnarium quadrata cum uaſis. Priſci cœnabant pane tantũ. prandebant carne aſſa, aut frixa; nec enim elixa Heroicis temporibus cognita creditur, licet Herodoto, aliquibuſq; aliis ſecus uideatur: prandebant diluculo, nam et apud Homerũ Eumæus ἄριςον parat prima aurora, et δεῖπνον Menelaus, δεῖπνος enĩ etiã pran-*

prandium eſt,poſtea meridiabant,quam cœnam uocauere Romani,quaſi κοινωνίαν,ſoli nanq́; prandebant,& cincti,cœnabant diſcincti cum amicis: hinc nullo apparatu mox fuere prandia,cœnæ copioſiores:cœnabant apertis ualuis nona hora,uel ſerius,Athenienſes ueſpere, ita Perſæ, uelubi libuiſset.Menſas ferebant onuſtas duo ſerui,apponebantq́; conuiuis,& cum ferculis mutabantur menſæ , ut apud aliquos uerſatilia cœnationum laquearia,conuiuæq; lauabant manus:menſa nō tollebatur uacua antiquæ frugalitatis inditium, reuocabaturq́; ſi quis in conuiuio ſternutaßet , poſtea ſi non guſtaretur aliquid,inter dira habebatur.Dabantur olim tantum carnis aridæ , uel lardi pondo tria,ſalſamentorum libra, uel gallina,nec quidem ſaginata,cautumq; s. c. ne in cōuiuio impenderentur plus , quàm centeni uiceni æris,lege Fannia centum æris,alijs diebus triceni in nuptijs lege Licinia duceni.Sed & Fannia illa lex Licinia dicta eſt à P.Licinio Craßo confirmata,qua & Itali tenebantur lege Didia , dicebanturq́; propterea populi fundi . Nam ſi quod iußiſſet prætor,aut legem aliquam,quam Romani haberent,ſocij aliqui reciperent,tunc lege eadem is populus tenebatur,& dicebatur fundus, quod ea lex in illo populo tanquam in fundo reſediſſet.Sylla poſtea permiſit in ſummi feſtis diebus HS.tricenos,alijs ternos, profeſtis ducenos,

*in nuptijs, et repotijs mille, quas leges sũptuarias (cibarius appellat M. Cato) tulit Romanorũ primus C. orchius Fr. P. Licurgi exemplo. In principio dabantur oua bina ſorbilia, in fine poma; in principio, et fine mel, lactuca, oliuæ, et ſaccharũ, quod inferebant miniſtri coronati, ut etiam acipenſera tibia* ~~preminente~~ praecedente*, uinum Græcum ſemel fundebant, laribus primitias ciborum mittebant, nam inter pocula, & epulas libare Dijs dapes, & bene præcari mos erat. At conuiuæ non pauciores tribus erant, nec plures nouẽ, totidẽq; lecti. L. Verus Cæſar duodecim uocauit nouo exemplo: coronati edebant ad arcendam uinolentiam, nam & ebrijs dantur coronæ apud Plautum Greci uero eos oleo ſale mixto perungunt, uel coronati erant, quod priſci cœnarent in littore maris floribus conſperſo, qua cauſa littorum amœnitatem maximè laudari crediderim à Val. Martiale. Capiebant coronas à conuiuij domino, quæ fuerunt primum ex lana, mox floribus omnibus excepto apio mortuis dicato, quare nec pullati ſedebant in conuiuio, quod Cicero obiecit Vatinio, factæ frequẽtiſſime roſis, hyemali tempore ramento è cornibus tincto, laminaue ærea inaurata, aut inargentata cum lemniſcis aureis, quos cælare inſtituit primum Claudius pulcher, & bracteas etiam M. Craſſus aureas fecit, & argenteas folia imitantes, ſed Domitiano principe*

exco-

*excogitatum ut hyeme etiam ſeruarentur roſæ fiebant ex anetho quoq; recenti:et roſcida ad cõciliandum ſomnum, ut uidetur Galeno Medico. Romæ in uſu non erant niſi in conuiuijs, et funeribus, propterea L. Fuluius Argentarius bello punico ſecundo in Carcerem ductus, quòd cum corona roſacea interdiu è pergula in forum proſpexiſſet, Ciuica tamẽ, quæ iligna primo fuit, poſtea ex æſculo, mox ex quercu, licet uti perpetuo qui habuerit, & huic Ludos ineunti aſſurgunt omnes uacatioq; munerum datur, patri, & auo. Olim coronæ dabantur tantum Dijs, quæ fiebant ex amaraco. Primaq; corona apud Romanos fuit ſpicea, uitta alba colligata, quam geſtabant fratres Aruales aruorum Sacerdotes à Romulo inſtituti, qui & frondea coronauit Hoſtilium Hoſtilij Regis auum, qui Fidenam primus irruperat. In conuiuio uero digniores primo diſcumbebant, aſſurgebantq;. honoratior locus ſummus erat, in prandio Heroico apud Virgilium medius, ut & apud Perſas, conuiuij dominus in imo ſedebat: ad fulcra lectorum erant filij, ſerui etiam, qui ſpongijs ſputa è pauimento uerrerent, reliquiasq; colligerent, quæ menſa decidiſſent, quas apud Græcos non licebat tollere ueluti Dijs conſecratas, ſuccincti alij ſerui alia munia peragebant: erat qui puerili ueſte, muliebri ornatu pocula daret, unde melius uidetur quare dixerit do*

*ctus*

*ctus Catullus.*

*Miniſter ueteli puer Falerni.*

*Erat qui mira arte aues diſcinderet, qui uirga murmur ſeruorum compeſceret, his enim hiſcere, nec loqui, nec ſpuere licebat, ut & in Perſarum Macedonum, et Chaldeorum conuiuijs, cũ nec ipſi conuiuæ loquerentur. Seruis cœna peracta reliquias diuidebant: anagnoſtes legebat Philoſophorum libros, uel amatorios ſermones, comœdi Poemata, adhibebãtur ſcurræ, qui riſum mouerent, & poſt cœnam fides, & æquales tibię, ad quas canebant de Clarorum hominum uirtutibus, ut ſcribit M. Cato in Originibus: pueri etiã qui canerent, & ſaltarent; duo quãdoq; aut tria paria gladiatorum qui quidem Rhauennæ exercebantur, educabanturq;. In Tyrrhenorum conuiuijs uirgines nudæ miniſtrabant: in fine adducebantur mulieres, & elegantes pueri ad conuiuarum petulantiam, mox iuuenes bene mutoniati, qui cõpotores ipſos turpe ſubigerent. Caunij pueri, & fœminæ amoris gratia uerſantur in conuiuio. Apud Abydenos nutrices circunferunt infantes, quibus ſuauiumdãt, qui ſimul cœnarent: Aegyptii cadaueris imaginem, admonentes bellè ſe uoluptatibus oblectarent, eiuſcemodi tandẽ futuros. Carmani percuſſa in facie uena ſanguinem cum uino bibunt. Odryſæ Thraces ſibijpſis uulnera infligunt, apud Thraces alios ſorte ali-*

*quis*

*quis laqueo collum immittit, enſem manu tenēs, quo ſi non illico laqueum inciderit, ſuſpenditur, ab alijs ſaxo, cui innititur, remoto, cædis, admodum auida gens. At Scythæ ubi ſe nimium potu indulſiſſe cernunt, arcuū chordas pulſant, ut diſſolutum uoluptate animum ad priſtinam continentiam reuocent. Apud Hiſpanos uero nullus menſarum apparatus, niſi feſtis diebus.*

AEGRI, MEDICINA ANTIQVORVM, TEſtamētum, adoptatio, ordo teſtamenti, hæredes ſanitati reſtituti, qui ſe interficiūt, qui ſeniores, uxores quæ mortuo uiro ſe occidunt, cadauera qui edunt, feris exponūt, proiiciunt, ſeruant, ſepeliunt.
Cap. XXIII.

INTER *hos Baſtitani erant, qui ex morbo aliquo infirmos ſolent in plateis deponere, ut remedia ab alijs diſcant antiquorum more, Babyloniorum maximè, Aegyptiorumq; apud quos nulli fuere medici, recepti uerò non parabant ægris medicinam ante triduum. Iberes etiam circunferunt ea cauſa ægros. Sed antiqui medebantur magia, & carminibus, quomodo didiciſſe à Chirone Aeſculapium teſtatur Pindarus, et Autolyci filij apud Homerum, Vlyſſe ab apro uulnerato, carminibus claudunt ſanguinem: Indi medebantur cibo, unctione, & cataplaſmate. Aegroti ple-*

*ti plerũq; teſtamentũ componunt, quorũ generá apud Romanos fuere tria, alterum calatis comitijs in conſpectu populi, alterum in procinctu cũ ad arma uocabatur, tertium per familię coemptionem, cum ſcilicet hæres teſtamento adoptatur in familiam, & adoptantis nomen ſumit, ut etiam apud Barbaros, qui tamen cõnſueuerant conſcenſo lecto, quos pro filijs adoptarent, per ueſtes inferius demittere, ſic enim feciſſe dicũt Iunonem, ubi Herculẽ ſibi in Iouis gratia adoptaſſet, quare crediderim ipſum ab Iunone habuiſſe nomen, ut ἡρακλῆς, diceretur, ut Heraclidæ eius filijſ Sardus, cęteriq;. Romæ uero qui filium adoptaret, ad Pontifices profectus dicebat cauſam, quòd procreare ſcilicet liberos non poſſet, & cũ potuerit ſit expertus, dicebat etiam generum, & dignitatis rationem. Solebãtq; quod ex antiquo teſtamento, quod adhuc extat L. Cuſpidij patet, Romani legata primum ſcribere, mox funeris cu ram certis hominibus demandare, ſeruos uel manumittere, uel in ſeruitutem, et pœnam relinque re, et hæredes inſtituere, & ſecũdos, qui adirent hæreditatem ſi primi recuſaſſent, aut morerentur, teſtamenti conſtituere curatores, & teſtes, qui nomen in teſtamenti fine ſcribebant, ut etiã ipſe, qui faciebat teſtamentum. Qui in bona ſuccederet, ſacra gẽtilicia celebrat, nõ exiguo quãdoq; ſumptu, idcirco hæreditatem obtigiſſe ſine*

*ſacris*

ſacris de iјs dixiſſe uidetur Plautus, qui ſolidam hæreditatem ſine detrimẽto aſſequuntur. Si multi cohæredes eſſent, uno ex hæredibus lecto, qui pretium reb us faceret, quiſ dicebatur auctionis magiſter, uendebantur bona, diuidebaturq́; pecunia. Græci cognatos ſcribebãt hæredes, ſed Solon licere uoluit cuiq; bona relinquere, quibus libuiſſet, lycij fœminis filiјs. Qui ex morbo conualuiſſet gallum ſacrificabat Aeſculapio: Coi remedia deferebant in templo, unde Hippocrates nobiliſſimos libros de medicina collegiſſe creditur: Romani in templo Febris Deæ. Bachitiј uero, ſi morbo leuarentur, obiјciunt ſe canibus deuorandos: Brachmanes morbo capti ſe comburunt, Hyperborei uita plerunq; ſatiati è rupe ſe proiјciunt in mare, quod & qui Caßiterides Inſulas incolunt aliquando faciunt, felicioris uitæ ſpe. In ceo ſexagenariј ubi non utiles ad Rempub. adminiſtrandam ſe uiderint, lege conuocatis neceſſariјs poſt ſacrificium, & conuiuium coronati cicutam bibunt: Theophilus Inſulam uocat Chium, Menander Iulidem Cei urbem. Tibareni præcipitãt ſenes, uel, ut ait Hieronymus, ſuſpendunt in patibulo, Sogdiani interficiunt parentes, more ab Alexandro ſublato, interficiunt & Triballi, fuſtibus Sardi, tanquam eos, qui otioſe degant: In Sardinia enim plectuntur ignaui, & qui in otio uiuunt, coguntur rationẽ reddere unde alantur.

Caſpiј

*Caſpij collocant in ſolitudine ſeptuagenarios, feliceſq; credunt qui uiui deuorantur. Eruli ad Iſtrum pyræ, qui grauiter ægrotant, impoſitos interficiunt, ſepulchro condunt oſſa, ad quod ſe laqueo uxor ſuſpendit, recuſante infamia notata. Sic apud Catheos Indos uxores cum uiris defunctis comburuntur, & apud Venedos in Saxonia, Aphros etiam quoſdam ad Oceanũ. Apud Thraces, qui ſupra Creſtonæos ſunt, uxor charior) plures enim ducunt) cum uiro occiſa ſepelitur. Derbices ſeptuagenarios uiros iugulant, eduntq́; fœminas ſuffocant: qui ante è uita abierint, dãt hos ſepulturæ: edunt etiã ægrotos, et ſenes Padæi Indi uiri uiros, fœminas fœmine: parẽtes cũ pecorũ carne ponti accolæ Scythæ, homines, qui in Ibernia ſunt, & Callatiæ Indi, ſic Eſſedones, capite tantũ ſeruato, quo auro, argento, gemmiſq́; exornato utuntur pro poculo. Deuorant Maſſagetæ ſenio confectos, qui morbo obierint feris exponunt, uulturibus Taxili Indi, & qui in bello interfecti fuerint Barcæi honoris cauſa, nam uultures ſacros putant: Parthi, & Perſæ auibus, canibuſq́; infelices exiſtimantes, qui non illicò lacerantur: idem fecere Iberes Gurgene Rege, Hyrcani auibus, uel canibus, quos hac cauſa alunt, canibus ſemiuiuos Medi & Bactriani, uel auibus, more ab Alexandro damnato, eiuſq; præfecto Nicanore, qui ea cauſa penè amiſit prouinciam, feris Aſſyrij, &*

*rij,et Magi,ſepeliunt oſſa demum,ut Perſæ:Ich-
thyophagi cadauera in mare deijciũt,Peones in
ſtagnis,Sabæi in ſterquilinijs , Aethiopes alij in
flumine,alij ~~uita~~ circumfuſo domi ſeruant,alij in* vitro
*fictilibus defodiunt . Macrobij & ipſi Aetiopes
gypſo illitis induunt colorem,& poſt annum ef-
ferunt , Babylonij in melle cera circunducta , ut
Perſæ,Indi adipe ſuillo Aegyptij extractis inte-
ſtinis bitumine,ſale,& myrrha , & Iudæi ut diu
perdurent,Aegyptijq; in hominis lignea figura
incluſos ſeruant,quibus aliquando datis fœnore
accipiunt.Nyſæi Indi in cedro condunt Arabes
eorum Reges fratres,uxores,filios in harundine
internodio euulſo,quod tradidit Vranius,Balea-
res fruſtis inciſa cadauera in uaſe ſaxis accumu-
latis,Colchi ſuſpẽdunt arbore loris colligata:an-
tiquitus terra mandabantur,ſedẽtes mortuos cõ
ſtituebant in ſepulchris Nomades,Athenienſes
ad Orientem conuerſos,ad occidentẽ Phœnices ,
& Megarenſes,quod & Athenienſes feciſſe te-
ſtatur Hereas , ſed Megarenſes uel quatuor uno
intuliſſe ſepulchro , Athenienſes ſingulis ſingu-
los.Troglodytæ uero ceruicem cum pedibus ligãt
poſtea apud Græcos Hercules primus rogũ aſcẽ
dẽs uoluit cremari,uel Argiũ ~~Lycinnij~~ filiũ pri* Licymnij
*mus pyræ impoſuit:cremati & Romani poſt quã
in exteras nationes pugnantes cadauera eruerẽ
tur , ſed non cremabantur niſi dente genito .*

F v-

## Fvnvs barbarorvm. Cap. xxiiii.

HVNNI *quoque reddunt terræ corpus, & in illuſtrium uirorum funere capillis detonſis uulnera in faciem ſibi faciunt, ut ſanguine plorent: in campo cadauere poſito circuncurrunt milites, celebrantq́; res ab illis præclare geſtas, epulantes mox humo tegunt cum auro, argento, frenis, armis hoſtium, cæteriſq́; eiuſmodi, ut factum eſt in Attilæ ſæuiſſimi Regis funere, Albani etiam cum mortuis pecunias condunt, quare miſere uitam in paupertate degunt. Scythæ & ipſi humant cadauera, ubi calculos, quos in pharetra ſingulo die uel albos, uel atros, ut lætum, ſæuúm ue paſſi diē eſſent, uiui cōiecerāt, quod et Cretenſes faciunt, enumeraſſent, hominemq́; aut bene, aut miſere uixiſſe pronuntiaſſent, quadragintaq́; diebus plauſtro ad amicos detuliſſent, qui cœnam parant omnibus cadauer comitantibus. Reges mortuos ſepeliunt apud Gerrhos ad Boryſthenem ſcrobe quadrata cum pellice, uini miniſtro, coquo, agaſone, alijſq́; qui chari defuncto fuiſſent, equis etiam, phaleris, & ſuppellectile, per prouincias cadauere delato, alijs auricula n, alijs crines præ mœrore ſibi tondentibus, & brachia ferientibus, frontem etiam: circumacto anno ad Sepulchrum quinquaginta interficiunt famulos ingenuos, quos totidem occiſis equis imponunt.*

ponunt . Solent & Tauri Scythæ cum Regibus ſepelire , qui grati maximè uiuentibus fuerint: Galli in ignē inferre, quæ uiuo putant cordi fuiſſe, animalia, ſeruos, clientes, Germani arma, & equos, ſepulchrum ceſpes tegit : equos, & ueſtes Alani, qui Samagithiam incolunt in ea Sarmatiæ parte, quæ iam Lithuania dicitur, rogo extructo in Sylua, parataq; cœna, qua ali dicunt defunctum. Indi aliqui ſeruorum imagines, equorumq; incendunt: inferunt Cares ſepulchro ἀσπιδισκιὸν, & criſtas, quas inſtituere ipſi in re bellica. Sindi tot piſces, quot obtrūcaſſet defunctus hoſtes. Nomades Scythæ ubi Regem efferunt qui occurrerint omnes interficiunt comites apud inferos Regi futuros . Perſæ ubi uiri clariſſimi obierint, ſolent ſe, uxores, liberos, equos, iumenta tōdere, in Regum funere extinguere ſacrum ignem : indutum armis Regis cadauer in ſuggeſtu locant inter decem lectos, mortuorum ſuſtinentes ſimulachra : ſeptem dies in contubernia diuiſi milites epulantur, canuntq; nænias, fœminæ plorant, cō burunt deinde cadauer rogo exuuijs facto, & oſſa terra tegunt in argentea urna . Poſtea Medorum Reges, Perſarum, & Parthorum in Ecbatanis condi ſoliti ſepulchro ab Iudæo Daniele eo artificio facto, ut recens ſemper fabrica uideretur . Aegyptij alunt comam (ueteri id more alij , qui et ſupercilia radunt) mulieres luto fœdato uultu

*per urbem diſcurrunt manu pectora plangẽtes, quod & uiri faciunt. Troiani apud Homerum nouem diebus plorant Hectorem lecto impoſitũ canentibus Symphoniacis flebile carmen, decimo die cadauere combuſto oſſa in auream urnam ponunt, quam purpureis mollibusq; opertam uelaminibus poſtridie terra condunt, imponuntq; ingentes lapides: qui interfuerint funeri, eos ducit Priamus in conuiuium.*

## LACEDAEMONIORVM FVNVS, MORTVI extra patriam reuocantur. Cap. xxv.

REGES *Lacedæmonios mas, & fœmina ex ſingulis domibus plorare coguntur; mulieres frontem ſibi pungunt crebris, inſaniſq; ululatibus (ſic & Barbari pleriq; in funere Regũ) Extra patriam mortui Regis tantum cadauer refertur, aliorum minime: mortuos, qui fortiter aliquid feciſſent in re militari, puniceo amictu tegunt, oliuæ folijs circumpoſitis: ſepulchro eorum ſolum nomen inſcribunt, qui in bello obierint, deponunt luctum duodecimo die, uel ut eſt apud Herodotum, decimo. Græci alij extra patriam mortuos uel referebant, uel abeuntes ter nomine uocabant, ſicut Vlyßes ſocios apud Cicones interfectos ter uocat: quandoque etiam ſacris quibuſdam reuocabantur ~~mares~~, qua cauſa creditur*

Manes

*Pelias*

*Pelias in Colchos miſiſſe Iaſonem, ut Phryxi animam in Græciam reduceret. Sed qui dicebatur extra patriam obijſſe ſi domum rediret, non ingrediebatur per ianuam, ſed per impluuium ſeſe demittebat, quoniam prælio in Sicilia geſto, qui mortui renuntiati domum redijſſent, obiere omnes, excepto ~~meo~~, qui nocte imagine uiſa per tectum ſeſe immittente, ſic & ipſe fecit, uixitq;. Memoriæ proditum eſt. Ariſtimum cum ſic redijſſet, iuſſu Pythiæ ſe, ceu modo in lucem editum, lauandum obligandum faſcijs, lactandumq; dediſſe, quod expiationis genus cæteri obſeruarunt, quos Græci* ὑστερόποτμους *uocant.* vno,

## GRAECORVM FVNVS. Cap. XXVI.

δανάκην

GRAECI *ſtatim mortuo* ~~Διανάκιτυ~~ *ori imponunt Charontis naulum, quod non faciebãt Hermionenſes, cum apud ipſos compendioſum deſcenſum ad inferos eſſe fama fuiſſet: imponũt &* μελιτοῦταν *placentam, quam obijceret latranti Cerbero: lauant deinde, ungunt oleo, coronant floribus, & candida ueſte indutum, quod Meſſenij maxime faciunt, proponunt loco ſublimi ſpectandum: fœminæ lugent, dilaniant comas, radunt genas, pectus, & membra dilacerant: ſcindũt uiri ueſtes (ut in mærore conſueuere Iudæi) easq; puluere, caput etiam ſpargunt, ſolo quan-*

doque caput ipſum allidunt, & uolutãtur humo capillos uellentes: parentes, uel filij accerſito cantore, qui antiquornm calamitates referet, circa cadauer mœſti commoda recenſent, quæ moriens amiſſerit defunctus: ſocij cadauer efferunt, ſequuntur neceſſarij, qui capillos detonſos (tondebant etiam fœminæ, ut carmen indicat. L. Actij antiquiſſimi poetæ in Amphitryone.

Quæ nam hæc eſt mulier funeſta ueſte, tonſo lugubri) uel cadaueri imponunt, ut Patroclo Achilles, Achilli Neoptolemus, & Myrmidones, uel in rogum inijciunt, & ueſtes: in pyræ medio collocant cadauer, extrema parte apud Homerum boues corio exutos equos, duos canes, duodecimq; Troianos ex ijs, qui capti fuiſſent: pyram extingunt uino nigro, eoq; oſſa lauant, condunt in urna, & includunt ſepulchro, aggeſta terra, impoſito ſaxo, & coronis ex apio, amarantho etiam à Theſſalis in Achillis funere inſtituto more: potho candidi generis, alijs floribus, & lana, cælibis ſepulchro λουτροφόρῳ. Athenienſes, poſt quam ſumptuoſa fieri funera cœptum eſt, Solonis lege prohibiti ſunt, ne ſepulchrum facerent operoſius, quàm quod decem homines efficerent triduo, nec opere textorio, hermis ut impoſitis ornarent. Qui cæde perempti fuiſſent in horum funere præferebãtur haſta: qui phthiſi, aut aqua intercuti, dum efferuntur, domi eorum filij ſedebant,

bant,aqua pedibus immerſis,quo modo parētum morbum declinare credebantur. Ante Socratis tempora prius, quàm mortui efferentur, hoſtias iugulabant, ἔντομα, quæ gignere, & procreare non poſſent. Parentant demum Græci occidente Sole, & ad ſepulchrum uel laudantur mortui, et Solonis lege publice, uel interficiuntur captiui, ab Achille ſeruato more, unde Romæ buſtuarij gladiatores inſtituti creduntur,qui ad ſepulchrū dimicarent, uel gymnicos ludos celebrant hominum,& equorum (ut Thraces etiam,& Romani) adhibito choro, & muſica, tubis maxime, quod declarat poeta Theophunus: parentant Odryſij equeſtri certamine multo epoto uino. Triduo poſt Græci ipſi apparant cœnam neceſſarijs,qui coronati lugentes adhortantur ut cibum capiant,quod cunctanter ipſi quidem faciunt,ne poſt chariſſimorum mortem uitam exoptare uideantur,quare & ſæpius cibum recuſat Achilles apud Homerum interfecto Patroclo.

ROMANORVM FVNVS, INFERIAE. Cap. XXVII.

ROMANI morientibus erigunt caput concutiuntq́; comas,uel euellunt, tāquam ſenſum illorum reuocent,quare uideri poſſet illud à Marone dictum de Didone.

*Nondum illi flauum Proſerpina uertice crinē*
*Abſtulerat, ſtygioq; damnauerat Orco.*

*Spiritum propinquitate coniunctior ore excipit, clauditq; oculos: calida cadauer lauant, albis ueſtibus induunt, per interualla nomine compellāt: cuſtos adeſt cum fiſtula ne ſomno capiatur. Cupreſſus ante nobilis domum ponitur: eſt enim Diti arbor ſacra propter Cypariſſum, qui ceruo, quem acceperat ab Apolline interfecto, dolore obijt, quare exciſa haud iterum pullulat. Octauo die, niſi ſint feriæ publicæ, quibus hominem ſepelire non licet, efferunt feretro cupreſſo facto, arborumq; infelicium ramis, quæ fructum non ferunt, tibia canente exequiale carmen, & præficis* minusq; *mulieribus nœnias, ~~nimisq;~~ geſtus omnes defuncti reddentibus, Sequuntur parentes, uel capite obtecto filij inter amicos penulatos; matres filiæ, uel uxores ſparſis crinibus cum fœminis lugentibus, repetentibusq; mortui nomen. Effertur ab ijs, qui mulſum antea bibiſſent in funeſta domo, per forum extra urbem, ubi comburitur, pyra lignis, lege duodecim tabularum, non dolatis extructa, ad funerum ſumptus coercendos, quos lege præfinitos qui exceſſerit, tantundem populo dare cogebatur. Pyra exornatur ſtramine, coronis gramineis, floribus, thure, odoribus, & pars ſuperior auro, purpura, gemmis: cadauer, antequam rogo imponant, ungunt, oſculātur, & eius oculos*

*in pyra aperiunt,uocantq́; nomine Quiritum ritu,digito ſeruato, cui dantur inferiæ, & oſſe ad purgandam familiam,quod poſtea terra obtegitur. In pyram conijciunt uinum,lac,ſanguinem, equos etiam: qui funus ſequuntur eam luſtrant a ſiniſtra in dexteram,puluerem alij,alij arma,frenos,cingula,cætera huiuſcemodi immittentes,& pollinctum cœnam,in qua erat apium,lens,et ſal lugubria. Rogum aqua extingunt,affinitate coniunctus legit cineres,quæ uino lauantur, & redduntur nono die ſepulchro. Nouendiales propterea pulueres dicti Horatio. Sepeliebantur olim domi,& penates culti,ſed Duillio Cos. S.C. prohibitum ne quis intra urbem ſepulchro conderetur (quod nec apud Sicyonios licebat,ex oraculo tamen locus,ſepulturæ datus Arato, nec licebat in Delo, quare deferebatur cadauera in Rheneam inſulam propinquam) hinc ſepulchra fuere in exquilijs, mox priuatis agris loco conſecrato, in familiam quandoque pariete diuiſa, ut coci,medici, piſtoris, aliorumq́; loculi eſſent: uel in urna defuncti nomine inſcripto,& imagine uiri ex marmore,pueri ex gypſo,artis etiam,quam mortuus exercuiſſet,inſtrumenta,Græcorum more, ut in Archimedis ſepulchro fuit Sphæra, in Elpenoris remigis apud Homerum remus. Triumphantium tamen cineres & Veſtalium,quòd legibus non tenerentur,in urbem referuntur in fo-*

*ro, Valerijs etiam, & Fabritijs conceſſum in foro cadauera incendere. Ter uale dicto redeunt à funere, expianturq; aqua conſperſi ignem ſupergredientes, quæ dicitur Suffitio. Græci funeſta domo exeuntes luſtrantur aqua ante ædes poſita ex alia domo uaſe fictili. Sacrificia poſtea fiunt, danturq; inferiæ mortuo, lemuribus, & Laruis ſparſa faba, allatis maiorum imaginibus, quæ & circa feretrum diſponebantur, & efferuntur, in funere tantum nobilium, quod ius habebant noui homines, ubi Aediles creati fuiſſent. Filij, uel propinqui, aut ſi ætate impedirentur orator laudationem funebrem in foro dicebat, laudabantur & matronæ grandiores natu, Cæſar primus iuniorem etiam mortuā uxorē, dabanturq; ludi.*

## LVCTVS, TVRCARVM EXEQVIAE. Cap. XXVIII.

NVMAE *legibus puer trimus non lugetur, maior tot menſibus quot uixerit annos uſque ad decem: decem nanque menſibus ſemper luctus finitur: ſi uidua arte nupſerit infamis bouē immolat prægnantem. Diebus luctus lugentes in pellibus ſunt, & fœminæ Romanæ albis ueſtibus indutæ (ut Argiuæ; ſed his aqua ablutis, Græcæ cæruleis in eorum funere quos dicunt cœlo recepto) auro, purpura, annulisq; depoſitis, uiri atra*

*ueſte, Lycij muliebri, Syri, Lydi, Aegyptij, Sacæ in Scrobe ne Solem uideant, quē nec mortuus intueatur, Aegyptij etiam fimo obliti, Priamus apud Homerum tecto capite, puluere fœdatus. Populi deponitur luctus, propter publicas, et magnas calamitates ueſte mutata ſumptus, in ædis dedicatione, luſtro, uoto publico: priuatus ſi liberi naſcuntur, honos accedat in familia, pater, uir liberi, frater poſtliminio redeant, & in nuptijs. Non lugentur hoſtes publici, non perduellionis damnati, nec ſuſpendio mortui, qui nec in mortuorum cœnis nominantur, aut qui ſibi mala conſciē tia, non tædio uitæ, manus intulerit. Nemo lugetur apud Thraces aliquos, qui mortem putant miſeriarum finem eſſe, in Thera inſula nec Septennes pueri, nec quinquagenarij homines, quòd hi diu uixerint, illi iguorentur qui futuri eſſent. Iudæi ſeptem tantum diebus lugent, ſcindunt ueſtes, capitis ornatum deponunt, quod & in Arabia fecit Iob, uel Idumæa, dantq; populo epulas ferales: nec Argiui diu lugent, trigeſimo die Mercurio ſacrificant, luctu poſito Apollini, carne à Dei ſacerdote accepta hordeo dato, quā carnem igne coquunt aliunde petito, dicuntq; ἔγκνισμα: nec diu Turcæ, apud quos cadauer humi depoſitum lauant Sacerdotes, quos ipſi lingua, & moribus barbari, Taliſmanlar appellant, & efferuntur ſequētibus propinquis, ſepeliuntq;*

extra

*extra urbem, ſtragulis ſepulchro impoſitis. Quod tamen ſcio ſecus alios tradidiſſe, ut & alia quandoque quàm ego fecerim. Apud me uero ſemper antiquior extitit doctiſſimorum hominũ auctoritas, qui multis ante annis ſcripſere, quàm eorum ſit, qui aut uiuunt, aut fuere nuper, quos tamen non reprehendam, cum doctrinæ nomen ex maledicentia aucupari (quanquam id aliqui auidius hercle nimis faciant) indignum literis prorſus exiſtimem, nec ſatis probati auctoris exẽplo, quos hac re ſaltem, ſi non potuero alijs, mihi propoſui imi tandos.*

PRIMI LIBRI DE MORIBVS FINIS.

*ALEXAN-*

# ALEXANDRI SARDI FERRARIENSIS, DE MORIBVS,

## Liber ſecundus.

### VRBES VT CONDANTVR, DEDVCANturue Coloniæ, Mœnia, domus qui non habeant, domus, & lapides. Cap. I.

EXPLICATIS *quæ ad hominem ſpectant, iam de urbe magiſtratibus, & iudicijs dicendum eſt. Qui condunt urbes, deducuntúe Colonias, erecto uexillo, æneo uomere, Thuſco, ut ait Carminius, more, ſulco, qui dicitur primigenius, mœniorum loca deſignant, Tauro dextra, uacca ſiniſtra iunctis, ſtiua incurua, ut intra caderēt glebæ, incinctu ipſi Sabino, togæ ſcilicet parte caput uelati, parte ſuccincta: ubi portæ futuræ ſuſpendunt aratrum, & intus aris conſtructis ſacrificia faciūt Dijs immortalibus quare aratro etiā euertuntur urbes, execratis quandoq; qui reſtituiſſent, quod in Ilij excidio feciſſe creditur Agamemnon: alij tellure alba ſignabant mœnia, Ma-*

*cedones*

cedones polenta, in portis depingitur Minerua, in ſuburbijs Mars, quod intus prudētia, foris armis Imperia conſeruentur: & in Colonia, quæ eſſet auſpicio deducta, dum eſſet incolumis, Colonia noua deduci non poterat, noui Coloni adſcribi poterant. Moenia ex lapide erant, terra quandoq;. Galli trabibus faciunt directis pari interuallo, intra ſaxis poſitis. Aetoli uicos habitant nullis mœnibus cinctos, inter ſe diſtantes, & Cyclopes in Sicilia domos longè ab alijs, cum uxoribus, liberisq; tantum. Magi ſub dio degunt, ſic Arymphæi, Hamaxobij, Nomades in plauſtris ſub tentorijs pilo contextis, ut Hunni, niſi neceſſitate maxima coguntur ipſi tecta ſubire: in plauſtris etiam Sarmatæ, & Ponti accolæ, Maurusij Aphri in paruis tugurijs, qui & nuda humo cubant, Troglodytæ excauāt ſpecus, hæ illis domus, domus & Sarmatis quibuſdam, Sardis, & in mœtu Mardis Perſis: Aethiopes Nysam incolentes ſubterraneas domus habitant, ut Iberni, ligneas etiam, ſicut Brudini, et Mosynœci, Illiricæ quoq; gentes culmo contectas, Pānonij, & Geloni. Hāmanientes Cyrenaicæ gens domos conſtruunt ſale montibus exciſo, maſſis ſalis aqua ferruminatis qui Carrhis ſunt in Arabia, Gerrham uocat oppidum hoc Antiſthenes. Ichthyophagi cetorū oſſibus, quæ XXV. cubitorum menſuram implent, coſtæ trabes ſunt, maxillæ portæ: Gedroſij cōchis marinis,

marinis,piſcium prægrandium ſpinis conteƈtas:in Taprobane integumentis teſtudinum quindecim cubitorum teguntur domus, & apud Chælono= Phagos,qui etiam illis nauigant. Græci publica opera Pentadoro,priuata tetradoro lapide ſtruunt,Romani diodoro,ſed his non licebat in Tyberis ripa ædificare:eſt diodoron lapis ſeſquipede lõgus,latus pede, tetradoron palmorum quatuor, quinq; pentadoron.

## ROMANORVM TRIBVS CLASSES, & ordines. Cap. XXX.

ROMANOS ipſos diuiſerat in tres Tribus Romulus Luceres, Ramnenſes, Tatios, ſingulas in decem Curias, has in Decurias, unde Tribuni,Curiones,et Decuriones:ipſas Curias nomine Sabinarum,locorumúe uocauit,quæ et Tribus diƈtæ ſunt:hæ Tullo Rege XXVI.fuiſſe uidentur,uel,ut alij credunt,XXXI. quando Coriolanus damnatus eſt XXI. pulſis Gallis additæ à Camillo quatuor,duæ à Fabio Maxi. quatuor item Vrbanæ,in quas Sempronius Gracchorum pater Cenſor Libertinos tranſtulit, Liuio ſcribente, XXXV.fuere.Seruius uero Tullus populum diuiſit in ſex claſſes pro cenſu, prima erat poßidentium centum millium æris,plusúe, ſecunda quinque et ſeptuaginta millium,tertia quinquaginta quarta quinq;,& uiginti,quinta duodecim millium,qui minus poßiderent, uocabantur capite

cenſi:

*cenſi: mille æris nunc fortaſſe permutarentur decem aureis. Claſſes diuiſit in Centurias iuniorum & ſeniorum, ij ut urbis cuſtodiam haberent, illi bella gererent. In prima claſſe erant Centuriæ* LXXX, *in ſecunda* XX, *totidem in tertia, & quarta, in quinta* XXX, *capite cenſi complebant Centuriam, ſed non arma ſequebantur, ſcripti tamen à C. Mario in bello Cimbrico, uel, ut tradidit Salluſtius, Iugurthino. Erant præterea in ſecunda claſſe (primam ſcribit Liuius) Centuriæ duæ fabrorum, in quarta duæ (tres Liuio) accenſorum, cornicinum, & tubicinum. Equitum Centuriæ duodecim ex populi primoribus, tres ex alijs Tribubus eo nomine, quo fuerãt à Romulo uocatæ, has Centurias alebant uiduæ, quæ bina millia æris in annos ſingulos penderent. Græcorum exemplo, apud quos ditiores equos nutriebant, olimq; pane, & uino. Qui uirtute præſtarent, diuiteſq; eſſent, hos uocauit Romulus patres, alios plebem, ex patribus fuere Patricij, qui Remp. regerent.*

## SENATORES, CLIENTES, ET PATRONI, ſalutatio. Cap. III.

CENTVM *enim delegit Senatores, qui eo abſente vrbis curam gererẽt, & minores cauſas cognoſcerent. Sed expulſis Regibus Senatus rerum omnium poteſtatem habuit, præter quàm creandorum Magiſtratuum, ſanciendarum legũ, belli*

belli inferendi, aut diſſoluendi, quæ tria iubebat populus Patribus auctoribus. Receptis in urbe Sabinis, addidit centũ alios Senatores Romulus, Tarquinius Rex centum, totidem Brutus, & Publicola coſ. Vbi Cicero ab exilio reuerſus eſt quadringenti fuere, & decem, plusúe, numerum auxit Cæſar, Auguſtus priſtinum morem reduxit aucto Senatorum cenſu, ut eſſet duodecies L L S. cum antea fuiſſet Octingentorum legebantur Senatores à Dictatore. & Cenſoribus ex Patribus, mox & ex equeſtri ordine. Multi tamen nõ quærebant Senatoriam dignitatem ut moleſtiam iudiciorum effugerent. Tulit enim Sempronius Gracchus legem, quam & Sylla cõfirmauit, unde & Cornelia lex dicta eſt à Suetonio, ut de eorum Senatorum capite quæreretur, qui falſum teſtimonium dixiſſent, coierint, conuenerint, conſenſerint, uenenum malum fecerint, qua lege nõ tenebantur Equites, nec plebs. Hæc uero colebat agros, exercebatq; artes manibus, & ex patribus ſinguli aliquos deligebant, quos parentum loco obſeruarent, dicebanturq; patroni, & ipſi Clientes, qui patronis ut filij eſſent, quos tuerentur, Theſſalorum, & Athenienſium exemplo, apud quos tamen Clientes ſeruorum loco habentur, unde & Athenienſes uocant eos θῆτας, Theſſali, πενεστάς. Coloniæ, Socij, prouinciæ bello uictæ patronos etiam Romæ habebant, ut Lacedæmonij

Claudius

*Claudios, Allobroges Fabios, Campani Ciceronẽ Siculi Marcellos: nam ij Romani Duces, qui ciuitates aut nationes deuictas bello in fidem recepiſſent, eorum patroni erant more maiorum. Mane patronos adibant Clientes ſalutatum, Aue dicto oſculabantur. Si patroni nõ prodirent pro ualuis ſtatuam æneam appoſitam Clientes uenerabantur: Gracchus, & Liuius Druſus ſalutantes ſegregarunt alios recipientes, alios foris ſinentes: et cũ aliquem die Romani ipſi ſemel ſalutaſſent, etiam ſi uiderent, nõ iterum ſalutabant, quod ſignificat apud Varronem Q. Lucienus. Antiquorum uero ſalutatio fuerat iungere dextram, addito ſalutatationi iuramento, ut illud Terentij, Salue mi caſtor Parmene.*

*Plebi mo x Magiſtratus demandati, ſic Athenis εὐπατρίδαι, Remp. capeſcebant, qui illuſtriores erãt, mox etiam ἀγροῖκοι. Nonis conueniebat populus in V rbe, & ferebat ſuffragia de illis rebus, quarum cognitionem diximus ipſum habere.*

## SVFFRAGIORVM RATIO, MAGISTRATVS maiores, minores, oſtraciſmus, Petaliſmus. Cap. XXXII.

SVFFRAGIA *ferebant Romuli inſtituto uiritim, quomodo damnatus eſt Martius Coriolanus. Nam nec ciuis Romanus capite damnari poterat, quo nomine exilium continebatur, niſi populo*

*populo iubente, & lege duodecim tabularum comitijs Centuriatis. Seruij uero Tulli inſtituto tulere ſuffragia per Centurias, quæ cxc. erant uel cixc. primum primę claßis centuriæ uocabantur lxxx, totidem ſuffragia dabantur, quibus ſi res non decerneretur, uocabatur ſecunda claßis, & hoc modo aliæ, hæc dicebantur Comitia centuriata, illa curiata, & edicebantur per lictorem, Centuriata per cornicinem, habebanturq́; in campo Martio extra vrbem, quod in Ianiculo adhiberetur præſidii cauſa exercitus antiquo ſeruato more, ne propinqui hoſtes, dum populus in Campo eſſet, vrbem inuaderent, qui quidem exercitus in urbe imperari non poterat. Centuriatis iſtis comitiis creabantur Magiſtratus maiores, quos eſſe dixit M. Meſſalla in primo de Auſpiciis Conſules, Prætores, Cenſores: alios minores, qui dabantur Tributis Comitiis, cum ex Tribubus ſuffragia ferunt. Cicero Cenſores quidem Centuriatis Comitiis eligi ſolitos ſcribit, patriciis uero Magiſtratus dari Curiatis, nouis hominibus Tributis per tabellam. Nam Caßius Longinus C. Mario, & Cn. Flacco Coſſ. legem tulit, ut Tribus puncto in tabella facto eligeret Magiſtratus, tūc fiebat ſortitio, & præco renunciabat quem tribus elegiſſent, & iterum de omnibus iudicabatur, ut eſſet reprehendendi poteſtas ſi populum beneficii ſui pœniteret, adeo ut populus Ro. de omnibus Magi-*

*ſtratibus bis ſuffragia ferret. Poſtea uero Curiata Comitia abolita, Centuriata tantum, & Tributa relicta. Centuriatorum, & Curiatorum auctores eſſe neceſſe erat ex patriciis. Candidati deprehenſa dextera ciues orabant, abſq; tunica in campo, ut cicatrices uulnerum, quæ bello accepiſſent, oſtenderent. Calpurnius deinde legem tulit de ambitu, et S. C. factum eſt referente Cicerone, ſi mercede corrupti obuiam candidatis iſſent, ſi conducti ſectarentur, ſi gladiatoribus uulgo locus tributim, & item prandia ſi uulgo eſſent data, contra legem Calpurniam factum uideri. Curiæ uero ſcribebant nomen candidatorum, quibus ſuffragarentur, et quod pluribus eſſet uiſum Curiis, ad Senatum referebatur. Dabant etiam ſuffragia uoce, et acclamatione Lacedæmonioru͂ exemplo, item pedibus tranſeundo in dextram parte͂, quæ Diſceſſio dicitur, & manuum elatione, hanc Cicero uocat porrectione͂, Greci χειροτονίαν, qua maximè utuntur in Magiſtratibus creandis. Candidatorum enim nome͂ præco renuntiabat in Concione, ſi placuiſſet, tollebant manus: ſi alii protuliſſent, alii nequaqua͂, de illo rurſus referebatur. Sorte quandoq; ductis, qui Comitiis præerant, daba͂t Magiſtratus, qui λαχόμενοι dicuntur ἐπιλαγχανόντες, ſubſtituebãt, qui prioribus mortuis, uel impeditis gererent Magiſtratus: in Concionibus utuntur diſceſſione, ſi Oratoris orationem probarent*

rent

rent, prope ſuggeſtum ibant. primo foliis ſuffragabantur, mox nigra, & alba faba, hac probabant, illa aſpernabantur, quod & Aetoli conſueuere, inde. Fabis, hoc eſt à Reip. adminiſtratione abſtinendum Pythagoram præcepiſſe uidetur Plutarcho: Lapillos deinceps, quos dicunt ψήφουσι unde ψήφισμα, quod populi ſcitũ eſt apud Ciceronem: chœrinis etiam Athenienſes, hæ ſunt conchæ marinæ, ad quarum exemplum fecere calculos æneos. Oſtraciſmus fiebat teſtis inſcriptis, ut Syracuſis Petaliſmus olearum frondibus, hoc quinquennale, illud decennij exilium nõ criminis cauſa, ſed nimiæ uel potentiæ, uel uirtutis.

## LEGES VT FEREBANTVR ATHENIS, Scribæ, qua re ſcriberent antiqui. Cap. V.

VBI uero rogatio Athenis ferenda fuiſſet, primo, iuſſu Solonis, legebatur à legiſlatore proponebatur deinde loco celebri in foro uſque ad tertiam concionem, inde ſcribæ dabatur palã legenda in concione, quæ habetur loco, qui dicitur Pycne, ut Spartæ ſcias, quem fecit Theodorus Samius. Scribæ ipſi apud Romanos erant, & habebantur mercenarij, apud Græcos nemo ad id officium admittebatur, niſi honeſto loco natus, fide, & induſtria cognita, quòd neceſſe eſſet eũ omnium conſiliorum eſſe participem. Si populo

placuiſſet lex à Scriba lecta, dabatur exploranda Nomothetis, iudices Fabius uocat hac de re agens, quod ex iudicibus eligerentur. Scriptæ uero proponebantur ante carthæ uſum, in tabulis, quæ ἄξωνες, & κύρβεις dicuntur: ſed ἄξωνες fuere auctore Theopompo in libro περὶ ἀσεβείας, ex ligno quadratæ pacta continentes, κύρβεις ex ære trianguli forma, in quibus ſcribebantur leges de rebus publicis, Sacris, Magiſtratibus, bellis, alijsq; à Corybantibus inuentæ, unde & habuere nomen. Apud Demoſthenem tamen ἄξωνες legum ſunt, quibus pœnæ criminibus decernuntur, apud Plutarchum legum omnium, qui & κύρβεις uocantur, quod etiam ſcripſit Ariſtoteles. Quidam crediderunt κύρβεις ſacrarum rerum eſſe, ἄξωνες aliarum. Antiqui ante cartham palmarum folijs primum ſcripſere, maluarum etiam, ut indicat C. Helius Cinna, & tiliæ, deinde quarundam arborum libris, aceris maxime cera illitis, poſtea plumbeis uoluminibus publica monumenta, priuata linteis, & ceris. Cartham ex papyro poſt Alexandri uictoriam repertã in Aegypto auctor eſt Varro, quam ſupprimente Ptolemæo membranæ Pergami inuentæ ſunt. Caſſius tamen Hemina prodit Cn. Terentium ſcribam (L. Pœtilium uocat Liuius) agrum in Ianiculo repaſtinantem offendiſſe arcã, in qua erat Numæ cadauer, eiuſq; libri è cartha: & Mutianus

*tianus refert cum ipſe præſideret Lyciæ, in templo quodam legiſſe Sarpedonis epiſtolæ cartham à Troia ſcriptam. Scribebantur epiſtolæ plerunque à Romanis in tabellis ceratis graphio ferreo, ut oſtendit T. Quintius Atta poeta, deinde ſtilo oſſeo, linoq; obligatæ cera appoſita ſignabantur. Iones papyri penuria in pellibus bubulis, & ouinis ſcribebant, ut barbari plerique.*

## LEGES VT FERREBANTVR ROMAE; Aerarium. Cap. VI.

ROMANI *ſuffragijs Curiatis rogationem uel approbabant, uel aſpernabantur. Nam poſt quam trino nundino pronũtiata fuiſſet rogatio, Auguribus de cœlo ſeruantibus, obnuntiantibusq; & intercedentibus ſi malum portendi uidiſſent, conueniebat populus in Campo Martio in cõcione confuſus (quanquam in Aede Vulcani in foro conciones aliæ ſæpius haberentur) & qui ferret recitabat legem: poſtea in ſuam quiſque Tribum deſcendebat: ſingulis Tribubus apponebantur pontes, menſæ ſcilicet anguſtiſſimæ altioribus pedibus ciſtam ſuſtinentes cum ſuffragiorum tabellis ſingulis hominibus binæ dabantur, altera inſcripta litera* A, *qua rogatio aſpernebatur, altera uti rogas, & hac probabatur, ſinguli alteram in ciſta ponebant, ſi à populo re-*

*ciperetur, erat Lex, & tabulis æneis ſcripta his uerbis additis. Si quid ius non eſſet rogari, ea lege nihilum rogatum, condebatur in Aerarium, quod erat in Aede Saturni, in quo etiam ſeruabantur libri elephãtini Tribuum nominibus ſcripti, præda ex hoſtibus relata, diplomata, & S.C. Athenis uero ærarium erat poſt ædes Mineruæ, quare & ὀπισθόδομος dicitur, leges uero Solonis conſeruabantur in Prytaneo.*

SENATVSCONSVLTVM, SENATVS AVctoritas, Interceſsio, Senatores Curules, pedarii. Cap. VII.

SENATVS *autem nihil decernere poterat niſi referentibus iis, quibus Senatum cogere licebat: qui erant Dictator, Coß. Prætores, Tribuni plebis, quod tamen negat Dionyſius, Inter rex, & urbis præfectus. Qui referrent ad Senatũ proponebant primum res diuinas, mox humanas, & referebãt aut infinitè de Rep. aut finitè de rebus ſingulis: ſi approbaßent omnes erat S.C. per diſceßionem. Si non approbaßent Conſul ſentẽtias rogabat, & primum à Coß. deſignatis, & ex iis ab eo, qui priori loco renuntiatus eßet, uel plurium liberorum pater, mox rogabat Aediles, & Cõſulares uiros, deinde alios, & quo ordine in interrogandis ſentẽtiis uſus fuißet Cal. Ianuariis, eundem ſeruabat toto anno, quod neglectum fuit*

*à Cæſare*

*à Cæſare in Conſulatu, cum poſt affinitatem contractam cum Pompeio, illum primo rogaret. Rogatus dicebat quicquid uellet ante, quàm alius interrogaretur, quare qui nollet res decerni dicendo ducebat diem, quòd nec ante ex ortum Solis, nec poſt occaſum fieret S. C. nec poſt decimã horam relatio noua. Interdum ſententiam rogatus iurare ſolet per Iouem, Deosq́; penates ſe, & ardere ſtudio ueri reperiendi, & ea ſentire, quæ diceret. Si Senator in dicenda ſententia duas res, aut plures complecteretur, nec probarentur omnes, poſtulabatur ut diuideret ſententiam, & de ſingulis rebus referet ad Senatum. Quod maior pars Senatorum decreuiſſet ſcribebatur à patribus, aut ſcribis, & deferebant ad Tribunos plebeios, qui ſedebant ad fores Senatus: ſi literam T, ipſi ſubſcripſiſſent, erat S.C. & deferebatur in ærarium, ſi ad principem ſpectaret, ſcribebatur libris elephantinis. Si Tribuni interceſſiſſent (intercedere enim ipſi poterant, & Magiſtratus, qui maior eſſet, quàm is, qui Senatum conuocaſſet) aut ſi quid ſtatutum eſſet uel die nefaſto, uel loco non ſacro, uel non legitimo Senatu, Senatorumúe numero, non dicebatur S.C. ſed Senatus auctoritas. Loco quippe ab ~~Anguibus~~ consecrato neceſſe erat Senatus haberi, & habebatur tribus maxime locis, quæ Senacula dicuntur à Nicoſtrato, & Val. Max. altero in æde cõcor-*

Auguribus

*diæ inter Capitolium, & forum, altero ad portam Capenam; tertio extra urbem in æde Bellonæ, quo loco dabatur Senatus Imperatoribus ante triumphum, & legatis exterarum nationum; quos in urbem non admittebant. In Capitolio uero conſulebatur de bello. legitimus Senatus erat olim Nonis, deinde bis ſingulis menſibus Cal. & Id. Si quid noui incidiſſet, quod differri non poſſet, habebatur Senatus indictus, qui non erat legitimus. Eodem modo Athenis* νόμικος ἐκκλησία *erat ter in menſe,* σύγκλητος *ubi quid incidiſſet. Legitimus Senatorum numerus ad S.C. erat centum ſi plures fuiſſent; dicebatur Senatus frequens. In fine S.C. recitabatur eius nomen, in cuius ſententia factum eſſet, Græci præponebant Conſul uero, uel qui conuocaſſet Senatum, dimittebat his uerbis. Nihil iam uos moramur P.C. Senator, qui ſexageſimum quintum annũ exceſſiſſet, non cogebatur uenire in Senatum, quinquagenarius uacat à bello, ſeptuagenarius à muneribus omnibus. Cæcus Senatorium ordinem retinet, iudicandi munus, & Magiſtratum, alium petere non poteſt, nec in iuditio poſtulare, quare à Bruto aſpernatus eſt, ut refert Labeo, P. Cæcus. Qui curulem Magiſtratum geſſiſſent, curuli ſella ueniebant in Senatum, & ij, quod notat C. Baſſus, dicuntur curules Senatores: qui exercitum duxiſſent, cum ſceptris, quod poſtea tantum*

*datum*

*datum eſt Conſularibus: alij, qui pedibus ueniebant in Senatum, dicebantur pedarij. pedarij etiam Equites, qui ius dicendi ſententiam in Senatu habebant, ſed nondum lecti erant, quos ſignificaſſe opinor Ciceronem oratione prima in Catilinam: erántq; ij, qui opibus penè pares Senatoribus eſſent, qui nõ uocabantur cum aliquid ſantiendum eſſet, quod Senatores ſciri nollent adhibito uel iuramento, & maioribus tantum, id non à ſatis bene latinis hominibus dicitur S.C. tacitum cum aliqua uis ab hoſte immineret, qua cogeretur Senatus non eo ordine dignum captare conſilium, uel ea decernere, quæ perfici ante, quàm renuntiari opus eſſet, aut quæ nollent amicos, & ſocios reſcire.*

## ATHENIENSIVM RESP. TRIBVS, Phylarchi, Ciues. Cap. VIII.

HÆC *quidem apud Romanos. Athenis uero quingentorum curia erat, quinquaginta è ſingulis Tribubus, quæ decem fuere, lectis. Quinquagintaque, id eſt Tribus una, quæ dicebatur* πρυτάνεις, *ſingulis menſibus præerat, & hæc curia dicebatur Reſp. abſque quorum conſilio, re ſcripta ante Senatum, & concionem, nihil ad populum referri poterat, qui in concione ſedens omnia iubebat. Inſtituta primum curia hæc à Solone ex*

ne ex quadringẽtis tãtũ, centenis ex ſingulis Tribubus, quæ quatuor erant, & dicebantur Cecropis, Autochthon, Actæa, Paralia: poſt Cranaum Cranais, Atthis, Meſogæa, & Diacris: poſt Erichthonium Dias, Palladia, Neptunia, Vulcania: ab Ionis filijs, uel exercitio Hoplitæ, Aegicores, Argades, ſiue Hergades, & Peleontes, ſiue Georgi, quæ tamen nomina apud Pollucem corrupta leguntur. Tribus quæque diuidebatur in tres partes, pars τριττὺς dicebatur, τριὰς, & φρατρία. Ab Alcmæone tandem poſt Piſiſtratidarum tyrannidem Apollinis oraculo Athenienſes in decem Tribus redacti nominibus nouem Heroum ex Attica, & Aiacis ceu finitimi, & ſocij, qui omnes ἐπώνυμοι uocantur. Dictæ igitur ſunt Erechthis, Cecropis, Aegis, Pandionis, Acamanthis, Antiochis, Leontis, Oenis, Hippothoontis, & Aeantis, totidemq; Phylarchi inſtituti, Tribuni ſcilicet: additæ inde duæ Antigonis, & Demetria, quæ mutato nomine Attalis, & Ptolemais dictæ ſunt. In Tribu erant triginta familiæ, in familia triginta uiri iiſdem ſacris initiati: cum in Tribum reciperentur fiebat οἰνιστήρια, & ſacrificium, quod μεῖον dicunt. Hi erant ciues, qui & ſingulis diebus habebant obolũ ex ærario, inquilini pẽdebãt tributa, drachmas duodecim ærario tres obolos ſcribæ: Scd ubi ſeptem annis fuiſſent Athenis, ciues habebantur:

Remp.

*Remp. uero adminiſtrabant tantum ij Periclis leges, qui Athenienſibus utriſque parentibus nati eſſent.*

TRIBVS IBERVM, SICYONIORVM, Perſarum, conſilium, ſententiaq́; de Repub. Artyni, Amnemones Aſinaatæ.
Cap. IX.

QVATVOR *quoque erant. Tribus Iberum in Aſia, ex prima duo Reges deliguntur, iunior exercitus Dux, ſenior Iudex: ſecunda Sacerdotum eſt, militum tertia, & agricolarum, quarta uulgi, qui Regibus ſeruiunt: Sicyonum quatuor, quas Clyſthenes uocauit Archelaos, Hyatas, Oneatas, & Chæreatas, ſexaginta uero annis poſt eas dixere Sicyonij Hylleas, Pamphylos, Dyamanatas, & Aegiales ab Aegialo Adraſti filio: Perſarum tres Patiſcores, Achemenidæ, ex qua fiebant Reges, & Magi: apud eos conſiliorum particeps nemo eſt, niſi optimates ſilentio ſpectari, res maximas inter pocula in conuiuio decernunt. Apud Epidaurios centum & octoginta Remp. adminiſtrant, ex eis* ἄρτυνοι *deliguntur, qui Principes erant. Cnidij ſexaginta optimates deligunt, qui uocantur* ἀμνήμονες *ad quos referunt de maximis rebus, qui ſententias rogat dicitur* ἀφεστὴρ. *Apud Gallos non niſi per concilium loqui de Rep. conceditur: ex mercato-*

*mercatoribus, uiatoribusq́; quærunt quid de re quaque audierint, hisq́; rumoribus plerunque de ſummis rebus conſilia ineunt. Germani Principes res minores conſilio decernunt, maiores populus: conueniunt enim naſcente Luna, aut plena armati, audiunt Principes, ſi ſententia placuerit concutiunt frameas, ſi diſplicuerit fremitu aſpernantur. Aethruſci nono quoque die ſalutabant Regem, & de rebus proprijs conſulebant. Cal. Ian. Nomades Scythæ de rebus omnibus, quæ anno acturi ſunt: Achæi de Rep. apud Ceraunium luco Ioui conſecrato, Iudæi in urbium portis, Mileſii in naui, unde* ἀειναῦται *dicuntur Mileti Magiſtratus. Syracuſis ſi qua de re ad Senatum refertur, dicit ſententiam qui uelit, nominatim rogatur nemo: tamen ut quiſque in honore, & ætate antecedit, ita primus ſolet ſua ſponte dicere: ſi tacent omnes, ſortiebatur literis qui primo loco, qui ſecundo, qui deinceps loqueretur.*

## Senatvs Spartae, ephori, patronomi, Reges. Cap. x.

SPARTAE *uero ſententiam nemo dicit ante, quàm Reges, & Senatus rem ſtatuiſſent. Senatus dicebatur Geruſia ex uigintiocto ſenibus (ſic eorum conſilium publicum uocat Cicero) à*

*Lycurgo*

Lycurgo inſtituta: in demortui locum eligebatur populi clamore ſexaginta annis maior ſenex uirtute inſignis, quare Geruſia uocatur ab Ariſtotele uirtutis præmium. Qui deligitur coronatus circumibat templa Deorum, iuuenibus eius laudes celebrantibus, mox in conuiuio portionem ſeruabat, quam ex phiditio exiens probatæ fœminæ daret, hanc reliquæ propterea uenerabantur. Theopompus poſtea Rex ad audatiam populi, & ſenium, Regumq; tyrannidem prohibendam inſtituit quinque Ephoros, qui grauioribus negotijs præeſſent, & Remp. abſente Rege adminiſtrarent, eligerenturq; à Regibus. Horum potentiã, & auctoritatem auxit Aſteropeius, ipſiq; conſtituere ἐφορίαν Magiſtratum, cauſas cognoſcebant, Regibus etiam denuntiabant mortem, quare à Cleomene ueneno ſublati ſunt, & eorum loco inſtituti patronomi. Solebant ubi primum Magiſtratus iniſſent Ephori ſeruis indicere bellum, qui cũ Meſſenijs fuere aduerſus Spartanos, & ſingulis edicere ut barbam raderent, quo uel leuiori re diſcerent Magiſtratibus parere. Reges duo erant ex Proclis, & Euryſthenis Ariſtodemi. Hercule geniti filiorum familijs, qui duo ex Heraclidis primi regnarunt Spartæ. Decernebant cum ſenibus res, duo dabant ſuffragia, ducebant exercitus, ſed à militia uacabant poſt quinquageſimũ quartũ annum, partem habebant

ex

*ex ſacrificijs omnibus, & in cœna duas, ut altera alium honorare poſſent, mortui Heroum honore coluntur, filij in Regnum ſuccedunt patre Rege nati, & ſi alij ante fuerint, ſic apud Perſas Xerxes Darei filius. De Rege iudicabant Senes, Ephori, & alterius familiæ Rex. Cleomene uero mortuo in Aegypto Lacedæmonij Regio principatu liberati ſunt.*

PERSARVM REX, EIVS INSTITVTIO, qui Reges tanquam deos uenerentur, Indorum Reges, & priſci, quique abdicantur, phylacus. Cap. XI.

*At quo die Perſarum ille Rex naſcitur, hūc quaſi Deorum Immortalium feſtū, & ſolennem celebrat omnis Aſia. Infantis curam habēt Eunuchi, ut recto, & pulchro corpore augeſcat, ſeptimo docetur anno agitare equos, quartodecimo quatuor traditur Regijs magiſtris, ex Perſis omnibus ſapientia, iuſtitia, temperantia, fortitudine præſtantibus delectis, ij Regem docent Magiam inſtitutam à Zoroaſtre Deorum religionē continentem, & inſtituta regia, ueritatem colere, affectus comprimere, nihil extimeſcere. Regnum capeſcens remittit tributa (ut Lacedæmonij Reges regium debitum) & Paſagardæ in Deæ templo Cyri, cuius ſepulchrum in eo oppido eſt, ueſtem indutus edit caricas, & terebinthum,*

oxygala

*oxygala bibit, reliquo tempore aquã ex ~~Eubeo~~, & Choaſpe Mediæ fluuijs, quæ omnibus alijs minus craſſa eſt, uinum Chalybonium ex Syria, tritico utitur ex Aſſo Troadis, capite myrrha unguento pallido, cydari ſolus erecta: in eius ſolio, quod aureum erat, quatuor columellis cinctum gemmis ornatis, ſediſſe capitale: menſæ diſcumbebant mater tantum, & uxor, fratres admiſit Artaxerxes: hyeme degit Suſis, æſtate in Ecbatanæ montibus, autumno Perſepoli, uere Babyloniæ, uere ait Plutarchus Suſis, hyeme Babyloniæ. Ad Regiæ ianuam optimates ſtant, ut eorum opera, ad quæ uoluerit Rex, uti poſſet: tripus etiam ferrea, quam qui in ſe Regem iratum ſentiunt, adeunt, ſententiam expectantes, quoniam ei, cui iraſcitur, non parcit ante, quam ipſum in poteſtatem habuerit. Dormientem cuſtodiunt trecenæ fœminæ ad lucernam ſaltantes, ad caput lecti ſunt quinque millia auri talenta, ad pedes tria millia, ſupra uitis aurea racemis ex lapillis, matutinis horis excitatur his uerbis Surge, cogita quæ te cogitare uoluit Meſoromaſdes: hic fuit Zoroaſter Orimas dei filius. pro Perſis ſacra facit, eosq; adiẽs ſingulis munera dat, quod ſic feciſſet Cyrus ex Media rediens: ipſeq; à Perſis munera recipit, ab agricolis boues, pecudes, uinum, triticum, ab ijs, qui pauperiores ſunt lac, caſeum poma. Conſeruat in Theſauris ex Nilo, &*

Eulæo,

*Iſtro*

*Iſtro aquam, tanquam, quod refert Dinon, qui*
π *γερσικὰ ſcripſit, terrarum omnium dominus: ignis præfertur, obuij manus implicant tunica poſt tergum, ne quid agere poſſint, uenerantur q; Regem, quem allocuturi proni accedunt* προσκυνεῖν *id dicunt, nec enim audiunt, qui non adorauerit, quare dixit Aeſchylus Perſas, & Aſſirios Deorum loco habere Reges. Sed horum etiam Regis ſtatua Babylonia aurea erat, quam qui urbem ingrederentur, niſi Romanorum Legati eſſent, uenerari cogebantur. Sic & Deorum loco Reges habent Aethiopes, Meroitæ. & Indi, quorum Rex non permittitur interdiu dormire: ubi capillos pectit, ornatúe (qui dies maxima celebritate colitur ab Indis) audit legatos in Regia: ubi auratæ columnæ ſunt uite aurea circumdatæ, auibus argenteis: in publicum progreſſurus, præferunt miniſtri thuribula argentea, iter ſpargunt odoribus, ipſe lectica fertur aurea margaritis circumpendentibus, carbaſis indutus auro, & purpura diſtinctis: breuiori itinere elephanto, equoúe, longiori curru uehitur elephantis auro opertis tracto, ſequuntur corporis cuſtodes, & pellices. Cænans incubat lecto ſtramentis facto, propter eum quinque alij ipſi cognatione iuncti: quinque & uiginti (nam triginta homines Rex menſa communicat) ſedent menſa, quæ ſemicirculi forma eſt, in medio ponitur, lauro ſtarta,*

προσκυνῶ

ſtrata, & ramis quibuſdam myrto ſimillimis, quibus unguenta ſtillant: miniſtri piſces imponunt, aues, leones integros, capreas, apros, & tigrium clunes: Conuiuæ relictis ſellis menſam petunt, et parte ab animantibus auulſa, redeunt ad ſellas, atque carnem cum pane edunt. Iam uero cibo pleni crateribus maximis aureis, & argenteis incumbentes bibunt. A cœna pueri fundis in alium puerum iaculantur lapides, quibus pueri capillos contingunt tantum, unus etiam ſagitta. Pellices Regem ſomno ſopitum in cubiculum ferunt noctis Deos inuocantes, adſuntq; homines canentes ad tibiam, qui præcantur ut iucundiſſimis ſomnijs utatur, & benignus exurgat ijs, qui eius Imperium perferunt. Si quæ pellicum ebriũ Regẽ uiderit, interfeceritq; ſucceſſori nubit, filio ſcilicet Regis: ſi non adſunt, illi, qui uirtute alios præceſſerit, hunc enim Indi decernunt Regem, ut & in Sicilia factum eſt Aeoli genere mortalitate intercepto, antiquorum ritu, qui nõ ad Principum progeniem deferebant Regna, ſed ad homines meliores, & qui plurimum de genere humano meriti eſſent. Gordij Regẽ conſtituunt, qui maximo eſt corpore, ſic Macrobij Aethiopes, qui & his mandant Magiſtratus, et pulchris. Cathei pulchriorem Regem decernunt, Medi mõtes incolentes fortiſſimum, Alatemnij in Aphrica pedibus uelocem, Sitones fœminas, quæ & Se-

miramis lege in Aſia imperant: ptoemphanæ Aethiopes canem Regem habent, cuius nutus ueluti Imperia obſeruant: Chatramotitæ in Arabia eum, qui nobili genere Rege aliquo conſtituto, primus natus eſt: Aethiopes Regum ſororis filios; ſi deſint, eum qui alios uel forma, uel paſtorali ſcientia, uel robore, uel opibus ſuperet: Si Regi abſciſſum aliquod membrum fuerit, idem patiuntur domeſtici, & cum ipſo etiam mortem; Arabes omnes ferè faſcijs fœdiſſima adulatione in ſuo corpore ligant partes, quæ in Rege male affecta ſunt. In inſula Taprobane populus decernit Regnum ſeniori clementia illuſtri, abſque liberis, quos ſi ſuſceperit Regno abdicatur, rectores illi dantur triginta eum obſeruantes, ſi deliquerit, ipſum cæteris fugientibus, tanquam impurum, morte multatur. Id retulit Rachias princeps legationis à Taprobanes Rege Claudio Principi miſſæ. Abdicantur & apud Burgundiones Reges, qui Hendini dicũtur, ubi male pugnatum eſt, aut frugum copiam tellus negauerit: mali plectuntur apud Cumæos, præmio afficiuntur boni, quod iudicium cum Senatus noctu faceret, Reges ipſos Magiſtratus, qui φύλακος dicitur, manibus tenebat. Argiui Deiphonte à filijs interfecto, Regiam poteſtatem uſque eo in ordinem coegerunt, ut Regibus Regni tantum nomen reliquerint, Meltan etiam capitis damnatum Imperi

*rio ſpoliarint. Moſynæci Regem, quem ſuffragijs deligunt, ubi culpam prauè imperando meruerit, inedia diei afficiunt.*

## REGES PARTHORVM, AEGYPTIORVM, Regum inſigne, Lucumones, Conſulum ornatus, Romanorum Reges, Reginæ, Regum nomina. Cap. XII.

IN *Arſacidarum genere apud Parthos non legitime regnare creditur, qui natus ex turpi, neſarioq; matris, & filij concubitu non ſit: huic tantum licet in aureo lecto cubare. Aegyptiorũ Reges ſunt ex Sacerdotibus, ſi forte aliquando ex militibus fuerint, primum diſcunt à Sacerdotibus rerum diuinarum ſcientiam, quòd turpe putent Regem, qui Dei ſimulachrum ſit, ignorare Deos: in menſa præter anſerem, & uinum apponitur nihil præterea, Diadema aſpidis imagine habent, uel Leonis, aut tauri, inde inſtitutum animalia diuinis honoribus Aegyptios colere. Græci Reges olim galeas, & Regni inſigne ferebant haſtam, quod* σκῆπτρον *dicunt, in ſummo ciconia, in imo Hippopotamus erat, ut continuo admonerētur uiolentiam cohibendam, ſectãdam pietatem, cum ciconia parentes alat, Hippopotamus occidat. Regum Aethiopum ſceptrum aratro perſimile erat, Lydi ſecurim geſtabant, quam Hippolyte ablatam dederat Omphali Hercules. poſtea Regius ornatus fuit ſceptrum, diadema, aurea*

*corona, myrtea quandoque mitra lapillis diſtincta, ueſtis aurea, longaq; Chlamys purpurea cũ fimbrijs, & gemmis, rubri calcei. Antigonus pro diademate hederã, pro ſceptro tenebat thyrſum Liberi patris exemplo: alij Macedones Chlamyde, crepidis, cauſia, & diademate, faſcia ſcilicet circa frontem, ornati erant. Aethruſcis ſingulis Regibus, quos Lucumones dicebant, ſinguli lictores præcedebãt cum faſcibus, ſi communiter omnes conſpiraſſent, duodecim lictores uno, tot enim erant urbes: corona is utebatur aurea, ſceptro eburneo aquilam in ſummitate tenente, tunica purpurea auro intexto, purpureo etiam amictu uario (ut erat Lydorum, & Perſarum Regum, ſed ij quadratum, ut Græci ſtolas ferebant, Aethruſci rotundum) quas dixere Romani togas: has cum faſcibus, ſella curuli, cæteriſq; accepit ab Aethruſcis Tarquinius, quibus & uſi ſunt Coss. corona excepta, ſceptro, & toga picta, quæ tamen triumphantiũ erant, ut purpura omnium Magiſtratuum, præter quam Tribunorum. Romanorum Regibus cura ſacrarum ædium erat, ſacrificiorum, legum, ius dicundi, Senatum cogendi, res cum patribus decernendi, & conuocato populo in uulgus proponendi (ut antiqui Reges conſueuere more uel ab Homero demonſtrato) quod pluribus uiſum eſſet agendi, exercituſq; ducendi. Mortuo Rege Senatus à po*

pulo

pulo poteſtate accepta creabat Interreges ex pa
tribus, qui ſinguli quinque diebus imperarent.
Hi optimum uirum ciuem, uel externum deſigna
bant Regem, quem ſi S.P.Q.R. probaſſent, Rex
erat, ſi diſplicuiſſet, alios proponebant. Seruius
Tullus iuſſu populi regnauit abſque Senatus au-
ctoritate. Poſſidebant olim ſolam Romam, ut ſin-
gulas Græciæ urbes ſinguli Reges à legibus haud
quaquam liberi, tanta paupertate ut uxores etiã
cibum coquerent: Reginis mox data colus aurea,
& Perſarum, Aßyriorumq; Regum uxoribus
ad quoſque corporis ornatus urbes, et prouinciæ.
Aucta potentia, & opibus Reges ipſi dicti Ioues
à Belo fortaſſe Iouis filio Aßyriorum Rege, uel
ab Iouis planeta, qui in quinta Leonis parte οἰκο-
δεσπότης, genitis Regnum, uel coronam ſaltem
portendit. Lydorum uero Reges omnes diceban
tur Palmes, Bithyniæ Nicomedes, Latinorum
Murrhani, Albanorum Syluij, Parthi Arſaci-
dæ Aegyptij Pharaones, Pharao enim eorum
lingua Regem ſignificat, mox Ptolemæi: Athe-
nienſium Reges uno nomine cognominabantur
Cecropidę, Coryntbiorum Cypſelidæ à Cypſelo,
qui pulſis Bacchidis Corinthiorum regno potitus
eſt Damaſci in Syria Adadi ab Adado fortiſſi
mo uiro, qui bellum geſſit cum Dauide Iudæo:
Palæſtinorum Abimelechi, Hunnorum Caca-
ni, Longobardorum Flauij, à Flauio Anthari

*tertio Rege, Nomadum Scytharum Canes à Cangio, cui paruere primum, Solis radijs genito.*

### CAESARES, AVGVSTI, CONGIARIVM anni principium, menſis, & dierum. Cap. XIII.

ROMANI *principes, in quos omne ius, omnemq; poteſtatem populi detulerant, dixere Cæſares, Auguſtos deinde quando conſotiarunt cum alijs Imperium, qui uocati ſunt Cæſares. Auguſtum ſcuto peditis ſubleuatum ſalutabant milites impoſito diademate, ipſe, ſi uoluiſſet, collegam dextra tenens in conſpectu militum pronũtiabat Cæſarem: Sed M. Antoninus philoſophus L. Aurelium Verum fratrem Auguſtum dixit, tũc primum Romani duos Auguſtos habuere. Qui ab exercitu extra urbem Princeps ſalutaretur, Romam mittebat imaginem ut ſe facilius populo Ro. inſinuaret: publice honorabatur imaginibus, thure, & hoſtijs in templis: his imaginibus adiungebant alij ciuitates illuſtriores dona ferentes, alij uictorias, quæ coronas Principis capiti imponerent, nonnulli Imperatores, & Duces Principem uenerantes, uel ferarum confectiones, inſtructas acies, hoſtes bello uictos, cæſos, aut ſupplices, Iulianus dicitur appoſuiſſe Lares (ſic uocat Cicero Dæmones) antiquæ Theologiæ ſectator maximus. Princeps ipſe oratione habita ad milites,*

*lites, uel in Senatu, Iouis, Deorumq; templis conſalutatis, ſacrificio de more facto, præcedēte igne & uirgis laureatis, purpura indutus conferebat ſe in aulam palatinam fauſtis acclamationibus prætorianis ſequentibus, & populo, militibus pecunia diuiſa, congiario populo, miſſis ſcilicet in populum teſſeris, quæ plerunque fiebant ex genista, & ut quiſque arripuerat, quæ in his erāt impreſſa, à diribitoribus accipiebat, oleum, uinum, triticum, altilia, ueſtes, argentum, uaſa, equos, pecora, ſeruos. Igne etiam præcedente ueniebat in publicum amictu purpureo, ſequente milite, et Romanis iuuenibus, quos Nero, qui uocales maxime eſſent, per claſſes diuiſerat, ut ei applauderent. Hominum etiam humeris Princeps ferebatur, exoſculandas manus porrigebat, & pedes, quod primus fecit Caligula, non feciſſe laudatur Traianus. Faſces uero, nec Scipionem habebant ipſi, niſi à Senatu accepiſſent Conſules facti. Ingredientes Senatum ſacra faciebāt, ut & Cæſar, quo die interfectus eſt. Peregre profecturi, & redeuntes Senatores oſculo excipiebant. Fortunæ aureum habebant ſimulachrum in cubiculo, quod morientes ad eum traſmittebant, quem in Imperio ſucceſſorem uoluiſſent. Romani poſt Cal. Ian. die tertio uota ſuſcipiebant pro ſalute Principis. Cal. ipſis Magiſtratus ſolennem purpuram induunt, populus ſacra, uotaq; faciunt,*

*thus apponũt Laribus, Iano caricas, caryotidas, & mella, poſtes lauro ab amicis miſſo coronant, hinc Propertius.*

*Mirabar quid nam miſiſſent mane Camœnæ*
*Ante meum ſtantes. Sole rubente thorum.*

*Mittunt & numiſmata, Magiſtratibus laurum etiam, quòd Apollini Medicinæ Deo ſacra ſalutem afferre credatur: ſe ſalutant, profanis uerbis abſtinent, irrogant nulli pœnam, quòd anni, & menſis principium ſit. Indi uero inchoant menſes ubi cornua creſcunt Lunæ. Galli nocte menſes, annos, diesq; quòd ſe Dite patre prognatos dicunt: annum Athenienſes à Solſtitio, Aegyptij etiam, tunc enim Nilus Aegyptum irrigat: qui in Aſia ſunt, & iam Græci ab æquinoctio autumni, à uerno Arabes, Damaſceni, & Aethruſci, Romani olim poſt brumam, Iudæi menſe octobri, quo tempore mundum ipſum factum dicunt. Diem ipſum Babylonij incipiunt à Solis exortu, ab occaſu Athenienſes, multi in Vmbria à meridie, Romani à media nocte: qui & decimum quenque annum Imperij ſolennem celebrant, unde fortaſſe uicenalia, & tricenalia Principum apud eos auctores leguntur, quos non ſatis bene Latinos hoc libro diximus, cuiuſmodi fuere Capitolinus, Vopiſcus, Ammianus, Caſſiodorus, alij huiuſcemodi. Principes enim Imperium adminiſtrabant toto uitæ ſpatio, alij Ma-*

*giſtratus Romani plerunque annui erant, ut & Athenienſes, & duo Reges Carthaginienſium, Dictator ſex menſium.*

## DICTATOR, AESYMNETAE, ARCHI, HARmoſtæ, Magiſter Equitum, Tribuni Cælerum, præfectus prætorio, Palatini. Cap. XIIII.

ANNO *enim urbis* CCLVI *( triennio ante tradit Liuius ) bello Latino S.C. iuſſum ut abdicatis Magiſtratibus, Senatus uirum eligeret, qui legibus non teneretur, & à Conſule diceretur, omniumq; rerum ius ſummum, & liberum Imperium haberet ſex menſibus tyrannica poteſtate Regia maiore, quē populus confirmaret. Dictus eſt Dictator à Q. Clælio Siculo Cos. T. Largius Flauius, qui & anno* CCLIII *fuerat Cos. quo anno defecere à Romanis Latini, ſed non niſi triennio poſt ſuſcepere bellum. Dictatorem creaſſe Romanos Albanorum exemplo credidit Licinius. Poſt enim Amulij, & Numitoris mortem Albani Regio genere deleto, annuum Magiſtratum Regia poteſtate hoc nomine legerunt, ut fuit Metius Suffetius. Tamen poſt Amulium, & Numitorem Albanum Regem Ciuilium nominat Liuius, Albanus propterea Rex dictus, quod ſuſpicatur* Franciſcus *Robortellus Vtinenſis homo ingenio præſtanti, & eru-*

& eruditione, humanitateq; perfecta, quòd Cilius & genere Albanus eſſet, & Albanorum Rex. Dionyſius uero ex Halicarnaſſo Græcorũ exemplo Dictatorem inſtitutum putat à Romanis. Solent nanque Græci, ut ſcripſit Theophraſtus in libris de Regno, cum uis aliqua maior repente oborta ſit, aut nimia licentia corrumperetur populus, αἰσυμνῆτας, conſtituere, re uera tyrannos, ut Pittacum Mitylenæi aduerſus exules, qui cum Alcæo poeta, & Antimenide uenerant. Tyrannos hos uocant Theſſali ἀρχοὺς, Lacedæmonij, ἁρμοστὰς. ſed et ἁρμοσταὶ uiginti uiri erãt, ἀγνοῖοι
qui arcibus reficiendis, & urbibus præerant, quos Lacedæmonij ad ciuitates, quæ parerent mittebant cum poteſtate, ut imperarent, diſſidia, & controuerſias tollerent à Lyſandro inſtituti: mittebant & Græci alij, hos Herodotus, ni fallor, καταρτιστῆρας, appellauit. Largius ipſe Dictator Sp. Caſſium Viſcellinum, ſiue Biſcellinum (ut legendum eſt apud Ciceronem in Lælio, uel certe Vicelinum ex Liuio) Magiſtrum Equitum pronuntiauit, qui in exercitu Dictatoris locum obtineret eo abſente; & ſummam poteſtatem in equites habebat, ut Regibus imperantibus Tribuni Celerum, quem Magiſtratum geſſit Iunius Brutus, & poterant populi concionem aduocare, primumq; locum dignitatis obtinebant poſt Reges: cuiuſcemodi etiam Principibus iam obtinentibus

*bus Remp. fuit præfectus prætorio: ſed huic data infinita licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem, à quo nec prouocatio dabatur, eſſe tamẽ non poterat is, qui Senator eſſet, quoniam & de Senatoribus iudicabat, & Iudicibus: id poſtea fecere Palatini, qui tamen Iudices nec ordine mouere, nec punire poterant. Iuſtiniano Principe præfecti prætorio tres fuere, alter in Oriente, alter in Illyrico, tertius Carthagine in Aphrica, qui in Prouincias alios mittebant præfectos, hi quinquaginta uiros in familia habebant, illi cccxcvii. poſtea ſemper cum Dictatore fuit Magiſter Equitum. Dictatori præferebantur xxiiij faſces cum ſecuribus etiam in urbe, quas remouerat à faſcibus Publicola Cos. In equo uehi non poterat, ut hac una re ſumma poteſtas populo inferior eſſet. Nocte dicebatur, quomodo apud Liuium à Fabio L. Papyrius. Bis tantum duo Dictatores eodem tempore fuere, Minutius, cum conſerere pugnam cum Hannibale recuſaret Fabius Max. Dict. & Fabius Buteo in urbe ad explendum Senatum in caſtris exiſtente M. Iunio Dict. poſt calamitatem Cannenſem. Hoc Magiſtratu primus abuſus eſt L. Sylla, qui inter alia ſæuitiæ exempla xl. M. Ciuium Romanorum Dictator interfecit. Interfecto Cæſare in Senatu M. Antonius Cos. lege antiquauit Dictaturam, quod laudat Cicero in Philippicis plurimam.*

MAGI-

## MAGISTRATVS QVANDO DESIGNANtur, & Magiſtratum ineunt, Interrex, Conſules, Locatio, faſces Conſulum, Dictatorum, Decemuiri, Magiſtratuum ordo. Cap. x v.

*ALIOS Magiſtratus nec Senatus, nec Coſs. declarabant, ſed populus augurio, exemplo Romuli, qui auſpicio inierat Regnum. Comitijs uero ſublatis à Cæſare imago augurij tantum ſeruata Magiſtratum accepturus præcabatur Iouē præſente augure, obſeruanteq; qui ex fulgure, quamuis nullum eſſet, illi augurabatur. Credunt deſignatos aliqui alio menſe inire Magiſtratum. Ego uero hac de re nihil certi afferri poſſe puto. Nam & apud Liuium uideo tribus menſibus ante Coſs. Tribunos plebis iniјße Magiſtratum. Id. ſcilicet Dec. & Coſs. Id. Mar. Tribuni pl. etiam Non. Dec. Coſs. Prætores, Magiſtratusq; alij Id. Dec. Cal. & Id. Mar. Cal. Ian. & Mar. qui dies legitimi uidebantur ineundis Magiſtratibus. Quo anno ſeceſſit plebs à patribus Coſs. iniere Cal. Sept. iniere quandoque Id. Mai, Cal. Quint. Sept. Oct. deſignati Cal. Sext. & Mar. Illud conſtat comitia Conſularia proponi ſolita à Coſs. quod ſi futuri Coſs. non deſignarentur ad III Cal. Febr. prodibat Interrex, qui ex patritijs erat, & à Patritio prodebatur, qui comitia haberet de Coſs. Deſig. Interregni dies erant*

*quinque*

*quinque quoniam non iurabant in leges: nec ab eo, qui primus Interrex erat, habebantur comitia. Renuntiatis Coſs. qui edixiſſet comitia certis uerbis precabatur à Dijs Imm. ut ea res ſibi, Magiſtratui, & populo Ro. bene, atque feliciter eueniret. Deſignari poterant in ius uocari, damnati abdicabantur, & collega comitia edicebat in alio ſufficiendo: ubi Magiſtratum inijſſent non accuſabantur. Magiſtratum plus quinque dies, niſi qui iuraſſet in leges, non licebat gerere C. Valerius Aedilis creatus, cum flamen Dialis eſſet; qui iurare in legem non poterat, Senatus decreto L. Valerium Pr. Des. dedit, qui pro ſe iuraret. Lictores à Magiſtratuum conſpectu ſubmouebant meretrices, Conſuli, aut prætori occurrentes equo deſiliunt, caput aperiunt, minores Magiſtratus faſces deponunt, & inſignia: lictores uirgis domus, quam ingreſſurus eſt Magiſtratus, fores pulſant, quod fieri noluit Pompeius cum Rhodi conueniret Poſſidonium. Conſules Deſig. Præconis uoce in ſingulis centurijs denuntiabantur, populo gratias agebant, dicebant quæ eſſent obſeruaturi in iure dicundo, profitebanturq; in iudicijs, in Senatu officium, æquitatem, dignitatem, fidem rectam, digna Imperio, digna Reip. omnia pericula, mori pro patria, multa de ſe, ac ſua nobilitate loquentes: nam non imagines familiæ ſuæ conſequebantur,*

*tur, niſi Coß.facti. Obtinentibus uero Principibus Remp. S.C. gratias agebant panegyrico Principi, ut Conſulis uoce boni Principes, quid facerent, intelligerent, mali quid facere deberent. Conſulum Deſig. patris imago laureata in domo erat. ipſi Iunoni Soſpitæ Lanuuij faciebãt, quod oppidum cum eius ſacrificijs gratia peteret Milo interfecit Clodium: faciebant etiam Penatibus, et Veſtæ, ut Dictatores. Cal. Ian. in Capitolio concipiebant uota, ſolenniaq; perficiebãt, ſi abeſſent Prætor Vrbanus. Coß. ipſi ius dicebant, locabãt uectigalia Romæ in conſpectu populi publicanis luſtro, ſic & agri locabantur: publicaq; locatio, & auctio per præconem fiebat, indicantem quæ res uendenda, locandáue eſſet, & diem: qui conducerent, uel emerent tollebant digitum. Coss. etiam Senatum cogebant, conſulebant de rebus dubijs, curam collium, & ſyluarum habebant, quas publicauit Ancus Martius ~~ne~~ ut materia deeſſet ad naues conſtruendas, unde & Syluas potuit Maro appellaſſe Conſule dignas: exercitum ducebant, ſummum demum habebant Imperium, & eis reliqui Magiſtratus omnes parebant, excepto Tribuno. In maximo periculo, & deſperatione omnium ſalutis S.C. mandabatur, Darent operam ne quid Reſp. detrimenti caperet: tunc poteſtas data intelligebatur conſcribendi exercitus, & eius interficiendi, cuius cauſa S.C. factũ erat,*

erat, quare & Cicero indemnatos Ciues Romanos interfecit, qui coniurauerant contra Remp. cum Catilina. Si ambo Coss. in caſtris eſſent, imperabant alternis diebus: in urbe habebant per uices ſingulis menſibus faſces duodecim, & apud quem eſſent, is maior dicebatur Conſul, quem inſignẽ appellauit poeta: uel certe maior, qui priori loco renuntiabatur, cui & primo menſe præferebantur faſces, ſed lege Iulia plurium liberorum parenti, nobiliori tamen collega faſces cædebat, & ſeniori exemplo Publicolæ, qui ceſſit faſces Lucretio, Olim alter Conſulum ſingulis menſibus habebat duodecim ſecures cum faſcibus, ſed Publicola cum in ſuſpicionem affectati Regni ueniſſet, remouit ſecures, inde Conſuli in urbe antecedebant duodecim lictores cum faſcibus, extra urbem cum faſcibus, & ſecuribus: & cum ſecuribus in urbe ijs, à quibus damnati prouocare ad populum non poterant, & Dictator erat, & Decemuiri ſanciendarum legum cauſa creati anno ccci. quo condita Roma erat. Coss. uero Magiſtratu abeuntes Prid. Id. Ian. Populum alloquuntur in concione, et iurant ſe Remp. bene adminiſtraſſe. Cicero à L. Metello concione priuatus eſt, ſed illi tantum iurare permiſſit, iurauit Cicero ſe Remp. conſeruaſſe, & populus cum magna uoce uere iuraſſe iurauit. Sylla prohibuit ne eundem Magiſtratum iterũ quis acciperet ante annos x,

*ne Tribunatum peteret, qui ſemel Trib.pl. fuiſſet, nec Conſulatum, qui antea non geſſiſſet Præturam, nec decerneretur Prætor, niſi uir Quæſtorius.*

PROCONSVLES, PRAETORES, EORVM legati, Quæſtores, Fiſci aduocatus, Principis Candidati, Quæſitores, Legati Imperatorum, ad Principes, ad exteras nationes, Ciuitatum ad Romanos. Cap. XVI.

POST *Conſulatum, & Præturam obtinebant Prouincias Coss. & Prætores Conſulares, et Prætorias, illi Proconſules, iſti dicebantur Proprætores, & frequentius Prætores: poterantq; recuſare Prouincias ſi uoluiſſent. Si Prætores ad numerum Prouinciarum non eſſent, proximi Prætorio collegio, ut Cenſores, qui Prætores fuiſſent, nec in Prouincias profecti eſſent (nam qui præfuiſſet, iterum præeſſe nolebat Senatus) in ſortem conijciebantur, quoad is numerus effectus eſſet, quem ad numerũ in Prouincias mitti oporteret. Proconſulibus iſtis, & Prætoribus dabantur muli, tabernacula, argentum, ueſtem, & alia inſtrumenta omnia ex publico, ne quid tale imperaret ſocijs, qui tantum Legatis, qui repente aliquo mitterentur, parabant equos. Verum L. Poſthumius Cos. primus cum in Campaniam ad agrum*

agrum publicum à priuato terminandum iret, Prænestinis iratus, quòd cum eò priuatus ſacrificij in templo Fortunæ faciundi cauſa ueniſſet, nihil in ſe honorificè feciſſent aut publicè, aut priuatim, imperauit ut diuerſorium publice pararent, & iumenta, inde licitum Magiſtratibus, qui in Prouincias mitterentur, in uſus ſuos à Prouincialibus frumentū accipere, aut precium, quæ in Verrem à Cicerone dicitur æſtimatio: Cicero ipſe neutrum uoluit cum Proconſul eſſet in Cilicia. Vrbem egreſſi Proconſulum inſignia, uel Prætorum ſumebant, ſex lictores ſagulis indutos cum faſcibus: ingrediebantur Prouincias aduentu edicto pronuntiato, celebri loco occurrentibus Proconſulibus, aut Prætoribus, qui recederent lege Cornelia intra triginta dies. Lege Cæſaris prætoriæ prouinciæ pluſquam annum, Conſulares nō pluſquam triennium obtinebantur. Munia mandabant Proconſules, & Prætores Legatis, quos ſecum duxiſſent, miniſtros muneris prouincialis. Proconſules nanque ipſi, & Prætores ducebant potiſſimum exercitum, Legati ius dicebant, qui damnandi erant, hos mittebant ad Proconſules. Sed ſi quis in Prouincia cum Senatore Romano litem haberet Romam mitti poterat, ſi præſes ipſe Prouinciæ uoluiſſet, aut iuſſiſſet Conſul. Legati pedibus ibant, uehiculo poſtea, ubi Leptitanus homo quidam ad Seueri Legati Proconſulis

*Aphricæ complexum uenisset. Quæſtores etiam cũ Procõſulibus, & Prætoribus erant, caſtrorũ curam gerebant, cogebant publicam pecuniam, & in uſus diuerſos erogabant, quæ erat prima Senatoris adminiſtratio, reuerſi ſententiam dicebãt in Senatum, reddita tamen prius ratione adminiſtratæ Prouinciæ, quam & Proconſules, & Magiſtratus alij reddere olim tenebantur Romæ: poſtea lege Iulia cautum, ut relinquerent confectas & conſolidatas in Prouincia apud duas Ciuitates, eaſdemq; totidem uerbis in urbem referrent ad ærarium, et inter triginta dies deferrent illos, qu bus rationes retuliſſent. Erant & Quæſtores urbani, quos ærarios uocat Tacitus, qui ærarij pecunias expenſas, & acceptas in tabulis referebant. Hos Romulum, & Numam habuiſſe ſcribit Iunius Gratianus in ſeptimo de Poteſtatibus, inſtitutos alij ab Hoſtilio, deinde à Coſſ. donec et eorum honorem populus mandaret, creatiq; primi à populo Val. Poſthumius, & Aemylius Mamercus anno lxiij poſt exactos Reges, qui in exercitu eſſent, & prædæ curam haberent, gliſcentibus negotijs duo additi P. Vetrurius, & M. Minutius, qui ærarij curam haberent in urbe, & pecuniæ, quæ Lugduni ſignabatur in Gallia, & Apolloniæ in Epiro: duplicatus numerus ſtipendiaria iam Italia, & accedentibus Prouinciarum uectigalibus lege Syllæ x x creati: Fiſci uero aduo-*

*catum*

catum inſtituit Adrianus. Sed ex Quæſtoribus uocantur aliqui Principis candidati, qui eius epiſtolas in Senatum legerent. Erant & Quæſtores Parricidij, quos Quæſitores uocat Cicero, et Virgilius, qui quæſtioni præerant, & tormentis in capitalibus iudicijs, quorum officium erat, ut ſcribit Cornificius (eius enim eſſe puto libros ad Herennium, Ciceronis certe non ſunt) accuſatorem, defenſorem, & teſtes in officio ſuo continere, ut ſcilicet accuſator crimina inferret, dilueret defenſor, dicerent teſtes quæ ſcirent, aut audiſſent. Nec legatos tantum Procouſules, & Prætores habebant, uerum etiam decernebantur Imperatoribus ad bellum proficiſcentibus, qui omnia in bello ad præſcriptum Imperatoris agerent, quandoque Conſulari poteſtate ducebant exercitus, & hi dicuntur Legati Conſulares. Re proſpere geſta decem alij Legati Imperatori decernebantur, inter quos non erant eius neceſſarij, cohoneſtandæ uictoriæ gratia. Decernebantur & ad Cæſares ex Senatoribus ſorte nominibus urna eductis, & ad exteras nationes, Regesq́; iuſſu Senatus: Vatinius tamen legauit abſque Senatuſconſulto: & Legati iſti antiqua lege prohibebantur aliquid accipere ab eis, ad quos mittebantur, Sacroſancti erant, ut & qui Romam ueniebant, uel ab hoſtibus, ſed ij extra urbem conſiſtebant donec introducerētur in Senatum: primoq́;

*ueniebant in ædem Saturni,ut eorũ nomina ſcriberentur à Præfectis ærarij, olimq; munera,quæ dicebantur lautia, accipiebant à Quæſtoribus, Perſarum fortaſſe Regum imitatione, qui Legatis ad ſe uenientibus talentum donabant Babylonicum, quod duabus,& ſeptuaginta minis Atticis permutabatur,armillas etiam, acinacem, & torquem,omnia precij mille Dareicorum, Medicã quoque ueſtem, quæ δωροφορικὴ dicitur. Quæſtores etiam ipſi Legatos ægros curabant,defunctos ſumptu publico ſepeliebant. Præcepit Veſpaſianus ne ciuitates Legatos plures, quàm tres mitterent Romam. Menſe Febr. frequens Senatus poſtulatis Prouincialium legationibus dabatur. Athenis legationibus reddita ratione, publico excipiebãtur conuiuio Legati olea coronati, qua dignos iudicauit Demoſthenes Aeſchinem, & nouem Legatos, qui adierant Philippum primo. Liberam etiam legationem in prouincijs Senatores aliquando impetrabant,ut maiori auctoritate res ſuas agere poſſent: quam Cicero Cos. ſuſtuliſſet,niſi interceſſiſſet Tribunus,minuit tamẽ tempus,& quod erat infinitum, annuum fecit. Dabant uero Prouinciales Proconſulibus, & Prætoribus recedentibus ex Prouincia haſtas, uexilla, phaleras, coronas ciuicas, annulos aureos uirtutis ergò,& deponebant ipſi Imperium urbem ingreſſi.*

PRAE-

PRAETORES, DVVMVIRI, ET DECVriones. Cap. XVII.

In qua præter Conſules, Prætores ius dicebãt. Nam cum Coſs. auocarentur bellis finitimis, creatus Prætor, Urbanus, & Maximus cognomine, qui ius in Urbe diceret, penes quem omnis publici, & priuati iuris poteſtas erat, nouum ius condere, uetera interpretari, abrogare, dare Iudices ex ijs ordinibus, qui iudicabant, patronos il lis, qui aduerſariorum potentia non defenderen tur, & externis hominibus, dare tutores (quos etiam Coſs. dabant, & Antonino philoſopho Principe Prætor tutelaris) curatores, bonorum poſſeſſionem reſtituere. Sed cum peregrini plures in Urbe eſſent, alius Prætor creatus, qui pere grinorum iura exerceret, dictus propterea Prætor peregrinus, & Minor, quo nomine & alij, præter Urbanum, appellati ſunt, nam duo addi ti fuere, quatuor à Sylla, ab Auguſto duo, ut eſt apud Uelleium, totidem à D. Claudio: uerũ cum Principe Nerua fuerint XVIII. PRR. legerem libenter apud Uelleium octo ab Auguſto additos, quòd & totidem referat Põponius I.C. & ex ipſo Floccus Florentinus, qui Feneſtellæ no mine circunfertur: Alexander etiam Neapolitanus, qui ambo diligenter de Magiſtratibus Ro. ſcripſere, et Pomponius Lætus, quare non multa, quæ diceremus, nobis relicta ſunt. Ualentinianus

*tres tantum Prætores in Vrbe eſſe uoluit, qui ſingulis annis iudicio Senatus ex eis hominibus deligerentur, qui ædes in urbe haberent. In Colonijs uero Romanorum erant Duumuiri, qui ius dicerent ut Romæ Prætores: quare cum Capuæ Colonia deducta fuiſſet, Duumuiri ſe appellarunt Prætores ſuperbia, inquit Cicero, Campana. Duumuiris præferebant duo lictores bacillos: Senatores ipſi in Colonijs dicebantur Decuriones, quòd in initio Coloniæ cum deducerentur, decima pars eorum, qui deducebantur, conſilij publici gratia ſcribi ſolita ſit.*

## Censores, principes senatus; Equitum, & Iuuentutis Nomophylaces. Cap. XVIII.

Erant *& Romæ Cenſores morum Iudices, ut uocauit Varro, diſcutiunt etenim Senatus, & populi mores, de nuptijs inquirunt, liberorum procreatione, uiuendi ratione, & conuiuijs: luſtrum quinto quoque anno condunt, cenſus agũt, quod Conſulum munus fuerat, & augent, uectigalia locant publicanis in conſpectu populi Ro. boueq; imolato ſcriba Deos Imm. precatur, ut populi Ro. res meliores, amplioresq; facerent: Senatores ex ordine remouent, & equites, plebeios inter ærarios redigunt. Nam Equites ipſi ubi*

ubi militaria munera legitimo tẽpore obijſſent, ad Cenſores ducebant equum in forum, & enumeratis ſtipendijs, & Imperatoribus, ſub quibus militaſſent, meritas laudes, uel uituperationes referebant. Quos Senatu, uel alio ordine remouiſſent, poterant ij ordinem recuperare populi iuditio, uel Prætorum, aut aliorum Cenſorum, quare eorum non dicebatur iuditium, ſed animaduerſio, uel auctoritas: leges etiam ſcribunt, de ordinibus militum iudicant, eorum arma inſpiciunt, iudicant & de iudicibus, & præfectis, exceptis Coss. Sacrorum Rege, & Virgine Veſtali maxima. Ineuntes Magiſtratum anſerum alimenta locant, quæ alũtur in Capitolio, ob eius conſeruati clangore memoriam occupantibus nocte Gallis: locant etiam ſtatuam Iouis minio illiniendam: Senatum legunt, & Senatus Principem eum, qui uirtute, & rebus geſtis maximam gloriam, & inſigne nomen adeptus ſit: ſic Aphricanus lectus Senatus Princeps, & Q. Fabius Max. duobus luſtris: qui Senatus Princeps Rempub. defendebat, tuebatur ſalutem, libertatemq; communem, & Senatus auctoritatem, quo more Cæſares Equitum etiam Principes fecere, & iuuentutis, qui dicebantur illi, qui in Imperio ſucceſſuri eſſent. Cenſores ipſi erant duo patricius, & plebeius, altero mortuo alter abdicabat ſe Magiſtratu: quod cum non faceret Scaurus Ae-

*mylius Liuio Druſo Collega uita functo, Tribunorum iuſſu ductus eſt in carcerem. Erat poteſtas quinque annorum, Aemylius Mamercus annuam, & ſemeſtrem lege fecit, quam legē abrogauit P. Clodius Tr.p. nec iterum agebatur, quòd ex uſu Reip. non eſſe dixiſſet Q. Fabius cum iterum Cenſor crearetur. Sic* νομοφύλακες *à Græcis dicuntur, qui duodecim Athenis erant ſorte lecti, legum cuſtodes, quorum officium erat eos, qui legibus parerent, laudibus proſequi, & honoribus: qui non parerent, pœna multare: erāt &* νομοφύλακες *legum cuſtodes Spartæ. Siculi uero in ſingulis ciuitatibus duos Cenſores faciūt, qui imperatis tributis populo ex cenſu, quotannis tributum populo Ro. ſoluunt.*

### TRIBVNI PLEBIS, TRIBVNI militum. Cap. XIX.

TRIBVNI *à plebe creati ſunt cum à patribus ſeceſſiſſet, ut plebem tuerentur aduerſus Senatum, creati quinque L. Iunius, C. Sicinius, C. & P. Licinij, & C. Iuſilius* IIII *Id. Dec. quo die tempore omni ferè alio iniere Magiſtratum: quinque additi ſunt S.C. Virginio Tribuno petente C. (M. uocat Liuius) Horatio Puluillo, & Q. Minutio Augurino Coss. Aduocabant concionem, intercedebat nemo, niſi Tribuni ipſi,*

*quare*

*quare Senatus ſæpe petijt auxilium à Tribunis contra uim Tribunorum. Non cogebant Senatũ (ſecus tamen ſentit Varro) quem uellent arripiebant in concionem, ut quibus de rebus interrogaretur, reſponderet. Eorum uero poteſtas nulla erat extra urbem, propterea intus commorari neceſſe, niſi cum ſacrificium pro Latinis Magiſtratus omnes facerent in monte Albano. Eorum domus ſemper patebat, ut adiri poſſent: Sacroſancti erant, non cogi, non uerberari, non cædi poterant, qui feciſſet, ſacer impune interficiebatur, & publicabantur eius bona ad ſacra Cereris. Inde iuſta cauſa belli faciundi aduerſus Pompeium, & Senatum uiſa Cæſari, quòd de M. Antonio, & Q. Caſſio Tr.p. grauiſſime, acerbiſſimeq; decretum fuiſſet. purpura non utebantur, quòd Magiſtratus non eſſent, quare nec lictores habebant, nec in ſella curuli ius dicebant, nec facto Dictatore abrogabant poteſtatem. Tribuni uero militum ex patribus, & plebe multis annis conſulare habuere Imperium.*

## AEDILES PLEBIS, CVRVLES, CEREALES, Agoranomi, Telearchus, Epimelitæ, Logiſtæ, Aquarum Curator, Quatuoruiri, Triumuiri, Præfectus Vigilum. Cap. XX.

CVM *Tribunis lecti duo Aediles plebis, tanquam Tribunorum miniſtri, duo additi ex Patribus,*

*Patribus, cum plebi conceſſiſſent alterum Conſulem, hi dicti Curules: omnibus tamen eiſdem comitijs dabatur Magiſtratus; duo à Cæſare Cereales, qui frumento præeſſent. Illi ædes ſacras, & priuatas procurabant, ut parietes ſtarent, faciebant ludos Cereri, Libero, Liberæ, & Ludos Romanos Ioui, Iunoni, & Mineruæ: Floram matrem ludorum celebritate placabant: dabant uenationes in theatro attributas Saturno, quæ uocantur munera, quæ etiam dediſse Coss. ſignificauit Cicero. Curatores erant prodigiorum, annonæ, ne improbæ merces eſſent, quas proijciebant, totius urbis, uiarum, ut conſternerentur, pontesq́; fierent; purpura utebantur, & ſella eburnea. Apud Græcos huiuſmodi fuere Agoranomi, & Thebis Telearchus, illi annonæ, hic uiarum curam habebat: qui Magiſtratus inter maiores habitus eſt poſt quàm illũ geſſiſſet Epaminondas. Athenis ἐπιμελιταὶ decem erant, qui emporijs præſidebant, curabantq́; in uſum ciuitatis frumentum deferri, & quatuor ex his myſteria, erantq́; in theatris, & choris, ut iniuriam arcerent. Apud Perſas hoc nomine dicuntur, qui uulneratis in bello mederentur. Agoranomi quoque Athenis dicebantur λογισαὶ decem et ipſi ſorte lecti, qui etiam indicarent quid quiſque in Magiſtratu geſſiſſet. Vendebant item Aediles aquam, quæ tubis ducebatur in Vrbem ad balnearum,*

nearum, & fullonum uſum: publicabant agros, qui contra legē aqua publica irrigarentur, quod deinde fecere Cenſores. Sed Q. Aelio Tuberone, & T. Fabio Max. Coss. S.C. inſtitutus aquarum Curator, qui extra urbem binos lictores haberet, treis ſeruos publicos, architectum, Scribā, Librarios, accenſos, præcones: Auguſtus duos addidit, Tiberius procuratorem. Romæ etiam Quatuoruiri erant uiarum curatores, Triumuiri incendiorum, ad quæ compeſcenda ueniebant Aediles, & Tribuni plebis, familia publica circa muros diſpoſita hac cauſa: Auguſtus ſeptem cohortes conſtituit, quæ ſingulæ binas regiones tuerentur, præpoſito Præfecto Vigilum, cui & dederat cognitionem eorum, qui incendium feciſſent, effregiſſent ædes, uel nocte furati eſſent, & capitalia crimina referebat ad Præfectum Prætorio.

## TRIVMVIRI MONETALES, QVINQVEuiri, Præfectus Vrbis, & tabularum. Cap. XXI.

ERANT & Triumuiri monetales, qui æs conflarent, argentum, & aurum. Quinqueuiri Magiſtratuum loco, ut Præfectus Vrbis. Nam abeuntibus Regibus, aut Magiſtratibus ne Vrbs ſine Imperio foret, deligebatur qui ius redderet,

feruntq;

*ferunt'q; à Romulo Dentrem Romulium, à Tullo Hoſtilio Numam Martium à Superbo Sp. Lucretium impoſitos, ab Auguſto Italiæ C. Cillinium Mæcenatem, primusq; uidetur Auguſtus ipſe hoc nomen Præfecti Vrbis excogitaſſe, quo ante alios uocatus eſt Meſſalla Coruinus, qui ſex ta-die ſe poteſtate abdicauit, quam immodicam eſſe diceret. Exercebat enim teſte Aurelio I.C. Præfectus Vrbis iudicium omnium criminũ, quæ in Vrbe admitterentur, & extra uſque ad centeſimum lapidem: eorum, qui pupillos, qui in tutellam perueniſſent, fraudauerint: audiebat ſeruos conquerentes de dominis, patronos de libertis: præerat annonæ, menſarijs, lanijs, ciuibus omnibus, ſpectaculis etiam, ut populus quiete ſedeat, qui placuerint relegabat, & omnibus Magiſtratibus, qui intra Vrbem eſſent, dignitate antecellebat. Præfectos quoque deligebat Senatus, quod permiſerat Auguſtus, qui publicarum tabularum curam haberent: deinde ambitu ſuffragiorum ſuſpecto, ſorte ducti ex numero Prætorum, Claudius Quæſtores impoſuit, Nero præfectura perfunctos.*

*IVDI-*

IVDICIORVM ORDO, IVDICES, EORVM numerus, ordines, Centũuiri, Tribuni Aerarii, Recuperatores, ſubſcriptores, ſportulæ, Prytanea, Iudex, oratores, obturbatores, teſtes, rei exiliũ, ſententia, ampliatio, comperendinatio, dãnatio, ſectores, abſolutio.
Cap. XXII.

IN *iudicijs uero, qui reum criminis deferret, tabella ſcribebat diem, annum, quo accuſaret, nomen Prætoris, rei, ſuumq; locum, tempus quando crimen diceret admiſſum: tabellam publicè proponebat pendulam, inde reos pendere dictum à Suetonio, quam & Ardenis conſuetudinem fuiſſe indicat Demoſthenes. Prætor decimo die audiebat accuſationem, quo die ſi non adfuiſſet in iudicio accuſator, delati nomen eximebat de reis. Si adfuiſſet, uocabatur per præconem reus definito loco in iudiciũ, ſi declinaret, per lictorem tradebatur, uel ab actore collo obtorto, alicuius, qui adeſſet, non recuſanti tacta auricula, quod anteſtari dicitur, ut teſtis eſſet id à ſe non iniuria fieri, ſed ut reum in iudicio ſiſteret. Solebãtq; iuuenes Ro. quo inſigni indicio cognoſcerentur, claros uiros in iudicio poſtulare, ut Carbonem L. Craſſus (perperam legitur apud Apuleium M. Antonius, quod ex Cicerone, Tacitoq; uidetur) Mutius A. Albutium, Sulpitius Norbanum, Cæſar Dolo* bellam

*bellam, Aſinius Catonem, Caluus Vatinium, cuius accuſationis & Fabius meminit. Dicebatq; accuſator apud Prætorem reo crimen hoc modo, Aio te id feciſſe: ſi taceret, lis æſtimabatur, ut victo: ſi negaſſet, petebantur dies inquirendorũ eius criminum, & obſignabat accuſator domum, & omnia, quæ clauſa eſſent rei, ne quid remoueret criminis indicium. Si de agro lis eſſet, ſimul profecti in agrum, terræ aliquid ad Prætorem deferebant, in quam uindicarent, dicerent ſcilicet ad ſe pertinere, id uocabatur manu conſertum. Qui agrum ſibi uindicaret, dicebat eum ego agrũ ex iure meum eſſe aio, ibi ego te ex iure manu conſertum uoco: qui uero poßideret, reſpõdebat unde tu me ex iure manu conſertum uocaſti, inde ibi ego te reuoco: Tunc Prætor, qui in re præſenti erat dicebat Inite uiam, mox Redite uiã, ut unde abiſſent, eodem ſtatim redirent. Si creditum peteretur, abeſſetq; qui deberet, prius, quàm ex edicto prætoris bonorum poßeßio caperetur, cum teſtibus obſignabatur domus. Inſtituta accuſatione prætor cum tunica exercebat iudicium, Cato ſine tunica ſub toga cinctus fuit in iudicio M. Scauri antiquo more, ut in Capitolio Romuli, in Roſtris Camilli ſtatuæ erant: & deſcripta nomina Iudicũ extrahebat ex urna legitimo numero, quæ dicitur à Cicerone Sortitio: nomen cuiuſq; Iudicis recitabat præco L. Octauius Balbus (uel qui fuiſſet)*

*ſet) Iudex eſto, addito rei nomine, accuſatoris, & defenſoris. Reus, & accuſator reijciebant Iudices quos uoluiſsent, Prætor alios ſubſortitione extrahebat: iurabant ſe nihil gratiæ condonaturos (ut Aegyptij ſe nec Regis iuſsu contra fas iudicaturos) eorumq; nomina continebantur libellis, ne pro ſelectis corrupti iudicarent. In iudicijs publicis, & reis capitalibus legitimum Iudicum numerum creditum eſse* LXXV. *Dari tamen arbitrio Prætoris putarim, cum in cauſa Milonis* LI. *iudicarint lege Domitij, in iudicio Claudiano* LVI, *in Gabiniano* LXX. *totidem in iudicio M. Scauri.* XXII. *ſcilicet Senatores xxiij. Equites, xxv. Tribuni Aerarij. In reis etiam capitalibus ſuffragio populi creabatur Quæſtor, qui pro tribunali ſederet, Iudices in ſubſellijs. Plinij Cæcilij tempore Senatus dabat Iudices, et crimina cognoſcebat, quę maiora uiderentur, quam quæ legibus conſtituta pœna compeſcerentur. Iudices, ex quibus ſortitio fiebat, olim fuere cv. terni ex ſingulis Tribubus Centumuiri dicti, qui etiam auctioni præerant, et de priuatis hæreditatibus iudicabant. Nã in cauſis Centumuiralibus uſucapionum, tutelarum, agnationum, alluuionum, circunluuionum, nexorum, mancipiorum, parietum, luminũ, ſtillicidiorum, teſtamentorum ruptorum, aut ratorum, cæterarumq; rerum innumerabiliũ iura uerſabantur. Poſtea trecenis Senatoribus permiſsa iudicia,*

*cia, quibus addidit totidem Equites C. Gracchus. Tib. uero Gracchus in ſecundo Tribunatu iudicia à Senatoribus tranſtulit ad Equites, cum Cornelius Cotta Salinator, & Acilius Pulcher peculatus rei, publicè muneribus datis, quam infamiam iudiciorum uocat Cicero, pœnas euaſiſſet. Tribus ipſæ M. Plautij Syllani Tri. p. lege Cn. Pompeio Strabone, & L. Portio Catone Coss. lata, ex Equitum numero quinos denos ſingulæ ſuffragijs creabant, qui eo anno iudicarent, quare omnes erant* DXXV, *& dicebantur ſelecti. Sylla ſolis Senatoribus iterum mandauit iudicia. L. Aurelius Cotta Prætor, quibus temporibus accuſatus eſt Verres, legem tulit ut Senatores, Equites, & Tribuni ærarij (ſic uocātur plebei iudices) ſimul iudicarent: & Pompei lege in ſecundo Conſulatu lata, quo tempore cauſa acta eſt à Cicerone in Piſonem, legerentur æquè ex tribus ordinibus illis, ex quoq; fuere treceni, omnes igitur* DCCCC. *Diſcretas tamen ſinguli ordines habebant urnas, in quibus coniicerent tabellas: & Iudices ij cū Magiſtratum aliquem inijſſent, iudicādi munere nō fungebantur. Dabantur etiam à Prætore tres Recuperatores ad ea, quæ incerta eſſent, nec manifeſta, in cauſis publicis, qui litem æſtimarent. Accuſationis dies legitimi erant uiginti, totidem defenſionis, huius quandoq; decem tantum. Addebat cuſtodem accuſatori reus, qui obſeruaret ne ſe clā*

*aliquid,*

aliquid,aut abſente palam in iudicio ageret: dabantur & ſubſcriptores,cauſidici,qui accuſatorē adiuuarent, nec precio ſinerent corrumpi, quos nomen Verris deferens recuſauit Cicero. Qui litigarent quingentos æris deponebãt,uel aliumcertum numerum aßium, uictor ſuas auferebat, uicti referebantur in ærarium,aut dabantur Iudicibus,quas ſportulas dixiße Romanos teſtatur. Ariſtophanis Interpres homo Græcus, id equidem haud quaquam affirmarim,Græci certè, & orator Iſocrates appellant πρυτανεῖα. Qui ſacramēto contenderent,poſcebant Indicem,quo crimina probarent. Erat Index,qui impunitate propoſita facinoris, cuius conſcius eſt,latebras indicat. Senatori nō licebat Indicem eße ſaluis legibus. Dabatur Index poſt trigeſimum diem:mox in iudicium uenientes antequàm cauſa ageretur,quaſi pèr Indicem rem exponebant, quæ dicitur cauſæ coniectio. Reus,& qui illi fauerent,quam eleganter pullatam turbam uocauit Quintilianus, atra ueſte,ſparſis comis in foro ſedebant: & pullati, qui uenerant ex Prouincijs Proconſules,aut alios Magiſtratus accuſaturi. Oratores in Roſtris ſedebant dum accuſator loqueretur: raro quatuor plures erant,olim unus tãtum,Miloni ſex adfuere,totidem Scauro,qui & pro ſe dixit: poſt bella ciuilia ante legem Iuliam uſq; ad duodenos proceßum,inde dati quot placuißent Senatori, qui

*nec preciũ, nec donũ pro cauſa oranda lege Cincia, uel Titia à C. Titio lata, accipere poterant: hac uero obſoleta, Claudius prohibuit ne ultra decem LLS. acciperent: qui plus, repetundarum teneretur. Primus Antiphon Rhamnuſius apud Græcos ob cauſam defendendam mercede conductus eſt. Orationes ab inuocatione incipiebant, ut eſt apud Liuium, & indicat Maro.*

*Præfatus Diuos ſolio Rex infit ab alto.*

*Vel à reprehenſione ſuperioris temporis, ut idem*

*Ante equidem ſumma de re ſtatuiſſe Latini,*
*Et uellem, & fuerat melius.*

*Erãt et obturbatores ſordidi cauſidici ad moram faciendam dum patroni ad dicendum ſe confirmarent. Dici ad clepſydrã more Græcorum inſtitutum à Pompeio in tertio Conſulatu lege, qua eo die accuſator, & reus perorabant, ille duabus, hic tribus horis. Nam Pretor, præco eſt apud Tacitum, diem, et horas deſignabat oratſoribus. Lex poſtea antiquata: in cauſa enim Iulij Baßi ſex horæ accuſatori, nouem reo datæ. Oratores cũ ſatis fluxiße orationem uiderent, pronuntiabant Dixi, & Prætor cauſa perorata dixerunt, ſic præco ubi teſtimonium teſtes dixiſſent. Teſtimonium dicturi ſurgebant è ſubſellijs, ſuſpecti ſedebant in ſubſellijs aduerſarij, qui non interrogabantur. Reus teſtes producebat cauſa acta, accuſator triduũ ante quàm ageretur, quos interrogabant patroni rei,*

ni rei,& accuſator ipſe iurabant non ſolum ſe fal ſa non dicturos,ſed nec uera tacituros, & ſemper ſe arbitrari dicebant quæ comperta haberēt, nec feciſſe,ſed feciſſe uideri:qui teſtes in aliqua re uo cabantur,obſignabant tabellas. Athenis qui teſti monium dicere recuſaſſet,iurabat ſe nec uidiſſe, nec interfuiſſe, uel mille drachmas perſoluebat. Qui ſeruum ad teſtimonium dicendum poſtularet,precij ſerui fideiuſſores dabat Athenienſium lege: & cum maleficium aliquod Romæ factum eſſet, ut cædes,uel uenenū datum,quod ſcire crederentur ſerui, accerſitis aduocatis hos illi, ad quos pertinebat,quæſtione, et tormentis interrogabant,et ſi rem confeſſi eſſent,inſtituebatur accuſatio in eum,quem iſti detuliſſent. In dominum uero de ſeruo ne tormētis quidem quæri licet,niſi de inceſtu, & de coniuratione etiam, quæ facta Cicerone Cos. fuerat. Apud Rhodios uero, id quod acerbiſſimum eſſe ait Cicero ipſe,liberi, & ciues in quæſtionibus torquentur. Reo licebat nul lo prohibente, & hoc etiam Atheniēſium more quod apud Demoſthenem eſt, poſt primam actio nem,ut fecit Verres, in exilium pergere, quare exilium dicitur à Cicerone non ſupplicium, ſed profugiū, & portus ſupplicij. In conſilium iudices mitteb at Prætor duabus tabellis datis,in quibus notarent abſolutionis,uel damnationis literā illa erat A,hæc C,K,etiā propter καταγινώσκειν,

*ſiue θ, ac ſi θανατὸν afferrent, erat enim mortuorum ſignum ſepulchris impoſitum atro colore: tabellas conijciebant in ciſtas eo ordine, quo extracti fuerant. Si de capite ageretur, tertia dabatur tabella ampliatiõis, quæ N L. ſignabatur, ſi non liqueret, nec cauſa idonea eſſet ad damnationem: ſed ampliatio dicitur, qua in una: comperendinatio, qua in utraq; parte pronuntiatur non liquere. Ante legem Glauciam de comperendinatione, damnaturi Iudices hanc tertiam tabellam dabant, & ampliatio tunc erat tarda damnatio. In cauſis leuioribus ſi actor, uel reus poſtulaßet ſinguli ſententiam de tabula dicebant, quæ erant ceratæ colore, qui placuißet reo, & Iudices quæ cognouißent, non eße facta, ſed facta uideri pronuntiabant. Accuſati damnatio ſimpli eſt, uel dupli, uel quadrupli, uel exilij: qui repetundarũ tenebatur lite æſtimata, redactis ſcilicet in precium omnibus furtis, pecuniam, eius bonis proſcriptis, curabant Sectores, qui ſpe lucri bona damnatorũ ſemel auctionabãtur, & pro his pecuniam pendebant ærario, aut ſocijs. Damnati patrio ſepulchro carebant, domum exornatam non habebant, nec ipſi ornabantur ueſtibus, amittebant ius imaginum, & Senator ſenatoriam dignitatem: condemnari uero non poterant niſi à maiori parte Iudicum: quòd ſi pars media abſoluißet reum, abſolutus erat, & abſoluto dicebat Prætor, quod apud*

*Liuium*

*Liuium eſt, Nihil te moror.*

### CAPITALIA CRIMINA, TRIVMVIRI Capitales, populi iudicium Capitalia iudicia. Cap. XXIII.

CAPITALIA *crimina deferebantur ad Triumuiros Capitales, ipſi ad Prætorem, qui dabat Iudices, horum ſententiam exequebantur Triumuiri, fures etiam, & ſeruos nequam puniebant ad columnam Meniam. Capite damnati, quo nomine & exilium continetur, populum appellare poterant lege Publicolæ. populus tertijs nundinis in iudicio per præconem uocatum reū, & pronuntiata die, qua die iudicium ſit futurū, ſuffragijs curiatis quandoque Centuriatis plerunque damnant, uel abſoluunt, nec damnant niſi conſenſerint Tribus omnes: quare cum ſola Metia abſoluiſſet Liuium Salinatorem, damnaſſent reliquæ, abſolutus eſt. Si die, qua iudicium Populus facit, auſpicijs, aut alia re agi non poſſet, totum iudicium ſublatum erat. Lege Gracchi de Capite Ciuis Ro. iniuſſu populi non iudicatur, uirgis cædi non poterat, nec à lictore Lege Portia. Macedonum uero Reges de rebus capitalibus uulgum conſulunt: in Taprobane triginta Regis Rectores de capite cognoſcunt: plurium ſententijs damnatus prouocat ad populum, qui dat ſeptuaginta Iudices, ij ſi damnatum abſoluerint,*

*triginta Rectoribus nulla eſt inde dignatio grauiſſimo probro. Tanta uel apud barbaras gentes, quaſiq; ab orbe remotas adhibita in homine conſeruando diligentia, ut hæc tempora diſpudeat, & mores, quando in homines tam facile ſæuiant Magiſtratus, & ii, à quibus coli maxime deberetur Chriſtiana religio, quæ uel leuem ultionẽ, non modo cædes aſpernatur.*

IVDICES ALIARVM GENTIVM, ET quæ iis, & legibus careant.
Cap. XXIIII.

IN *Perſide Magi præmio, ſuppliciaq; decernunt, nec aliquid rectum uidetur, quod non fuerit eorum ſententia firmatum, poſt quàm Alexandro Mammeæ Principe Artaxerſes Perſa Magus Artabano Parthorum Rege interfecto, retuliſſet ad Perſas Regnum, qui antea Magos contemnerant, Principesq; laudauerant, qui Semerdem, & fratrem Magos Cambyſis Imperium obtinentes, interfeciſſent. Carthagine iudicabant Magiſtratus omnes, in Aegypto Sacerdotes, iudicij Princeps ſenior erat iuſtus maximè, & ſeuerus, collo imaguncula ex ſapphiro pendente, quam ueritatem dicunt. Apud Gallos Druides de controuerſiis iudicant certo anni tempore in finibus Carnutum: qui eorum decretis non ſteterint, ſacrificijs interdicti impiorum*

*numero*

*numero habentur. Germani tempore belli Magiſtratum conſtituunt, qui uitæ, et necis poteſtatem habeat, tempore pacis Principes Pagorum ius dicunt. Iudæorum Iudices, legisq́; interpretes ſeptuaginta ſenes erant, quos abdicauit Antipater Herodis Idumæi filius: ij in urbium portis cauſam dicere ſolebant, Bithyni contra Solem, Heluetij in uinculis. Rhadamanthus litigatoribus iurare coactis ſtatim dirimebat litem. Seres Iudices nullos habent, omnes, ut ius imperat, Iudices ſibi ſunt. Soli Androphagi iudicijs carent, & legibus, legibus etiam, & alicuius imperio Thraces, qui à Græcis Autonomi dicūtur.*

ATHENIENSIVM IVDICES, TRIBVNAlia, Areopagitæ, Archontes Prytanes, Demarchus, Quinquennalis, Anni quomodo notentur, Baſileus, Hegemon, Theſmothetæ, Iudiciorum loca Athenis, Arbitri, iudicia Athenienſium. Cap. XXV.

ATHENIS *ſingulæ Tribus quinque uiros eligebant ex plebe probatos, trigeſimum annum egreſſos, qui inter ſuos tribules iudicarent: omnes in Ardeto foro (ab Heroe nomine impoſito, qui populi ſeditionem ſedauerat) Apollinem patrem, Cererem, Iouem Regem iurabāt, ſe de rebus, de quibus leges eſſent, ſecundum le-*

*ges iudicaturos: de quibus ſancitum legibus non eſſet, æquiſſimam laturos ſententiam. Tribunalia, δικαςήρια uocāt Græci, decē erāt, totidē enim Tribus, inſcripta elemētis rubro colore, alterū* A, *alterū* B, *& deinceps uſque ad* K. *Iudices omnes pugillaria habebant, & uirgam eadem litera notatam, qua δικαςήριον. Vbi iudicandi tempus appeteret, omnes conueniebant in forum funibus cinctum, ne quis accederet, & ſorte eorum nomina urna extrahebantur, inde dicti ſunt Iudices ipſi κληρωτοὶ διαιτηταὶ, & ad eius literam, quam illis contigiſſet, δικαςήριον procedebant, iudicabantq;. Sedebant & alijs locis Iudices, in Areopago, ubi abſolutus eſt Mars, quòd interemiſſet Halirrhotyum, & Oreſtes matrem: iudicabantur enim cædes uoluntate factæ: uti proœmio non licebat, nec epilogo, non affectus mouere, cum et nocte ferrent ſententias Areopagitæ. In Areopago ſcabella duo argentea erant Contumeliæ, & Impudentiæ, quibus accuſatores, & rei inſidebant, erant & Plutonis, Mercurij, Tellurisq; ſimulachra, quibus rem diuinam faciebant capitis periculo liberati. Areopagitæ quinquaginta erant perpetui, incerto tamen numero inſtituerat Solon ex Nouemuiris, ut ait Androtion, qui nobiles, diuitesq; præfuiſſent Reip. Magiſtratus bene geſti ratione reddita. Nam poſt Codrū Melanthi F. Regem, qui ſe Lacedæmonijs occidē*

*dum*

*um dederat, ut ſuo ſanguine patriæ uictoriam pararet, Athenis fuere Archontes, & primus Medon Codri ipſius filius: fuereq́; uſque ad Alcmæonem Archontes perpetui, mox in denos annos creati, ex his primus fuit Cherops, extremus Erix, poſt lxx annis inſtitutum ut ſingulis annis eligerentur, primusq́; fuit Creon. Archon ipſe erat ſummus Magiſtratus, ut Rhodo* Πρύτανις, *Neapoli urbe à Phalaride, Herculè ue condita* Δήμαρχος, *Quinquennalis Adria. Ab Archontis nomine notabantur populi ſcita, & anni, ut Olympiades à uictoribus, Spartæ anni ab Ephorum uno, Argis à Sacerdotibus, unde Thucydidis illud eſt* ἐπὶ χρυσίδος, *erat enim Chryſis Sacerdos, Syracuſis à Magiſtratu, quem Iouis Olympij famulum appellant, à Timoleonte inſtituto, Romæ à Coss. & clauo, quem Prætor, Conſul, uel Dictator ſingulis annis in Parietibus Iouis Opt. Max. dextro latere, ea parte, qua Mineruæ templum erat, figebant, qui clauus dicebatur annalis, Volſinijs quoque clauos indices numeri annorum fixos in tẽplo Nortiæ Aethruſcæ Deæ Cincius affirmat. Poſt Archontem uero erat* βασυλεὺς *Regia ferè poteſtate, qui in Ceramico tribunal habebat, tertius* Ἡγεμὼν, *qui rei bellicæ præeſſet, Dianæ, Veneri, Martiq́; ſacrificaret: ludos faceret in eorum honorem, qui pro patria in bello cecidiſſent, et parentalia Harmodij,*

dij, & Ariſtogitonis, qui Hipparchum Hippiæ Tyranni fratrem interfecere. Sex alij dicebãtur Θεσμοθέται, qui iudicijs præerant, & coronabantur myrto, quòd præterita uita probata ad hoc munus deligerentur. Optimi igitur ex his Nouemuiris poſt Magiſtratum fiebãt Areopagitæ, qui quandoque in ſummo diſcrimine Remp. adminiſtrabant: eorum uero potentiam ſuſtulit Ephialtes Orator Periclis amicus. Vbi uero audirent cædes caſu, uel errore factas, ſedebant in palladio, primusq́; ibi cauſam dixit Demophoon, qui imprudens Atheniẽſem interfecit, primusq́; apud Græcos pœnas luit. In Delphinio iudicabãtur, qui iure, & legibus alium interemiſſent, & eo loco abſolutus eſt Theſeus Pallante cum filijs trucidato. In Prytanæo enſes, cæteraq́; quæ anima carerent, quibus cædes patrata eſſet, iudiciũ ſubibant Draconis lege, uel Erechthei, cum Buphonus Sacerdos ſecuri bouem occidiſſet, aufugiſſetq́; & damnata extra fines proijciebantur, ut ſtatua Theagnidis, quæ hominem colliſerat. Apud Phreatim maritimum uicum ex naui ſe defendebant exules, ſi crimen diſſoluere uellent, ut ſe primus Telamoni purgauit Teucer mortuo Aiace, aut ſi in eis nouum crimen conflatum eſſet. Res maiores in Heliæa, minores in Parabyſto cognoſcebantur. Sedebant etiam in Batrachio phœnicio à colore, & in Trigonio à forma

locis

*locis dictis. Poterãt & qui litigarent arbitros dicere, qui διαιτηταὶ uocãtur κατ᾽ἐπιτροπὴν. De publicis rebus contendentes à centũ ad mille drachmas, tres deponebant, à mille ad decem millia, triginta, de priuatis decimam rei. Primis ſententijs ſtatuebant Iudices damnarent ne, an abſoluerent: damnatus, ſi fraus capitalis non eſſet, interrogabatur quam quaſi æſtimationem commeruiſſe maximè ſateretur: interrogatus tamen Socrates nouæ religionis, & corruptionis iuuenum reus: inde alias ſententias ferebant, quibus pœnam ſignificabant. Patroni non defendebant reos, ſed ſcriptas illis orationes dabãt, quibus uterentur, ſic attulit Lyſias Socrati, quam ille recuſauit. Iudices duos habebant calculos perforatũ, & obtuſum, duas urnas argenteam, & ligneam, hæc damnationis, abſolutionis illa. Accuſator niſi quintam ſuffragiorum partem retuliſſet, mille drachmas multæ nomine ſoluebat, interficiebatur uero, qui impietatis reum factum non conuinceret.*

### POENARVM GENERA, MVLTA; talio. Cap. XXVI.

APVD *Romanos genera pœnarũ erant octo, damnum, uincula, uerbera, talio, ignominia, ſeruitus, exiliũ, mors. Qui enim leue damnũ,*

*aut*

*aut non atrocem iniuriam intuliſſet, ſoluebat, lege duodecim tabularum* x x v *aſſes, denarios ſcilicet duos, & ſemis, ut qui palma alicuius faciem contudiſſet, quod facere ſolebat L. Neratius moleſtus homo, poſt ſe exiſtēte cum crumena ſeruo, qui percuſſo illicò enumeraret aſſes. Si iniuria inſignis fuiſſet, & graue damnum, tunc talio erat, id eſt uindicta par. Irrogabant etiam multam Magiſtratus ijs, qui contumaciter ſecum aliquid geſſiſſent, lege à Sp. Tarpeio, & A. Termenio (Thermum uocat Plinius, Aterniū Liuius) Coss. lata, cum id antea Coss. tantum licuiſſet, qui multā dicebant Publicolæ inſtituto quinque boum, & duarum ouium, poſtea minor indicebatur ouis, maior triginta boum & duarum ouium (perperam legi uidetur apud Dionyſium triginta ouium, & duorum boum) Conſtituti deinde lege Aterina (Aternia fortaſſe apud Gellium legendum, ut ab A. Aternio ſit) in oues ſingulas æris deni, hoc eſt denarius, in boues centum æris: olim fuerat multa duum millium aſſium, niſi et hic numerus male legatur in Dionyſio pro tribus millibus, & uicenis. Apud Athenienſes erat multa magna decem talenta, quadraginta tamen multatus Demoſthenes, cum uiginti accepiſſet ab Harpalo ut ſileret. Germani parua delicta, & homicidia coercent equorum, & pecorum numero, Indi parua delicta, tonſura, quæ*

*tamen*

*tamen apud eos grauiſſima pœna, maximè ſi quis tonderi iubeatur à Rege.*

## Debitorvm, depositvmqve abnegantium pœna, bonorum proſcriptio, ceſsio, fœnus, fures, ſycophantæ, furta permiſſa. Cap. XXVII.

QVI *debitum negaſſet, aut depoſitum, abſciſſa manu, effoſſo oculo interficiebatur, ab Indis. Olim Romæ debitori xx. dies ad æs alienum diſſoluendum dabãtur, elapſis, Prætor addicebat hominem, uel filios creditori, qui diebus lx. tenebat compeditum, mox uenundabat trans Tyberim, aut capite damnabat: ſi plures creditores fuiſſent, in partes ſecabatur, ſed inhumana crudelitas omnium conſenſu deſita, & adhibita bonorũ proſcriptio, ceßioq; quam qui ſolnendo non eſſet, faciebat nudus lege Iulia, concione aduocata, ſuper lapidem. Apud Bœotios ei, qui quod deberet non dißoluißet, ſedẽti in foro inijciebatur corbis non leui infamia, quæ illata Euripidis patri creditur genere Bœoto. Græci quoq; obligabant fœnori filios, quod Athenis prohibuit Solon, & Romani fœneratorem quadrupli cõdemnabant, uſuras ſoluebant Idibus, Græci noua luna, niſi ſoluiſſent, amittebant pignus, ſiue ager, ſiue ueſtes, ſiue aliud id fuiſſet, locum ære alieno obſtrictum aut lapide, aut columella ſignabant. Qui fœnori darent & mer-*

*et mercatores Romæ pecunias deponebant in æde Caſtoris, quæ in foro eſt, ut tabernę mercatorum. Galli pecunias dabant apud inferos reddendas: Indi uero neq; fœnori dãt, neq; accipiunt: nec ipſi tantum, ut dicebam, depoſitum abnegantes, interficiebant, uerum etiam Piſidæ, & Athenienſes Draconis legibus fures, uel ficuum, quæ fuerant adeo in maximo precio in Attica, ut ἱερὰ συκῆ diceretur locus, quo primum inuentæ ſunt: hinc Sycophantæ, quo nomine dicti delatores, qui decẽ Athenis erant, in foro uerſantes circa ſtatuam: Lyci eorũ præſidis lupina forma Dei. At qui fortè reperiſſet ficum, Mercurio ſacram ſuſpendebat, quam qui uellet, tollere poterat, quòd furibus fauere crederetur Deus ille. Atrij lapidibus fures obruunt, in Scandia ſuffocant, Iudæi laqueo interimunt, & Herodis lege uendunt, antea quadruplum dabant. Myſi, qui ad Euxinum ſunt crura hominibus furacibus infringũt, Scythæ eos uirgis cædunt: ſed ſi res maior ablata ſit, aut nouies reddit, qui abſtulerit, aut occiditur. Lycij ingenuos furantes in ſeruitutem redigunt: apud Phryges capite luit, qui ruſticum inſtrumentum aſportauerit, bouem aratorem interfecerit. Lege duodecim tabularum fur deprehenſus ſi ſe telo defenderit, impune necatur, ſi non ſe defenderit, & liber eſt, fit Seruus, ſeruus datur præceps ex rupe Tarpeia, impuberes Pr̨ętoris arbitrio anguillarũ*

exuuijs

exuuijs uerberantur, etiam ſi alia crimina ſubierint, non modo furtum. Conſtituta poſtea eſt in manifeſtum furtum actio quadrupli, in conceptũ & oblatum tripli, in occultum dupli: dupli & apud Græcos in eum, qui ex domo aliquid furatus ſit: ex foro uero, balneis, aut loco publico furari capitale erat, Bactriani fures ſputis deturpant. Sed Bocchoris Aegyptius Rex cum uideret nec impoſitis grauiſſimis pœnis furta compeſci, permiſit furari uolentibus, nomine dato apud Sacerdotem, cui & afferrent ablata, à quo domini reciperent quarta parte data furi. Perſis etiam, & Spartæ pueris permittitur furtum, & Germanis extra fines; furto Tauri Scythæ ſibi parant uictũ, Græci honeſtum exiſtimabant prædari, quod primi neglexere Athenienſes. Liparenſium mos erat, uelut publico latrocinio, partam prædam à piratis diuidere. In Samo licet rapere, ubi Mercurio Charidote faciunt, quòd Samij Inſula relicta decem annis præda uixerint, deinde reuerſi hoſtes ſuperarint. Apud eos, qui ab Euphrate ad Oceanum Indicum ſunt, qui ſunt Medi, Parthi, Arabes, Arij, Gedroſij, aliæq; Indorum gẽtes furtum, aut cædes non magnum adeo crimen putant.

HOMI-

## HOMICIDAE, COEDIS, CRIMINVMQVE expiatio, exules, parricidæ, Qui impunè interficiuntur, aues interficientes puniuntur. Cap. XXVIII.

*In Græcia qui fortè homicidium feciſſet, per annum exulabat, quod ab Apollonio dicitur ἀπενιαυτίσαι donec crimine expiaretur, & ij à ſacris arcebantur, impuris etiam creditis, qui cũ eis conſuetudinem haberent. Draconis legibus, ut eſt apud Demoſthenem, aqua luſtrali abſtinebant, libationibus, crateribus ſacris, & foco, lege inde lata apud Romanos, qua exulibus aqua, et ignis interdicebatur, qui etiam uſu togæ carent. Exules iſti Græci ad ædes Principis profecti ſedebant in limine operti, cum enſe, quo interfecerant hominem, eius capiti abſterſo, & ſi cognatus fuiſſet, cũ ſummis quibuſq; partibus ſub alis, id dicitur à Sophocle μασχαλισθῆται nõ enim manes poſtea lædere poterant. Expiantur ab illis, ad quos confugerint, qui carminibus manes placant, culpam remouent, ſepties pollutos abluũt aqua uiua (totidem polluti ueſtes) porcum cædunt, Iouem Hoſpitalem inuocant, præcantur ne pollutos furiæ agitent, ſed iram deponant, famuli ramenta per ædes ferunt. Sæpius qui ſe criminibus expiabant, in littore ſacrificio facto, in mare ea proijciebãt, quibus expiatio facta erat, quod uidetur ex Homero, inde Catulli illud eſt.*

μασχαλι σθῦται

Nec

Nec genitor Nympharum abluat Oceanus.

Nam & apud Heſiodum Oceani filiæ ſunt Nymphæ. Hoc modo cæde pollutũ expiauit Adraſtus Thebis Tydeum, Peleus Patroclũ, qui puer puerum Cliſonymum iratus interfecerat, qua cauſa & dicitur Paris, ubi rapuit Helenam, ad Menelaum profectus Spartam, cum imprudens Antheum, quem amabat, occidiſſet Antenoris filium. Memphis qui hominem interfeciſſet, exul in montibus errat, donec rediens ſacra ad peremptí tumulum fecerit, expieturq; à Gymnoſophiſtis. Affecti exilio apud Athenienſes in Lemnum fugiebant, aut Scyrum ueteri adagio σκυρία δικὴ de acri, rigidoq; iudicio. Artemidorus à Theſeo dictum tradit, qui capite poſtulatus aufugit in Scyrum, ubi ſacris initiatus eſt. Apud Romanos extremus olim exilij locus erat Tybur, nec niſi poſt. xlv. diem damnabantur, extorres uel urbe tantum erant, uel certis locis, aut deportabantur in Inſulam. Cicero L. Lamiam, qui Clodianis temporibus Equeſtris ordinis Princeps erat, cũ pro Ciceronis ipſius ſalute acerrimè propugnaret, à Gabinio Cos. relegatum ſcribit, quod antè id tempus ciui Ro. Romæ contigit nemini: deportabantur quandoq; ad opus publicum, quod inſtituit Semiramis aliqua tunc capitis parte deraſa, quorũ & publicabantur bona. Redeuntes aqua aſperſi ſupergrediebantur ignem, quæ ſuffitio dicitur, ut

*etiam expiatio funeris cauſa. Qui uero conſulto hominem interfeciſſet, hunc occidebāt Græci, niſi iuſta mortis inferendæ cauſa probaretur: Iudæi hos gladio conficiunt, uel laqueo, ut et eos, qui parentibus manus intulerint: quos qui non obſeruauerit, arcetur aqud Græcos à Magiſtratibus, tanquam qui agere nihil iuſtè poſſet, nec libare. At parricidam Romani uerberatū culeo inſuunt cū cane, gallo, uipera, & ſimia, & in mare proijciūt uel ſi lōgè à mari ſint, beſtijs, iuſſu Adriani Principis: Aegyptij articulatim præacutis calamis cæſos ſupra ſpinarum aceruum comburunt: qui filiū interfeciſſet, triduū cogebatur circa cadauer morari, nulla alia pœna. Parthi, & Armenij nō plectunt, qui liberos cœlibes, ſororem innuptam, aut uxorem peremerint: qui alios, is ab Iudicibus, uel caſu cognatis morte multatur, & ab Aegyptijs qui uel ſponte, uel forte ibim, aut felem confecerit: qui ſponte alijs animantibus, quæ ipſi colunt, intulerit mortem, ſi à Sacerdote impoſitam pœnam aſpernatur, capite luit. In Theſſalia capitale erat, ciconias occidiſſe, quoniam perimunt ſerpentes: in Galatia cepiſſe aues, quæ uocatæ locuſtas perdunt: qui eas cœperit ſi effugiſſet pœnam, alio anno nec accerſitæ accedunt. Athenienſes Atarbem interfecere, qui ſacrum Aeſculapio paſſerem interemerat. Alexander pauonum ſpecie delectatus in India, pœnam conſtituit eorum*

*inter-*

*interfectoribus, ut antiqui eis, qui delphinum læſiſſent, qui miluum in Britannia, qui uultures in Italia. Apud Theſſalos, qui occiſionem fecerit, is cæſus, eius cadauer circa defuncti tumulũ trahitur, quo more & Achilles Hectora traxit circa Patrocli ſepulchrum.*

ADVLTERII POENA, STVPRVM, PRO- ductores παιδόφιλοι, molles. Cap. XXIX.

IN *Germania adulteram crinibus reciſis, adſtantibus neceſſarijs, uir domo expellit & uerberibus per uicum agit: Piſidæ circunducunt cum adultero aſino impoſito, adulteram aſino Cumæi, ubi ſpectãdam præbuiſſent in foro de ſaxo, ignominia inde affectam, quam &* ὀνοβάτην *appellant. Leprei undecim diebus in foro ſtare cogunt pellucida ueſte, adulteros triduum circunducunt per urbem, circunducunt & lana coronatos tanquam molles ij, qui Gortynam incolunt in creta; uenduntq; ſub haſta quinquaginta ſtateribus, ducenis ſcilicet drachmis, inde ad Rẽp. non accedunt. Placiades in Attica podici raphanos, aut ligonem inferunt, quod* ῥαφανίζειν *dicunt, & adurunt pilos, pro raphanis Athenienſes mugilibus utuntur: alij Græci pudenda uellicant, donec multam perſoluerint. Solonis lege impunè interimitur adulter deprehenſus, quam legẽ*

*primus tuliſſe creditur Hyettus Argiuus cum Molurum Ariſbantis interfeciſſet uxorem adulterantem: Adultera nec ornare ſe ueſtibus, nec ſacra adire poterat, ſi feciſſet, uerberibus cuiq; eam cædere licebat, & ornamenta detrahere. Romani adulteram aut occidunt, aut ultra ducẽteſimum lapidem ab Urbe remouent, aut repudiant: togatæ ſunt, quòd ſic præſtarent meretrices: mox & in lupanari concubitus hora, quæ nona erat (Nonariæ propterea dictæ Perſio meretrices) conſtituebantur, admiſſis ad tintinnabulũ ſtupratoribus more à Theodoſio Principe ſublato. Macrinus Cæſar, qui feciſſent adulteriũ coniunctos comburebat uiuos. Adulteras Iudæi lapidibus petunt, Arabes interimunt, interimunt & adulteros Armenij, & Tenedij, unde erat in eorum numiſmatibus ſecuris, altera parte ex eadẽ ceruice duo uultus: interimunt & Romani modo ſe telo defenderint. Milo flagellis cædit Salluſtiũ in adulterio Fauſtæ Syllæ filiæ inuentum. Maomethi lege adulter accipit plagas cẽtũ, in Aegypto mille, mulieribus truncantur nares, nates apud Armenios, & Iberum Sacerdotes, adulter caſtratur, & quicunque crimen admiſerit non morte luendum, ne huiuſcemodi filios gigneret. Salæthi lege Crotoniatæ comburebant mœchos, hac & ipſe damnatus, cum non caſtè in complexus fratris uxoris ueniſſet. Saxones matronam*

*adulterio*

adulterio pollutam, aut uirginem ſtupratã ſtrangulant; ſupra crematæ ſepulchrum uiolator cingulo tenus ueſtibus reciſis, flagellis cæditur, caſtis matronis oppidatim pungentibus, donec interimatur. Athenis quæ uim paſſa fuerat, eius, qui uim intuliſſet, uel nuptias, uel mortem optabat lege, quam ſignificat Terentius, ubi repetit Philumenam inuentam eſſe ciuem Atticam. Solon ei, qui ui, aut metu mulierem compreſſiſſet, quæ meretrix non eſſet, impoſuit multam decem drachmarum: qui rogando, aut ſuadendo uiginti: productores capite plecti iuſſit, inuitarum perſonarum erant, unde & προαγωγίαν, dixit Ariſtoteles, lenocinium uertit homo doctiſſimus Leonardus, cum productio id apud Latinos nuſquam ſignificet. Romæ qui ſtuprum intuliſſet, decem millia ſoluebat. Comburebant Iudæi qui cum matre, filia, priuigna, nepte, Socru rem habuiſſet: qui cum nouerca, nuru, aut beſtijs, hunc lapidibus appetebant, ut et qui ſimulachra colerent, & parricidas. Lege Pauli I.C. deportabatur in Inſulam qui tentaſſet ſtuprum, qui alienæ uxori intuliſſet, aut puero capite luebat, Laï lege cõcrematur qui ſubigeret puerũ, ſubegiſſe tamen primus ipſe creditur, & hac cauſa rapuiſſe Chryſippum Pelopis filium. Apud eos, quos ab Euphrate ad Indicum Oceanum eſſe diximus, qui id facerent, cum perferre ignomi-

*niam, qua appetebantur, non poſſent, ſibi manus inſerebant, parentes pathicos interfectos non ſepulchro mandabant. Athenis muliebria paſſus non Magiſtratum gerit, non ſacerdotium, non legationem, concionem non habet, nec ius dicendæ ſententiæ, publica non addit ſacra, nec cancellos fori penetrat, nec in publica concione coronatur: ſi horum aliquid fecerit, capite luit, ut & qui uim illi intuliſſet, niſi multam ſolueret, hi Spartæ ſemper infames erant: qui puerum in poteſtatem haberent, & proſtituiſſent, pœna tenebantur.*

## MORTE DAMNATI, PROPINQVI NOcentium interficiuntur. Cap. XXX.

QVOS *morte damnarent Romani, hos nec odiſſe, nec amare iurabant: non damnabāt in conuiuio, quare Senatu remouit Cenſor Cato L. Quintium Flaminium, quòd Placentiæ nobilem Boium transfugam, uel hominem damnatum in conuiuio interfici mandaſſet, ut Philippus Pœnus charum, ac nobile ſcortum, uel, ut tradit Valerius Antias, mulier, cuius amore Flaminius deperibat, morientem hominem uideret. Hos pendentes furca uirgis cædebant, uel unco trahebant ad ſcalas gemonias, ſiue præcipites dabant è rupe Tarpeia, comburebant etiā,*

*ſed*

ſed inſtitutum ut extra portam Exquilinam ſontes capite multarentur. Athenienſes nocte hoc faciunt, cauſam refert Olympiodorus ad uim Solis, ſic Lacones, qui maximis criminibus damnati ſunt, præcipites mittunt in foueam, quæ Ceada dicitur, Thraces ſagittis noxios conficiunt, Baſtetani Hiſpana gens lapidibus, ſic Macedones proditores, quos Germani arboribus ſuſpendunt, nec eos tumulo contegunt, ſed nec in Græcia ſupplicio affecti condebantur patrio ſepulchro, quod miſerum credebatur, hos uocauit Dinarchus ἀποτάφους. In Aethiopia mortis ſignum illi mittitur, quem occidi uolunt, & ſibi ipſe manus infert, in Perſide zona trahuntur à cognatis, ſed nemo unius tantum delicti cauſa plectitur. Apud hos plerunque ueſtes eorum, qui plectendi eſſent, flagris cædebantur, hominibus ipſis pœnã deprecantibus. In Aegypto qui in cuſtodia ſunt, interficiuntur ubi è menſa illis panem miſerit Rex. Impunes erant damnatorum filij. L. tamen Sylla primus eorum, quos proſcripſerat, filios, Magiſtratu abdicato, Senatu eiecit, & Tyrannorum liberos interfecere Græci: Macedones propinquos eorum, qui Regi inſidias paraſſent. Apud Perſas ob noxam unius propinquitate omnes coniuncti puniuntur.

## Capite qvae lvvntvr, ivdices corrupti, teſtes falſi, pœnæ aliorum criminum, Honoresq; ut deferuntur. Cap. XXXI.

Athenis *capitale erat furtum, ſacrilegium, rapina, proditio, in alienas ædes irrupiſſe, redegiſſe homines in ſeruitutem, bellum, aut ſeditionem in urbe concitaſſe, corrupiſſe numos, ex ſepulchro uel ilicem incidiſſe, Epheſi mulieribus Dianæ templum ſubiſſe, omnibus Ioui Lycæi in Arcadia, in Palma Inſula, quæ eſt in Atlantico Oceano, ante nuptias cum fœminis coiſſe, Romæ occentaſſe, carmen ſcilicet condidiſſe, quod alteri infamiam faceret, Athenis hic quingentis drachmis multabatur, Carcetæ ſacris interdicunt, qui iniuriam intulerit. Capitale & Athenis corrupiſſe iudicium. Maſſiliæ Iudex numarius bonis exutus infamis fit. in Tenedo Tenis lege, qui Neptuni nepos fuit Cycni filius, falſi teſtes illicò ſecuri cædebantur, unde & illud Ciceronis eſt Tenediorum libertas ſecuri Tenedia præciſa, quod & antea uidit Des. Eraſmus pietate, & doctrina Magnus. Lege duodecim tabularum teſtis mendax è ſaxo Tarpeio deijcitur, corruptus Iudex capite luit. In Perſide ueneficis ſaxo confringunt uultum, alios ſcapha includunt, facie, manibus, pedibusq; extantibus, melle oblitis, ut excrementis, ueſpis, & uer-*

& uermibus miſerè pereant. Proditores ſaxis petunt Athenienſes: Hoſtilius Metium hac cauſa equis duobus alligatum diſcerpit, Herculem imitatus, qui eo modo apud Heraclium amnem in Bœotia interfecerat Pyræchmen Eubœæ Regem, qui bellum intulerat Bœotis. Germani transfugas, & ignauos palude mergunt, transfugas alij comburunt, & Armenij, Iberesq́; Sacerdotum mortuorũ uxores, quæ iterum nupſerint. Sacrilegi aut comburuntur, aut ſuffocantur, aut aguntur præcipites, quam pœnam diuina prouidentia ſubijſſe dicuntur Philomelus, Onomarchus, & Phaylus, qui Hieroſòlymis fanum expilarunt. Eorum, qui impij fuiſſent, bona publicabantur in columnis Atticis, quæ in Eleuſina ſunt, ſcriptæ. Serui ob leue delictum per uiciniam furcam ferebant collo, deinceps illis nihil credebatur. Solonis lege qui in ſeditione cũ neutra parte fuiſſet, non utebatur honore, nec tertio otij conuictus, ſed Draco otioſos capite damnauerat, punitur Corintho pauper, qui ſumptuo ſius uiueret, in Perſide, in Macedonia, Athenis ingrati: apud Aeginetas qui cauſam dediſſet legis ferende, quòd bonæ leges ex malis moribus ſint: Athenis etiam, qui iniquam legem tuliſſet aut ψήφισμα contra Reip. commodum: qui tuliſſet accuſari poterat intra annum, poſt annũ actio dabatur in legem, aut populi ſcitum, hinc

Cephalus

*Cephalus Athenienſis gloriatus dicitur, quòd cum plura ſciuiſſet, quàm cæteri, nunquam accuſatus ſit. Ariſtophon contra, quòd quinquies & ſeptuagies in iudicium uocatus ob decreta facta, nunquam damnatus, quare non Catonis propriũ erit quater & quadragies cauſam dixiſſe, nec quenquam ſæpius poſtu atum, & ſemper abſolutum, niſi de Romanis hominibus tantum, omniũ quicunque fuere doctiſſimum uirum C. Plinium loquentem intelligamus. Aſcripta apud Locros illis pœna, qui peregrè redeuntes rogaſſent Numquid noui? & qui non capta calamitate patrimonium confeciſſent (ut & apud Nabatæos) quæ lex apud Leucadem antiquata eſt. Galli pinguiori multam dicebant, & illi, qui uentre ſupra præſcriptam zonæ menſuram prominenti eſſet. Multatur in Lucania, qui ueſpertinum hoſpitem non accepiſſet. Spartæ ebrius, qui uxorem ſerius duxiſſet, durus maritus, qui diuitum affinitates ſectaretur, quomodo & multam irrogarunt Lyſandri generis, qui eo mortuo filias, quas in matrimonium acceperant, repudiaſſent, quòd ſecùs, quàm credidiſſent, Lyſander pauper fuiſſet. Cælebs arcetur à ludis gymnicis, hyeme nudus forum circunibat, nec iuuenes habebãt illi honorem, ut cæteris ſolent Aegyptiorum more, quod & Romani fecere ſenioribus aſſurgentes, decedentesq; uia. At Perſæ quos hono-*

*rant, oſculantur, Aegyptij manibus tangunt genua, Alexandrini in Aegypto cum aduentantem publicè honore excipiunt, huic per genera, ætates, & artificia diuiſi occurrunt. Scythæ demum, qui inierit certamen cum alio, uictusq́; huic dextram amputant, qui libero homini incuſſerit plagas, è uia detruſerit, aut ueſtem diſciderit, hunc eorũ antiquo more puniunt.*

SECVNDI LIBRI DE MORIBVS FINIS.

ALE-

# ALEXANDRI SARDI FERRARIENSIS, DE MORIBVS,

## Liber tertius.

### FOECIALES, BELLVM INDICITVR, ſigna militaria Cap. I.

BELLVM *indicturi Romani res mittebant per fœciales quatuor repetitum, quos dicebant Oratores, ab Anco Aequicolorum exẽplo* XX *numero inſtitutos: res ſi nõ reddidiſſent poſt dies treis, & triginta eductum in eorum finibus arietem emittebant, ſignificantes eas urbes, & agros compaſcuos fore, uel haſtam ferratam, aut ſanguineam præuſtam uerbis ſolẽnibus, quæ ſunt apud Liuium. Aucto uero Imperio cum nimium hoſtes diſtarent, iaculabantur haſtam ſupra columellam, quam bellicam uocant, ante ædem Bellonæ, & qui primo loco Cos. renuntiatus eſſet, toga cinctus, quòd ſic Romani dum ſacrificarent, Gabios hoſtes inuadentes fugaſſent, Iani poſtes aperiebat, quòd Romulo Rege aqua calida inde*

*da inde erumpente in pugna Romanorum aduerſus Sabinos, Sabini ipſi uicti ſint: & ſacrarium Martis ingreſſus ancilia mouebat, haſtamq; Dei dicens Mars uigila. Acturi cum Rege amico bellum, quem ſcilicet ſocium uocaſſent, & Regem, Scipione eburneo, & toga picta donaſſent, amicitiæ per legatos renuntiabant, ſic ad Perſen in Macedoniam miſere Cn. Seruilium, App. Claudium, & T. Annium Luſcum. Quæſtores Vrbani prolata ex ærario ſigna dabant Conſuli, aut ei, qui duceret exercitum, in ſignis erat aquila (hanc & Perſarum Reges habent in exercitu auream) lupi, minotauri, apri, equi. Sed Marius in ſecundo Cõſulatu alijs abdicatis ſolam retinuit aquilam longo conto præfixam, quòd in Iouis tutela ſit uel augurio illi facto aduerſus Titanas proficiſcenti, uel quòd aerem altius, quàm cæteræ uolucres penetret. Germani ferarũ imagines in bella ferunt, Indi Herculis ſimulachrũ. Signa conſeruantur in caſtris intra ædiculã aris poſitis, & ſigna adorant milites. Ducis effigiem geſtat prima cohors in uexillis, etiam ſi ille abeſſet, modo eius auſpicijs gereretur bellum.*

MILITES, EORVM IVSIVRANDVM, ſtipendium, delectus. Cap. II.

LEGIBVS *decem annis cogebantur Romani militiæ munera exercere, mox quindenis,*

*pluribus*

*pluribus deinde, Tiberius ueteranos dimitti xx. anno militiæ ſtatuit. Nomen non dabant ſenes, nec ſacerdotes, niſi tumultu Gallico, quo populus & Senatus, ut & in bello ciuili, ſagum induebat. Iurantes in uerba Imperatoris gladios admouent ceruici, ſe diris execrationibus deuouent, in uerba principis iurant Cal. Ian. Qui ſacramento non teneretur, niſi Imperator iuſsiſſet, hoſtē ferire non poterat, quod ſcripſit ad filium, uel ad Paulum Aemylium Imperatorem M. Cato. Romani ipſi ducenis annis abſq; ſtipendio militarunt, poſtea Anxure capto Cornelio Coſſo, C. Fabio, L. Valerio Tribunis Mil. decreuerunt Patres ut ſtipendium milites acciperent, capiebantq; ſingulis diebus denos aſſes, Tiberio Principe datus eſt denarius, bini cohorti Prætoriæ, totidem Centurionibus, duplex ſtipendium, quod dicebatur æs pararium, equiti, quòd duos haberet equos, ut altero deſudāte, in alterum deſiliret: dabatur equiti ipſi equus, militibus frumētum etiam, et ueſtes. Athenienſes in bello Peloponneſiaco claſsiarijs pendebant drachmas binas, peditibus treis obolos Aegineos, Aeginæam drachmam equiti: Pericles octo minas ijs dari uoluit, qui in triremi eſsent. Habebantq; delectum Athenienſes ipſi prima die menſis, nec ante ſeptimam educebant exercitum, Spartani non ante plenilunium Lycurgi legibus, ſemper enim obſeruant dies lunares, nec eandem*

*exiſti-*

*exiſtimant Reip. adminiſtrationem eſſe naſcente luna, quæ plena. Romani delectum nõ habebant, nec bellum inferebant (propulſabant tamen) Latinis feriis, nec in Saturnalibus, nec cum mundus patet, qui dies ab eis colitur Diti, & Proſerpinæ dicatus. Parthi mercenarium militem nullum habent: acturi bellum imperat Rex Satrapis ut ſcribant copias, quæ finito bello dimittuntur, ſecum afferentes bello parta, ſic & Persæ faciunt, ſed hi ad bellum profecturi ante Regem ſinguli in cophino ſagittã mittunt, redeuntes extrahunt, quot remanſerint, tot in bello periiſſe certum eſt. Sueui altero anno pugnant, altero colunt agros. Galli nobiles bella gerunt clientum manu ſtipati, initium belli eſt apud eos concilium, quo puberes armati conueniunt, eo, qui nouiſsimè uenerit, in cõſpectu omnium trucidato.*

## EXERCITVS EDVCITVR, DVCES, cohors prætoria, Legati, præfecti, Tribuni militares, Imperatoris inſigne. Cap. III.

CONSVLES *exercitum in expeditionem educentes ſacra faciunt, ut & Principes, qui extra urbem à Senatu, & populo Ro. deducũtur, datis gladiatoribus ante, ut Nemesin ſanguine placarent, uel milites aſſueſcerent uulneratos homines uidere. Coſs. olim exercitus ducebant, mox*

*alij*

alij Duces, qui dicuntur Prætores, in prouincijs, quibus in exercitu ſemper aderat cohors Prætoria altera euocatorum militum, altera nobilium adoleſcentum, qui ſponte cum Proconſulibus, & Prætoribus in prouincias exibant, ut uſu rerum peritiores domum redirent. Præerant Legati legionibus, auxilijs præfecti, Tribuni militares omnibus, & alij Romæ comitijs deſignabantur, alij in exercitu, hi Rufuli, illi comitiati dicuntur, quibus pendebantur L L S. quinquaginta. Horum officium eſt curare ut miles ueſte indutus ſit, armis bene ~~meritus~~ munitus, exercitationis uſu, & diſciplina eruditus, ne uis, aut ſeditio in caſtris oriatur, & coercere milites, qui deliquiſſent, uite, quam Tribunis præferebant lictores. Nam L. Druſus, & C. Gracchus TRR. P. rogatione ad populū lata ſanxere ne liceret quempiam Latini nominis uirgis cædere, ſed uite, quare et Centurionum inſigne uitis erat, Imperatoris uero chlamys purpurea, cæruleam induxit Sex. Pompeius Magni F. bis claſſe uicto Octauio, cum ſe Neptuni filiū diceret, penula uero non utebantur Imperatores. Bataui Ducem, quem eligunt, ſcuto impoſitū circumferunt humeris. Syracuſani non alio ſtatuere in bello Imperatore uti, quàm Corinthio, Dionyſij tyrannide liberati à Corinthio Timoleonte.

LEGIO-

## Legiones, avxilia, castra, militum cibus. Cap. IIII.

*In exercitu Romanorum erant quatuor legiones, quæ diuidebantur inter Coſs. ſi ambo in caſtris fuiſſent. Arce Neapolitana ab Hannibale occupata, octo fuere. In legione ſcripſit Romulus tria millia peditum, equites trecenos, quem numerum duplicaſſe eundem credidit Plutarchus receptis in urbe Sabinis. Tamē quo anno ſeceßit plebs in montem ſacrum fuere in legione militum quatuor millia, totidē primo bello Punico, unde & legio appellabatur Quadrata: duceni pedites additi Camillo, et Claudio Coſs. tunc equites erāt treceni. Sub T. Manlio in bello cōtra Gallos quinum millium fuit legio, Polybius quinum milliū tradit, & ducenorum, equitum trecenum, quod fieri aſſerit in ſummo periculo. Secūdo bello Punico addiecti in legione pedites treceni, quo anno Scipio in Aphricam traiecit adſcripti ſex mille duceni pedites (Feſtus exiſtimat Marium id primum feciſſe) equites treceni, totidem bello Macedonico, ſed peditum tantum ſena millia: nec auxilia numerantur in legione, in qua ex ſocijs totidem pedites adduntur, equites ferè triplicati. In bellum ituri tridui ſecum uictum ferebant, Romani milites ferè plus dimidiati menſis cibaria, arma, & uallum: nam, niſi edito loco caſtrametati*

L eſſent

*eſſent,ea foſſa cubitorum quatuor cingebãt, aggere,uallo,truribus,telis,& cratibus:locis quatuor caſtra ipſa anguloſa, totidemq; portis: intus Romani milites nec cibum capiũt,nec ſe dãt ſomno,niſi ante buccina ſigno dato:edebant uero laridum,& caſeum,potio poſca erat: apud Homerum dormiunt ſupra bouis corium,capite ſtragulis depoſito,aut clypeo, prope equi erant, arma circum. Sed Romani mane Centurionem adeunt, ille Legatum,legati,& Centuriones Ducem, qui teſſeras daret. Britanni uero caſtra ſudibus cingebant decempedalibus,Neruij inciſis arboribus earum ramis complicatis,cæteri Galli, & Thraces curribus. Nearchus Alexandri Præfectus quandoq; muro.*

MILITVM ARMA, CVRRV certantes. Cap. V.

ROMANORVM *peditum arma ea erãt, quibus utebantur Sabini,galea, ſica dextro latere,gladius ſiniſtro,haſta,ſecuris, ſerra, falx, & catena, ſcuta Argolica prælonga ut hominis ferè corpus,cuiuſmodi Græcorum ſunt apud Homerum taurorum tergore,ferrea lamina ſuperimpoſitâ.tyronibus dabatur alba Parma,et pura haſta ſine ferro,inde illud à Marone dictũ uidetur.*

*Parmaq; inglorius alba.*

*Quoniam in clypeis apud Romanos, Poenos etiam,*

*etiam,eorum imagines erant, qui illos tuliſſent. Pectus lorica cingebant,ſpe fugæ ablata, quas dixere thoraces:caligas clauis conſpicuas habebãt crebris,& præacutis,quos caligares,& caligarios uocauit Plinius.Equites thoracati manu ſuſtinebant haſtam ingentem absq; ferro,contum dixere,cingebant gladium,caßidem habebant, & ad equi latus clypeum,pharetram, iacula tria lata cuſpide. Lacedæmonij uero in ſcutis Λ literã habuere,Megarenſes M.Clypeos.Aethiopes è pellibus gruum faciunt,Mauri elephantum, ut Antæi parma erat,quæ Tingi oſtendebatur in Mauritania.Paphlagones,Teucri,Cilices, Mosynoeci breues è corio,breues et Britanni,longos Achæi, haſtas uero breues,longas deditPhilopœmen, thoraces, & ocreas, clypeos habent Cimbri albos, Germani coloribus diſtinctos;apud quos qui ſcutum in bello amiſerit infamis, non ſacra adire poteſt,nec concilium:infames & ij Athenis,ubi ῥιψασπιδὲς dicuntur,ut ab Aeſchine Demoſthenes & ab Ariſtophane Cleonymus.Qui hoc faceret Spartanus interficiebatur,quare matres admonebant liberos,in patriam aut cum ſcuto, aut ſupra ſcutum redirent.Scuta etiam è crudo bouis corio habebant Indi,& Rhoxolani Scythæ,galeas itẽ, & thoraces, quos Sarmatæ faciunt ex ungulis equinis inſtar ſquammarum politis,& equinis,bubulisq; neruis conſutis: thoraces Aegyptij, &*

*Phœnices ex lino, antiqui etiam, cuiuſmodi erat in Grynæi Apollinis templo: Heroes uero æneos, ut arma, habebant: duæ erant æris laminæ fibulis iunctæ, altera pectori, & uentri, altera dorſo muniendo apta, gyalon illam, hanc proſegon dicunt: quare & ſine ſcuto quandoq; pugnabãt, ut Phorcys apud Homerum. Galeas fecere antiqui ex pelle caniculæ piſcis, quæ dicitur, κυνέη, quo nomine propterea dicta etiam caßis, Milyæ, & Moſynœci è pelle animalium, Thraces uulpium, bouis, aliorumue animalium. Græci, utrinq; poſuere uel apri, uel feræ alterius ſetas, in medio pileum eius pilis ſutum: Moſchi, & Phœnices habuere lineas, ligneas Mares, Teucri æreas cum cornibus boum, auribusq; Aßyrij ferreas, pectore tamen nudi, ut barbari alij pleriq;. Galeis etiam lupi pellem imponebant milites, et criſtas equina cauda, Cimbri animantium formas: hinc, & hinc pendebant catenæ, quæ collum tuerentur. Nudo capite pugnam ineunt Perſæ, tiara quãdoq; tegunt ut Medi, & Carmani, mitris Cißij, Bactri, Arij, Choraſmij, Sogdij, Gandarij, et Dardicæ: Struthiocamelorum pellibus muniuntur Macæ Aphri, Pardorum, et leonum Aethiopes, corporis parte gypſo, parte minio illita: lycij caprearũ, & Caſpij, quas ueſtes Siſyras uocant, Pœnicorio, Indi ligno, arborum cortice Aebatarnæ Scythæ, Perſæ tunicis (thoracem uocat Strabo) ferreis ſquammis, &*

*femora-*

femoralibus,ſic Medi,Carmani, & Ciſſij:Heruli campeſtribus,Moſynœci ueſte alba, uerſicolori Sarangæ,caligis uſq; ad genua, Paphlagones ad medium crus,has ex hinnulorum pellibus Thraces habent. Arma non habent Galli præter clypeos,quos dicunt Thyreos.Thebani in pugna clauas tenent,quòd eorum ciuis fuerit Hercules:clauas & Sobij Indi,aſſerunt enim ſe ab Hercule genus ducere,clauas item Aegyptij,ſed ferro munitas:Perſæ,Ciſſij Aſſyrij pugiones,& haſtas breues,ut Bactri,& Sarangæ,& Paphlagones,quibus Aethiopes præfigunt capreæ cornua, Perſæ etiam,Parthi,& Triballi,Sarmatæ uimineas cuſpides:Arabes arcus maiores,et ſagittas ex arundine,ut Aethiopes lapide præfixo loco ferri,oſſibus aſperant ſagittas Fenni,ueneno Scythæ,arundineas habent Indi duorum,triumúe cubitorum, & ex arundine arcus maiores, ut Caſpij:Aethiopes palmarum Spatulis cubitorum quatuor,Lycij,& Sarmatæ è cornu,arcus laxos Iſmahelitæ, pharetras,& haſtas prælongas: ſagittis tantũ pugnant Baſilidæ,qui ab Hercule ſe dicunt eſſe.Sarmatæ gladios longos utraq; manu tenebant; iam oblongum alterum,& quadratum, quo punctim feriunt,breue alterum,& latum,quo cæſim:Britanni lanceam,& gladiũ,ſed in prælio nudi ſunt, ut Germani,uel certe hi breu ſagulo induti:Curetes lanceam latam,gladium Indi, & iaculum,

*iacula et Græci, quibus quandoq; uel manu reten tis hoſtem petunt: iacula montani Arcades, bina Cilices, totidem Cimbri, et macheras: iacula Pœni, quibus poſt primum punicum bellum non permiſſum habere gladios: Caſpij geſtant acinaces, Sacæ dolabra, Teucri bina ueruta, fuſtes Aeſtyi, tres fundas Baleares, lapides etiam, ut & Caßiteridum incolæ, reſtim. Sagarij, qua comprehendant hoſtes, ſed hi inſident equis, ut Mauri, & Sacæ fœminæ, Indiq; loris bubulis equos cohercentes, camelis Arabes, aſinis Carmani & Sarraceni, Indi etiam curru: iungunt onagros, uel equos Aphri, & Britanni, qui de curru pugnant more antiquo, Heroumq; Biga hi utebantur, quadriga Hector primus, octo equos iunxit Abradatus Suſorum Rex: inuehebantur curru auriga et pugnator, qui deſcendebat bellum initurus, conſcendebat receſſurus, ex curru quandoq; iacula mittebat in hoſtes. Apud Indos curru uehebantur aurigæ duo, totidem clypeati, duo ſagittarij à lateribus. Hyrcani, et Magneſij, qui prope Mæandrum ſunt, equites habent in pugna, uenaticos canes, et ſeruos: cumq; aduerſus Epheſios pugnarent, ſolutos canes miſere in hoſtē, inde ſerui iaculati ſunt mox ipſi irruptione facta hoſtes fugarunt. Galli uero equites in prælio duos habebant ſeruos equites, alter dominum uulneratum, interfectũue aſportabat, alter eius loco pugnabat, quam eque*

*ſtris*

*ſtris pugnæ inſtitutionem patria lingua Trimarciſian dicunt, quoniam Marcam equũ appellant. Caſpij etiam in prælio canes ducunt, qui agmine, & latratu ruunt in hoſtes.*

PVGNA, EIVS SIGNVM, SYMPHONIAci in exercitu ordines, cunei, deuouentes ſeſe, Romanorum acies.
Cap. VI.

IMPERATORES *antequam pugna decernerent, milites ſe in armis exercere iubebant, & P. Rutilius Cos. ex ludo C. Aurelij doctoribus gladiatorum uocatis, uoluit milites docerentur ictus inferre, & declinare. Pugnæ ſignum ueſtis purpurea erat ſuper Imperatoris tabernaculum (quam etiam manu tenet apud Homerum milites ad pugnam adhortaturus) uexillum, & tubæ ſonus apud Romanos, qui antea, quàm clypeos caperent, tribus, aut quatuor audientibus abſque tabulis nuncupabant hæredes, mox Deis adoratis, leui clamore, quem barritũ uocant, inibant prælium cornuum, & lituum cõ*
c *ẏentu, curſuq́; quem militibus in pugna capeſcenda interdictum à Pompeio damnauit Cæſar, ac ſi militum uires, impetumq́; compreſſiſſet. Clamantes etiam concurrebant Barbari, ut apud Homerum Troiani: Hunni, Gotthi maiorum laudes concinnentes, Germani Herculem, Car-*

minaq́; obiectis ad os ſcutis: gentis iterant nomẽ Ambrones, armaq́; pulſant, Samnites uibrant haſtas, quibus in pugna non utuntur: at Græci ſilentes, cum antea Marti ceciniſſent Pœana: Canunt & Nomades Scythæ ante pugnam: Lacedæmoniorum Rex Muſis ſacra facit, ut præclara facinora præclaræ orationes ſequerẽtur, quod olim dixerat Eudæmonidas, milites capillis pexis coronati ad tibiæ, lyræ, & anapæſti modulos, quod Caſtorium dicunt, progrediuntur, ut ſeruẽt ordinem, diſpoſito propterea inter ordines tibicine, quos in exercitu habuit Haliattes Lydiæ Rex, fiſtulatores etiam, & fidicines. Ad tibiam quoque Tyrrheni pugnant, tympanis corio ligno concauo affixo utuntur Parthi, Indi Nyſæi etiã cymbalis, cythara Cretenſes. Antea uero, quàm hæc reperta eſſent, facibus excuſſis uates, qui πυρφόρος dicebatur, aciem præcedens pugnæ ſignum dabat. Macedones quando conſerendum certamen eſt purpura ornantur, Arabes capillis cornua effingunt, Solem uenerantur Parthi, & impetu in hoſte facto, niſi eum fugarint, fugiunt ipſi, in fuga ſagittas mittunt, nunquam uero nocte pugnant, contra Arij Lygij decertant tenebris, nigris ſcutis, corporibusq́; Acrius dimicant Lacones donec hoſtis terga dederit, fugientem haud multum ſequuntur, Rex in medio duarum tribuum eſt, ante ſe homine conſtituto

coronato,

*coronato, qui quandoque uictor fuiſſet. Perſarũ Rex Regni ſucceſſore declarato, in acie medium locum tenet, inter duo cornua: pedites poſt equites ſunt ueluti calones, & ultimo agmine fœminæ, quæ cum uiri fugerint, conuitijs eos inſectentur, qua cauſa retulit Cyrus de Medis uictoriam, cum uicti eſſent Perſæ, eo modo Triballi extremam aciem ex mulieribus inſtruunt, primam ex imbellibus uiris, alteram ex fortibus, equitibus uero tertiam. Thebani ſacram cohortem in prælium inducunt, quæ ex eis eſt, qui ſe mutuo amãt, & amantur, ut diſpudeat timidè aliquid, uel nõ omnia fortiter in eorum conſpectu gerere, à quibus maxime laudari uelint. Germani hac cauſa ex propinquis faciunt cuneos, ſed equites, peditesq́; miſcentur, pugnantibus cibum ferunt fœminæ, quæ ſortibus quibuſdam declarant, quando prælium ex uſu committere ſit: turpe ex pugna redire Principi ſuperſtitem, & Hiſpanicum eo Duce moriuntur, cui ſe deuouiſſent. Qui deuouerent ſeſe in genua procumbentes truci murmure carmine enuntiato, caua manu collectum terra puluerem in terga ſpargunt, iurantes non niſi uictores domum redituri. Scythæ, & Thraces cuneis pugnant, ſed Thraces non niſi temulenti, cuneis etiam Macedones Philippo auctore, quam dixere phalangem, Theſſali acie quadrata, Romani triplici agmine: primo loco Haſtatos*

*ponunt,*

*ponunt, leuitumq́; turbam, qui haſtam tantum, & geſam gerunt, iuuenes omnes: robuſtior inde ætas, quibus Principibus eſt nomen: ſub ſignis col locantur quindeni ordines, ordo unuſquiſq; tres partes habet, Triarios ueteranos milites ſpectatæ uirtutis, Rorarios minus roboris, ætate, factiſq;. Accenſos minimę fiduciæ. Haſtati omnium primi pugnam ineunt, ſi profligare hoſtem non poſſent, eis recedentibus in interualla ordinum receptis, principum pugna eſt, ſequuntur Haſtati: ſi apud Principes haud ſatis proſpere eſſet pugnatum, à prima acie ad Triarios ſenſim referebantur, qui in interualla ordinum Principibus, & Haſtatis receptis, compreßis ordinibus uno agmine in hoſtem incedunt. Diſperſi milites tuba congregantur oſſe, et ære facta. Exiſtente terræmotu præliũ Græci, obſidionem, aliaq;, quæ in re militari facerent, omittebant.*

## MONOMACHIA. Cap. VII.

*APpud Homerũ ubi ſolus cũ alio in certamen deſcenſurus quis eſſet, ſorte ſignata in galea poſita educitur, qui primus ferire deberet, is gla dio collo ſuſpenſo, galea loro, fibulaq; ſub mento ſtricta in hoſtem iaculum, deinde ſaxa intorquet. Iam uero non hoc modo duo ſimul certãt, ſed alio quidem, ut leges iubent, et conſuetudo manet, quę tamen omnia quamplenißime ſcripſit* Ioan. *Baptiſta*

*ptiſta pigna noſter homo omni doctrina, & uirtute ornatiſſimus.*

NAVALIS PVGNA, DVCVM, MILItumq; pœna. Cap. VIII.

IN *bello uero nauali naues æneum roſtrum, & in ſummitate* χυνὴν, *habent, ut actuaria nauigia petaſum, in lætitia corymbos, quare & coronis, uittiſq; ornatã nauim miſit Dionyſius Platoni aduenienti in Siciliam. Naues ipſæ rubrica delibutæ erant, & in India ex arundinum internodijs, niſi fabulatur Cteſias.. Athenienſis claſſis ante quàm è portu ſolueret, claſſiarij argenteis, aureiſq; poculis propinabant uectoribus, Duces libabant: qui in littore erant pro nauigantibus concipiebant uota, et nauigantes ipſi, ut apud Apollonium Iaſon Apollini,* ἐμϐασίῳ, & ἐπακτίῳ: *milites arma puppibus rèligãt, ſupra foros (* καταστρώματα, *Græci dicunt) manus conſerunt Symphoniacis claſſicum canentibus, & militibus celeuſma, per aſſam etiam uocem, hoc eſt ore prolatam quãdoq; cithara, ut in Argonaui. Carthaginienſes Rectores duos ſingulis in nauibus præficiũt, ut altero mortuo ſupereſſet alter, & hi re male geſta pœnam irrogabant, & mortem Imperatoribus, Romani ijs, qui temeritate, aut inſcitia exercitum amiſiſſent: quo fuſo ſorte decimus quiſq; ad ſupplicium legebatur: morte luebat, qui in bello locum,*

*lo locum,ubi cõſtitutus fuerat,deliquiſſet,alioue modo caſtra, qui ſigna non retuliſſent, quare in ſummo diſcrimine Imperatores quãdoq; inter hoſtes ſigna mittunt,ut pœnæ timore ea recuperantes fortiter ſeſe milites,& honeſtè gererent: capite,qui arma abieciſſet,aliquid à Duce prohibitũ feciſſet,ei manus intuliſſet, terga primus in pugna dediſſet,aut ſeditionem concitaſſet,Seditioſi milites cum puniuntur,ſtabant pro cõcione legiones diſtrictis gladijs,reum in ſuggeſtu oſtendebat Tribunus,ſi nocentem adclamaſſent,præceps datus trucidabatur.Quandoq; qui terga in pugna dediſſent,interioribus tunicis ſolutis in conſpectu exercitus* XII.P.*foueam fodebant. Huic apud Lacedæmonios non dabantur Magiſtratus, nec uxor,cædi ab omnibus poterat,& quo dignoſceretur,amictum ferebat uerſicolorẽ cinctum,barbam radebat partim, partim alebat.Solonis lege qui miles eſſe recuſaſſet,aut miles timeret,uel aciem deſereret,foro arcetur,templis, nec corona donari poteſt.Militibus quãdoq; Romani uenam incidebant ignominiæ cauſa.Eorum,qui ſtipendium facerent, pœnæ enumerantur à Modeſtino caſtigatio,multa munerum interdictio,militiæ mutatio,gradus deiectio,ignominioſaq; miſsio:metalicus non fit,nec torquetur,niſi transfugæ,qui & beſtiarij erant,uel in crucem agebantur; puniebantur & qui furarentur ſingulis diebus ſupra*

*numi*

*numi præcium, tantũ enim rapere militibus permiſſum ſcripſit Cincius in tertio de re militari. Daci cum Olere Rege aduerſus Baſtarnas infeliciter pugnaſſent, ob ultionem ſegnitiæ iuſſi ſunt capita loco pedum ponere in lecto, & miniſteria uxoribus facere, donec ignominiam bello acceptam uirtute ſarcirent.*

DEDITIONIS, AFFECTVVMQVE ALIOrum militum ſignum, Hoſtem interficere decus. Cap. IX.

IN *pugna qui dextras leuaſſent, non interficiebantur, quòd eo modo deditionem facerent. Apud Romanos deditionis ſignũ erat caput clypeo ſubijcere, defectionis pila concutere, & gladios, cum uexillis ſcuta uerſa geſtare: proditionis apud Herodotum oſtendere ſcutum hoſti; militũ iræ, & doloris haſtis clypeos ferire: gaudij, & proſperitatis genibus. Macedones diſplicere aliquid ſibi ſignificant, ubi ſcuta quatiunt, et obſtrepunt: pœnitentiam cum ante regiæ ianuam arma deponunt, quod efflagitata miſſione fecere cũ ſibi iratum Alexandrum crederent. Galli milites cuius orationem comprobaſſent in eum conclamant, armaq; concrepant: equites in pugna dextris humeris exertis pacati indicãtur, ij ceruicibus equorum hoſtium capita ſuſpenſa referunt, quæ poſtibus affigunt, Illuſtrium uirorum condunt oleo cedrino,*

*drino, quæ oſtendiſſe magna gloria: Scythæ eius ſanguinem bibũt, quem primum cepere, hoſtium capita Regi adferunt, qui attulerit prædæ particeps eſt: cranium bouis pelle, auroq; operiũt, atq; in celebri conuiuio eo circunlato bibũt, nec ei datur, qui hoſtem non occidiſſet, hunc Macedones capiſtro cingunt: Iberes uero totidẽ obeliſcos circa ſepulchrum erigunt, quot inimicos trucidauerit defunctus, & tot annulis donant Carthaginienſes, quot bellis interfuerit, quo more uidetur Seuerus Cæſar, qui leptitanus fuit ex Aphrica, annulos aureos dediſſe militibus, qui antea geſtabãt ferreos, et aureos Tribuni tantum, permiſiſſe etiam milites domi mulierem habere, qua re primus rem militarem corrupiſſe dicitur.*

QVAE MILITIBVS PRAEMIA DENTVR, bello cæſi. Cap. X.

VICTORIA *relata, tribunali conſcenſo, actis Dijs Imm. gratijs, Dux milites laudabat, dabatq; pręmia ijs, qui in pugna uictores primum fuiſſent, haſtam puram: externis, & auxiliaribus, qui acriter pugnaſſent, torques aureos, & talentum, ut in bello Aegyptiaco Antipatro Herodis filio dediſſe Cæſarem ſcribunt: Romanis ciuibus torques argenteos, armillas, et coronas ex auro, quam primus donauit A. Poſthumius* Di*ctator apud Lacum Regillum, caſtris latinorum expu-*

*expugnatis, ei, cuius maximè opera capta eßent, & hæc honorum inſignia in Capitolio ſcribebantur. Iis Macedonum Rex purpureum apicem, & chlamydem donat, Nomadum Scytharum uaſa ænea, & argentea, & militibus præponunt, ut & Perſæ. Veteres folijs, & herbis decorabant, qui uiciſſent, quòd uirtus uireret, dabantq; placentas ex tritico, melle, & ſeſamo, quæ πυραμοῦς, dicitur σησαμοῦς, & ab Artemidoro κόπτη. Apud Homerum à Græcis poſt pugnam uiri fortes donantur ceruicibus, & tergore bouis immolati, bello cæſos ipſi comburunt, & ad propinquos referunt cineres in patriam, pyre loco cõmuni omnibus tumulo erecto. Athenienſes Tribulum, qui interfecti fuißent, cadauera, tot arcis componebant, quot erant Tribus, & referebant in urbem uehiculis, arca una inani eorum, qui reperti nõ fuiſſent, fœminis paßim eiulantibus, & publico cõdebantur ſepulchro, quod eſt prope monumentum Calliſti: quorum fuerat maxima uirtus, eo loco ſepulchra cõſtituebant, eorum imagine picta in peplo, quod fertur Mineruæ: ſingulis annis omnes oratiõe laudant, inferias afferunt, Magiſtratus eorum parentes tuentur, liberos publicis ſumptibus uſq; ad pubertatem alunt, docentq; alunt etiam qui in bello amiſiſſent oculos piſiſtrati lege, quam tamen à Solone latam credidit Heraclides. Apud Romanos, qui pugnando pro patria occubuißet, publi-*

*ca pecunia,*

*ca pecunia ſepulchro condebatur ad tibiæ ſonum Coſs.ſequentibus,Tribunis,Senatoribus, Magiſtratibuſq; oratione in foro habita,more à Publi cola inſtituto,qui Brutum hoc modo ſepeliuit. Lacedæmoniæ matres ſi filios uulneribus confectos pectore acceptis uidiſsent, eos ſepulchro patrio condunt:at ſi tergo plagas haberēt, eos aut clam domi ſepeliunt,aut in communi ſepulchro, quod* πολυάνδριον,*dicunt. Hoſtium cadauera inſepulta relinquebantur,propinquis primus reddidit Her cules.*

QVAE POST VICTORIAM AGVNTVR, Imperator, hoſtium arma, cæteraq́; urbis expugnatio, Perſarum uictoria, agri ex hoſtibus accepti, communesq́;.
Cap. IX.

S ED *uictoria ipſa, ut dicebam, relata, poſt quàm præmia Duces militibus dediſſent, iſti diſcurrebant circa tentoria, quæ pellibus olim te gebantur, pæana canentes, largiusq́; bibebant, & alter cum altero cauillabatur: atque quo loco uictoriam retuliſſent, eo Ducem ſalutabant Imperatorem,cui & oſculabantur manus. Qui Imperatores appellati eſſent à militibus, & S.C. à patribus conſcriptis, omne iudicium, & poteſtatem habebant rerum omnium,& prouinciarum, quas ab hoſte recepiſſent, quare militibus agros dona-*

donabant. Flaminius etiam uicto Philippo liberam pronuntiauit Græciam: ciuitatibus item, ſocijs, publicanis, qui in Prouincia erant, poterant imperare pecunias ad uſum belli, & milites, in exercitu libere omnia agere: faſces decorabant lauro, literis, quas ſcribebant, inſignia laureæ proferebant: Romani etiam, ſi in prouincia uiciſſent, nauim mittebant lauro ornatam, & laurus deponebatur in gremio Iouis Opt. Max. in Capitolio: ad Senatum ſcribentes utebantur hoc principio. Si uos, & filij ueſtri ualetis, bene eſt, ego, & exercitus ualemus. Ad Imperatorem mittebat Senatus decem legatos, & ſtipendio afficiebat exercitum, ut prædam ſeruatam poſſet Imperator in triumphum afferre. Hoſtium arma, machinas, corruptas naues Imperatores ipſi diſcincti comburebant Marti, & Bellonæ, quod capta Carthagine feciſſe dicitur Scipio. Sed antequam urbem expugnarent, carmine quodam, quod eſt apud Serenum Samonicum euocabant Deos, qui tuerentur Vrbem, & hos partim priuatim per familias Romæ ſpargebant, partim publicè conſecrabant. Vrbem ubi cepiſſent, ſedebant pro tribunali, haſta, quæ cruenta dicitur, appoſita, quòd militibus prædam concederent: ſic Rhodi ſedit Caſſius, quamuis proditione recepiſſet urbem: manubias domeſticis ædibus figebant. Coguntur legibus Perſæ, ubi in bello ſupe

*riores fuiſſent, uti modeſtia, quare populos, in quos pugnando Imperium conſecuti ſunt, interfectis Principibus, ne rebus nouis ſtuderent, ſeruatos agros colere, pendereq́; tributa iubent. Romani, quos hoſtibus ademiſſent agros partim uendebant, partim publicabant, egenisq́; ciuibus exiguo uectigali colendos dabant, quod cum diuites augerent, leges agrariæ latæ, ne ultra quingenta agri iugera ciuis Ro. poſſideret. At apud Germanos ne ditiores, pauperesúe eſſent, Magiſtratus quotannis cognationibus diuidunt agros, ſic Arabes quæ poſſident omnia cõſanguinitate propinquis communia ſunt, natu grandior dominus.*

SACRIFICIA POST VICTORIAM, TROpæum, ſtatuæ, columnæ, fines ut notentur. Cap. XII.

C O I *poſt uictoriam Herculi ſacrificant florida ueſte, quòd deuictis in Inſula Meropibus, ea Hercules indutus Alciopi filiam uxorem duxiſſet. Lacedæmonij ſi dolo uiciſſent Marti bouem, ſi aperta ui immolabant gallum, apud Meſſenios qui in pugna centũ hoſtes occidiſſet* ἑκατομφόνια *Ioui ſacrum faciebat. Qui per præconem apud Græcos eorum, qui interfecti erant, corpora petiiſſent, ſe uicti fatebantur, nec ſtatuebant tropæum. Nam poſteaquam uiciſſent pæana canebant, & hoſtium cadaueribus ſpoliatis, oleæ trun-*

*co figebant arma, quod dicebatur tropæum, Ioui, ut ait Chryſermus, & Ariſtides Mileſius, dicatum, Iunoni etiam, quæ propterea à Lycophrone τροπαῖα appellatur. Macedones non erigebant tropæa, quòd à Carano uicto Ciſſeo poſitum leo deieciſſet, nec Romani: uictis tamen Allobrogibus Domitius Aenobarbus, & Fabius Max. ipſis, quibus dimicauerant, locis ſaxeas erexere turres, & deſuper exornata armis hoſtilibus tropæa fixere. Romani tropæa inde poſuere Ducibus, qui triumphaſſent, & ſtatuas: quas primo eorum, qui Olympiæ ter uiciſſent, dicari mos fuit, ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa, quas εἰκόνας uocant. Athenienſes creduntur primi publicè poſuiſſe Harmodio, & Ariſtogitoni, Romani Clœliæ, & Horatio ~~Celitij~~ poſtea in baſi cœptum inſcribi honores, nominaq; togata effigie dicabantur, placuere & nudæ Græcis tenentes haſtam, quas ἀχίλλειας uocant, thoraces addidere Romani, & dicarunt equeſtres orto à Græcis exemplo, qui κέλητας tantum dicabant, in ſacris certaminibus equis uictores, Athenienſes eorum filijs ſtatuam non dabant, quorum parentibus dediſſent, Timotheo tamen poſuere in foro, & ſi Cononis eius patris ſtatuam erexiſſent. Eas religione quadam Græci ipſi colebant, nec deijciebant. Nam Rhodij Mithridatis ſtatuam in foro poſitam conſeruarunt, cum ipſe aduerſus eos acre* Coditi

 bellum

*bellum gereret. Romani et eorum qui iniuria cæſi legati fuiſſent poſuere: columnas quandoque cũ fornice pro ſtatuis, quando alios excellere quenquam oſtenderent, Principem maximè, inſculptis oppidis, fluuijs, nauibusq́; eorum, quos uiciſſent: Græci etiam columnas pro tropæis erigebant, fines quoque columnis notabant, ut Iones in Iſthmo Corinthiaco poſuere, ſic Rhegini ad fretum, Gadibus Hercules, quas tamen eſſe ſcribit Poſſidoni us in Herculis templo æneas octo cubitorum: ſic & Philænorum aræ in media Syrtium tellure ſunt, & in India Alexandri. In agrorum uero finibus ponebantur lapides diuerſa figura, cineres, carbones, teſtæ, oſſa, ferrum, æs, calx, gypſum, aut ficulneus uas ut dignoſcerentur. Termini etiam ex Augurum diſciplina alter ad Orientem in Occaſum, alter à Septentrione in Meridiem, ille, ut ſcribit M. Iunius Nypſus, Decumanus, Cardo hic dicebatur, quæ nomina etiã apud Plinium ſunt.*

## TRIVMPHVS, SPOLIA OPIMA, SACRIficium, & conuiuium poſt triumphum, ouatio, arma ubi ſeruentur. Cap. XIII.

TRIVMPHAT *Romæ is, cuius auſpicijs bello geſto populi, regnáue uicta eſſent, auctum Imperium populi Ro. recuperata quæ bello amiſſerant, Prouincia pacata. In æde Bellonæ* 

*extra*

*extra urbæm (nec enim licet Imperatori exercitum habenti urbem ingredi) dabatur Senatus, & decernebatur Triumphus, quem qui à Senatu non impetraſſet, populi auctoritate triumphabat in monte Albano, quod fecit P. Seruilius Priſcus è Volſcis, poſtea L. Valerius, & M. Horatius ex Sabinis, Aequis, & Volſcis, & C. Cicereius è Corſica rediens uictor. Ante Triumphum Imperator prandio excipiebat milites, populus in theatro, & foro ſedilibus locis pluribus diſpoſitis pompam ſpectabat, templis recluſis omnibus, ſertis ornatis, ardente igne. Præcedebant lictores purpurati, oleaginis coronis, quòd Mineruã poſt pacem cum Neptuno olea coronatã ſcribat Claudius Saturninus in libro de coronis, turbam remouentes: ſequuntur uictimæ, boues ſcilicet auratis cornibus, affertur inde præda parta, & à ſeruis ligneæ turres urbium, quas cepiſſent, ſimulachra, præliorumq́; ubi pugnantes uidebantur, occiſi, fugientes & qui inſequerentur: mox captiui, & aureæ coronæ, quibus ſocij donaſſent Imperatorem uirtutis gratia: citharædorum turba, tibicinumq́; omnes ſuccincti, aureis coronis, dicebanturq́; Lydi, canebant, & ſaltabant: in eorum medio quiſpiam erat ueſte talari, ſimbrijs, & armillis aureis hoſtibus deuictis inſultans, & geſtibus ciens riſum. Poſt Herculis ſignum uehitur curru Imperator corpore minio tincto, pal-*

mata tunica, purpura auro contexta, lauro coronatus, & dextra lauri ramum tenens: eſt enim arbor ſpectatiſſima in Parnaſo, qua Delphis uictores coronantur, & cædes purgantur in bello factæ: ferreum annulum induit triumphum bullam præfert incluſis remedijs aduerſus inuidiam, à tergo aurea corona ſuſtinetur, ante currū ſunt hoſtium Duces catenati, qui ubi triumphans deflectit ſe in Capitolium, in carcerem abducuntur interficiendi: in equis triumphantium ſedere ſolent eorum filij, prætextati potiſſimum: currum ſequebantur milites per legiones, cohortes, manipulos diuiſi laureati, uel corona myrtea, quòd arbos Veneris ſit Aeneæ matris, Imperatorem laudantes, & carmina canentes ſalibus plena. Si Opima ſpolia hoſtium Duci Imperator detraxiſſet, quercus trunco affixa, Ioui Feretrio conſecrabat. Et triumphans, ubi hoſtium Ducum, quos in triumpho duxiſſet, mors nuntiata eſſet, Ioui Opt. Max. in Capitolio mactabat uictimas, ducto per forum in Capitolium ſene prætexta inducto cum bulla, pronuntiante præcone Sardos uenales. quòd Romulus Veientum, qui Sardorū coloni ſunt, Ducem ſenem in triumpho duxerit. Poſt triumphum epulum in publico dabat Imperator, cui non aderant Conſules, mox ab omnibus deducebatur domum, et poſtridie concione ad populum referebat quæcunque in prouincia geſſiſſet.

*ſiſſet. Bello abſque cæde confecto, Dux in Capitolium ouans aſcendebat pedibus, modulantibus tibijs, ſequente non exercitu, ſed Senatu, coronatus ipſe olea, uel myrto. Milites ſi pax eſſet arma in templis ſuſpendunt, Iani maximè, & potiſſimum clypeos, Appium Claudium imitati, qui poſuit in æde Bellonæ, ſuſpendunt & domi Dijs Penatibus, collocant etiam in Armiluſtro, & arce Tarpeia, Suiones Germani ſerui cuſtodiſę mandant.*

PAX, ET FOEDERA ROMANORVM, ALIArumq; gentium, iuſiurandum, induciæ. Cap. XIIII.

PACEM *iungunt, fœderaq́; Romani per fæciales ex arce graminis herba allata, ex templo Iouis Feretrij ſceptro, per quod iurarent, & lapide ſilice, quo pater patratus porcum feriret. Iurabant nanque Romani per Iouem lapidē hoc modo. Si ſciens fallor me Dieſpiter ſalua urbe, atque bonis eijciat, ut ego hunc lapidem. Iurabant & per genium Principis, ſæpius educto enſe per bonam iurantis fidem, & ex ſui animi ſententia, deierabant uero ſe aliquid facturos, aut interituros, Veſtales per Veſtam tantum: per Deum iurantes tenebant aram, & eū tangebant cui aliquid affirmarent, ut olim Priſci homines: Rhadamantus uero inuocatis Dijs nihil confir-*

*mari uoluit, quare Græci per caput alterius adiurabant, Socrates per canem, Platanum, & anſerem, per anſerem etiam Lampon uates, tanquã per auem, quæ augurium potiſſimum det, Zeno per capparim, Pythagoræi per τετρακτυν, Iones per braſſicam, Aegyptij per allium, et cepas: Scythæ iurabant per uentum, & acinacem, Germani per nomina equorum, per Druides, per fœminas, per libertatem; Cæneus dabat iuſiurandum per haſtas, apud Gallos grauiſſimum iuſiurãdum eſt conferre militaria ſigna, apud Perſas, & Parthos dextras iungere, apud Samnites cæſis uictimis diro ſanguine aſtringi. Orpheus iureiurando Argonautas conſtricturus Colchos ſimul petere, pyram erigit in littore quernis ramis, taurum mactat, placentas, imponit, agnæ ſanguinem, & oleum: Argonautæ coronati inſerunt enſem boui, eiusq; ſanguinem bibunt maris aqua, adipe, & farina miſtum: Iaſon pyram accendit, Orpheus maritimis Deis inuocatis precatur, qui ante alios rediſſet in patriam: hunc furiæ agitarent, & nunquam conſiſtere paterentur. Agamennon apud Homerum per uerris ſetas aduerſas ducit gladium, iurat Deos inuocans, ſe deuouet ſi mentiatur, & iugulat uerrem, quem in mare proijcit præco. Phryges nec fidem iurantes dant, nec ab alijs iuſiurandum extorquent, nec à peregrinis Tyrij. Romani utebantur in feriendis*

*fœderibus lapide: Arabes eorũ, qui in fœdus coirent, ſanguine lapides ſeptem tingentes Dionyſium, & Vraniam, quos ipſi Vrotalt, & Alilat uocant, inuocantes. Scythæ ſanguine proprio tingunt ſagittas, acinacem, iacula, ſecurim, & libãt, eiuſdem fortunæ, mortisq; ſocij, ut apud Indos, qui è Phiala, quam Tantali ſtatua ſuſtinet, humore nunquam deficienti repleta, bibunt. Perſæ haſtas illiniunt ſanguine tauri, lupi, arietis, & apri: Lydi, & Medi humeris eductum cruorem lambunt, pollice alij, qui & lapidem obruunt, ut Græci ferrum candens, qui μύδρος, dicitur, orantes tandiu odia abeſſent, donec lapis, aut μύδρος, lateret. Fœdus etiam, & amicitiam contrahunt Perſæ, & antiqui dextras iungentes, Naſamones poculum recipientes, aut cinerem ab alio, Macrones haſtam, Macedones panem gladio diſcindentes, libanteſq́;. Nam olim pane conciliari ſolitos amicos, menſa, & ſale apud Theocritum, & Euripidem uidere eſt, de Hercule illum, & Telamone loquentem, de Hecuba hunc, & Polymneſtore. Apud Barbaros pacis, & amicitiæ ſignum eſt coronatum occurrere, ut & Argiui præcones mittunt indutias petituros: florentes etiam ramos ferre ob memoriam reducendam cultus agrorum, apud Græcos caduceum geſtare: eorum, qui ad Euphratem ſunt, bouem præ ſe ferre corollis ornatum, bouem diſcindunt Homo-*

*letti.*

*letti. Socij apud Græcos ſcuta tangunt, mouent haſtas, fœderis leges columnis ſcriptas in templis, urbibusq́; ſtatuũt, ut in Capitolio Romani æneis tabulis, qui fœdus non feriunt poſt meridiẽ, quoniam dies decreſcit. Apud Homerum inducias facturus cum Priamo Agamemnon fundit uinũ in patera: agni albi, & agnæ nigræ, Solis illa, hæc Telluris hoſtia, lanam diſectam partitur inter proceres Græcos, & Troianos, mox Iouem, Solem, Terram, & Inferos fœderis teſtes inuocans, leges refert, hoſtias iugulat, alij uinum illud libant, & effundunt à Dijs precibus petentes ſic perire, qui fœderibus non ſteterit.*

## SACRIFICIVM, HOSTIAE, HVMANAE VIctimæ, altaria, aræ, Scrobes, hoſtiæ maiores, minores, aliæq́; ſacrificii ordo, ſacrificia ſtata, interdicta, Hecatombe. Cap. XV.

APVD *ipſum etiam ſacra facturus Sacerdos, Deum precatur manibus erectis, uictimæ ad aram ſunt, miniſtri lotis manibus* οὐλοχύτας *tenent, hordeum ſcilicet ſale conſperſum, quod in omnibus ſacrificijs adhibebant Græci, ut molam Romani farre, ſale, & aqua, primas enim fruges hordeum Græci, far Romani fuiſſe credũt.* Οὐλοχύτας *fuſis precibus hoſtiæ inijcit Sacerdos, mactatq́; detracto corio, femora amputata miniſtri*

*miniſtri componunt, quibus ſparſo uino ignem adhibet Sacerdos, Dijsq́; adurit: uiſcera ſupra prunas pro ientaculo aſſa parantur, reliqua mẽbra conciſſa torrentur uerubus, & edunt ſedentes qui ſacrificio interfuerint, poculis coronatis bibunt Dei laudes canentes. Lindij in Rhodo ad aram, quam βούζιγον dicunt, duos boues Herculi immolant, eumq́; maledictis, & execratione celebrant, quòd ipſe Theodamantis agricolæ bouem edens, eius contumelijs lætatus eſt. Priſci homines Soli, & Syderibus, quos exiſtimabant Deos, herbam cum folijs, & radice comburebãt, mittebant etiam ἀπαρχὰς frugum primitias: nam animalia occidere nefas arbitrabantur; & dicebat Pythagoras ſe aliquando concilio Deorũ interfuiſſe, eosq́; didiciſſe Aegyptiorum ſacrificia probare, quæ libationibus conſtant, thure, & laudibus, non placere animantium cædes: quæ tamen poſtea immolarunt Aegyptij, ut Soli gallum, cycnum, taurum, Veneri columbam, & Syderibus ea, quæ cum Syderibus ſimilitudinem haberent. Verum animalia occidere inſtitutum creditur à Iudæis, & ſues primum immolati, quare & θύται dicti, ſacresq́; à Plauto, qui decimo à partu die ad ſacrificium apti ſunt, Cereri, Martiq́; immolantur, & in Aſpendo Pamphyliæ Veneri more à Mopſo inſtituto eò Argis ueniente, uouenteq́; quod prius occurriſſet, et occurrit ſus:*

*ſuis*

ſuis etiam ſanguine litant Phryges tibiarum cõcentu, ſic & Galli Cybeles Sacerdotes faciunt: ſues etiam ij, qui numinis ira in inſaniam redigebantur, Caper cæditur Baccho, Fauno, Mineruæ, quòd oliuam lambendo ſterilem faciat, qua tamen cauſa Palladi immolari negat Varro: cæditur & à Lacedæmonijs Iunoni, quod primum fecerat Hercules aduerſus Hippocoonta pugnaturus, cum alias hoſtias non haberet. Bos Iouis uictima eſt, Solis, Lunæ, Apollinis, Plutonis, Martis, Neptuni, & Fluuiorum, ſic Alpheo taurum immolat Neſtor: in Aegypto bos ruffus cæditur Typhoni, candidus gallus uictima eſt Anubis, croceus Hermanubis, illum rationem, quæ cæleſtes ambitus, & ſuperiora oſtendit, intelligunt, hunc, quæ inferiora: gallus etiam Noctis Deæ, & Aeſculapij: anſeris iecur datur Inacho Deo Argiuo. Hyperborei aſinos Apollini immolant, Scythæ Marti, Priapo Lampſaceni, quòd aſinus uoce excitaſſet Veſtã, quam comprimere Priapus nitebatur, quare apud Romanos Veſtales aſinum pane coronant in honorem pudicitiæ conſeruatæ. Canes Græci mactant Proſerpinæ, Colophonij Enodiæ, quæ Hecate eſt, Argiui Elioniæ propter partus felicitatem, Romani Gyneciæ, Pani, Caniculæ: Cares, & Thraces Marti, ut ephœbi etiã Lacones: Marti alij equum quæ & Solis uictima eſt apud Perſas, & Lacedæmonios in Taygeto,

aliorum

*aliorum Deorum apud Sarmatas. Phaſelitæ in Pamphylia Cabro piſces ſacrificant, Syri, & Lydi, Bœoti anguillas ut tradidit Agatharchides, Neptuno piſcatores thunnos, Magi feſto quodam ferarum, ſerpentumq; multitudinem in Hormiſdatis honorem, quem bonorum auctorem credũt, ut Arimanem malorum: Galli in grauioribus periculis hominem Heſo, & Teutati, ſic Germani, hominem in luco ſacro Semnones, Dianæ Phocenſes, Patriani in Achaia Dianæ puerum, & uirginem ex oraculo quotannis, ut peſtilentiam depellerent, quæ, cum Melanippus, & Cometho in Deæ templo cõcubuiſſent, in urbem inciderat. Marti hominem immolant Melanchlæni, Lacedæmonij, & Scritifini in Thule Inſula: Agraualæ Cecropis filiæ, Diomedi, Palladi Cyprij, & Ioui qui Salaminæ in ea Inſula ſunt, Teucri exẽplo, ſacrificium ſublatum Adriano Principe: Palladi uirginem Laodicæi homines, Ioui Cretenſes, & Latini, quod prohibuit Hercules: ij etiam Apollini, & Saturno, Apollini qui ad Actium ſunt in Leucadia, Saturno Rhodij, Phœnices, Curetes, & Carthaginienſes, Sardi horũ coloni ſeptuagenarios ridentes, unde & prouerbio σαρδώνιος γέλως, dictus: Carthaginienſes ipſi filios Saturno in peſte, quare eis uictis non antè pacem dedit Gelo, quàm fœderibus aſcripſiſſent ſe id non facturos: uicti uero ab Agathocle,*

thocle, ut diligentius piaculum ſoluerent, quod ſcribit Peſcenius, ducenos nobilium filios immolarunt Saturno item Scythæ, & Pelaſgi Principes, Tenedij pueros Palæmoni, Romani ſuperbo Rege Maniæ Larium matri, Brutus iuſſit ſupplicari non pueris, ſed capitibus allij, & papaueris, cum Apollinis oraculum fuiſſet capitibus pro capitibus ſupplicandum. Pani hominem quoque mactant Arcades, Baccho Chij, Lesbij, Tenedij: Soli Blemyes, qui non multum à Perſico ſinu abſunt: Alexandrini in Aegypto Methræ Deæ: Iunoni Heliopolitæ, Aegyptij alij hominem ruffum, quòd colore Typhoni ſimilis eſſet; Ioui hoſpites Aegyptius Buſiris Thrasij hoſpitis conſilio, cum nouem annis Nilus non irrigaſſet Aegyptum, & Thraſius ipſe primus interfectus: homines etiã Dijs Arabes, gẽtes Libycæ, & Græci antequàm ad bellũ exirent, Erechtheus Proſerpinæ, in pella Theſſali. Peleo, & Chironi: Sardi ex ~~capitis~~ [captiuis] pulcherrimos Saturno: centeſimũ quenque Scythæ Marti, eiq; quos capiunt Luſitani, Gothi, Scordiſci, Bellonæ etiam: Tauri Scythæ naufragos Iphigeniæ, homines Tyrrheni uſque ad Hieronis tempora. Dijs cæleſtibus fœminis fœminæ, maribus mares hoſtiæ candidæ mactantur in focis, quæ dicta ſunt altaria, ad Orientem, Perſæ, & Indi edito monte, locoúe: Dijs terreſtribus, & Heroibus ad Occi-

dentem

*dentem conuerſi in aris, foueisq́; marinis nigræ in littore: nigræ,& ſteriles uaccæ inferis in ſcrobe mulſo, uino, & aqua ſiniſtra manu infuſis: in ſcrobe terreſtribus Indi, Ara, ſacrificantibus uictimis coronatis ſacrificãt, maioribus etiã hoſtijs inaurabant cornua, quibus faciunt Romani, quãdo non diferri aliquid petunt, ſi extrahi uelint, minoribus, pro infantibus item: agricolæ boue, opiliones, agno, caprarij capro, alij thure, & placenta, pauperes dextram oſculantur. Cæleſtibus Dijs ſacra facturi aqua lauabantur, ut apud Homerum Penelopei Inferis, aſpergebantur tãtum: Romani ex aqua Tiberis, et fonte Iuturnæ, Athenienſes ex Callirrhoe, Træzenij ex Hippocrene, Græci alij ex Eleuthero, Nili aqua Aegyptij. Venere abſtinebant priſtina nocte, inchoabantq́; preces Romani ab Iano, & Veſta, inſpicientes Cælum, ſummis pedum digitis inſiſtentes, capite operto, præter quã in ſacris Saturni, & Herculis ad aram maximam quæ ante Aeneæ aduentum, qui illud, ut refert C. Baſſus, inſtituit, in Italia celebrabantur: Lacones, & Iudæi nudis pedibus, ut Aethiopes nunc. Græci à Cerere incipiunt, quæ terra eſt, ex qua omnia ſunt, illoq́; redeunt, Peloponneſii à Meliſſa Nympha. Oriente Sole ad ſubſolanum reſpicere, Occidente ad auſtrum precantes iuſſit Triſmegiſtus: antiqui ad Orientem conuertebant ſeſe, Romani ad*

*dextram.*

*dextram. Præco clamat Hoc age, ut animo intento eſſent; & apud Græcos Sacerdos ad ſacra accedens interrogat, τὶς τῇ δὲ; reſpondent alij ominis cauſa, πολλοί τε, ἀγαθοί τε: caniſtrum afferebat, κανηφόρας, cum corona, hordeo, cultro, igne, apud Romanos faces ex tedæ ligno. Hoſtias aut Sacerdotes immolabant, qui in Pontificum libris dicuntur Agones, aut cultrum tenentes Victimarius infigit gutturi tibia concinente, & fidibus, quoniam cælum motu ſuo harmoniam reddere exiſtimabatur. In Cereris tamen templo in Arcadiæ Acaceſio nõ guttur, ſed hoſtiæ membrum, quod primo comprehenderint, gladio petunt: Scythæ ſtrangulando necant, Perſæ, & Cappadoces ſtipite, Romani malleo, quandoq; uictimæ cæſæ, & cadenti inter cornua infunditur uinum, & antequam interficiatur lotis manibus libatio fit fictilibus uaſis uino, ſanguine etiam, & lacte quibus uita conſtat: apud Homerum in libatione linguas toſtas deguſtant, & à Dijs aliquid petunt, Baccho uinum nouum libatur, & capri ſanguis, Cereri frugũ primitiæ, Numici aqua Veſtæ, aqua etiam Athenis Mnemoſynæ, Auroræ, Soli, Lunæ, Vraniæ, & Muſis Aris hoſtię uiſcera imponuntur, aſſanturq; arietis tamen exta aqua coquuntur, & litant ara manibus apprehenſa. Adſunt Aruſpices, qui fumi motu, & thuris crepitu litatum pronuntiant, aut nõ*

*litatum,*

litatum, quod in libro de Thuris ſignis ſcripſit Tireſias, non uates ille Thebanus, ſed alius quis, quoniam nulla apud Homerum thuris mentio, quare creditũ poſteriori tempore inſtitutum thura tribus digitis comprehenſa ante ſigna Deorum inijci altaribus in foco, incendiq; ſuperfuſo uino uerbis priſcis Mactus hoc uino inferio eſto, quæ interpretatur Trebatius tanto uino amplificatus ſis, quantum ſpargo. Ex reliqua hoſtia cœna paratur in templo ĳs, qui ſacrificio interfuerint, niſi ſacrificaſſent Dĳs inferis: ſtantes edunt (ſedent in Herculis cœna) & panes rotundos, quos Romani ſuper ligneas menſas cũ hordeacea pulte, aut caniſtris uetuſtis ponunt. Panes omnibus Dĳs nullo diſcrimine communes dixere Greci πέλανους, qui Baccho tantum afferuntur ὀβελιοφόρους, Apollini & Dianæ affertur placenta cum cornibus, quæ βοῦς dicitur, quòd naſcens Luna ſic uideatur Solis cauſa. Tot pocula bibunt, quot uiuere exoptãt annis, edentes celebrant Deos, & hymnos canũt, quandoq; ad citharam, quare adhuc extant Orphei hymni, liceat hi potius uideãtur Magorum diſciplinam, & ſcientiam dare, hymni etiam Homeri, & Callimachi aliquot, et apud nos Catulli, & Horatĳ. Choreas ducunt circa aram à dextra in ſiniſtram, & à leua dextrorſum, propter cœli motus, & planetarum. Delĳ ſaltant, & Indi, qui tamen coronati non ſunt: coronas Perſæ habent,

*& ex ficis recentibus Cyrenæi in Saturni ſacris, tanquam ille primus arborum fructus hominibus oſtendiſſet. Indi caput hoſtiæ in fluuium proijciunt execrati. Luſitani lapidibus incendunt hoſtias, Scythæ oßibus; oſſa Thyſetæ relinquunt Diis, carnibus ipſi ueſcuntur, quas Aeoles quinq; uerrubus torrent, Græci tribus. Apud Perſas uictimæ ſectæ partem Magus ſingulis dat, laniant etiã Aegyptii. Hecati ſacrificium faciunt ditiores Græci prima menſis die, in triuiis poſita noctu cœna, quam diſtrahunt pauperes: Athenienſes octauo die Neptuno, Romani Cal. Iunoni, Id. Ioui, poſtridie Id. rebus diuinis ſuperſederi iußũ, quod poſtridie Id. Quin. non litaſſet Sulpitius Tribunus militum, & poſt diem tertium, tertio ſcilicet die ad xv. Cal. Sex. hoſti Gallo obiectus Romanus exercitus: inde ut poſtridie Cal. & Non. eadẽ religio quoq; eſſet traditum eſt. Græci Hecatombẽ coborta peſtilentia faciunt, uno loco ex ceſpite centum aris erectis, totidem ouibus, ſuibuſq; mactatis: ſi princeps faceret, leonibus, aquilis, animantibuſq; maioribus. Orpheus cũ inferis ſacra faceret, cum inuocaret Furias, triplici ſcrobe facta, pyram circum eam erigit iuniperi ramis, cedri, rhamni, & alni: catulos treis mactat nigros, eorum ſanguini calcantum miſcet, radiculam, cnecum (cnicos eſt apud Plinium) Pſyllion, anchuſam, & chalcimum: his replet catulorum corpo-*

*ra,*

ra,quæ imponit pyræ, pullaq; ueſte indutus, & hoſtium æneis armis inuocat Furias. Faciũt Cappadoces Reges ſacra in monte excelſo Ioui Stratiotico, pyra ingenti extructa, ligna afferente Rege cum aliis, mox breuior alia fit, quam lacte, & melle ſpargit Rex, et prandio ijs, qui cõuenerint, parato, incendit: prandio quoq; excipit qui ſacris interfuerint Rex Perſarum in Paſaſgadeſ.

TEMPLA, SIMVLACHRA, ANTRA SACRA, uaticinia, & auguria. Cap. XVI.

NVLLA ponunt Diis tẽpla Perſæ ipſi, quòd Soli, quem colunt, uix mundus ſufficiat, quare & in Græcia ſacras ædes eos excidiſſe creditũ, uel id fecere, quòd Iones, qui Dareo Rege cum Ariſtagora inuaſere Perſas Athenienſium auxilio, igne conſumpſere Sardis, & Cybeles fanum indigenæ Deæ. Delubra nec Seres habent: Soli Marti conſacrant Scythæ: olim in ſublimi condebantur, quæ gradibus uno aditu adirentur, menſis argenteis, & Deorũ ſimulachris (quæ nec Perſæ, nec Brachmanes Indi colũt) poſitis, heliocryſo herba, cuius folia nunquam marceſcunt, coronatis: Romæ diebus feſtis minio tingitur Iupiter, & Dei in Aethiopia. Quæ contemnuntur ſimulachra, lotio conſperſa abiiciuntur. Meridie Græci uela in templis tendunt, quòd in auſtrum uergente Sole nefas ſit adire Deos, ſemper uero ne-

*ſas loqui in ianuis, quare eas prætereūtes Aegyptii tacebant, quod & inſtituit Pythagoras, quo more, & Romanos templa prætergredientes ori manum adpoſuiſſe crediderim, ſimulachra item uidentes: nam & in triuiis Mercurii ponebatur imago, ad quam prætereuntes lapidem apponebant: & ante ianuam Apollinis, columna etiam Deo ſacra, quæ dicitur ἀγυιεὺς, depellens mala. Athenienſes. Hermas habuere in ædium, templorumq; ueſtibulo, quæ ad Alcibiadis pulcherrimi adoleſcentis oris imaginem fuere: erāt enim quadratæ ex lapide, capite prominente in honorem Mercurij. Sed olim Græcis omnibus patrium fuit rudes lapides pro Dijs, atq; ſimulachra colere. Ante uero, quàm condi templa ceptum ſit, antra conſecrabantur Dijs, ut in Creta Ioui dicarunt Curetes Arcades Lunæ, & Pani Lycæo, Naxij Baccho, Germani lucus, & nemora, ubi ſacros equos alunt, quorum hinnitu obſeruant quæ futura ſunt, ut Scythæ faſce uirgarum ſalignarum ſoluto, iterum deinde compoſito: qui uates falſum dixiſſet, hunc curru impoſitum per ignem tranſire cogebant, Indi uero in omni uita tacere. Solent enim in anni principio Philoſophi frugum copiam, aut inopiam nuntiare Regi. Olim talis uaticinabantur in menſis ſacris templorum poſitis, quorum iactu ſi quod quiſq; petijſſet ſignum eueniſſet, futurum quod uellet credebatur, ſin ſecus, aliud.*

*aliud. In augurijs uultures obſeruarunt primum, auem innoxiam, qua & delectatus dicitur Hercules. Augures, qui ulceroſi non eſſent (hi enim nō capiebant auguria) Romæ Tarpeiam rupē aſcendebant, eoq; cuius cauſa agebant augurium, capite uelato, ad orientem conuerſo, dextra impoſita precabantur Deos, ſi rectè res ceſſura eſſet certū ſignum darent, quod & apud Homerum fit aues puta à leua, aut tonitruū: ſin male, non illud quidem, ſed aliud darēt: acieq; longè proſpecta, aues, quas uidiſſent primum, earumq; uoces obſeruabant. Solebant etiam in augurijs, pullis offam dare; uidentes quomodo abſumerent, aut roſtro diſpergerent, aut ex ore pulli excideret, quod tripudium ſoliſtimum à Cicerone dicitur, & à Liuio. Quandoq; literarum elementis notabant hordei grana, quibus gallo proiectis uidebāt cuius literæ granum primum ſumpſiſſet, augurantes eū in bello uictorem futurum, cuius nomen eo elemento inchoaretur.*

## AVGVRES, SACERDOTES, PONTIFICES, Aedis conſecratio, Pontifex Maximus, annales maximi, Veſtalium pœna, Veſtales, ignis ſacer, Flamines, Salii, Flamen Dialis, Flaminica, Rex Sacrorum, initiati. Cap. XVII.

AVGVRES *ipſos inſtituit Romulus ſingulos ex ſingulis Tribubus: cooptari non lice-*

*bat,qui cuiquam ex collegio inimicus eſſet, & ut quiſq; ætate antẽcelluiſſet,ita ſententiæ principatum tenebat.Sacerdotes etiam inſtituit, ſed hos ſexaginta,duobus ex unaquaq; curia delectis, annis quinquaginta ſuperatis,genere,uirtuteq; præſtantibus,qui uacationem habent,Deorũ,& templorum,quæ inter curias diuiſerat,curam, ad ſacra ſumptu ex publico inſtituto,& triclinio, quo diebus feſtis cũ Sacerdote epularentur curiales. Decernebantur Sacerdotes ex parte dimidia patricium genere Curiatis comitiis, & in principio anni ſolebant ipſi nominare,quos ſuo dignos exiſtimarent Sacerdotio, nominabant etiam lege Cn.Domitij Tribuni pl.qui à minore parte populi,nouem ſcilicet Tribus,eſſent facti:nam populus per religionem ſacerdotio mandare non poterat, nunquam uero is eligebatur,cuius mater proſtituta fuiſſet.Sacerdotes damnati Sacerdotio abdicabantur,non ita augures:et C.Galba Seruij Galbæ filius primus poſt Romam conditã,cum in collegio Sacerdotum eſſet,iudicio publico eſt condẽnatus,Iugurthinæ coniurationis inuidia.Nõ Magiſtratum petebant Sacerdotes,lictore tamen,& ſella curuli utebantur.Creauit & Romulus eorũ uxores Sacerdotes,quæ ea ſacra facerent,quę uiris non licebat.Miniſtrabant liberi, ſi patres non eſſent,pueri curia delecti,qui dicebantur Camilli & puellæ donec nubiles eſſent,Græcorum more,*

*apud*

apud quos ſunt καvηφόροι, Sacerdotũ miniſtri. Addidit Numa Pontifices, qui pontes, qui ex ligno erant, facerent, ſacra, religiones & publicas, & priuatas curarent, ædem, & aram conſecrarent. Aedem pontifex conſecraturus poſtes tenebat, enuntiabatq; ſolẽne carmen: ſed lege ueteri Tribunitia à Q. Papyrio rogata prohibitum iniuſſu populi ædes, terram, aram conſecrare. Quod uero tres Põtifices ſtatuiſſent de religione, Dijs Imm. ædibus ſacris, id ſatis ſanctum, auguſtum, religioſum populo Ro. & Senatui uiſum eſt. Pontificum ſcribæ dicti ſunt Pontifices minores. Pontifex uero Maximus ſacrificantes obſeruabat, Deorũ cultum docebat, res omnes ſingulorum annorũ mandabat literis, efferebatq; in album, & proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcendi ijs, qui etiam nunc annales maximi nominantur. Veſtales capiebat, earum curam gerebat, peccantes uerberabat, corruptas defodiebat ad Collinam portam in cauea cum igne, pane, aqua, lacte, & oleo: ægras mandabat matronis, & lictorem apparere ex ſacrario Veſtæ egredientibus iubebat, qui ſummoueret occurrentes meretrices, ſolueretq́; qui ad necem duceretur. Veſtales Numa ipſe quatuor, inſtituit, duas adiunxit Seruius Rex, quæ ignem ſacrum cuſtodirent, ut faciunt Delphis, & Athenis fœminæ matrimonio ſolutæ, in Perſide Magi. Ignis ſi quando forte extingui-

tur,quod Athenis factum eſt Ariſtone Archonte, Delphis templo à Perſis incēſo, Romæ Mithridatic ,& ciuilis belli temporibus: elicitur ex Sole flamma accenſa in uaſis cauatis ex latere æqualibus lateribus (ſic apud Plutarchum in Latinis codicibus legēdum eſt) ſiue tabula ex felici ligno percuſſa, quem ignem exceptum cribro æneo uirgo in templū affert. Lege Papia Pontificis Max. arbitratu uiginti uirgines è populo eliguntur, ſortitioq; in concione fit, quę Veſtalis eſſet, quam cū caperet non proprio, ſed Amatæ nomine appellabat, quæ feliciter olim fuerat conſecrata: nā & hoc nomen habent, & propriū Veſtales, quaſi duplicem uitam hominibus, & Deæ uiuant. Capi nō poterat, ut auctor eſt Labeo Antiſtius, ſex annis minor, nec decem maior, non parentibus orba, aut parente altero ſeruo, in ſordidisúe negotijs uerſato, & qui in Italia domicilium non haberet, nec quæ lingua debili eſſet, alio ſenſu, membroúe, nec emancipata. Erant & Flamines ex patricijs, ut etiam Salij. Nam quibuſdam Dijs Sacerdotes erant, omnibus Pontifices, ſingulis Flamines, quindeni, maximæ inter eos dignitatis Dialis, quē Flaminem ſacrorum Plinius uocat. Pileum hic, qui dicitur Albogalerus hoſtia alba Ioui cæſa factus cum uirga oleagina apicis loco ſemper ſub dio geſtabat, alij duntaxat inter ſacra. Hunc ſalua religione nec exercitus armatos uidere poſſe ſcripſit

Fabius

*Fabius Pictor, nec annulo uti caſſo (ſolidū apud Feſtum legi) nec nodum in ueſte habere, non intimam tunicam ſub dio exuere, nec ungi, non capream, carnem crudam, hederam, fabam tāgere, aut nominare, nec nominare canem, aut capellā, nec equum contingere, eoúe uti, nec farinam fermēto confuſam, mortuumúe, nec funeſtam domū ingredi, non uitium propagines ſuccindere nec iurare, aut ab urbe tribus diebus abeſſe: capillos huic non detondebat ſeruus: eorum, & unguium ſegmina ſub arborem ſiliquā terra operiuntur, uinctus eius ædes ingreſſus liberatur, & demittitur per impluuium, liberatur etiam eius pedibus prouolutus, & eo die à pœna tutus eſt, mortem non licet obire cum pileo, nec Flamen eſſe uxore defuncta, quæ ultra treis gradus non aſcendit climaces ſcalas, menſe Maio nullo cultu utitur, quoties tonitrua audiſſet, feriata erat donec placaſſet Iouem; pulſis Regibus creatus eſt Mammius Papyrius Rex Sacrorum, qui ſacra, quæ conficiebant Reges Græcorum exemplo, perageret. legebatur ipſe Rex Sacrificulus ex Senatoribus Patricijs à Pontificum, & Augurum collegio. Flamen, Augur, Pontifex quando cooptabatur in collegium, collegis cœnam dabat, quæ Pontificalis dicitur, auguralē uero pluribus diebus, ad quā Augures omnes cogebantur ire, qui recuſaſſet à tribus ex collegio excuſabatur. Qui initiari uellent,*

*lent, decem ante dies Venere abſtinēt, in coniza, noctu cubant, herba, qua libido cohibetur, immolant etiam porcum.. Athenis initiati lauro, furſureq; purgātur, abſterſiq; dicūt ἔφυγον κακὸν, εὗρον ἄμεινον. In ſacris, quæ λεόντικα Porphyrius uocat, filiarum, ni fallor, eius, qui dictus eſt λεὼς, Orphei filij, quarum ſacellum in Ceramico Leocorion nominãt, manibus pro aqua infunditur mel ut mundæ eſſe ſignificentur à noxijs omnibus rebus, & immundis, cum purget linguam mel, uulnera, corpuſq; cõſeruet, quare & pura ſacra fiebãt melle, quod mortis nota, σύμβολονq́; ſit, ut fel uitæ, quod & Dijs ſacrificatur, præter quam Iunoni in nuptijs.*

## HIEROPHANTAE, GALLI CYBELES, Aegyptii, aliiq; Sacerdotes, Chritologus. Cap. XVIII.

Ἱεροφᾶνται *ſacrorum Antiſtites Athenis cicutæ poculo ſe caſtrant, ſic Galli Cybeles, hi tamen ut ſignificent, qui numen matris uiolarint, et ingrati inuenti ſunt genitoribus, indignos eſſe, qui filios edant, quod declarat Lucretius, ſignificat Feſtus. Venere abſtinent. Aegyptij Sacerdotes, uino, &, ut credidit Cheræmon Stoicus, carne: anſeribus tamen eos ueſci Herodotus, & in plenilunio ſue teſtatur Plutarchus, quòd tunc Typhon ſuem perſecutus in arcã incidit, ubi erat*

*Oſiridis*

*Oſiridis cadauer. Piſces certe non edunt, quos nec Iunonis Argolicæ Sacerdotes tangunt, cum haud quaquam neceſſarium obſonium uideatur, quos nunquam apud Homerum edunt Phæaces, non Ithacenſes, non Vlyſſis ſocij in tanta rerum egeſtate. Aegyptij alij nona die primi menſis, qui Θὼθ dicitur Mercurio cõſecratus pro foribus piſces edunt. Sacerdotes ouo abſtinent, lacte, & oleo, præter quam in oleribus, cepis etiam, ut Peluſiotæ, quæ Luna, quam Iſidis nomine maximè colunt, deficiente augentur: fabas nec aſpiciunt, nec cognatos, nec liberos, non ſalutant homines nauticos, quòd ex mare, quem Typhonem uocãt, uitam ſuſtineant, quare nec ſalem in menſa habent. Omnes pilos radunt, præterquam ſupercilia, & palpebras, quæ cum homine ſimul naſcuntur, lauantur ter die, bis nocte, pedes nunquam lauant Dodonæi Iouis Sacerdotes, qui & nuda humo cubant, Aegyptij ſuper folia palmarum, quas Baias dicunt obliquo ſcabello capite depoſito, in templo ſemper ſunt, rerum naturas, cauſas, & rationes Syderum contemplantur, famem per biduum, aut triduum ferentes, calceos induũt papyraceos, ut ex arborum codice Pythagoræi, albos Athenienſes, & Alexandrini Sacerdotes, quibus tantum ubique fas eſt in remotis templis adire, ἄδυτα Græci uocant. Syracuſani ſingulis annis Iouis Sacerdotem, quod apud illos ampliſſimum*

*mum Sacerdotium putatur, ſortito capiunt. Nã ſuffragijs tres ex tribus generibus creati ſunt, & res reuocatur ad ſortem. Apud Opuntios duo Sacerdotes erant, Deorum alter, alter Dæmonum, & κριθολόγος Magiſtratus, qui primitias, quæ Dijs mittantur, colligeret, Fugitiui ſerui apud Ariciam ſimul pugnant, uictor Sacerdos Dianæ eſt, quæ eo loco colitur. Apud Aegienſes in Achaia Iouis Sacerdotium pueris datur, qui pulchriores eſſent, puberes facti, deliguntur alij. Dicunt Iudæi olim apud Priſcos, qui Principem Deum rerum parentem, mundiq; fabricatorem colerent, Sacerdotes fuiſſe ex genere Noæ filios, qui primi nati eſſent, & hunc primatum uendi diſſe Eſaum Iacobo fratri minori natu: poſtea Sacerdotium Moſem mandaſſe Aaroni, & ijs, qui genus à Leui ducerent.*

## DOMVS, HOMINVM, VRBIS EXPIATIO, uer ſacrum. Cap. XIX.

APVD *Romanos Sacerdotes lana, & arborum ramis redimiti, quæ Februa dicuntur, expiabant domos: Vlyſſes uero procis interfectis igne, & ſulphure: pollutos homines Sacerdotes ipſi ſulphure, aqua, igne, & lauro, cane etiam Proſerpinæ allato, quæ expiatio περισκυλακισμὸς dicitur, unde & Luperci, cum Vrbem luſtrant*

*ſtrant, canem immolant, luſtrant & Tibicines Id. Quint. muliebri ueſte. Aes uero ſemper purificationibus adhibetur, quòd eo, ut ſcribit Apollodorus, Lemures abigantur, & Manes, quare & in Lunæ deliquijs ſolent ænea uaſa facibus erectis pulſare, ea etiam, qui excantant, habere, nam & apud Sophoclem Medea ſuccos infundit in æneos cados: auertendi uero mali cauſa & tangebant terram, & Græci lapillos iactabant, quod uidetur ex Hypati Macedonis carmine. Aduerſus peſtilentiam Romani plãtam oleaginam uelleribus, & corollis inuolutam foribus (quod & in lætitia faciunt ramis arborum lauri maximè appoſitis) imponebant, Græci item, qui hanc εἰρεσιώνην, & κορυθαλία appellant, quæ tamen ex lauri ramis fieri alij putant ad eundem uſum quoniam Pythone interfecto, expiatus Apollo in Tempe, amœniſſimo Theſſaliæ loco inter Oſſam, & Olympum, ad aram quandam, inde lauro coronatus Delphos redijt, quare ad eam aram mittunt Delphi nobiles quoque anno filios, ex quibus unus dicitur ἀρχιθέωρος, qui ſacrificio præſit, & redeat cum alijs lauro coronatus. Aegyptij graui calamitate imminente, obſcuro loco cædem minantur animantibus, quæ colunt, inferuntq; non deſinente malo, ita opinantes ſe malorum auctorem placare. Fame, lue, aliáue calamitate urbe laborãte, fœdiſſimum hominem*

*eligunt,*

*eligunt, quem ad certum deductum locum, caſeũ manu tenentem, placentam, & ficos aridos ſepties caprifico, & ſcilla agreſti pudendis uerberatum, alijsq; uirgultibus ſylueſtribus, eiſdem lignis in ſcrobe comburunt, cineremq; proijciunt in mare his uerbis* περίψημα ἡμῶν γενοῦ. *quare & hunc hominem aliqui* περίψημα *uocant,* κάθαρμα *alij, Lycophron, & ante eũ Hipponax* φάρμακον, *Philoſtratus* ἀποτρόπαιον, *nam hoc modo auertiſſe ab Epheſo peſtem Apollonium ſcribit: à nobis dici poſſet Deuotus, nam ſic Romanos luſtrari Græci aliquot poetarum interpretes tradunt, more, quod uidetur, ab Aegyptijs ſumpto, qui Idithiam urbem incolunt. Solent hi in æſtu caniculæ hoĩes, quos, quẽadmodũ auctor eſt Manethõ Typhonios uocant, cremare, cineremq; diſpergere. Maſſilienſes ubi peſte laborabant, pauperem quendam, qui ſponte ſe obtuliſſet, purioribus cibis per annum alebant, uerbenis deinde, & ueſtibus ſacris ornatum circunducebãt per urbem imprecati, quæ urbi mala imminerent, in illum caderent, & extra pomæria eductum ſaxis occidebant. Occidebant & olim Principes in metuendis periculis filium, quem maximè dilexiſſent, quod Saturnum acri imminente periculo feciſſe teſtatur Sachoniathus Berytius, & filium, quem Saturnus interfeciſſet, uocatum Ieud, quòd ſic unicum gnatum, ut ille erat, dicant Phœnices:*

Itali

*Itali uouebant quæcunque proximo uere nata eſſent, quod Siſenna, & Liuius in hiſtorijs uer ſacrum appellant: nec tantum animalia mactabāt, ſed & filios, quod cum crudele uiſum eſſet, ſeruatos extra fines mittebant: ſic & apud Græcos Iphigeniam ( Iphianaſſa certum eius nomen erat ) à Thoante abductam in Scythiam creditū cum immolanda eſſet in Aulide. Leucadij nocentem quotannis monte deturbant ad auertendam Deorum iram, pennis applicatis ut uolare uideretur, nauibus circumſtantibus, quæ ſeruatum extra fines auferent. In prodigijs, quæ malum Vrbi portendiſſent, uirgines carmine luſtrabant urbem, ut factum eſt L. Cæcilio Metello, L. Aurelio Cotta Coss. androgyno nato, uirgines enim ternouenæ in Vrbe cantarunt.*

## ROMANORVM LVDI, COLLEGIA, FAbulæ quando dantur. Cap. XX.

FIEBANT *etiam Lectiſternia, pompæ, & ludi, qui apud Romanos celebres quatuor maximè erant, Votiui* XVII. *Cal. Sept. per quindecim dies, quos uouerat Pompeius contra Sertorium, hos ſequebantur Romani per decem dies à Regibus inſtituti, & Romulo ipſo, his enim ludis raptæ creduntur Sabinæ, quare & à Poeta maximo dictum.*

*Et*

*Et raptas ſine more Sabinas*
*Conſeſſu caueæ, Magnis Circenſibus actis.*

*Dicti nanque Magni ludi, quòd uel in honorem fierent Magnorum Deorum, qui ſunt Lares Vrbis, Neptuni etiam, & Iouis: uel quod* CC M. *numum primum acti ſint, qui Priſcis illis temporibus magnus ſumptus uidebatur, & noſtro ære eſſent quinquaginta aurei. Circenſes quoque dicti à Circo ipſo, in quo quadrigæ currebant ſepteno circuitu: hos poſteriori tempore dedere Prætores. Poſt* XL *dies, uel* XLV *ut ſignificat Cicero, conſequebantur ludi uictoriæ in diē* VIII *Cal. Nouemb. à Sylla editi uicto Pontio Teleſino (Teloſino eſt apud Plutarchum) Samnitū Duce prima hora noctis ad portam Collinam cū* XL M. *fortiſſimè pugnante maximo Vrbis diſcrimine: quos ludos Circenſes uidetur appellaſſe Velleius grauis auctor, & elegans. His coniuncti erant Plebei dierum octo pro libertate plebis inſtituti uel exactis Regibus, uel poſt ſeceſſionē in montem ſacrum. Erant & Compitalitij ludi, quos faciebant Magiſtri uicorum, prætextatos. Magiſtri collegiorum: collegia ſunt ex eiuſdem artis hominibus: ſed M. Aemylio Lepido (C. Mario corruptè omnino legitur apud Aſconiū) & L. Iulio Tullo Coſſ. (quomodo & ſcripſiſſe Ciceronem exiſtimarem Oratione in Piſonem, qui & ab his Coſſ. Cōpitalitios prohibitos ſignificare*

*ſicare uidetur, licet Aſconius à Q. Cæcilio Metello Celere Cos. dicat collega L. uel, ut eſt apud Plinium, C. Afranij) ſublata collegia ipſa, quòd aduerſus Remp. uiderentur eſſe, reſtituta deinde nouem annis poſt à P. Clodio T R. P. L. Piſone, & A. Gabinio Coſſ. cum antea tamen Prætextatos ludos egiſſet. Sex. Clodius operarum Clodianarum Dux. Erant & Latinæ feriæ, quibus certabant in foro quadrigæ, uictore abſinthium bibente. In Circo etiam dabantur ſpectacula ferarum, & ſexageni iuuenes armati pugnæ ſimulachrum edentes, decurrebant, clypeis deinde teſtudine facta, ſuper eam duo armati depugnabant. In Floralijs meretrices nudæ in conſpectu populi uſque ad ſatietatem impudicorum luminum detinebantur, celebrabāturq; ludi cum omni laſciuia, uerborum licentia, & obſcœnitate. Dabantur & ludi Scenici libero attributi, ut ait Siſinnius Capito, & Apollinares in honorem Apollinis, & tunc fabulæ, propterea ſcripſit Cicero ad Atticum ludis Apollinaribus Diphilum Tragœdum in Pompeium petulanter inuectum. Populus accepta pro cuiuſque copia ſtipe, laureatus, albis indutus ſtans ſpectabat antequam theatrum manſurum feciſſet Pompeius, theatro ſignis, tabulisq; pictis ornato, croco, & floribus conſperſo.*

## POETARVM, ET SYMPHONIACORVM certamen, Muſica, Saltatioq; non damnatur. Cap. XXI.

LATINI *uero Poetæ certabant carminibus in ſacris Iouis Capitolini ſingulis luſtris, uictor corona donabatur, & donatum legi L. Valerium puerum* XIII *annorum ex Hiſconio oppido Italiæ, ut eſt in marmore antiquo, Hiſtoniũ legitur in libris, apud Græcos abſque* δασεία. *Lugduni ad aram in templo Auguſti, quod communi Gallorum ſumptu fabricatum fuerat, poetarum fiebat certamen, qui ſuccubuiſſet aut carmina ſua ſpongia delebat, aut in confluentem Araris, & Rhodani demergebat. Athenis quoque in Dionyſiis poetæ Tragici, & Comici fabulas contentione quadam docebant; recitabantq; ipſi, ut olim Homerum, & Heſiodum carmina à ſe facta conſueuerant: mox adhibiti hiſtriones, perſonæ à Suſarione, quas Romã attulit Roſcius: nomine reprehendebant ciues, & eorum habitu prodibant in ſcenam hiſtriones, ut Socratem introduxere Ariſtophanes, & Eupolis. Ad clepſydram dabant fabulas, nam plures agebantur eodem die: qninque Iudices, teſte Epicharmo, iudicabant, uictorem manibus extenſis pronuntiabant, ut Itali, & Siculi, hircumq; Tragico dabant. Sed & in Dionyſiis Symphoniaci certabant, choris ſingulis ab unaquaque Tribu inſtitu*

*tis,*

tis ſumptum faciente chorago. In choreis Dux hymno præcinit, concinentium Chorus uirorum, & fœminarum acuta cum grauibus temperans concentum efficit, quem morem & in Aethruria ſeruatum ex Mileſiis Aethruſci eloquentiſſimi hominis fabulis uidemus. Citharœdi, qui alios canendo uiciſſent, coronantur, detractam ipſi coronam citharæ imponunt. Tragœdiæ agebantur Athenis in uico, qui Acharnitas dicitur, muſicum certamen in Odeo, quod fuit exeuntibus è theatro ſiniſtra parte à Pericle fabricatum ad Regij tabernaculi formam ex ſpolijs Perſarum: incēſumq; Mithridatico bello reſtituit Ariobarzanes Rex. Romæ autem quondam Muſica, & ſaltatio, quas laudant Græci, damnabantur, poſtea ſaltare honeſtum creditum, docebanturq; Senatorum filij, & ſaltarunt Gabinius Conſularis, M. Cælius, & Craſſus Diuitis filius, matronæ etiam, nec damnat Salluſtius Semproniam, quòd ſaltaret, ſed quòd elegantius, quàm neceſſe eſſet probæ fœminæ; optimè autem cantaſſe legitur L. Sylla. In Aegypto uero prohibitum erat alijs modulis uti, quàm antiquis, quæ Iſidis poemata dicuntur. Decimo quoque anno apud Iuliopolitas agebantur ludi, & citharœdi certabant, ut & in Olympiaco certamine ipſi, & poetæ.

## Olympia, pancration, panegyris, Hellanodicæ, curſus, Aeſymnetæ, Olympionicæ, formæ certamen, Olympia alia. Cap. XXII.

Hoc *certamen inſtituit Hercules Elide capta in honorem Iouis Olympij, certaruntq; qui iuuere auxilio Herculem, ſtadio uicit Oeonus Argolicus Princeps, biga Alcmæon, à quo fuere Alcmæonidæ, & eo genere Alcibiadis mater, quadriga Halirrhotius Mantinæus, lucta Echemus Tegeates, iaculo Phraſtor, diſci iactu Eniceus. Pancratio quoque & pugilatu in Olympijs certabatur, in Pancratio cædebant calcibus, cubitis, & pugnis. Caſtor, & Pollux, quibus Hercules, cum ipſe Deus futurus pyram conſcēderet, mandauit ut ludos abſoluerent, addidere* πανήγυριν *inſtitutā ab Aegyptijs. Conuenientes enim plurimi, artes exercebantur, agebantur orationes, & certamina, hanc in Olympijs* πανήγυριν *appellauit Philoſtratus. Diodorus, & Elei ipſi inſtitutos ludos dicunt ab Hercule, non hoc quidem, ſed eo, qui fuerit ex Idæis Dactylis unus, alij ab Oenomao, & Pelope, Latini quidam ab Atreo; cum inferias Pelopi patri daret, & Herculem uiciſſe, quos ludos poſtea Iphytus Eleus Praxonidis, uel Hæmonis filius Cyrrhæis deuictis qui maritimi erant in Phocide, & prædones, inſtauraſſe dicitur, uel, ut credidit Strabo, inſtituiſſe,*

*tuiſſe, quòd horum nulla ſit facta mentio ab Homero: & ab Augea certamen in Elide factum aliud ab hoc fuerit, quod in Olympia prope Piſum celebrabatur, ubi qui uiciſſet, coronabatur olea, at in Elide accipiebat tripodem. Sed Pauſanias ludos reſtitutos dixit à Clymeno Cardis filio Herculis Idæi progenie, qui uenerat in ea loca ex Creta. Agebatur certamen quarto quoque anno circa plenilunium ab undecimo ad decimum ſextum menſis diem, quo die qui uiciſſet pronuntiabatur. Ludorum curam habuere Elei ex Oxyli poſteris, mox Duumuiri ſorte ducti, inde nouē Iudices inſtituti, qui appellabantur* ἑλλανοδίκαι: *eorum tres de equorum curſu, tres de quinquertio, reliqui de cæteris certaminibus cognoſcebāt: mox decimus additus, duo deinde cum Elei in duodecim tribus partiti eſſent. Sed Tribus quatuor bello Arcadum amiſſis, octo fuere Iudices, decem poſtea* CVIII *Olympiade, & ſortiebantur. Hi piaculari ſue, & aqua luſtrati ex fonte piera, in urna argentea calculos tot collocabant, quot deſcendiſſent athletæ pugnaturi, geminos, eadem litera ſignatos, duo enim inſcriptum habebant* A, *duo* B, *& hoc modo reliqui. Singuli athletæ Ioui ſupplicantes ex urna calculum extrahebant, quibus inſpectis, qui eadem litera ſignatos haberent, eos Iudices committebant. Si impar fuiſſet athletarum numerus, impares & calculi*

*erant:atque cui is contigiſſet,qui ſolus inſcriptus erat, ultimo loco cum iam defeſſis pugnabat nec barbarus inter athletas recipiebatur, non ſcelere conuictus,aut qui non eſſet legitimo matrimonio natus. Quicunque certaturi conuenerant,eorum quoque parentes, & fratres ad Iouis ὅρκιος ſimulachrum, quod eo loco erat, ubi cogebatur Eleorũ Senatus, ſuper ſuis exta, nihil ſe fraudis attuliſſe iurabant,atque decem continuos menſes ſe exercuiſſe, Elei uero menſe tantum: Iudices quoque ſe iuſtè iudicaturos pollicebantur, dicturosq; nemini qua ratione moti uictores pronuntiaſſent. prodibant athletæ cum ſubligaculis: primus corpus nudauit Hacantus Lacedæmonius, quòd Orſito & ipſi Lacedæmonio certanti ſoluta fibula dolorem incuſſiſſet, quare non ludos ſpectabant mulieres, præterquam Cereris Sacerdotes: alij qui ſpectabant nudo capite erant, ut & ipſi aliquo modo certare uiderentur. Mactatis Deo uictimis quinquertio primum, & curſu ludunt: deinde equorum certamina committuntur quatuor ſimul carceribus demittuntur, ſic alij: qui ex ſingulis ordinibus uicerit,curſus cum aliorum ordinum uictoribus decertat,quare duplicem palmam uictor accipit: nam uictores omnibus locis præter præmium, palmam etiam accipiunt, more à Theſeo inſtituto, qui Creta rediens in Delo ludis Deo factis palma uictores donauit. Qui*

*curru*

*curru decertabant, duodecies contingebant metam, curſumq́; flectebant, hinc Alpheo amne, hinc gladijs incluſi, ne errarent, qui quidem curſus* τέτρωρος *eſt dictus, cum enim rectus eſt, nulla flexione appellatur* στάδιος*, ſemel flexus* δίαυλος*, bisq́; duobus armati currebant.* δόλιχος *uero eſt cum ter & ſemis metam adeunt, ſed inermes; ut etiam in* τέτρωρω*. Currus in Olympijs uel erat* κέλης *uno equo tractus, uel biga hoc eſt* συνωρὶς*, ſiue* κάλπη *equa actus, mulisúe carrucarijs iunctis primum ab Aſandraſto, &* ἀπήνη *dicitur, quod iterum tantum factum eſt. Victores, eorumq́; patriam, quam ſe coronare dicebant, pronuntiabāt* ἑλλανοδίκαι, & αἰσυμνῆται*, qui Iudicum miniſtri ſunt, oleaſtroq́; coronabant ſumpto ex ſurculis, quos rediens ex Iſtro Hercules allatos, illic plantauit, celebrabantur uictores encomijs, terq́; hoc Archilochi carmine.*

χαῖρε καλλίνικε τηνέλλα, ἄναξ Ἡράκλεις.

Τηνέλλα *eſt uox conficta ad ſonus Lyræ imitationem: eorumq́; ſtatuæ eo loco ponebantur, niſi operam aliquando arti fabrili dediſſent. In Elide etiam de formæ præſtantia contendebant mulieres, quæ alias pulchritudine præceſſiſſet, armis & uittis donata, ad Mineruæ templum deducta, Deæ armis conſecratis, coronabatur myrto. Aureum malum pulchrior quandoque accipiebat, propter iudicium Alexandri Dardanij, uel quòd*

*amoris, qui pulchritudine excitatur, nota pomũ eſt, quæ propterea donant Charites Veneris comites. Syracuſis etiam, & Athenis alia agebantur Olympia, alia Herculi in agro Leontino, quæ ſi quando intermiſſa fuiſſent, loqui non poterant antè Sacerdotes lingua impediti, quàm ludos repetiſſent. Auguſtus etiam poſt Actiacam uictoriã in Ambracio ſinu Olympia inſtituit, iuſſitq; Lacedæmonijs curarent.*

PYTHIA, AMPHICTYONES, PYLAEA, PYlagoræ, Hieramnemones, alia Pythia, Enneateris. Cap. XXIII.

PYTHIA *uero Delphis nono primum quoque anno, mox ſingulo quinquennio à Delphis ipſis inſtituta poſt bellum Criſſæum, uel à Diomede euerſo Ilio, unde & in Pythijs obiiſſe Oreſtem Clytemneſtræ dicitur à pædagogo apud Sophoclem; agebantur à Symphoniacis cithara, tibijsq; in Pythij Apollinis honorem, qui Pythona ſagittis interfeciſſet uel hominem ſceleratiſſimum, uel ſerpentem, quare Dei pugnam cũ Pythone referebant Muſici rhyth o Pythio, cuius quinque partes erant, & à Græcis, Timoſthene præſertim, dicũtur* ἀνάκρουσις, *quod præludiũ erat,* ἄμπειρα *cũ pugnam tentant,* κατακελευσμὸς *ipſa dimicatio,* δάκτυλος, *aut* ἴαμβος *pæan, qui huiuſce modi pedibus adſtringitur,* σύριγγες *extrema pars*

*eſt, &*

*eſt, & beluæ pereuntis ſibila imitatur. Quas partes aliter recenſet Pollux, uocat enim ipſe* πεῖραν, *in qua pugnæ locum, modumq; Deus proſpicit,* κατακελευσμὸν *cum iam prouocat ſerpentē,* ἰάμβικον, *quo certant, & in Iambico adhibentur tubæ, & ad tibiam* ὀδοντισμὸν *canebant, modum horrenda draconis ſibila ſagittis ab Apolline confecti referentem. Serpentum nanq; uocem tibias reddere certum eſt, quòd & Minerua ad eorum uocis imitationem, qui in capite Meduſæ erant, quod Perſeus abſciderat, tibias primum confixiſſe dicitur. Quarta pars uocatur à Polluce* σπονδεῖον, *in qua uictoria Dei ſignificatur, quā ipſe celebrat extremo loco, &* καταχόρευσει. *Obſoletos ludos in uſum reſtituit Eurylochus Theſſalus Amphictyonum Dux, et ipſi Amphictyones uictis Cyrrhæis, quo tempore Delphis regnabat Gylida.. Amphictyones ab Amphictyone Deucalionis, uel Heleni filio inſtitutos ſcripſit Theopompus, alij ab Acryſio. Delphorum populi finitimi erant, qui ad concilium quod dicebatur* πυλαία, *ad Thermopy as legatos. Qui dicebatur* πυλαγόραι, & ἱερομνήμονες, *Cererìq; ſacrificabant, bis ſingulis annis, ueris, & autumni initio mittebant, de communibus rebus conſulentes: qui quidem populi duodecim primū fuere Iones, Dores, Perrhæbi, Bœotij, Magnetes, Achæi, Phthiotæ, Melienſes, uel Maleenſes, Dolopes, Aeneanes, Delphi,*

&

*& Phocenſes.. Aeſchines eloquentiſsimus orator non Acheos, nec Dolopes, nec Aeneanes recenſet, ſed eorum loco Theſſalos, Oetæos, & Locros: mox fuere plures: ſcribitq; Aeſchines ipſe ſingulos populos duo ſuffragia habuiſſe, Strabo ſingulas urbes ſuffragium, et quandoq; cum altera, aut pluribus. Erant & Amphictyones in Træzena ad Neptuni fanum ex Athenis, Praſia, Epidauro, Aegina, Nauplio, Orchomeno, & Minyis ſuis urbibus. præter muſicam curru quoq;, & curſu contendebant in Pithijs, ſcutis æreis ſumptis, & duo ſtadia currentes. Qui uiciſſent eis Amphictyones, qui Delphici templi curam habebant, & certaminis Iudices erant, primo pecuniam, mox ex æſculo arbore Ioui ſacra coronam, tādem laurum, uel mala ex Apollinis fano accepta dabant Megara agebantur alia Pythia, quæ & Alcathoia dicebantur ab Alcathoo Pelopis filio, ubi uictori dabatur ex myrto corona, alia in Pelopōneſo Sicyone à Cliſthene inſtituta cum in Phocide Criſſæos debellaſſet, præmium erant argenteæ Phialæ: Delphis etiam nono quoq; anno Enneateris, qua Rex farinam, & legumina impartitur omnibus oraculi iuſſu, cum in penuria Charila puella farinam petens calceo petita ſe ſuſpendiſſet, famesq; ſecuta.*

*Nemeæa,*

## NEMEAEA, ISTHMIA, HIERONICAE, Periodo uictores. Cap. XXIIII.

SINGVLO *triennio in Nemea ſylua agri Argiui, uel Elidis, quē Dyropes incolunt, circa brumæ dies ad Largium fontem, qui Archemorus poſt modum dictus eſt in honorem Archemori (ſic puerū uocauit Amphiaraus, cū Pronax, uel Opheltes diceretur) Licurgi Iouis Nemei Sacerdotis filij, quem ſerpens interfecerat, cū Argiuis Ducibus, qui certamē ordinarūt aduerſus Thebanos, ipſius nutrix* HYpſipyle *fontē demōſtratū acceßiſſet, ludi agebātur Nemeæa dicti à loco, qui ſic appellabatur uel à Luna, & Ioue, uel ab armentis Iunoni ſacris, quæ ibi paſcerētur, quod eſt* νεμέειν *uel quod regionem ſortiti eſſent Danai filij id dicitur à Græcis,* καταvείμαϑαι, *Poſt modum Hercules cæſo Leone Nemeæo qui è Luna cecidiſſe dicitur, ludos dicauit Ioui, qui eque ſtres erant, gymnici, diſco, cæſtuq; & primū admittebātur tantū milites, mox qui uoluiſſent. Præſides fuere Deceleonæi, Corinthij deinde, qui propter Archemori mortē pullati pronuntiabāt uictores, atq; ex apio herba funebri corona donabāt, propterea & qui præparabant ad hoc certamen infantes, ſtatim natos in apio, quo extremus hortorū ambitus cōſeritur, collocabant. Eorū, qui uiciſſent, maiorum imagines, ut fieri in funere ſolet, proferebantur. Fuere qui crederent non ab*

*Argiuis*

Argiuis ludos inſtitutos,ſed à Molorcho,qui hoſpitio Herculem ſuſcepit cuiuſq; filium interfecerat Leo.Syracuſis etiã agebantur Nemeæa,quæ alij uocant Iſthmia.Sed Iſthmia ſacrum Græciæ certamen in Iſthmo Corinthiaco ad Neptuni delubrum quinto quoq; anno,uel , ut eſt apud Pindarum,tertio in Inus,& Melicertæ honorẽ,quos Deos marinos fecit Neptunus,leucotheam,Palęmonemq; uocauit,ubi Athamantem furentẽ fugientes ex Moluride in pelagus ſe dediſſent ludos inſtituit Siſyphus Athamantis frater Corinthiorum Rex,poſtquam hac cauſa chorum ducentes uidiſſet Nereidas, primoq́; agebãtur nocte,mox die,& qui uiciſſet,apio arido coronabatur,auctore Diphilo.Omiſſos uero Theſeus interfecto Procruſte reſtituit,& ſacrauit patri Neptuno , qui fiſtula celebrabatur , eiq; immolabant taurum : quadriga,curſuq́; certabant, & pino coronabatur uictor arbore inſtar maris infructuoſa,præerant Corinthij,eorum urbe à L.Mummio deleta Sicyonij,Corinthij deinde urbe reſtituta à Cæſare.Qui horum quatuor certaminum aliquo uiciſſent , uocabantur ἱερονίκαι qui omnibus , dicebantur periodo uiciſſe,& cãtu,lyraq́; pronuntiabantur,ad patriam redibant triumphantes,mœnibus euerſis,tanquam uirtute ſua ipſi ſatis urbes tuerentur : uacatio illis dabatur , & ex publico uictus , eorum ſtatuæ in foro ſtatuebantur , ſi ter

Olympijs

*Olympijs uiciſſent εἰκόνες, ex membris ipſorum ſimilitudine expreſſa: ſi Athenienſis fuiſſet Olympionices, quingẽtas accipiebat drachmas lege Solonis, centum ſi Iſthmijs uiciſſet.*

LVDI ALII IN GRAECIA, ET ASIA, Germanorum Ludi, & Lydorum, fames ut tolleretur, & pellatur. Cap. XXV.

ERANT *& alij præter hos celebres ludi. Nono nanq; ab Iſthmijs die Aſclepia agebãtur Aeſculapij in Epiro pugilatu, & Pancratio, alia in Epidauro prope Argos: Rhodi Tlepolemi Tlepolemia ab eius uxore Philozoe inſtituta, quorũ erat præmium ex populo alba corona. Argis, & Aeginæ celebrabantur ἡραῖα, quæ erat Iunonis πανήγυρις, uel Hecatombæa, ob centum boues, quæ immolabantur Deæ, præſides Tyndaridæ dicuntur, Hercules, et Mercurius, uictor accipiebat clypeum æneum, & ex myrto coronam. In Elide uirgines quinto quoq; anno ſtadium currebant, dempto ſextante, tunica collecta uſq; ad genua, ſolutis comis, & dextro exerto humero, primũq; impuberes puellæ, mox grandiores, poſtremo maximæ natu: quæ alias præceſiſſet, huic corona ex olea, & pars bouis Deæ immolatæ dabatur. Ludi dicebantur ἡραῖα, inſtituti ab Hippodamia propter connubium pelopis. Præerant ſexdecim matronæ ſingulæ ex ſingulis urbibus Elidis, ſed cum*

*octo*

*octo Tribus Eleorum fuiſſent, duæ ex ſingulis matronæ delectæ, quæ ludis præeſſent, ſue, & aqua ex piera luſtratæ, quæ etiam ſingulis annis Iunoni peplum texunt. Committebantur præterea in Aegina Aeacea Aeaci, & Apollinis Delphinia quinquertio, in Arcadia ad Parrhaſiam lycæa Iouis æreis armis propoſitis, Thebis Iolaia, illic enim fuerat ſepultus Iolaus, & uictori donabant tripodas æneos, quos Græci dabant forti uiro. Herculi hoc loco faciebant Heraclea, eiusq́; liberis ex Megera, quos ipſe furēs interfecerat, fuereq́; Polydorus, Anicetus, Meciſtophonus, Patrocles, Toxoclitus, Menebrontes, & Cherſibius: alij uero Therimacum uocatos dicunt, Creontiadem, Ariſtodemum, Decoontem, Deionem, Antimachum, Clymenum, & Glenum, quos Lyſimachus, non ab Hercule, ſed ab hoſtibus tradidit dolo interemptos. Certaminis precium erat myrtea corona, ut argenteæ phialæ Heracleorum quæ agebantur in Attica ad Marathona ob taurū à Theſeo peremptum, quæ & Marathonia uocabātur. Theſpijs in Bœotia in Eratus Muſæ honorem agebantur Eratidia, Platæis Ioui Eleutheria gymnico certamine, quòd illic Mardonium Græci, Perſasq́; ſuperaſſent, præmium erat corona aurea. Celebrabantur Lebadeæ Trophonia Apollinis, uel Ergiui filio Trophonio, Amphiaræa oropi Amphiaro, Pellene in Achaia Dija, Theoxenia,*

*&*

*& Hermæa Ioui, Apollini, & Mercurio, dabaturq́; chlæna ueſtis hyberno tempore commoda, & Theoxenijs argentum. Eleuſinæ in Attica Cereri, & Proſerpinæ faciebant ludos Demetria, Anacalypteriaq́; uel Eleuſinia, hordeum qui uiciſſet, accipiebat. Athenis Panathenea Mineruæ in conuentu totius Græciæ, maiora quinto quoque anno, ſingulis annis minora, precium uictoriæ erat olei κεράμιον, uel amphora octo & quadraginta ſextarios continens. In maioribus Panathæneis conſecrabant Mineruæ peplum, Deorum uictoria intexta, quam retulere de Gigantibus, Typhonis cæde, Enceladiq́; imagine, quos Dea ipſa interfecerat, & eorum, qui aliquid fortiter feciſſent. Poſt Panathenæis ſontes armati inter ſe in theatro pugnabant. Hydrophoria quoque agebant Athenienſes in eorum memoriam, qui aquis perierant, & Dionyſia octauo anni mẽſe, qui ἀνθεςηρίων dicitur: tunc canunt in theatro ad tibiam, ſaltant, & matronarum, Nympharũ Baccharumq́; amictu, & habitu incedunt. Aguntur etiam Bacchanalia alternis annis in Parnaſo cymbalorum crepitu. Oilea faciunt Locri Opuntij Aiaci oileo, Megarenſes Ioui Dioclea uſque ad ueris initium, in Orchomene Minyia, & Proteſilao Proteſilia, ut etiam Philaca urbe in Theſſalia, quo loco ipſe dicebatur regnaſſe, in Delo Deliaca boue propoſito, Geræſtia in Eubœa Neptuno*

ptuno à Geræſti promontorij incolis propter tempeſtatem cohortam inſtituta, ut etiam Baſilia: Iones quoque in agro Epheſio Panionia Neptuno faciebant, & Chalcide Alexandria Alexandro Philippi F. In fine ludorum Græci ſtatuunt cratera, quo libāt Dijs, mox laudant uincentem, conuiuiumq; celebrant, ludos nemo ſpectat uerſicolori ueſte. Athenis, & Pergami quotannis pugnabant galli gallinacei, certamine à Themiſtocle inſtituto, qui cum aduerſus Perſas proficiſceretur, uiſa pugna gallorum, eo exemplo ad libertatem adhortatus eſt milites, & ad fortiter agendum: In Peloponneſo ephebi ad monumenta pelopis propè Alphæum flagris decertant ad effuſionem uſque ſanguinis, quæ dicuntur αἱμακουρίαι à Pindaro. Spartani pueri quot annis ſe flagris magna doloris patientia in ara orthiæ Dianæ cædere ſolebant, certamine, quod διαμαστίγωσιν dicunt, uel à Pauſania inſtituto loris cæſis Lydis, qui ſacrificium diripuerant, uel à Lycurgo ne humana uictima, ut fiebat, Dea placaretur ob cædē ad eius aram hominum factam, cum inter ſe pugnaſſent Limnates, Cynoſurenſes, Meſoani, & Pitanenſes. Apud Tritonem in Aphrica uirgines fuſtibus, & ſaxis ſe petunt, quæ occubuerit non exiſtimatur uirgo. Aliud uero neſciunt ſpectaculum Germani, præter quàm iuuenum, qui nudi inter gladios ſaltāt: alea delectantur maximè,

qua

*qua & ammittũt quãdoque libertatem, ut & Hũni. Lydi ſi quando penuria earum rerum, quæ ad uictum neceſſariæ ſunt, inciderit, alternis tantum diebus edunt, aliud tempus ludis conſumunt, ne famem ſentiant, quam cum tolerare Scythæ uolunt uentrem faſcijs circumligare ſolitos ſcripſit in primo* διαιρέσεων *Eraſiſtratus, eam uero expellebant domo Græci dicentes* ἔξω βούλιμον, ἔσω πλοῦτον, καὶ ὑγιείαν.

## POMPA, LECTISTERNIA, SVPPLICATIO, Hoſpites, Xenia, Aſſyriorum, Perſarum, Romanorum ſupplicatio. Cap. XXVI.

In pompa (*nam de ludis ſatis dictum uidetur*) *uelabant Romani loca ne ſacra deſpicerentur, & imagines Deorum ferebant Victoriæ Neptuni, Martis, Apollinis, Mineruæ, Cereris, Bacchi, Caſtoris, Pollucis, & Veneris: apud Græcos primum ferebatur uini amphora, & clematis herba Itali cẽtunculum uocamus: hircus deinde, & nucum ſporta, tandem phallus obſcenum membrum. Athenis in pompa uirgines incolarum filiæ Atticis uirginibus umbracula ferebant, matronæ matronis, uiri Scaphas. In lectiſternijs (ſternebantur nanque lecti in templis ad pernoctandum more ſumpto ab Atticis mulieribus in Theſmophorijs, quibus lygni folijs cubitus ſibi ſter-*

nunt caſtitatem cuſtodientes,ciboq; abſtinentes) non exercebant iurgia,nec lites, nec in ſupplicatione,quam & decernebat Senatus ad omnia puluinaria Deorum propter uictoriam relatam: Imperatori,cuius nomine decreta eſſet,redeunti dabatur triumphus, ante triumphum trabea indutus erat. Qui uero ſuppliciter aliquid poſtularet apud Græcos,mentum contingebat, dextram, & genua, ramos etiam oleæ porrigere ſolebat, quod Locrenſes Romæ feciſſe conſtat,cum nimis impiè à Q. Pleminio uexarentur: infulis etiam uelati, ut latinorū legati poſtquàm uicti ſunt à Poſthumio. Aegyptij iratos Regum animos deprecari conſueuerant ſacris omnibus prolatis. Qui ad aliquem opis gratia confugerent,ad focum ſedebāt, quemadmodum Coriolanus apud Actium Tullium Volſcum, Themiſtocles apud Admetū Moloſſorum Regem,eius liberis manu ſumptis. Uliſſes uero auxilium petens ab Arete Alcinoi uxore manibus elatis ad eius genua ſtat, mox ſedet humi inter cineres, quem ſublatum Alcinous ad menſam cum Laodamante filio collocat, hi dicebantur hoſpites, quòd hoſpitalitas contraheretur ad menſam. Hoſpitibus his primum apponebant ſal,quo guſtato nefas erat eos uiolare,ut & apud Germanos. Barbarorum tamen omnium conſuetudinem fuiſſe teſtatur Eratoſthenes,hoſpites pellere, Tauri Scythæ Dianæ immolatos

edunt,

edunt, Carthaginienſes demergunt qui in Sardiniam, aut Gadis nauigant: Indi non patiuntur ultra triduum peregrinos in urbe morari: aliqui tamen hoſpitibus accedentibus etiam domo abeūt, ut uxoribus, quod & Babylonij permittunt, abuti, rebusq; omnibus poſſint liberius. Græci primo die eos conuiuio accipiunt, mittunt extremo pullos, oua, olera, poma, cæteraq; quæ dicuntur xenia. Aſſyrij uero ſupplices equo deſiliunt curuatis membris, facie terram ferè tangunt, manibus poſt tergum relatis, retroq; gradientes: Perſæ igne ſumpto in amnem deſcendunt, ſeq; dicunt, niſi exorent ignem, quem colunt, demerſuros: exorant propterea, ſed propter minas multantur. Scythæ immolati bouis carnes coctas, conciſſasq; propè ſe ponere, ipſi ſuper corium ſedere, qui auxiliaturus eſt carnis parte accepta, corium conſcendere ſolet. Romæ, qui ope indiget, cōfugit ad aſylū Cereris, huic datur panis, unde pandere dictū arbitratur Varro in libris de Vita populi Ro.

## CHRISTIANI PRISCI QVOMODO uixere. Cap. XXVII.

NON equidem Chriſtianorum mores referrē his libris, ne noſtris hominibus & ipſe leges perſcribere uelle uiderer, niſi deſidiæ hoc magis aliquos adſcripturos arbitrarer, quàm cuiuis aliæ potius cauſæ, ſi, quando nimius fortaſſe fuerim

*nonnunquam in ea perquirenda, quæ parum ad nos, nihilúe conferant, noſtra prorſus omiſiſſem: quare mores antiquos eorum hominum, qui hanc religionem coluere primum, proponam, ut ſi qui uelit, poſſet facile, qui magis probādi ſint, eorum, aut noſtri, uidere: & ita proponam, ut conſtitutum habeam, & profitear Pontificis Ro. doctorū hominum, atque optimorum, qui cum eo de religione conſentiunt, decreta, & iuſſa ſemper apud me rata, firma, & ſancta fuiſſe, futuraq́;. Corde igitur Deum recipi oportere putabant, eius ſimulachrum hominem eſſe, propitiareq́; qui innocentiam coluiſſet, iuſtitiam, abſtinuiſſet dolo, hominem periculo eripuiſſet: hominem ſolo crimine corrumpi, & maleficiorum conſcientia. Cibū non ſumebant cum ijs, qui nondum hanc religionem ſuſcepiſſent. Qui credere uellet, cum ieiunaſſet adducebatur à patre luſtrico ad Pontificem, qui hominem quadraginta diebus de ijs rebus docebat, quæ Chriſtiani hominis eſſent: ſic enim Antiochiæ primum uocati in Syria, qui Chriſti Soteris doctrina inſtituti eſſent, eorum conuentu (ἐκκλησία Græci dicitur) in ea urbe à Petro, & Paulo inſtituto. Die mox, quo reuixerat Chriſtus, & Paſcha Iudaica uoce appellatur, eum diſcinctū, ueſtibus etiam detractis Pontifex ad Occidentē conuerſum iubet malum genium (Satan uocant Iudæi) ſufflatione emittere, & ad Orientem profiteri*

ſiteri Chriſtum: corpusq; oleo ungit uerbis ſolen nibus conſecrato, & ter merſum aquis perennibus fontis, aut fluminis, mariſúe expiabat nomine trinæ Beatitudinis inuocato. Qui expiaretur à patre luſtrico, & miniſtris Pontificis albis indutus, Iudæorum duabus uocibus Hallelu ia dabat laudem Deo, melq́; ſimul cum alijs, qui expia rentur, ac lac guſtabat, & illis omnibus adhibe bat manus Pontifex, ut Dei ſpiritum exciperēt. Nam & Pontifex per oppida diſcurrebat ijs ma nus adhibens, qui expiati à presbyteris, aut Diaconis eſſent: in templo deinde εὐχαριστίαν ſumebant: nam λιτȣργία conſecrationem habebat εὐχαριστίας hoc modo: Pontifex altaria thure adolet, & templum Dauidis carmina cum miniſtris canens: leguntur poſtea aliqua ex libris ua tum, literiſue τῶν Απόστολων, eorum ſcilicet, qui à Chriſto ad homines aduenere nuntij, loco editiori ἐυαγγέλιον. Ante, & poſt pontificem ad aram erant Diaconi ſeptem (totidem enim eſſe in unaquaque urbe uoluere Apoſtoli) alijq́; miniſtri ueſtibus ſacrificis, à dextra, & ſiniſtra pre sbyteri tanquam cuſtodes, ne quis in Pontificem impetum faceret: egrediuntur mox templo κατηχούμενοι, qui de Chriſto quidem Pontifici credunt, nundum uero aqua expiati ſunt: egrediuntur & qui polluti pœnitentiam agunt, & ἐγγαστριμύθοι, quos lemures agitant: in templo rema-

*net Pontifex, miniſtri, plebs ſancta, & innocens. Concinnunt deinde quid de Deo perſuaſum ſibi ſit, rerum ſcilicet parente, Rege, & Sancto: miniſtri panem, & calicem altaribus imponunt: ubi Pōtiſex dixiſſet ut omnibus pax eſſet, cuncti iungunt oſcula, oſculum hoc Paulus ἅγιον uocat: Pontifex, & miniſtri abluunt manus, Deum laudibus celebrant, Pontifex uerbis arcanis (iam non ita) εὐχαριςίαν conſecrat, quam demonſtrat, ſumit ipſe, impartitur cæteris ante cibum, Deo gratias agit, mox omnes ſimul edunt. Chriſtianorum enim communia omnia erant, opibus uenundatis Pontifici pecunia tradita: utilius poſtea uiſum opes, & prædia Pontifici tradere, qui ceu procurator fructus inter pauperes partiretur, aleretq́; qui ſimul uiuere uoluiſſent: hæc enim Pontificis (Sacerdotem antiqui, ἐπίσκοπον dixre Græci) cura erat, ſed prima legem Chriſti populum docere, Seniores (πρεσβύτερι dicuntur) & Diaconos inſtituere. Sacerdotes ipſos, uel Pontifices crearunt primum Apoſtoli, ut Petrus Romæ Linum, & Cletum, morienſq́; Clementem, Cæſareæ Zachæum, Paulus in Creta Titū, Epheſi Timotheū: ſic à ſe plures miſſos teſtatur Clemens in Hiſpaniam, Galliam, & Germaniam: poſtea id fecere πρεσβύτεροι, qui Sacerdotium uni ex eorum ordine mandabant, quod Alexandriæ à Marco ad Heraclſam uſque & Dionyſium Pontifices*

*factum*

factum eſt, unde credidit Hieronymus Pontificē à Paulo, & Ioanne uocari πρεσβύτερον. Mandabat & Sacerdotium populus, eius quem deſignaret, nomine publicè poſito, ut ſi qui uellet, homini, quæ noſſet crimina, obijceret. Inde id fecere quicunque in Prouincia Pontifices eſſent, uel eorum omnium uoluntate tres tantum. Pontifices quoque primarij, qui Patriarchæ, & Archiepiſcopi dicuntur, eorum, quibus præſunt, Pontificum concilio deſignantur: illi in urbibus inſtituti, ubi maiores Flamines fuerant, iſti ubi Flaminum Principes, Epiſcopi in ſingulis ciuitatibus. Primarij ipſi aliorum Pontificum iudicia agebant, & inter populum in aliorum Pontificum concilio, quod bis, terq; ſingulis annis cogebatur: iudicia inquam inter populum rerum, quæ maiores uiderentur, quam quæ decerni à Pontifice ipſo poſſent, qui reddebat in urbe inter Chriſtianos iudicium. Si controuerſiæ, quas Pontifices in concilio diremiſſent perdifficiles eſſent, Presbyteri, & ex populo ij, aduerſus quos pronuntiatum fuiſſet, Pontificem Romanum, utpote qui Maximus eſt, appellare poterant, Seniores ipſi, Preſbyteriue pauperum, uiduarum, eorum, qui quòd Chriſtiani eſſent, in cuſtodia tenerentur, aut mala ſuſtinerent, curam gerebant, excipiebant hoſpites, & ut alienæ pudicitiæ parceretur matrimonio iuuenibus uirgines collocabant, & ijs qui

ſalatiores uiderentur, uiduas etiã iuuenes. Uxor petebatur ab eis, in quorum poteſtate puella eſſet: ſponſæ dos dabatur, Sacerdos precibus à Deo petebat, ut matrimonium bene uerteret, pacatã ſanctiſſime, & honeſtiſſime uitam coniuges ſimul degerent, ducebatur inde ſponſa marito à pronubis, & cognatis: maritus cum ea biduo, aut triduo preces caſto corpore fundebat, dona pauperibus mittens, qui in templo alerentur. Diaconi tanquam Pontificis oculi, perluſtrabant quæ Chriſtiani agerent, ſi quem errantem uidiſſent, deferebant ad Pontificem, qui eum hortabatur ad ſtudium bene uiuendi: ſegniores inuitabant ut auidius Pontificem docentem audirent, qui pauperes eſſent, aut mala ualetudine laborarẽt, nuntiabant omnibus, fratres (hoc nomine Chriſtiani ſe uocabant, fratrem etiam Cyprianus Nouatianum Hæreticum, et Cornelium Pontificem Ro. ut Auguſtinus Innocentium) uiſebant illos, ijs, qui egerent. adminiſtrabant cibum, ſanctorum pedes lauabant, hoſpitio & ipſi peregre aduenientes ſuſcipiebant, Deum precabantur pro defunctis, & Martyribus: ſic enim dicebant, qui ne Chriſtum abnegarent, ſupplicia perferebant: quorum etiam dies natales celebrabant: ſe ad omnem actionem, aditum, progreſſum crucis ſigno munibant: non uias obſidebant armati, non maria prædabantur, non miſcebant uenena,

non

*non exponebant filios, non ſtupra inferebant, nõ fœminæ, nec mares quæſtum corpore faciebant, non aderant parricidæ, non ſacrilegi, non captatores, non teſtamentarij, nec innoxios plectebant, ſi quis peccaſſet aliorum conſortio illi interdicebatur, donec criminis pœniteret, & Deum illi Presbyteri exorarent, ſed Presbyteri, qui peccaſſent, poſt pœnitentiam munus ipſum amittebãt. Vita functum Pontifex alijs conuocatis deponebat, ſi Sacerdos fuiſſet, aut miniſter, ante altaria, ſi ex populo, ante ſacrarium, Deum uenerabatur, gratias agebat, cum alijs Dauidis carmina concinebat, miniſtri legebant quæ ſcripta eſſent de æterna uita, quam qui mortui ſunt reuiuiſcentes iterum agent; κατηχούμενοι inde templo egrediebantur, laudabantur ſancti, innocentesq́; homines, qui obierant, defunctus ipſe: ſuper cadauer Pontifex concipiebat preces à Deo petens ut mortuo peccata condonaret, & ualere iuſſo cadauere ſimulq́; alij, oleo conſecrato infuſo cum alijs cadaueribus ſepeliebat. Quæ quidem omnia de Chriſtianis ex Theologis.*

| | |
|---|---|
| *Paulo* | *Vrbano* |
| *Dionyſio* | *Tertulliano* |
| *Ignatio* | *Arnobio* |
| *Clemente* | *Lactantio* |
| *Euariſto* | *Cypriano* |
| *Anacleto* | *Hieronymo* |

*alijsq́;*

alijsq; huiuſcemodi excepta ſunt, reliqua uero, quæ in his libris tradidi & ex illis, & ex alijs, quos uel ipſe legerim, uel ij unde ſumpſerim, qui ſunt.

Grammatici latini

Acron
Altamerus
Aſconius
Aulus Gellius
Catanæus
Claudius Aruntius
Conradus Lycoſthenes
Diomedes
Domitius
Fulgentius
Glareanus
Lactantius
Laurentius Valla
Manutius
Moſcellanus
Nonius
Opſopæius
Parrhaſius
Paulus Marſus
Philander
Philippus Beroaldus
Pius
Pompeius
Porphyrion
Probus
Robortellus
Seruius
Theophilus
Verrius.

Poetæ

Actius
Cæcilius
Catullus
Ennius
Helius Cinna
Iuuenalis
Lucanus
Lucretius
Martialis
Næuius
Ouidius
Plautus
Propertius
Statius
Terentius
Tibullus

T. Quin-

*T. Quintius*
*Val. Flaccus*
*Vergilius.*

*Hiſtoriarum ſcriptores.*

*Aemylius Probus*
*Ammianus Marcellinus*
*Bonſinius*
*Cæſar*
*Capitolinus*
*Caſſius Hemina*
*Caſſiodorus*
*Cornelius Nepos*
*Cornelius Tacitus*
*Crantius*
*Eutropius*
*Fabius Pictor*
*Iornandes*
*Ioſepus Indus*
*Irenicus*
*Iulius obſequens*
*Iuſtinus, uel Trogus*
*Lepidus*
*Licinius*
*L. Florus*
*M. Antonius Sabellicus*
*M. Paulus Venetus*
*Marlianus*
*Matthias Sarmata*
*Muſtius*
*Paulus Diaconus*
*Petrus Mediolanienſis*
*Peſcennius Feſtus*
*Pollio*
*Pomponius Mella*
*Quadratus*
*Q. Curtius*
*Salluſtius*
*Saxo Danus*
*Serenus*
*Siſenna*
*Suetonius*
*T. Liuius*
*Valerius Antius*
*Valerius Maximus*
*Vartomanus*
*Velleius*
*Vopiſcus*

*Oratores*

*Cicero*
*Cornificius*
*Plinius Cæcilius*
*Quintilianus*

*Aſtro-*

*Aſtrologi*
*Hyginius*
*Philoſophi*
*Apuleius*
*Beſſarion*
*Galeottus*
*Marſilius*
*Seneca*
*Iureconſulti*
*Alciatus*
*Aurelius*
*Cœlius Sabinus*
*Caius*
*Iulianus*
*Labeo*
*Modeſtinus*
*Papinianus*
*Paulus*
*Pomponius*
*Trebatius*
*Trophonius*
*Venuleius*
*Vlpianus*
*Theologi*
*Ambroſius*
*Auguſtinus*
*Capnion*
*Heſychius*
*Paulinus*
*Rufinus*
*Sidonius*
*Ambigui tituli*
*Agrippa*
*Ateius Capito*
*Aurelianus*
*Budæus*
*C. Baſſus*
*Calcagninus*
*Cincius*
*Claudius Saturninus*
*Columella*
*Crinitus*
*Eraſmus*
*Hermolaus*
*Iulianus Aurelius*
*Iulius Frontinus*
*Iunius Gratianus*
*Leo*
*Leonicenus*
*Macrobius*
*M. Cato*
*M. Meſſalla*
*M. Iunius Nypſus*
*Merula*
*Philelphus*
*Plinius*

*Poly-*

Polydorus
Pontanus
Raphael
Robertus
Siſinnius
Tileſius
Tireſias
Varro
Vitruuius
Zieglerus

Græci Grammatici

Diogenianus
Euſtathius
Interpres Apollonij
Ariſtophanis
Demoſthenis
Euripidis
Nicandri
Interpres Pindari
Sophoclis
Theocriti
Iohannes Tzetzes
Iſaacius
Iulius Pollux
Pamphilus
Seleucus
Suidas
Theodorus
Varinus Camers
Zenodotus

Poetæ

Aenicus
Aeſchylus
Agameſtor
Alcmæon
Apollonius
Achæus
Ariſtophanes
Callimachus
Crinagoras
Dionyſius
Diphilus
Epicharmus
Eratoſthenes
Eubulus
Eumelus
Euripides
Geminus
Hermippus
Heſiodus
Hipponax
Homerus
Ibicus
Lycophron
Mimnermus Colophonius

Nau-

Naucrates
Nicander
Nicoſtratus
Orpheus
Philodemus
Pindarus
Rhianus
Sophocles
Theocritus
Theophunus

Hiſtoriarum ſcriptores

Agatarchides
Agathias
Alcimus
Androtion
Apollodorus
Appianus
Ariſtides Mileſius
Arrianus
Aſclepiades Cyprius
Bardeſanes
Calliſthenes
Carminius
Chryſermus
Clidemus
Cteſias
Dicearchus
Dinon
Diodorus Siculus
Diogenes Laertius
Dion
Dionyſius
Diophantes
Dioſcorides
Dorotheus
Doſiades
Duris Samius
Egeſippus
Ephorus
Eudoxus
Euhemerus
Gemiſtus Plethon
Hecatæus
Hellanicus
Heraclides Ponticus
Hereas
Herodianus
Herodotus
Hieronymus Rhodius
Ioſepus Iudæus
Iuba
Nicanor
Nicolaus Damaſcenus
Nymphis
Nymphodorus

Oneſi-

*Oneſicritus*
*Pauſanias*
*Phanodemus*
*Philochorus*
*Philoſtratus*
*Polemon*
*Polybius*
*Polyſtephanus*
*Poſidonius*
*Procopius*
*Sachoniathus*
*Stephanus*
*Strabo*
*Theopompus*
*Theſeus*
*Thucydides*
*Timæus*
*Uranius*
*Xanthus Lydus*

*Rhetores*

*Aeſchynes*
*Demoſthenes*
*Dinarchus*
*Iſæus*
*Iſocrates*
*Libanius*

*Philoſophi*

*Alexander*
*Antiſthenes*
*Ariſtoteles*
*Artemidorus*
*Cheræmon*
*Demetrius*
*Hermes*
*Hierocles*
*Manethon*
*Maximus Tyrius*
*Olympiodorus*
*Palæphatus*
*Pharnutus*
*Philon Iudæus*
*Plato*
*Porphyrius*
*Proclus*
*Pyrrho*
*Theophraſtus*
*Xenophon*

*Medici*

*Galenus*

*Theologi*

*Baſilius*
*Euſebius*
*Gregorius Nazian-zenus*
*Moſes Iudæus*
*Origenes*

*Theo-*

Theodoretus
Theophylactus

Ambigui tituli

Aelianus
Aphricanus
Athenæus
Conſtantinus
Didymus
Eraſiſtratus
Lucianus
Nicanor
Plutarchus
Ptolemæus
Stobæus

Auctoritatis incognitæ.

Aglaoſthenes
Batus
Diogenetus
Diotimus
Hypatus
Lyſimachus
Philarchus
Piſander
Timoſthenes.

Gentium, & urbium, quarum nomina in his libris habentur, explicatio.

ABydus in Aſia ad Helleſpontum Mileſiorum Colonia, Gyge Rege deducta. Acaceſium in Arcadia Opp. ab Acaco Lycaonis filio conditum. Achæi Græci ſunt ab Achæo Xuthi filio, Ionis fratre, à quo Athenienſes dicuntur Iones. Achæi etiam in Peloponneſo, ſicq; uocantur Lacedæmonij, & Argiui ab Archandro, & Architele Achæi filijs Acileſina, uel Aciliſena, quod eſt apud Ptolemæum eſt in Armenia regio. Actium Colonia Auguſti in Epiro, iam dicitur Caput figi. Adyrmachidæ in Marmarica prope Ionium

Solis fontem. Adriam urbem in Venetia poſuit Adrius pater Ionij Illyrici Regis, à quo nomen Ionium mare accepit: uel Dionyſius Tyrannns; Aethruſcorum Colonia, quæ Adriatico mari nomen dedit. Alij mare ab Atria dici credunt urbe in Aethruria à Diomede condita, quæ Aethria prius uocabatur, unde Aethruſcos appellatos credimus qui erant Tyrrheni à Tyrſeno Telephi, Aebatarnæ Scythæ. Aegina Sporadum una ab Aſopi filia Aegina, Aeaci uxore, nunc Leſina, antea Oenone ab Oenone Boydionis filia. Hanc incolebant Myrmidones formicis homines ab Ioue facti, quòd cum ſoli in antris degerent, uitam colere, belliq; artem eos docuit Aeacus. Aegium Vrbs Achaiæ in Peloponneſo. Aeneas urbs, quam in Thracia ad Atho cõdidit Aeneas Ilio euerſo, ubi pater eius Anchiſes ſepultus eſt, uel certe in Pytane propinquo loco, cum in Calauro obijſſet prope Anthemum. Aequi in Aethruria ubi Viterbum. Aequicoli in Latio ubi Taliacotium. Aeſtyi Germani in Liuonia. Aethiopes, Nigritæ, Pagenę idem ſunt, qui olim primi coluere Deos, legibusq; uſi ſunt, iam uero rudes alij Chriſtum, alij Maometha ſectantur. Aetolia in Achaia ad Coruum montẽ ab Aetolo Endymionis filio, antea Hyantis dicta, nunc Deſpotatus, ut quidam putant. Agathyrſi in Liuonia ab Agathyrſo Herculis filio, uel à thyr-

*ſis Liberi patris hi etiam dicuntur Gelones, & Geloni à Gelone Herculis filio. Agaui prope Cyrenem in Aphrica. Agrigentum Dorienſium oppidum in Sicilia, nunc Gergentum. Alani, Alauni Ptolemæo ex Sarmatia acceſſere in Galliam, & Hiſpaniam cum Vandilis. Alatemnij in Aphrica. Albani in Latio ex Alba urbe condita ab Aſcanio. Arij in Scythia prope mare Caſpium, qui iam Mengrellij dicuntur: Italorum progenies, Herculem Geryone extincto, ſecuti. Hos alij dicũt à Theſſalis ortos cum Iaſon Aeeta mortuo Colchos repetiſſet: inter Mengrellios etiam ſunt Colchi, Lazi etiam dicti Aegyptiorũ coloni. Allobroges in ea Galliæ parte, quæ Delphinatus dicitur. Amazones fuere ad Thermodontem, inde in Caria, & Lydia, Phrygiam mox inuaſere, repulſæq; à Mygdone, Otreo, & Priamo: poſtea Atticam, ſed uictæ à Theſeo, inde ab Achille, & tempeſtate actæ uenere in Italiam, Cleten urbem ædificarunt, quam tandem, & Amazones ſimul Crotoniatæ delerunt nomen, quod dextram mammam abſcinderent, habuere, ortum uero à Marte, & Venere. Ambraciæ ſinus Artæ Gulfuſſnũc. Amphrones Galli Cimbris ſe iunxere Italiam petentibus, uictiq; ſimul, & cæſi ſunt. Amorrhæi in Libano monte Syriæ. Anſibarij Germani in Friſia, deleti inter Cattos, & Cheruſcos. Antiochia in Syria nunc Aleppũ*

*condita*

*condita à Seleuco Antiochi filio. Ariam in Margiana Bactris finitimam erexit Antiochus Soter, tertiam in Meſopotamia Nicanor, quartam in Phrygia Antiochus Epiphanes, & hæc Romanorum Colonia. Antropophagi in Aethiopia circa ſinum Barbaricum, ubi eſt Quiloæ Regnum, & Mombacæ. Anxur Terracina in Latio. Apollonia inter Taulantios in Epiro, Corinthiorum, uel Corcyrenſium Colonia, nunc Velona. Aulon autem eſt in Peloponneſo, Aulonia, quæ & Caulonia dicitur, in Italia Crotoniatarum Vrbs. Aquitani in Gallia, Vaſcones nũc. Arabes in Aſia. Arachoſia Arianæ pars uſque ad Indum. Arbi in Carmania. Arcadia in Peloponneſo ab Arcade Iouis filio, uel Apollinis, & Calliſtus. Genuit & Elatum, & Aphidanta Arcadum parentes. Argos Phoronicum condidit in Peloponneſo Phoroneus, aliud Amphilochium in Acarnania, Amphilochus Amphiarai filius, uel Alcmæon, tertium Oreſtium in Epiro Oreſtes cum occiſa matre erraret. Aria Prouincia Aſiæ prope Parthiam, nunc Regnum Turqueſte, quomodo etiam dicitur Carmania inter Perſidem, & Gedroſiam. Arij Lygiorum pars, Lygij Sueuorũ gẽtes Danubij accolæ iuxta Morauiam, & Sleſiam. Arimphæi dicuntur fuiſſe ubi Rhiphæorum mõtium iuga deficiunt, haud diſſimilem Hyperboræis gentem ex locorum poſi*

tione mihi uidentur fuiſſe in Moſcouia in Colmogoro Regno. Aritia urbs in Latio cōdita ab Hippolyto Theſei filio, uel ab Archilocho Siculo, Rizza nunc dicitur. Armenia à Cappadocia ad mare Caſpium ab Armeno Rhodio, uno ex ijs, qui Iaſonem ſecuti ſunt in Colchos. Eudoxus Phrygum genere Armenios ait eſſe: hodie Caramania. Aſpendos urbs Pamphyliæ condita ab Aſpendo, aut Argiuis. Aſſus in Troade colonia Mitylenæorum, Methymnæorumúe, aut Aetolorum. Aſſyria Aſiæ prouincia, nūc Azimia. Atlantes in Aphrica ad Atlantem montē, qui Aphricam ipſam ſecat ab Oceano ad Aegyptū. Atrij apud Celtas. Augylæ in Aphrica, quorū regio adhuc etiam dicitur Augela. Aulis Bœotiæ urbs dicta quod ibi manſerint aliquādiu Græci, uel ab Aulide Phoronei filia, aut Cephiſi, aut Euonymi Cephiſo geniti. Auſes in Aphrica circa Tritonem paludem.

Babylonem Chaldæorum Vrbem ædificaſſe dicitur Ninus, qui apud Moſem eſt Nimrod: uel certe Semiramis, Belusúe, aut Babylon quidam Medus, qui ante Semiramin fuit mille annis. Babel iam eſt. Babytace oppidum Perſidis. Bacchitij Inſulas incolunt in ſinu Arabico iuxta Aethiopiam, quæ dicuntur Bacchi, & Antibacchi, à Plinio Bacchias, & Antibacchias. Bactriana in Aſia prouincia ubi ſunt Tartari Zagatay

*tay ibi etiã ſunt Sogdiani Baleares in Mediterraneo, Maiorica, & Minorica à forma dictæ, olim Gymneſiæ, quòd Bœoti ex naufragio eò nudi euaſerint. Chœradas eas uocat Timæus. Barce, uel Barcæa Vrbs Aphricæ, quæ & Ptolomais, & nunc Tolometa dicitur, à Perſeo, Zacyntho, Ariſtomedonte, & Lyco condita. Baſilidæ in Sarmatia ad Gerrhum amnem, regio nunc dicitur Cumania, ubi etiam erant Budini, quos Bodenos uocat Ptolemæus, et Hamaxobij, quos Abios Homerus nuncupat, ad Bugem amnem, quem Bycum appellat Ptolemæus. Hi Nomades ſunt nunc Tartari, alij etiam in Aethiopia, ubi Nubia deſerta. Baſtarnæ & ipſi in Sarmatia, Prouincia, aut Potchuze eſt. Baſtitani in Hiſpania ubi Murtia. Bithynia in ea Aſia, quæ Natolia dicitur, populi ipſi Thracum coloni ſunt, uel Arcadum, & Mantinenſium à Bithy Iouis filio, & Thraces. Blemyes, uel Blemmies in Inſu a Nili Meroe, quæ Gueguere nunc dicitur, ab uno ex Deriadis Imperatoribus, qui cum Libero patre pugnarunt: fuere uero tres Orontes, Orobandas, & Blemes Bœotia à Bœoto Neptuni filio, & Arnes, uel à boue, quam ſequutus dicitur Cadmus, prius Aonia, ab incolis Aonibus. Borſippe in Aſſyria urbs Dianæ, & Apollini ſacra, quare Apolloniatis dicitur à Ptolemæo, nunc Saltamar. Britania Anglia Inſula eſt. Burgundio-*

*nes ex Vandilis in Galliam uenere in Sequanorum, & Heduorum prouinciam.*

*Callatiæ Indi, Calatiæ apud Hecatæum. Cannæ uicus ubi ab Annibale uicti Romani, nunc Barolum in Apulia. Cantabri Viſcaini ſunt in Hiſpania. Caria in Aſia, quæ Natolia dicitur. Carſnina Inſula in Oceano Indico, Carſnina apud Stephanum. Carnutæ in Gallia, eorum Vrbs eſt Antricum, quæ Chartres dicitur. Carrhæ Vrbs Arabiæ in Sinu Perſico, Gerrham uocat Antiſthenes, Geram Ptolemæus, Stephanus, ut ſolet duas facit. Berou iam dicitur. Caſpij in Media, inter Cambyſem, & Cyrum fluuios. Caſſiterides in Oceano Cantabrico Inſulæ decem, quæ Bayonæ dicuntur ab urbe Galitiæ inter Callaicos, quæ quidem Oruium dicitur à Ptolemæo. At Fortunatæ ſunt Canariæ in Oceano Atlantico Inſulæ. Cathei Indi inter Hydaſpem, & Aceſinem fluuios. Catti in ea Germania prouincia quæ Heſſia dicitur. Caunij in Caria à Cauno Biblis fratre, Caucones ab Homero dicuntur. Chælonophagi in Carmania, ubi populi nunc piſcibus maximè uiuunt. Chæronea Bœotiæ urbs condita à Chærone Apollinis, & Therus filio: prius tamen uocabatur Arne, à Bœoti matre, Simiſa quoque ut ſcripſit Theſeus. Chalcedonē urbem Ponti condidit, decem & ſeptem annis ante Byzantium Argias Megarenſium Princeps,*

ceps, Dorienſium Colonia, nunc Scutari. Chalcis urbs Aetoliæ. Chaldei inter Arabiam, Suſianam, Aßyriam, & ſinum Perſicum à Chaldæo, qui quartodecimo loco poſt Ninum regnauit, prius Cephenes ab Andromedis patre Cepheo. Perſarum Regi Sopho parent. Chalybon Vrbs in ea Syriæ parte, quæ Chalybonitis dicitur. Chatramotitæ in felici Arabia, quos Ptolemæus Chatrammitas uocat, Chatrametas Vranius, ibi nũc eſt Carna oppidum. Chius à Chio Oceani filio, uel Chione Nympha. Oppidum condidit Ion Xuthi filius, uel Oenopion frater Staphyli Theſeo, & Ariadna genitus. Nunc Sio. Choraſmij in Bactriana ex Maſſagetarum, Sacarumq; gente. Tartaris parent, Cia in Græcia Inſula, zia eſt. Cicones in Thracia, ad Neſum amnem, quẽ Herodotus Liſſum uocat, quorum urbs fuit Iſmarus, poſtea non Marathonia quidem, ſed Maronea dicta, ut & apud interpretem Homeri legendum eſt, & apud Stephanum, quanquam is Marathoniam, Maroneam, & Iſmarum tres urbes eſſe facit. Inde Cicones uenere in auxilliũ Priamo Mente Duce. Vrbs iam eſt Marogna. Cimbri fuere in Cimbrica Cherrboneſo, quæ Dania eſt, poſtea uenere in Galliam, ſed aquis pulſi noua domicilia petentes, à C. Mario uicti, cæſiq; ſunt. Qui ſuperfuere, acceſſerunt ubi nunc eſt Cambray. Ciſſii in Suſiana, Perſis parent, ibi

*eſt Gies oppidũ. Cnidus urbs Cariæ Lacedæmoniorum Colonia, nunc Caput Chij. Co Inſula in Carpathio mari, nunc Longeum, quam tenuere Cares, poſtea Argiui ab ouibus dicta: ouem enim κῶν Cares ipſi uocant. Coi ipſi dicuntur Meropes à Merope Triopæ filio. Colophon Aſiæ Vrbs eorum colonia eſt, qui Thebis à Therſandro captis ſecuti Tireſiam, Mantoq; ſunt. Alij conditam dicunt urbem ab Ione, Xuthi filio, Mimnermus Colophonius poeta Elegus ab Andremone Pylio, iam uero Altoboſchus eſt. Corinthum in Iſthmo poſuit Syſiphus urbem Ephyrem dictam ab Ephyro filio Myrmecis Epimethei uxoris. Aletem Hippotis filium uolunt alij urbem condidiſſe ab Hercule ſextum, ſed Eumelus ſcribit Aeetæ antea datam à Sole patre. nunc Corantho. Cereophagi circa ſinum Arabicum prope Berenicem, quæ Coſir urbs eſt. Creſton urbs Thraciæ à Creſtone Martis, & Cyrenes filio. Creta Inſula à Crete Iouis, & Idææ Nymphæ filio dicta, uel à Creta Heſperidum una, nunc Candia, olim Core à Corete. Criſſa urbs Phocidis à Criſſo condita Panſopei, uel Phoci filio. Crotonem urbem in Iapygia fabricarunt Achiui. Myſcello, Myſteloúe, ut apud Dionyſium eſt, Duce, & Archiæ auxilio, unde Crotoniatas genere Achæos eſſe ſcripſit Herodotus: uocarunt à Crotone filio Lauræ Lacinio geniti, Lacedæmoniorum inde colonia,*

*nia,deducta cum Spartæ regnaret Polydorus Alcamenis. Nunc Cotrone. Cumæ urbs Campaniæ Cumæorum, Chalcidenſium, & Eretrienſium ex Eubœa colonia, Hippoclis Cumæi, & Megaſthenis chalcidenſis ductu. Curetes Apollinis filij,& Danaides Nymphæ Cretenſis, in Creta Iouem aluere. Curetes etiam dicuntur Acarnes, quod intonſam comam habeant. Cynamolgi Aethiopes,qui & Agrij dicuntur in Nubia. Cynoſura in Arcadia à Cynoſuro Mercurij filio. Cyrenem in Aphrica ædificaſſe Apollinem ai ſt Pindarus, quod Ariſtæus, uel Ariſtoteles, cognomine Battus filius Cyrenis Theræ Inſulæ Regis, uel Polymneſti Theræi ex Inſula propter ſeditionem iuſſu Apollinis recedens, in Aphrica urbem condidit, à Cyreneq; uocauit Hypſei filia. Cyrrha urbs Phocidis, nunc Aſpropiti.*

*Damaſcus urbs Syriæ ab Aſco Gigante, qui Bacchum uinctum in fluuium demerſit: uel à Damaſco Mercurij,& Alimedes filio, qui urbem cõdidit,uel certe Abrahæ ſerui. Dardani in Myſia propè Macedoniam, quæ pars nunc dicitur Seruia. Dardicæ, uel Dardæ Indi, qui contra Bacchum pugnarũt, in Regno eos fuiſſe puto Narſingæ.Dauni in Apulia,quo uenit Diomedes. Debæ erant in Meſopotamia non longe ab amne Tigri. Decelea Caſtellum, quod Agis muniuit contra Athenienſes.Delos Cycladum una,quod Latona*

*ibi*

*ibi pariente ἀδήλως fulcimento fulta fuerit, tum antea erraret, & Aſteria diceretur, Cynthusq́; à Cintho Oceani filio, unde Apollo Cynthius. Ortygia appellatur ab Homero, Scythias à Nicanore, nunc Sdiles. Derbicæ in Margiana, Delbiccæ dicuntur ab Apollonio, à Cteſia Derbij, uel Terbiſſi. Dodone regio, & urbs Theſprotiæ Ioui ſacra, quam Deucalion incoluit; à Dodone Oceani filia, uel Iouis filio ex Europa. Dolopes in Epiro prope Theſſalos à Dolope. Fuere etiam in Scyro Inſula Cycladum una, quam præter Dolopes, incoluere Pelaſgi, & Cares. Dores fuere iuxta Pindum, inde inter Oeten, & Parnaſum, ubi fuiſſe dicunt ſex urbes Cytinum (& ſi perperam legitur apud interpretem Lycophronis Catinum) Boeũ, Lilæum, Carphæum, Dryopem, & Erineum. Poſtea cum Heraclidis uenere Lacedæmona.*

*Ecbatana urbs in Media à Seleuco cõdita, uel à Deioce Rege Medorum primo, nunc Tauris. Elienſes in Peloponneſo inter Peneum, & Alpheũ, dicuntur ab Homero Epei ab Epeo Rege Neptuni filio, & Eurypyles. Ariſtoteles tamen Epeum, & Alexim Elidis filios eſſe ſcripſit. Enderum oppidum in Illyrico. Epheſum urbem uel Amazones in Ionia condidere, uel Athenienſes, qui Ione Duce in Ioniam uenere, uel Androclus Codri filius, qui in bello obijt, cum Prienenſibus opem ferret. Epidaurus in Peloponneſo colonia Epidauriorum,*

*rum,qui inter Argiuos ſunt, nunc Maluaſia: in Dalmatia uero Epidamnus ab Epidamno Rege urbs condita:huius filia genitus eſt Dyrrhachius, quo nomine urbem,eorumq; coloniam uocarunt Romani. Eſſedones Melæ,& Plinio, Iſſedones He rodoto,& Hecatæo, Alcmani Aſſedones,ſunt in Scythia,horum regio nũc dicitur Iubra, inde pri mum uenere Ungari. Ptolemæus Iſſedones collocat in Serica, quam tenent Tartari, Cambaluq; uocant. Eubœa Inſula prope Atticam ab Aſopi filia, olim Macris à Macride Iunonis nutrice, nunc Negroponto. Incolas Abantes Homerus uocat uel ab Abante eorum Rege Neptuni filio, uel quòd eò uenerint ex Aba Phocidis oppido. Athenienſium Colonia à Tolmide nauarcho deducta. Eurytanes Aetoli ſunt in Illirico ab Eury to, quem Hercules interfecit. apud hos fuerat Vlyſſis oraculum.*

*Faliſci in Aethruria Argiuorum Coloni, uel chalcidenſium, poſtea Romanorum,oppido condi to ab Aleſo Agamemnonis auriga, nunc Mons Flaſconus. Fenni, Phinni Ptolemæo inter Viſtulam, & Chronum, ubi Pruteni ſunt: uenere ex Phinnonia (ſic enim legendum apud Plinium ui detur uiro doctiſſimo Zieglero) quæ Finlandia eſt in Scandia.*

*Gabij Volſcorum oppidum in Latio à Galatio,& Bio fratribus Siculis conditum,nunc Galli*

*canum.*

*canum. Gades Inſulam in Oceano Hiſpanico inco luere Tyrij illo claſſe aduecti, prius Cotinuſa. Galatia in ea Aſiæ parte, quæ Natolia dicitur, quo Celtæ aduenere. Gamphaſantes in Aphrica inter Nigritas. Gandarij in India intra Indum, & Suaſtum fluuios. Garamantes in Aphrica à Bagarda fluuio, ad paludem Nubam, quæ loca tenēt Arabes in Nubiæ ſolitudine deſerta. Gedroſia prouincia in Aſia, nunc Regnum Tarſe, aut Guzaraz. Geræſtus portus apud Ptolemæum in Eubœa, alij promontorium dicunt eſſe à Geræſto filio Iouis. Getulia prouincia in Aphrica ultra montem Atlantem. Gindanes prope Macas, aut Macæos in Aphrica. Gichthis eorum urbs dicitur à Ptolemæo. Sunt Lotophagi. At qui credunt Vlyſſem erraſſe circa Italiam, & Siciliam, Lotophagos dicunt eſſe Agrigentinos, & Camarinenſes, Cyclopes uero Leontinos. Gordij prope Tigrim a Gordiæ Triptolemi filio, olim Carduchi, Perſis parent. Gortyna ubrs Cretæ à Gortyeo Heroe, nūc Cortina. Gotthi, qui & Getæ, ſunt adhuc in Scandia unde uenere ad paludem Mæotidem, mox in Thraciam, Italiam, & Hiſpaniam. Haliartus in Bœotia oppidum conditum ab Haliarto Therſandri filio, quem ſibi poſt inſaniā Athamas adoptauerat. Ariartum aliqui uocant. Hammanientes in Cyrenaicæ ſolitudine, quam tenent Arabes. Heliopolin in Aegypto condidiſſe Ara*

*bes*

*bes ſcribit Iuba, alij Actem, Origenes Pharaonē Aegyptium Regem, eſſe enim eam ait, quam Moſes On appellat, ſic enim apud Origenem legendum eſt, quamuis in Iudeorū libris nomen hoc nō ſit, urbs iam dicitur Bethſeme. Heniochi, qui & Cæſiæ in Sarmatia, quæ eſt in Aſia, ibi nunc urbs Zichia ad pontum. Hermione Argiuorum urbs in Peloponneſo Proſerpinæ ſacra ab Hermione Europis filio cōdita: quam incoluere Dryopes ex Doride ab Hercule, Melienſibusq; abducti. Maria iam dicitur, Hernici in Latio, ubi Anagnia oppidum. Heruli ex Gotthia Scandiæ uenere in Germaniam, & Dalmatiam, pars in patriam redijt, alij in Saxonia ſunt ad Mechelburg. Homolium oppidum Magneſiæ. Hunni cum Valia uenere ex Scythia in Pannoniam, quam tenent. Hyperborei dicebantur eſſe in Aſia trans Hyperboreos montes, quo loco nunc eſt Duina regio in Moſcouia. Hyrcania prope mare Caſpium, nunc Caſſam.*

*Iapyges ſu nt in Apulia. Iaxamathas eſſe putarim Circaſſos, nam & Ephorus eſſe ait in Sarmatia, Iaxabatas Stephanus uocat. Iberia in Pōto, quam Georgiani Chriſtiani tenent. Iberes putantur coloni Hiſpanorum, ſe tamen ipſi dicunt à Theſſalis ortos cum Iaſon repetijſſet Colchos Aeeta mortuo. Ibernia Irlanda eſt in Oceano. Ichthyophagi in ſinu Perſico, eorum urbs Stobe-*

*ra.*

ra. Erembi ab Homero dicuntur, quos eſſe ait Hellanicus ad fontes Nili, ubi eſt Regnum Manicongi. Igilliones in Lituania, nunc dicitur eorũ regio Samogithia. Illyricum ab Illyrio Cadmi filio, nunc Sclauonia. Iones Attici ſunt ab Ione Creuſæ, Xuthiq́; filio, uel Apollonis: Horum coloni in Aſia & ipſi dicuntur Iones, & prouincia ubi ſunt, Ionia, quam Turcæ Quiſcon appellant. Ithacam Inſulam, quæ Acarnaniæ adiacet, tenuere Ithacus & Neritus Perelai filij Cephalenia relicta, nunc dicitur Compare. Iulis urbs in Inſula Cia (ſic legendum apud Stephanum) ab Iulide fonte, Simonidis Lyrici, eiusq́; fratris Bacchylidis patria.

Lacedæmonẽ urbem condidit Lacedæmon Iouis, et Taygetæ, uel Semeles filius, nomine à Sparta ~~ex ore~~ vxore impoſito, uel à Sparto Amyclante genito: alij à Sparto Phoronei filio conditam dicũt, a Patrocle alij, à quo ſextus fuerit Lycurgus legum lator. Nunc Miſitra Lampſacus Mileſiorũ, Phocenſiúmue Colonia in Helleſponto, à Diomedis Thracum Regis ſorore dicta, olim propter Pinus pithyea, & priapus, quod à priapo Veneris, Dionyſijq́; filio condita credatur, quoniam optimum uinum fert, nunc Lapſicus. Lanuuium oppidum in Latio ad uiam Appiam à Diomede conditũ. Laodicea altera in Perſide Antiochi opus, altera in Syria à Laodice matre Seleuci, hanc Iu

dæi

dæi Rhamata, Barbari Lichem dicũt. Latini Ita
liæ populi quibus imperauit Latinus Herculis fi-
lius Fauni uxore natus, nunc Campania. Leba-
dia Bœotiæ urbs, nũc Badia. Lemnus Inſula Thra
ciæ Sacra Vulcano; quod ibi Olympo deiectus ce-
ciderit, à Magna Dea dicta, quam lemnum uo-
cant, Inſulam tenuere Pelaſgi, nunc Stalimene.
Leontini Siciliæ populi Chalcidenſium coloni. Le
pta, uel Leptis urbs Aphricæ à Sydonijs Tyrijs
condita, ſeditione patria pulſis, nunc Aphrica di
citur. Leucas Corinthiorum, Corcyrenſiumq́; co
lonia in Epiro, nunc Sancta Maura. Limnæ oppi
dum circa Helleſpontum in Cherrhoneſo prope
Seſtum, quod Meleſij habitarunt. Limyra oppi-
dum Lyciæ à Limyra fluuio. Lindus urbs in Inſu
la Rhodo à Triopate Phorbantis filio cõdita, uel
à filijs Cidippes, & Cercaphi, Apollodorus Lin-
diam uocat, & eam Danaum Beli filium ædificaſ
ſe ſcribit, ea forma, qua erat urbs Athenarum.
Lipara una ex ſeptem Inſulis Aeoli, maiorq́; à
Liparo Auſonij filio, olim Meligunis. Liparæi ip-
ſi Cnidiorum coloni, qui cum Pentathlo Cnidio
Duce in Siciliam ueniſſent ad Pachynum inde
pulſi ab Elymæis, & Phœnicibus in Liparã traij-
citur. Locri Epicnemidij, qui & Opuntij, ſunt cõ
tra Eubœam in Achaia: Locri Ozolæ circa Ae-
toliam in Criſſæo uico: horum Coloni ſunt Locri
in magna Græcia, qui Epizephyrij dicuntur ab

*Italiæ promontorio Zephyrio, quod Spartiuentũ eſt. Eorum oppidum eſt Locris uel ab ipſis conditum, uel à Naritijs. Pauſanias Lacædemoniorum coloniam eſſe ait deductam cum Spartæ regnaret Polydorus Alcamenis filius. Lõgobardi Gepidarum genere ſunt, fuere, ſuntq; in Italia. Lucani in Italia ubi nunc Baſilicata. Lycij à Lyco Pandionis filio, in Aſiam uenere cum Sarpedone Cretenſi prope Ciliciam, prius Termillæ, nunc Briquij. Lydia in ea parte Aſiæ eſt, quæ Natolia dicitur. Macæ in Aphrica non procul à Syrti, ubi nunc eſt Taga urbs, à Ptolemæo Macæi Syrtitæ dicuntur. Machlyes in Aphrica circa Tritonem paludem, Macryes Stephano, Macries Rhiano, Machryes Ptolemæo. Macrobij in Aethiopia prope Meroen. Macrones in Cappadocia prope Tibarenos, et Armeniam. Magneſia altera ad pelium inter pelaſgos, quæ nunc Verlichi: altera huius Colonia, & Cretenſiũ in Ionia. Mantinea Elidis urbs, a Mantineo Lycaonis fratre condita Mũdi iam eſt. Marathon in Attica. Mardi in Perſide, uel Hyrcania, ut eſt apud Apollodorum. Mares prope Moſynæcos. Margiana in Aſia, ubi nũc Coralani. Maſſæſyli in Aphrica, Numidæ erant, regio adhuc Numidia uocatur. Maſſagetæ in Aſia trans Araxem fluuium, ubi Cyrus interfectus eſt. Mauri, qui et Maurusij, quomodo apud Stephanum legendum eſt, in Aphrica, ubi nunc*

*eſt*

*eſt Regnum Fes, & eius maxime pars, quæ Habat dicitur. Maxyes in Aphrica prope Tritonē. Media à Medo Medeæ, Aegeiq́; filio prouincia in Aſia; nunc Seruam. Megara urbs ad Iſthmū inter Peloponneſum, Atticam, & Bœotiam a Dorienſibus, Corœboq́; Argiuo condita, dicta quod ibi in prælio cecidiſſet, ſepultusq́; Megareus eſſet Neptuni, aut Apollinis, Aegeiue filius, qui cum Bœotis in auxilium uenerat Niſi contra Minoem, urbs antea Niſa appellata. Melanchlæni in Sarmatia, quæ eſt in Aſia, regio nunc Mordua dicitur. Melienſes, uel Maleenſes iam Caput Malio. Memphim Aegypti urbem prope Nilum condidit Epaphus Iouis, & Inus filius, uel Apis Rex Argiuorum. Herodotus Menem fuiſſe ait Aegyptiorum Regem primum, quem Mineum uocat Ioſepus. Nunc urbs eſt Cofer. Meſſoa, uel Meſoa locus, & Tribus Laconica. Miletus in Caria condita à Sarpedone Cretenſi, dictaq́; à Mileto item Cretenſi. Credunt alij urbē multum antea fuiſſe, Anactoriā dictā ab Anacte Rege Cæli, Terræq́; filio: Pithyuſſam quoque quod nata ibi primum pinus eſſet: Coloniam deinde Athenienſium à Neleo Pylio Codri filio deductam, nūc Melaxo. Milyæ, uel Milyes à Milye Solymi uxore inter Galatiam, & Pamphyliam: Homerus hos Solymos uocat, à Solymo Iouis, & Chaldenes filio, poſtea Piſidæ dicti. Mœotici ſunt circa paludem Mœo-*

tim, quæ nunc Zabache dicitur. Circa eam ſunt in Aſia Circaſſi, in Europa Gazari, Cumani, & Tauri. Moloſſi in Epiro. Moſynæci in Moſchicis montibus inter Armeniam, & Cappadociam. Muſicani, Plinius Mutanos appellat, ſunt nõ longe à Pandanis ad Indum. Mynyæ Plati nunc. Myſi ad Euxinum Lydorũ coloni, Olympieni dicti à mõte Olympo, nunc Bulgari. Myus in Caria Ionũ Colonia à Cydrello, Cyaratone, ut eſt apud Pauſaniã, Codri filio deducta, a-quis poſtea ſubmerſa.

Nabatæi a Nabate quodam in ea Arabia, quæ Petræa dicitur ab urbe Petra, quæ nunc Arach dicitur, & prouincia ipſa Barach. Naſamones a Naſamone in ea parte Aphricæ, quæ Marmarica dicitur, ubi Arabes ſunt in ſolitudine. Nauplium in Pelopõneſo Nauplius condidit Neptuni, & Amymonis filius. Nauplij ipſi Aegyptij ſunt, qui cum Danao uenere nunc Neapolis Romaniæ. Nauria in Aſia regio. Naxus Cycladum una Baccho Sacra a Naxo earum Duce, uel Endymionis filio, Athenienſium colonia, ab Homero Dia dicitur, iam uero Nicſia. Neruij Belgæ nũc Tornacenſes. Numidæ in Aphrica, ubi nunc Conſtantina urbs, & Regnum. Nyſæi ex Nyſa urbe Indiæ a Baccho condita, Nyſa etiam in Aethiopia Inſula in Nilo.

Odryſæ Thraces ad Artiſcum fluuiũ, ubi nunc Bergas oppidũ. Oetei in Achaia, alij in Scythia.

Ophic-

*Ophiophagi in Arabia, Candei etiam dicti, ubi nunc Panchaia regio. Orchomenum in Bœotia ædificauit Minyas, unde Minyæum appellatur ab Homero: dicitur ab Orchomeno Iouis, & Hermippes filio. Oropus in Bœotia ab Oropo filio Macedonis, nunc Sucamino.*

*Padæi Indi, Aſeni Plinio, Pandani Ptolemæo, Pandæ Stephano, qui cum Deriade contra Bacchum pugnarunt. Palæſtini, quos Philiſtinos Iudæi uocant, erant in Syria, ubi fuere poſtea Iudæi. Pallene Pagus in Attica. Palma in Oceano Atlantico una ex fortunatis. Paphlagones in Aſia circa Pontum a Paphlagone Phinei filio. Parrhaſiam in Arcadia condidit Parrhaſius Lycaonis filius, uel Pelaſgus Archeſtoris eò Argis profectus. Nicanor hanc Parnaſiam dicit fuiſſe uocatam ob Lycaonis* παρανομιὸν *in Iouem. Parthenium in Taurica cherrhoneſo promontorium. Parthi in Aſia Perſis parent. Paſagarda, Paſargada Ptolemæo, Paſſargadæ Diotimo, Perſagadum Curtio oppidum à Cyro conditum ubi prælio uicit Aſtyagem: hæc enim uox apud Perſas Caſtra ſignificat, in hoc oppido etiam Cyrus ipſe conditus: Ibi nunc eſt Apaſia. Patræ urbs Achaiæ in Peloponneſo Lacedæmoniorum colonia deducta à Patreo Preugenis filio, antea Aroas dicta, quod eam ædificaſſet Eumelus, ad quem ex Attica uenit Triptolemus, eiq; fruges dedit.*

*Nunc etiam Patras. Pellene, uel Pelline urbs Achaiæ in Peloponneſo. Peluſium Aegypti oppidum ab Iſide conditum in honorem Peluſii pueri mortui, nunc Damiata. Pergamus urbs Aſiæ Perrhœbi ſunt in Epiro, ubi primum fuere Dores iuxta Pindum. Perſepolis in Perſide urbs condita à Perſeo Iouis, Danaesq; filio, ab Alexandro euerſa, ibi nunc eſt Cuerchaz. Peſſinus urbs Paphlagoniæ prope Dydimũ à Mithridate, et Ariobarzane condita, quo loco cecidit Palladium, nũc Tribanta. Phæacum Inſulam Homerus Scheriã appellat, olim à Phæace Neptuni, Corcyræq; filio, unde et Inſula poſtea Corcyra dicta, olim Drepane, nunc Corfu. Phæſtij in Theſſalia, eorũ urbs Oiſta iam dicitur. Pharuſii in Aphrica ſunt inter Nigritas, Aſenagi dicuntur. Phaſelim in Lycia uel Pamphilia condidit Lacius Argiuus Mopſi ſocius, ſolo ſalſamentis empto à Cylabra paſtore, unde phaſelitæ Cylabram Heroem uocant, & illi piſcibus faciunt. Mela uult Mopſum ipſum oppidum condidiſſe. Philaca urbs Theſſaliæ. Philænorum aræ in Syrti magna, ubi nunc Hernich urbs. Phocẽſes in Achaia a Phoce Aeaci filio ex Pſamathe, quẽ Peleus frater interfecit. Phœnices in Aſſyria a Phœnice Agenoris, Neptuniue filio, ibi nunc Tripolis eſt, aliæq; urbes. Phreatis uicus Atticæ. Phryges Macedonum coloni ſunt, & in Macedonia Bryges uocantur. Pthiothæ in ſinu*

*Pelaſgico a Phthia Neptuni, & Lariſſes filia. Piſa urbs Elidis condita a Piſo Perieris filio, ab Eleis deleta, quibus Piſæi bellum intulerant Pyrrhum Pantaleontis filium Regem ſecuti. Pitane urbs in Troade prope Caicum, nũc Sanctus Georgius. Placiades uicus Atticæ. Plateæ Bœotiæ urbs à latitudine Oncheſti nemoris Neptuno Sacri. Pœonia Macedoniæ pars. Polla urbs Theſſaliæ. Pontus Natolia. Præneſte oppidum in Latio, Præneſtum Ptolemæo, Præneſtus Stephano conditum à Cæculo Vulcani filio, uel à Thelegono Vlyſſis, & Circes eo loco, quo ſaltantes homines ramis iligneis* πρινίοις *ſcilicet coronatos uidiſſet, inde nomine oppido dato, uel à Præneſte Latini filio. Praſia oppidũ in Peloponneſo, nunc Cipariſſi. Ptoemphanæ Aethiopes inter Nilũ, & montes Nubiæ, Ptoemphanes Ptolemæo.*

*Quadi fuere in Germania ad Danubium in Sleſia, & Auſtriæ parte.*

*Rhegium oppidum Brutiorum in Italia condidere Chalcidenſes, Meſſeniorumq́; exules à Zancleis uocati. A* ῥαγῆναι *dicitur, quod ibi terræmotu Sicilia auulſa ab Italia fuerit. Callimachus Iocaſti urbem uocat, ac ſi eam Iocaſtus Aeoli uẽtorum Regis filius poſuiſſet. Rhenea Inſula, Rhene Ptolemæo, nunc Fermene Rheni Inſulæ, nunc eſt Hollandia. Rhizophagi ſunt ad Aſtaboram, & Aſtapam fluuios in Aethiopia, ubi eſt Rex*

*Aethiopum Dauid. Rhoxolani in Sarmatia, ibi Gazaria prope Tanaim.*

*Sabæi in Arabia felici. Sabini Italiæ populi Lacedæmoniorum genere, ubi nunc Abrutium, ibi etiam erant Samnites. Sacæ in Aſia ſunt. Scythæ inter Tartaros, Sagarij in Media, Ptolemæo Sagartij. Samus Inſula in mari Icario à Samo Ancæi, Samiæq; filio, quam Iones incoluere huc profecti cum Procle Pityrei filio & Epidauris. At Proclis filium Leogorum, Samiosq; uictor Inſula expulere Epheſii: eorũ pars in Thraciæ Inſulam Leucaſiam acceſſit, quæ Samothracia dicta, iamq; Sammandrachi. Saraceni in Arabia, Hos Strabo, & Plinius uocaſſe uidentur Scenitas, ubi nunc eſt Mecha urbs. Sarange prope Bactrianam, & Oxum amnem. Sardis urbs Lydiæ Crœſi, & antea Omphales regia, ab Homero dicitur Tarne, & Hyde, ut apud Stephanum legendum eſt. Nam Hyle eſt in Bœotia. Sarmatæ poloni. Scordiſci in Pannonia, ubi nũc Belgradum oppidum. Scythæ Tartari ſunt. Sego regij in Liguria Semnones Germani Sueuorum pars, ubi nunc Luſatia, & Marchia Brandemburgenſis. Seſtum in Thracia condidere Lesbij contra Abydum, Turres iam ſunt, quæ à Turcis Bogazoſſar uocantur, ea enim uoce appellant ipſi oppida in maris faucibus. Sibæſi Indi, Sibæ Dionyſio. Hi etiam contra Bacchum pugnarunt. Si-*

cyon oppidum Peloponneſi, Mecon olim, & Tel chinia. Siginni in Aſia circa Caucaſum mōtem. Sindi in India extra Gangem, Dauſia iam eſt eorum regio. Sitones in Scandiæ parte, quæ Suecia eſt, ibi etiam ſunt Suiones. Sobij Indi. Spermophagi in Aethiopia prope Rhizophagos. Sphæria Inſula Trœzeniorum à Sphæro Pelopis auriga ibi ſepulto. Stymphalus urbs Arcadiæ a Stymphelo Lycaonis filio. Sueui Germani fuere ad Albin, mox uenere ubi eſt Auguſta, Vlma, aliæq; urbes. Suſiana perſidis regio à Suſa urbe condita à Dario Hiſtapis filio, uel à Memnone, Memnonia propterea dicta ab Herodoto, & a lilijs uocata, quod Suſam Barbari appellant liliũ, eorumq; copia ibi ſit: iam uero Suſay. Sybaris urbs Italiæ à Trœzenijs condita. Iſeliceo Duce, Thurij poſtea dicta, Athenienſium Colonia à Dionyſio Chalceo deducta Periclis iuſſu.

Talchiees in Aphrica. Taprobane Inſula in mari Indico, olim Simunde, poſtea Salice, nũc Samotra. Tapyri, Tapyrrhi Stephano, Taporrhi Quadrato in Media, ubi nunc Ars urbs. Tarquinij oppidum Aethruriæ à Theſſalis conditum, ubi nunc forte eſt Maſſa Senenſium oppidum Tauri Scythæ in Taurica Cherrhoneſo, quæ Tarteria minor dicitur. Taxili ſunt inter Indum, & Hydaſpem. Tegea Arcadiæ, uel Elidis urbs à Tegeo Lycaonis filio condita. Tenedus Inſula in Helle-

Helleſponto à Tene Cycni filio, antea Leucophrie, uel Leucophrys, & Stene. Thaſum Inſulam in Aegeo incoluere phœnices, qui Europam quærebant Thaſio Duce, Pariorum inde Colonia, Thalaſſia dicitur à Ptolemæo, nunc Thaſo. Thebæ Bœotiæ urbs ab Amphione, & Zetho condita, uel à Cadmo, uel à Boue dicta, quam Aßyrij Theben appellant, uel à Thebe Aſopi, Prometheíue filia, nunc Stibes. Thera Sporadum una Lacedæmoniorum colonia à Thera deducta: Calliſte etiam dicta. Theſpiæ Bœotiæ urbs à Theſpiade, Theſpioue condita Teuthrantis filio. Theſſalia in Macedonia ab Antipho Theſſali filio, qui Ilio euerſo occupauit Pelaſgiam. Thracia in Europa prouincia à Thracia Oceani filia ex Parthenone, nunc Romania. Thule Inſula, quæ Tile adhuc dicitur prope Orcades, ubi Orcadum ipſarum Rex eſt. At Scritifini, qui dicuntur eſſe in Inſula Thule, ſunt in Scandia, quam Procopius quandoque appellat Thulem. Thyſſagetæ in Sarmatia, ubi nunc Sylua Lepiphanouulies eſt in Moſcouia. Thyſſus oppidum Macedoniæ ad Atho montem. Tibareni prope Trapezuntem. Tingim oppidum in Mauritania condidit Antæus, D. Claudij colonia, dicta Traducta Iulia. Plutarchus Tingenã uocat, eamq; ædificaſſe ait Syphacẽ Herculis filiũ ex Tingenna Antæi uxore, nũc Tãger. Tiryas urbs

*in Peloponneſo à Tirynthe Argi filio, uel Aloei filia, olim Halieis: hanc delere Argiui. Thrauſi in Thracia ſunt. Tribaldi in Myſia, Valachi iã. Trœzenem urbem uocauit Pittheus ex nomine fratris, duobus oppidis Hyperea, & Anthea in unius formam redactis. Tybur in Latio conditũ à Telegono, uel ab Argiuis fratribus Tora, Catillo, & Tyburte filijs Catilli Amphiarao geniti, nunc Tiuoli. Tyrus urbs Syriæ à Tyro phœnicis filio. Eam condidiſſe dicunt anno ante Troiam captam phœnices Sidonij Aſcaloniorum Regem fugientes, unde colonia Sidoniorum dicitur ab Hieronymo. Curtius ædificaſſe eam ſcribit Agenorem.*

*Vandili Germani, qui in Hiſpaniam profecti, Vandalitiam tenuere, quæ Andalutia eſt. Vei oppidum Aethruriæ, Sardianorum colonia, nũc Martinianum. Venedi in Saxonia ad Viſtulam ſunt inter Prutenos. Vmbri in Italia, ubi Ducatus Spoleti. Volſci ubi nunc Sueſſa. Volſcinium oppidum Aethruriæ, Bolſena eſt. Vxij non longe à Suſa, ubi Choaſpes oritur: hinc eſſe Zingalos aliqui uolunt, ego uero ex Pannonia.*

*Xanthus urbs Lyciæ à Xantho Aegyptio, uel Cretenſi.*

*Zygantes in Aphrica non longe à Maxyis.*

FINIS LIBRI TERTII
ET VLTIMI.

Series literarum.

*✻ A B C D E F G H I K L M N O P Q*
*Quaterniones, R Ternio.*

VENETIIS,
Apud Iordanum Ziletum.
1557.

INTER OMNES

Special 89-B
20570

THE GETTY CENTER
LIBRARY

ONa
G1645